

MAGYARÖRMÉNY TUDÁSTÁR

Jelen dokumentumot a Magyarörmény Tudástár ingyenes digitális könyvtárból töltötték le. A pontos felhasználási jogokat kérjük nézze meg a honlapon!

www.MagyarormenyTudastar.hu

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK

f ü z e t e k

„Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék...”
(Vörösmarty Mihály)

az Erdélyi Örmény Gyökerek
Kulturális Egyesület
havonta megjelenő kiadványa

XIX. évfolyam 215. szám
2015. január-február

Tisztelt Olvasóink!

2015-ben az EÖGY füzetek *minden páratlan* hónapban jelenik meg, míg a Fővárosi Örmény Klub *minden páros* hónapban kerül megrendezésre a hónap harmadik csütörtökén – kivéve augusztusban, amikor 19-én szerdán – kerül megrendezésre. Mindenkit szeretettel várunk a Pest Megyei Kormányhivatal Nyáry Pál termébe, bejárat a Budapest V., Városház utca 7. szám felől.

Örmény bűnbánat – január

„Könyörögve kérünk most emberszerető Urunk, küldd el erre a vízre Szentlekedet! Áldd meg és szenteld meg! Töltsd el azzal a kegyelmi erővel, amelyet a Jordánnak adtál! Add, hogy ez a víz legyen az áldás forrása, a romolhatatlanság ajándéka, a bűnök feloldozása, a betegek gyógyulása ...”

Örmény kódex-motívum

Részlet a vízkereshti vízszentelés szertartásának egyik imájából. Maga Jézus szentelte meg a vizeket azzal, hogy beleállt a Jordán folyóba megkezeszelkedni. Akkor szállt alá galamb képében a Szentlélek. Víz nélkül nem tudunk élni, ahol nincs víz, ott nincs élet. A víznek szerepe van szertartásainkban, a keresztségben és a különféle szentelésekben. Ott van az élet minden területén. Becsüljük meg Isten ezen ajándékát!

dr. Sasvári László

Lapunk az interneten: a www.magyarormeny.hu honlapon is olvasható.
Elektronikus levélcímünk (e-mail): magyar.ormeny@t-online.hu

Karácsonyi aranyeső

Szinte hihetetlen számomra, hogy ez megtörténhetett velem, ráadásul az adventi várakozás idején. Még az unokáim is ámulva hallgatták elbeszélésemet – Mama, ez mind a Tied? És fel kellett olvasnom a szép díjak okleveleinek szövegét és kerek szemekkel nézték a csillogó bronz plaketteket. De haladjunk csak sorjában.

A decemberi klubot át kellett tennünk december 19. pénteki napra, mert csütörtökön a szokott helyszín foglalt volt. Ezt követően kaptam értesítést az Emberi Erőforrások Minisztériumától, hogy „Magyarország Miniszterelnöke megbízásából tisztelettel meghívom Önt a 2014. évi Nemzetiségekért Díj átadási ünnepségére, ahol Ön elismerésben részesül” 2014. december 18-án a Pesti Vigadóban, aláírás Balog Zoltán miniszter. Igen meglepett és jól esett a hír, mert néhány nappal azelőtt az Országos Örmény Önkormányzat új/régi elnöke éppen azt állította rólunk, hogy mi nem vagyunk örmények és semmit sem tudunk felmutatni az örmény kultúrából. Mint az átadási ünnepségen kiderült, az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület az EÖGY füzetek c. havilap kiadásán keresztül a hazai és határon túli magyarörmények kulturális identitásának fenntartásáért kapta meg a díjat, amelyet mint elnök vehettem át felemelő nemzetiségi műsor és pazar fogadás kíséretében, sőt még a Rondó is készített velem riportot.

A másnapi Fővárosi Örmény Klubban ért a következő öröm, amikor a szokásos éves egyesületi beszámoló után Zakariás Antal Dirán a Szongott Kristóf-díj kitüntetettje laudációjába kezdett. Amely díjat 15 éven keresztül másoknak nyújtottam át (az egyesület elnökségével együtt), most

én kaptam meg. Szongoth Marianna tolmácsolta Szongoth Gábor alelnök „különvéleményét” (igazolt távolléte okán), majd dr. Kelemenné Csíkszentgyörgyi-Ficzus Margit elnökségi tag adta át az oklevelet és díjat. Meghatódva álltam a közösségem tapsa közepette s ekkor tudatosult bennem a díj üzenete: nem szabad feladni a harcot, folytatni kell Szongott Kristóf munkáját. Ez ünnepeken velem volt a mindenben és mindig segítőtő férjem, Balogh Jenő és lányom családostul, unokáimmal, a szépen feldíszított karácsonyfa és a mosolygó arcok. Hirtelen elfelejtették velem a húsz éves harcot, a sok lemondást, gyötördést. Ráadásul az általam szervezett klubestrel – még mit sem tudva – a kedvenc régizene együttesemet, L. Kecskés Andrásékát hívtam meg, akik aztán igazi karácsonyi hangulatot hoztak magukkal zenélésükkel, kedves ajándékként nekem és mindenkinek. A 11 tagú együttesben Kátainé Szilvay Ingrid barátnőm is megörvendezett szép énekével. Utána még a gyermekeknek ajándékosztás, majd a felnőtteknek könyvajándékok, pezsgő és fogadás és a felém áradó szeretet, jókívánság... Csodás est volt – azt hiszem – mindannyiunk számára, nekem egy életre szóló.

December 22-ére a Cédus Művészeti Alapítvány és a Napkút Kiadó hívott meg a Napút évkönyv 2015 10. száma ünnepi bemutatójára, amelyben 88 jeles hetvenest jelentettek meg az irodalom, művészet, környezet területéről. Meglepetésként hatott rám már annak idején a felkérésük is, hogy írjam meg életem fontosnak tartott eseményeit, eredményeit. De a valóság ennél sokkal felemelőbb volt. Ott ülni hírességeink között, egy könyvben

szerepelni Velük, szólni Hozzájuk – Tarján Tamás irodalomtörténész, író, mint moderátor felkérésére, igen megtisztelő volt. S a magyarörmény gyökerekről mondotakat nagyon nagy elismeréssel nyugtázták felém hetvenes társaim, majd a fogadás közben többen is megkerestek tudakozódnival. Köszönet Szondi György főszerkesztőnek és munkatársainak, de köszönet Mindenkinek, akiknek szerepe volt a kötet megjelenítésében és a személyem beválasztásában.

Azt hiszem, hogy Istennek velem még terve van, azért kaptam az aranyesőt, hogy az örmény választási eredmények által megtépázott lelkem, egészségem újjá szülessen és folytatni tudjam a munkát. Mert

nem szabad abba hagyni a Kárpát-medencei magyarörmény gyökerek, kultúra, hagyományok, örmény katolikus hitélet, szellemi és tárgyi hagyatékunk megmentését, megtartását és a közösségeink továbbélésének biztosítását itthon és otthon Erdélyben. Van még mit felkutatni, bemutatni, elmondani...

Köszönetet mondok Mindenkinek, aki jókívánságaival engem, vagy az EÖGYKE-t megkereste. Ha az ember érzi, hogy van kinek átadni a gyökerek üzenetét, amely így beépül a jelenbe és segíti a jövő nemzedéket is, akkor érdemes a megkezdett úton továbbhaladni.

Dr. Issekutz Sarolta

A Nemzetiségekért Díj laudációja

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

„az Erdélyi Örmény Gyökerek Füzetek c. havilap kiadásán keresztül a hazai és határon túli magyarörmények kulturális identitásának fenntartásáért.

1997-ben alakult meg az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület országos hatókörrel, az örmény nemzeti kultúra ápolása céljából. Az alapszabályában szereplő feladatai között a kulturális programok, közösségi találkozókat, az irodalmi, történelmi, művészeti alkotások, tárgyi emlékek felkutatása, gyűjtése, állagának megőrzése mellett felvállalta az Erdélyi Örmény Gyökerek Füzetek havilap megindítását is. A lap közel két évtizede

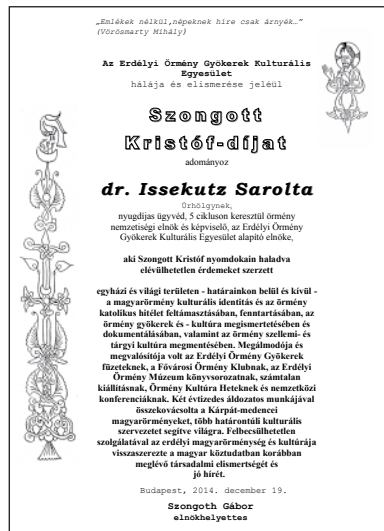
áll a hazai és határon túli magyarörmények szolgálatában; célja, hogy dokumentálásra kerüljön minden olyan esemény, amely valamilyen módon köthető a magyarörménységhez, annak valamely tagjához, szervezetéhez. Az örmény kultúra terjesztésére, az örmény közélet történetére fókuszálva informál és tanít egyszerre, így és megmenti a kulturális értékeket az utókor számára.

A hosszú évek során az örmény történelemről, kultúráról, a kulturális rendezvényekről, a Fővárosi Örmény Klub műsorairól, kirándulásokról, örmény katolikus szentmisékről-búcsúkról, megemlékezésekről,

örmény kultúra hetekről, nemzetközi konferenciákról, a Magyar Örmény Múzeum könyvsorozat könyveinek, egyéb támogatott megjelenésű könyvek bemutatójáról jelentek meg cikkek az örmény identitás fennmaradásának megsegítésére. Minden évben közzéteszik két kötetben a füzetek évkönyvét, amely a havi folyóirat mellett adományként eljut közel 70 közgyűjteményhez is hazánkban és Erdélyben egyaránt. A hazai és a Kárpát-medencei örménység számára is egyetlen havilap, amely nemcsak a jelen, hanem a múlt értékeivel is foglalkozik, ez által a jövőt is alakítja. A kezdetben 12 oldalon megjelent lap fokozatosan bővülve mára már havi átlagosan 44 oldal terjedelemben, 1250 példányban jelenik meg, magyar nyelven, gazdag képanyaggal, és ingyenesen jut el olvasóihoz. Ez évben a lap XVIII. évfolyama zárul.

Fülöp Ákos atya köszönti a Karácsonyi Klubest közönségét

Laudáció a Szongott Kristóf-díjhoz 2014

dr. Issekutz Sarolta

(Nova, 1945. augusztus 5.)

Erdélyből a II. vh. alatt elmenekült magyar-örmény-székely családból származik, amelyben olyan neves ősökkel rendelkezik, mint *Kiss Ernő* altábornagy, aradi vértanú, báró *dr. Dániel Ernő* miniszter, *Dr. Issekutz Győző* parlamenti képviselő, *Dr. Issekutz Béla* akadémikus, *Dr. Issekutz János* édesapja, kúriai bíró, ügyvéd, az örmény kat. egyháznak több évtizeden keresztül jogásza.

41 évig munkaközösségi, majd magán-ügyvédként tevékenykedett. Már kisgyermek korában tudatosult benne örmény származása, amely után fiatalként még Örményországban is kutatta ősei nyomát.

Zakariás Antal Dirán laudál

Ügyvédi hivatása mellett 1994-ben megszervezte a hazai örmény nemzetiség önkormányzatait helyi, fővárosi és országos szinten. Az elmúlt 20 év alatt elnöként vezette a Bp. Főv. II. kerületi Örmény Önkormányzatot és a Fővárosi Örmény Önkormányzatot, de volt az országos testület elnökhelyettese is.

A gyökerek és a sokezer éves örmény – erdélyi örmény kultúra magával ragadta,

1997-ben megalapította az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesületet. A névváltoztatással a család eredetét, az ősök tiszteletét szerette volna kifejezni. Az egyesület alapítása óta elnököli.

1996-ban létrehozta a Fővárosi Örmény Klubot, amely minden hónap 3. csütörtökén tartja összejöveteleit, s amely kulturális műsorait a klub háziasszonyaként hosszú évek óta maga szervezte és rendezte, és vezet mindmáig, újabban már egy-egy kerületi örmény önkormányzat segítségével.

1997-ben elindította az Erdélyi Örmény Múzeum könyvsorozatot, az örmény gyökerű közösség felélesztése és összefogása, genealógiai kutatások, a magyar-örmény-örmény kultúra felkutatása, megmentése, bemutatása céljából. 21 könyvet, lemezt adott ki, amelyben részben szerzőként, részben szerkesztőként is közreműködött. Most jelent meg a *Távol az Araráttól... A magyar-örmény irodalom* című lexikonszerű antológia gazdag képmelléklettel 37 magyar-örmény irodalmár szereplővel és alkotásaikkal. Az általa könyvekbe zártan megjelent örmény – magyar-örmény történelem, kultúra, genealógia, az általa szervezett egyházi és világi konferenciák anyagai, magyar-örmény képző- és iparművészek antológiája, stb. mind-mind megörökítésre került és kutathatóvá vált a nagy közgyűjteményeknek történt adományozás által.

1997-ben megalapította a most XVIII. évfolyamát záró Erdélyi Örmény Gyökerek kulturális és információs havilapot, amelynek eleinte írója, szerkesztője

és nyomtatója is volt, nemcsak kiadója, s amely ingyenesen jut el a közösség tagjaihoz itthon és otthon Erdélyben, valamint a közgyűjteményekhez A5 kivitelben, átlag 44 oldal terjedelemben. A lap – alapítása óta – sok más örmény kulturális információval együtt olvasható a www.magyarormeny.hu honlapon, amelyet ugyancsak ő és férje szerkeszt.

Eddig 28 kiállítást rendezett az örmény kultúra egy-egy szeletét bemutatva igen nagyszámú látogatottsággal: magyarörmény tárgyi kultúra és dokumentumok családi archívumok mélyéből; az Örmény Genocídium hiteles története; az 1848-49-es forradalom és szabadságharc örmény résztvevői; az örmény kódexművészet remekei; örmény temető az őshazában

közösséggel politikája miatt szétszaktított erdélyi örmény közösség, a családok Magyarországon megtelepedett tagjainak közösséget – klubot hozzon létre az elvesztett szülőföld és erdélyi örmény közösség pótlására. Az 1996 óta folyamatosan működő havi klubdelutánok és kulturális programjai népszerűsége bizonyítja a döntés helyességét.

Ugyanígy a 18 éve szervezett Barangolások őseink földjén sikeres kirándulásai a szülőföldre, erdélyi örmény találkozókkal fűszerezve.

A 20 év alatt végzett munkája címszavakban: genealógiai kutatások 1672-től napjainkig, kulturális műsorok, nemzetközi konferenciák szervezése, örmény kultúra hetek szervezése, örmény tárgyú filmek bemu-

Szongoth Marianna, dr. Kelemenné Csíkszentgyörgyi-Ficzus Margit és a díjazott

és a Kárpát-medencében; az örmény díszítőművészet bemutatása; az örmény építészet; örmény népművészet; örmény népzene; örmény eredetű magyar nemesi családok címerei, stb.

Legfontosabbnak tartotta, hogy a Trianon és a II. vh., majd az 50-es évek

tatása, könyvek írása/szerkesztése - kiadása, könyvbemutatók szervezése, az örmény katolikus hitélet népszerűsítése és támogatása, Erdélyben magyarörmény civil szervezetek létrehozása és összefogása, örmény épített kulturális örökség megmentése (temetők megújítása: Gyergyószentmiklós,

Erzsébetváros, Szamosújvár), templomok restaurálása (Gyergyószentmiklós, Erzsébetváros, Szamosújvár, Elemér), emlékhelyek megújítása: Szabadságszobor Aradon, Lázár Vilmos emlékhely Nagybecskereken, Ady Endre szobra Érmelléken, stb.) sokirányú és sokrétű munkáját végezte a hazai magyarörmény közösség és a határon túl élő közösségeink érdekében.

Elhivatottságának, erejét megfeszítő munkájának eredményeként elmondható, hogy a 350 éve a Kárpát-medencében élő magyarörmények mára már „hamvadó identitását” sikerült felszítania, élő közösséget varázsolni belőlük.

dr. Issekutz Sarolta sikeres működésének volt köszönhető, hogy az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület 2007-ben megkapta a *Pro Cultura Minoritatum*

Hungariae kisebbségi díjat, valamint 2011-ben a *Kisebbségekért Díj Hazai Kisebbségekért* Tagozata állami elismerést saját személyében vehette át a több cikluson áthúzódó fővárosi örmény önkormányzati elnöki működéséért. Legnagyobb sikerének azt tartja, hogy 17 év küzdelme után sikerült a 2011-ben megszületett új nemzetiségek jogairól szóló törvényben elismertetni a hazai örménység magyar nyelvűségét is, miután a 350 évvel ezelőtt a Kárpát-medencébe betelepült közösségnél a nyelvvesztés törvényszerű volt.

2014. december 18-án átvehette a *Nemzetiségekért díjat*, mint az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület elnöke. Ezzel a 18 évvel ezelőtt általa alapított EÖGY Füzetek bekerült végérvényesen a magyar köztudatba.

Laudáció helyett

Legnagyobb sajnálatomra, mivel péntekre került az EÖGYKE Karácsony, az aznapi munkahelyi elfoglaltságom (cégem évtizedek óta hagyományos évzáró összejövetele) miatt, nem tudok részt venni a Szongott-díj átadási ünnepségen, ezért, méltatásomat utólag a Füzetekben jelentetem meg. Ha én tartottam volna a laudációt, így hangzott volna:

Az idejű Szongott-díjra több jelöltünk is volt, de senkit nem akartunk abba a helyzetbe hozni, hogy az idejű díjazottunkhoz hasonlítsa valaki, ezért idén csak egy Szongott díjat osztunk ki. A díjazottunk dr. Issekutz Sarolta, az EÖGYKE vezetője.

Ha valaki azt gondolja (vagy attól fél), hogy én laudáció címen felsorolom Sarolta több évtizedes tevékenységét az erdélyi

örménység érdekében, csalódik, nem sorolok fel semmit, hiszen tevékenysége önmagáért beszél, és különben sem szeretnénk itt lenni Karácsonyig. Mindenki, aki itt ül a teremben, pontosan tudja, mi mindent tett önzetlenül értünk, az erdélyi örménységért. Persze arról sem szabad megfeledkezni, hogy Neki köszönhetjük, hogy több mint két évtizede összefogta az erdélyi örményeket idehaza és Erdélyben is, hogy működteti a klubot, szervezi a kiállításokat, kiadja az Erdélyi Örmény Gyökerek füzetet.

Az örmény identitás fenntartásáért, megismertetéséért, dokumentálásáért folytatott áldozatos, fáradhatatlan, céltudatos tevékenysége csak egy valakihez hasonlítható, Szongott Kristófhhoz, a Szamosújvári

armenológushoz, aki munkássága révén nélkülözhetetlen információkat hagyott ránk. Az erdélyi örménységről beszélni sem lehet az Ő idézése nélkül. Sarolta munkássága – kb. 100 évvel később – ugyanilyen alapvető, ha valaki meg akarja tudni, mi történt az örményekkel az ezredforduló időszakában, sőt az utóbbi 100 évben, csak elő kell vegye a füzeteket, és mindent megtudhat belőle.

Rendkívül kemény, fegyelmezett, megalkuvásmentes természete miatt sok irigyet és ellenséget szerzett, de csak azért, mert hihetetlen számokra, hogy valaki önzetlenül, ingyen, teljes odaadással szolgálja az „örmény” ügyet. Szervezőképessége, kitartása, felkészültsége, precizitása, töretlen hite, elkötelezettsége egyedülálló és utolérhetetlen. Mindezzel kivívta az elismertségét egész Magyarországon és Erdély örmény településein is.

Senki nem érdemelheti meg Nála jobban a Szongott-díjat, hiszen a sok

ellenségeskedéssel és gáncsoskodással dacolva, méltatlanul kevés segítséggel visszaszerezte az Orlay utcai Örmény Katolikus Lelkészséget az erdélyi örmények számára, és jelenleg is kitartóan harcol a minket semmibe vevő megélhetési örmények ellen.

További erőt, egészséget és kitartást kívánunk Saroltának, hogy még sok évig tudja képviselni az örménység ügyét a Kárpát-medencében és az őshazában is, és hogy sikerüljön majd olyan utódokra lelteni, akik méltón tudják életművét továbbvinni, terjeszteni az örmény identitás tudatot.

Szongoth Gábor

az EÖGYKE elnökségi tagja, a Zuglói és Országos Örmény Önkormányzat tagja, a Szongott-díj társalapítója u.i. Szerencsés véletlen, hogy éppen Sarolta díjazása előtti napon kapta meg főműve az – Erdélyi Örmény Gyökerek Füzetek – a rég megérdemelt *Nemzetiségekért díjat*.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

hálája és elismerése jeléül

Szongott Kristóf-díjat
adományoz

dr. Issekutz Sarolta

Úrhölgynek,

nyugdíjas ügyvéd, 5 cikluson keresztül örmény nemzetiségi elnök és képviselő, az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület alapító elnöke,

aki Szongott Kristóf nyomdokain haladva elévülhetetlen érdemeket szerzett

egyházi és világi területen - határainkon belül és kívül - a magyarörmény kulturális identitás és az örmény katolikus hitélet feltámasztásában, fenntartásában, az örmény gyökerek és - kultúra megismertetésében és dokumentálásában, valamint az

örmény szellemi- és tárgyi kultúra megmentésében. Megálmodója és megvalósítója volt az Erdélyi Örmény Gyökerek füzeteknek, a Fővárosi Örmény Klubnak, az Erdélyi Örmény Múzeum könyvsorozatnak, számtalan kiállításnak, Örmény Kultúra Heteknek és nemzetközi konferenciáknak. Két évtizedes áldozatos munkájával összekovácsolta a Kárpát-medencei magyarörményeket, több határon túli kulturális szervezetet segítve világra. Felbecsülhetetlen szolgálatával az erdélyi magyarörménység és kultúrája visszaszerezte a magyar köztudatban korábban meglévő társadalmi elismertségét és jó hírét.

Budapest, 2014. december 19.

Szongoth Gábor elnökhelyettes

Nemzetiségekért Díjat kapott az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület, melyet dr. Issekutz Sarolta elnök vett át

Balog Zoltán átadta a Nemzetiségekért díjakat

Balog Zoltán, az emberi erőforrások minisztere és Soltész Miklós egyházi, nemzeti- és civil társadalmi kapcsolatokért felelős államtitkár Orbán Viktor miniszterelnök megbízásából Nemzetiségekért díjakat adott át 2014. december 18-án, a Pesti Vigadóban.

A miniszter köszöntőjében hangsúlyozta: vannak olyan emberek és népcsoportok hazánkban, akiknek kettős identitása van és egyszerre büszkék arra, hogy magyarok és egy nemzetiség tagjai. „A kettős identitásban lelki és szellemi tartalék van, amire szüksége van Magyarországnak és a magyar kultúrának” – fogalmazott a tárcavezetője.

Balog Zoltán kiemelte: Magyarország legnagyobb gazdagsága az emberi erőforrásban rejlik, amelyet a díjazottak is megjelenítenek. „Büszkék lehetünk, hogy Magyarországon 13 nemzetiség él együtt egyenlő jogokkal, akik a maguk sajátosságaival, hagyományaikkal és kultúrkincsikkal gazdagítják a magyar és az egyetemes kultúrát” – hangsúlyozta a miniszter.

Soltész Miklós kiemelte: a díjazottak a nemzetiségek követői és tovább kell erősíteni azt a szerepet és feladatot, amit az elmúlt évek, évtizedekben felvállaltak. Kultúrájukkal, nyelvükkel, hitükkel legyenek békekövetek Magyarországon és a Kárpát-medencében – mondta az államtitkár.

A Nemzetiségekért díjat azok a személyek, szervezetek vagy nemzetiségi önkormányzatok vehetik át, akik, illetve amelyek példaértékű munkát végeztek a magyarországi nemzetiségek érdekében közéleti, oktatási, kulturális, egyházi, tudományos területen vagy a tömegtájékoztatásban, illetve a gazdasági önszerveződésben.

Balog Zoltán, az emberi erőforrások minisztere Nemzetiségekért díjat adott át:

Husztiné Nagy Ágnes részére, a szatmári német nemzetiségi közösség hagyományainak és kultúrájának ápolásáért, fenntartásáért;

Lakatos Mónika, a Romengo együttes énekesnője részére az autentikus roma zenei és néptánc hagyományok ápolása, megőrzése és átadása területén végzett tevékenységéért,

Tóth Tiborné részére, a tuzséri cigányság érdekében végzett hitoktatói, ifjúságnevelő és szociális munkája, önkéntes tevékenysége elismeréseként,

Prof. Dr. Gerhard-Dieter Seewann részére, a magyarországi németség identitásának erősítéséért és a multietnikus együttélés objektív történeti feltárásáért;

Sutyinszki János, zenepedagógus, karnagy, zeneszerző részére, a szlovák nemzetiségi népdal és zenei kultúra ápolásáért és megőrzéséért,

Broś Stanisław Wojciechné részére, a magyarországi lengyel nemzetiség érdekében végzett sokoldalú munkájáért,

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület részére, a hazai és határon túli magyarörmények kulturális identitásának fenntartásáért,

Soltész Miklós államtitkár, Balog Zoltán miniszter és Issekutz Sarolta

Kariatidák Görög-Magyar Nők Kulturális Egyesülete részére, a magyarországi görögök kultúrájának és hagyományainak ápolásáért és megismertetéséért,

„Opanke” Szerb Hagományörző Kulturális Egyesület részére, a szerb néptánc hagyományok három évtizedes magas szintű ápolásáért és megőrzéséért,

Romanes Egyesület részére a Hodászi Roma Tájházon keresztül a vidéken élő romák integrációjáért, a roma népi kultúra és folklór megőrzéséért.

Budapest, 2014. december 18.

EMMI Sajtó és Kommunikációs Főosztály Sajtóközlemény

balról közepén Balog Zoltán miniszter, Soltész Miklós államtitkár és Issekutz Sarolta

Az oklevél szövege:

Magyarország Miniszterelnöke
az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület részére a
Nemzetiségekért Díj

kítüntetést adományozza az Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek c. havilap kiadásán keresztül a hazai és határon túli magyarörmények kulturális identitásának fenntartásáért.

Budapest, 2014. december 18.

Orbán Viktor sk.
Magyarország Miniszterelnöke

balról háttal Nuridsány Zoltánné és Heim Pál gratulálnak a díjhoz

Beszámoló az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület 14. évi működéséről

Az egyesület működéséhez a tagdíj bevételeket, adományokat, az adózó állampolgárok személyi jövedelemadó 1 %-a feljárását (214.580 Ft), valamint az Emberi Erőforrások Minisztériuma által meghirdetett civil szervezetek működési támogatása pályázat útján kapott 950 eFt-ot használtuk fel. A projektek megvalósításához együttműködtünk a Fővárosi Örmény Önkormányzattal és több kerületi örmény nemzetiségi önkormányzattal – amelyek az egyesület képviselőiből alakultak -, így tudtuk közösen megvalósítani az éves klubdelutánokat, valamint megjelentetni az Erdélyi Örmény Gyökerek füzeteket, kampánykiadványunkat.

Hálás köszönetet mondunk a magánszemély és civil szervezeteknek, mint adományozóknak, az együttműködő örmény önkormányzatoknak, akik a közös projektekben részfinanszírozással vettek részt. Ezen összefogásunk mind-mind az örmény kultúra megismertetését, terjesztését célozták.

Az egyesület idén sem fizetett személyi juttatást az egyesületi munka vezetéséért, és alkalmazottat sem foglalkoztatott, sem irodai rezsiköltségeket nem fizetett, de fizette a telefon-, internet- és a helyiségbérelti díjat.

A Fővárosi Örmény Klub 19. évét zárjuk. Az erdélyi örmény önkormányzataink és a közösség összefogásának eredményeként változatos és sikeres programokkal vártuk a klub hűséges látogatóit. Az örmény kultúra ezáltal juthatott el „élőben” a hazai magyarörménységhez, valamint a füzetek

hasábjain és az internetes honlapunkon keresztül mindenkinek. Felváltva rendezték meg a kerületek, a főváros és az egyesület – mely ez évben több havi műsort is rendezett – a havi klubdelutánokat, amelyekről képes beszámoló cikkek jelentek meg a füzetekben. Az Egyesület változatlanul minden hónapban a klubestek vezetését, műszaki be rendezéseket és eszközök biztosítását, szállítását, üzemeltetését is elvégezte.

Idén 16. alkalommal adta át az egyesület a Szongott Kristóf díjat dr. Issekutz Sarolta részére a több, mint két évtizedes munkája elismeréseként. (Laudációk az 5-8 oldalon olvashatók.)

Az Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek, kulturális és információs havilapunk XVIII. évfolyama jelent meg idén 1150 példányban, ingyenesen eljuttatva hazai és külhoni magyarörményeinkhez, valamint 100 pl-ban a 2014. füzetek évkönyv két kötetben. A Kárpát-medence egyetlen magyar nyelvű örmény havilapja, amely az örmény identitás fenntartásának fontos eszköze. A füzetek megjelenésének kiemelt támogatója volt a Fővárosi Örmény Önkormányzat, amely a kiadás túlnyomó többségét viselte, de a II. kerületi-, Zuglói Örmény Önkormányzat, valamint a Ferencvárosi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat is több havi kiadás költséget viselte. A füzetek és meghívók, beszámolók a www.magyarormeny.hu honlapunkon is olvashatók, amely olvasói kör egyre bővül. Idén is eljutott a füzetek és évkönyv a közgyűjtemények olvasópolcára és gyűjteményeibe adományként.

A karácsonyi műsor szereplői

Idén az *Erdélyi Örmény Múzeum* könyvsorozat 20. köteteként ismét egy összegző kiadvánnyal jelentkeztünk: *Alexa Károly* szerkesztésében *Távol az Araráttól... A magyarörmény irodalom* c. lexikonzerű antológiával, amely a magyar irodalomba beágyazódott 36 erdélyi örmény gyökerű irodalmárt jelenít meg fényképes életrajzzal, munkásságuk ismertetésével és műveikből szemelvények megjelentetésével. A tekintélyes könyvet örmény kódexek vonalas ábrái és archív fotók díszítik az örmény múltból. A közel 500 oldalas könyv csupán a kezdet, hiszen még sokan tartoznak hozzánk, akiknek életműve feldolgozásra vár. Ez a könyv is eljutott közel 100 közgyűjteménybe itthon és külföldön, ezzel is gazdagítva a hazai örménység, az örmény kultúra és történelem iránti érdeklődők forrásanyagát, az örmény „alkönyvtárakat”. Emellett támogattuk Dávid Csaba „...azonképpen itt a földön is...” c. regényének kiadását is.

Részt vettünk több *rendezvény* létrehozásában, így pl. az Örmény Genocídium 99. évfordulója alkalmából kiállítással az Örmény Katolikus Plébánián, a II. kerületben a „Magyarörmény kultúra, magyarörmény identitás c. összegző kiállításunkkal, amely az elmúlt 18 éves működésünket is bemutatja. Az *Ízek utcája* gasztronómiai bemutató a II. kerület Napja keretén belül változatlanul igen népszerű. Megrendeztük az Aradi Vértanúk emlékműsört Budapesten az ifjú erdélyi örmény zeneművészek hangversenyével.

Segítségét nyújtottunk az *Örmény Katolikus Plébánia* működéséhez, az örmény katolikus hitélet javításához, egyes rendezvények lebonyolításához, illetőleg a búcsúnapokon, valamint koszorúzási ünnepségeken való részvétellel (március 15., október 6.). Az év kiemelkedő eseményei voltak a libanoni pátriárka, XIX. Nerszesz

Bedrosz által küldött *Avedik Hovannisiján* örmény katolikus atya, valamint december 7-től havi egy alkalommal Rómából érkező *Krikor* atya által celebrált örmény nyelvű szentmisék, zenei kísérettel.

Részt vettünk *világi* (III.15., Örmény Genocídium április 24., október 6. és október 23.) és *egyházi ünnepeinken* itthon és otthon Erdélyben: így pl. Világosító Szent Gergely búcsún Szamosújváron, Nagyboldogasszony-napi búcsún Erzsébetvároson, Fogolykiváltó Boldogasszony búcsún és az aradi vértanúk megemlékezésén az Orlay u-i templomunkban, szeptember 5-8 között rendezett Gyergyói Örmény Művészeti Fesztiválon és konferencián, ahol az elnök előadást is tartott.

Számtalan örmény vonatkozású kiállításon, előadáson, koncerten, emléktábla avatáson, megemlékezésen vettünk részt, továbbá Gyergyószentmiklóson a magyarörmények kulturális rendezvényein, konferencián, búcsúján a Gyergyói napok rendezvénysorozat keretében.

2014-ben az I. világháború 100. évfordulója alkalmából megrendeztük és megszerveztük a „Kegeleti barangolás Doberdó, Isonzó, Júliai Alpok vidékein” a világháborúban résztvevő magyar hősök – közöttük a magyarörmény hősök - emlékére július 27-aug.1. között. E rendkívül népszerű út valamennyi résztvevő szívében egy életre szóló emléket állított az elesett hősöknek. Megtartottuk a barangolás nosztalgia klubját is, amelyen vetített képes előadással (a résztvevők fotóiból) emlékeztünk az átéltre. Valamennyien boldogan vittük haza az élményeket felelevenítő fotókat DVD-n, hagyományunkhoz híven.

Ez évben is számtalan segítséget nyújtottunk az örmény témakörökben kutatóknak, érdeklődőknek. Elnökünk több előadást,

riportot, filmriportot adott a hazai magyarörménységről, kultúrájáról.

Részt vettünk Ceglédbercelen a hazai nemzetiségek első fesztiválján és konferenciáján: „Közös égbolt alatt” címmel, melyen mini örmény kiállítással mutatkoztunk be és felszólaltunk több ízben a konferencián a hazai magyarörmény közösség érdekéi képviselve.

2014 a választások éve volt Magyarországon. Háromszor járultak a választópolgárok az urnákhoz, amelyek következtében – ráadásul a nemzetiségeknek előtte regisztrálni kellett magukat – az őszi választásokra elfáradtak (?) a magyarörmények, melynek következtében több kerületi örmény önkormányzatot veszítettünk el és az országos önkormányzati testületben alulmaradtunk (7/8) a nemtelen eszközökkel manipuláló ellenfél-kalíció jelöltjeivel szemben. Az OÖÖ törvénytelen működése, az országos elnök és társai magyarörményeket megsemmisíteni

akaró magatartása miatt választanom kellett a többségben megnyert és 5 cikluson keresztül példásan működő Fővárosi Örmény Önkormányzat és az OÖÖ-ban megszerzett kisebbségi mandátumom között. A bennünket és erdélyi társainkat fenyegető „keleti örmény” kirohanás ellen csak bátor kiállással lehet valamit kezdeni, tehát egyértelmű volt, hogy a történelmi magyarörménység jogait helyre kell állítani, vállalni kell az ellenünk indított harcot. Ezért az országos mandátum mellett kellett döntenem. A törvényesen és eredményesen működő FÖÖ vezetést utódom, Esztergály Zsófia Zita elnök fogja folytatni. Az együttműködésben a 2015-ös évben az örmény kultúra- és identitás megőrzése, az örmény katolikus hitélet felvirágoztatása és az Örmény Genocídium méltó megünneplése a legfontosabb feladatunk, amelyhez mindenki segítségét kérjük.

dr. Issekutz Sarolta elnök

(Elhangzott 2014. dec. 19-én a Föv. Örmény Klubban)

Vastaps Puskás Eszternek a X. Nemzetiségi Gálán

A Nemzeti Művelődési Intézet jogelődje 2005-ben *Pro Cultura Minoritatum Hungariae* díjat alapított, amelyet olyan Magyarországon élő nemzetiséghez tartozó személyek és szervezetek kaphatnak, akik és amelyek kiemelkedő tevékenységet végeznek a magyarországi kisebbségek kulturális örökségének megtartásáért, fejlesztésért, és tevékenységükkel hozzájárulnak a Kárpát-medence népeinek együttéléséhez. A kezdeményezésből hagyomány lett, és az elismerést évről évre a Kisebbségek Napja alkalmából rendezett

Nemzetiségi Gálán adják át. A díj jubileuma alkalmából a Nemzeti Művelődési Intézet főigazgatója idén tíz díjat adományozott 2014. december 7-én, a Budai Vígadóban.

A X. Nemzetiségi Gálán a Pro Cultura Minoritatum Hungariae elismerés bilevelét, az összetartozás szimbólumát formázó emléklakettet és a díszoklevelet a gereszlaki német hagyományörző Babavarró Kör, az autentikus beás cigány zenét játszó Fláre Beás Együttes, a Kariatidák Görög-Magyar Nők

Kulturális Egyesület, a Mohácsi Sokácok Olvasóköre, a hagyományos sváb zenét játszó paksi Roger Schilling Blasskapelle együttes, a közszolgálati televízióban 1994 óta látható Rondó nemzetiségi magazin, Szukics Marianna népművelő, irodalom és szlovén nyelv szakos általános iskolai tanár, Szabó Péter táncos, román nemzetiségi Hagyományörző, az Eleki Nemzetiségi Néptánc Együttes alapítója, Aszódi Csaba András, a szlovák Zöldkoszorú „Zeleny Veniec” Hagyományörző Egyesület alapítója és Sutarski Konrád Bogumil költő, műfordító, kisebbségi politikus, a magyarországi Országos Lengyel Kisebbségi Önkormányzat háromszor megválasztott elnöke vehette át.

Vastaps volt a jutalma a gálaműsor résztvevőinek, ahol a horvátokat a Mohácsi Nemzetiségi Néptánc együttes, a szlovéneket a Szentgotthárdi Kamarakórus, az ukránokat Bernáth Ferenc gitárművész, a görögöket a Kariatidák kórus, az örményeket Puskás Eszter énekművész örmény népdalokkal, a németeket a Roger Schilling Blasskapelle fúvószenekar, a szerbeket a Bánát Néptánc együttes, a bolgárokat pedig a Martenica néptánc együttes képviselte. Fellépett még az Eleki Román Hagyományörző Tánc együttes, az Orgován Szlovák Népdalkör, a Fláre Beás Együttes és elhangzott Sutarski Konrád Bogumil verse lengyelül is.

(Béres)

Dobribán Géza

A legsikeresebb magyar szenior atléta

Dobribán Géza erdőmérnök, több mint százszoros Európa-, és világbajnok veterán atléta, a zamárdi Nemzetközi Veterán Atlétikai Balaton Bajnokság elindítója

Gyergyótölgyesen születtem 1926. május 1-én. A jó családi háttér és az adott természeti viszonyok, valamint az akkori telepes rádiók sportközvetítései jó hatással voltak rám. Már 2 éves koromtól kezdve sportolok és 4 éves koromtól versenyzek, írok, olvasok. Iskoláimat Tölgyesen, Marosvásárhelyen kezdtem, Erdély visszatérése után Kaposváron folytattam, és Sopronban az Erdőmérnöki Egyetemen fejeztem be. Úgy Vásárhelyen, mint később Kaposváron a Somssich Pál Gimnáziumban már több sportágban is az iskola válogatottja lettem. Az akkori Cserkész- és Levente Egyesület segítette, hogy egyre magasabb szinten versenyezhessek.

Sopronban végül is több sportágat kipróbálva az atlétika mellett döntöttem. Ezt a választást több kiváló eredményem igazolta. Somogyba visszatérve az atlétika mellett több sportág megalapozásában segítettem, Sopronon kívül Barcon, Nagyatádon és Zamárdiban is edzősködtem.

Az iskolai végzettségemből adódó szakmai munkámat Barcon, Nagyatádon, Kaposváron és Zamárdiban végeztem. Az igen sokoldalú megbízatásom eredményeként iskolákat, fűrészüzemeket, lakóházakat, gazdasági épületeket, utakat, vasutakat terveztem, építtettem.

Erdőfelügyelőként, majd szakirányítóként rendkívül sok erdőt telepítettem, ahol

magam is aktív kivitelező voltam. Az elcsők között szerveztem meg az erdészeti szakmunkásképző iskolát Középrigócon, Szöcsénypusztán, részt vettem ezek kivitelezésében is. Ez a szakképzés a mai napig is működik, több száz tanulóval.

A szakmai és társadalmi munkámért, az ifjúsági és veterán sport szervezéséért, valamint a kiváló eredményeimért számos kitüntetést kaptam. A Zamárdi Önkormányzat díszpolgársággal, Somogy Megye Közgyűlése pedig a Somogyi Emberekért emlékéremmel jutalmazott. Ám mégis mindig annak örülök a legjobban, amikor tanítványaim visszajelzései pozitívak.

Szeretem a munkámat, és nyugdíjasként még mindig facsemetéket ültetek, erdőt telepítek, mert tudom, hogy ez adja az utókornak az élet egyik legfontosabb feltételét, az oxigént. Szeretem a sportot, annak minden ágát, mert ez teszi az embert egészsé, egészségessé. Minden nap edzek, mert így teljes az életem és így érzem jól magam a bőrömben. Mindennapjaim fő motívója, az emberek, különösen a gyerekek szeretete, tanítása, nevelése az életre és a sport szeretetére. A sok világ-, Európa-bajnokság és olimpia eredménye az életvitelben gyökerezik. Nem iszom, nem dohányzom, semmi ártalmas dologgal nem foglalkozom, csak teszem a dolgom és sportolok.

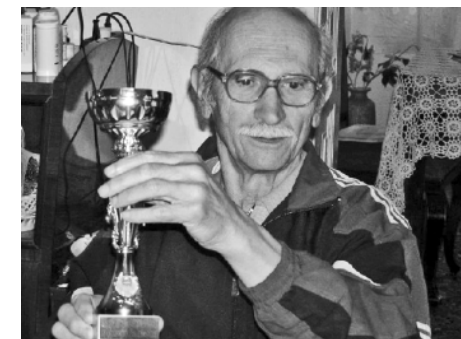
Mindig az a jelszavam: „*Először önmagad győzd le, hogy mások felett győzedelmeskedni tudjál!*”

A sportban elért eredményeim világszerte, Európa és veterán olimpiai bajnokságokon: 162 dobogós helyezés, amiből 62 arany, 68 ezüst és 32 bronz. A több mint 300 magyar bajnoki győzelem mellett több ezer hazai és nemzetközi verseny helyezettegyeztem.

Köszönöm mindenkinek, akik az eddigi életemben segítettek, így szüleimnek,

családomban, tanítóimnak, tanárainak és mindazoknak, akik hittek bennem és hitükkel támogattak.

(*Szenior atlétika hírek, 2011. dec. 26.*)

Géza bácsi egy vele készült interjúban azt mondta, hogy „Gyergyótölgyes a világ legszebb faluja. Tiszafát ültettem magáról. Ebből a fából Erdélyben faragnak az emberek”. 2011-ben Géza bácsi már a 86-90 éves korcsoportban versenyzett a hazai versenyeken. Magyarországon több mint 300 bajnoki számban indult. 2011. december 25-én életének 86. évében elhunyt. Hamvait – kívánsága szerint – a gyergyótölgyesi temetőben helyezték örök nyugalomra.

Kiegészítette Bálintné Kovács Júlia

Kátainé Szilvay Ingrid a klubesten

Krajcsír Piroska

Schütz Ödön, a magyarországi armenisztika megújítója

Schütz Ödön professzor, a XX. századi magyarországi armenisztika legendás alakja volt. Ha hazánkban valaki az örmény nyelv, az örmény kultúra iránt érdeklődik, bizonyos, hogy találkozik a nevével. A szerencsés idősebbek személyesen ismerhették, a még sze-

Schütz Ödönt köszöntötte 80. születésnapján Issekutz Sarolta 1996

rencsésebbek pedig – miként e sorok írja – évtizedeken át nemcsak tanítványa, de baráti kapcsolatban is lehettek vele.

Az armenisztika mint tudományág a XVIII. század végén jött létre az orosz és az európai örmény diaszpóra örménylakta központjaiban, az egyetemeken s egyházi intézményekben, miközben az anyaország részekre szakadt, s népe török, illetve perzsa elnyomás alatt sínylődött. Az armenisztika minden olyan tudományágat - nyelvészetet, nyelvtörténetet, történet- és irodalomtudományt, régészetet, néprajzot stb. – magában foglal, amelynek tárgya az örményekre vonatkozik.

A magyarországi örmény kolónia értelmisége - feladatának tekintve múltjának mélyebb megismerését – a XIX. század utolsó harmadában rakta le a magyar nyelvű armenisztika alapjait. Az I. világháború eseményei és a határmódosítások következtében azonban megakadt, majd a II. világháború után teljesen meg is szűnt az ez irányú tudományos munka. Az asszimilált, de számbelileg jelentős erdélyi kolónia az

ország határain kívülre került; az erdélyi és nyugat-örményországi menekültek száma és tudományos lehetőségei pedig nem voltak annyira jelentősek, hogy intézményeket hozzanak létre, tudományos munkákra áldoz-

zanak. Bár akadtak kutatók a két világháború között is, akik könyveket és monográfiákat írtak (Hovhannesian Eghia, Korbuly Domokos), de – minden erényük mellett – munkáikon érződik a megfelelő tudományos képzettség hiánya.

A magyarországi armenisztika 1945 utáni reneszánsza egyértelműen Schütz Ödön nevéhez köthető.

Schütz 1916-ban Budapesten született egy polgári családban. Abba a híres Fasori Evangélikus Gimnáziumba járt, amely sok későbbi tudóst, köztük két Nobel-díjast bocsátott útjára a falai közül. A középiskola elvégzése után a bölcsészettudományok iránt érzett vonzódást, így a Pázmány Péter Tudományegyetem német-magyar szakára iratkozott be. Gombocz Zoltán és Zsirai Miklós és más nagyságok tanították. A Ménési úti Eötvös-kollégium, a híres szellemi műhely szemináriumait is látogatta, erre ugyanis a nem bentlakó budapesti diákoknak is lehetőségük volt. Ez a francia mintára szervezett, liberális szellemű, magas tanulmányi követelményeket támaztó intézmény

a diákok szabad, de fegyelmezett – a kötelező oktatáson túl is elkötelezett – önképző, ön-nevelő közössége volt. Schütz Ödön a magyar és a finnugor nyelvészet-hez vonzódott. A bolgár-török jövevényszavak kutatása vezette el a török-kipcsak nyelvhez, s tanárai: Németh Gyula turkológus és Ligeti Lajos altajista biztatására kezdte vizsgálni a besenyők, valamint a kunok történetét.

Kutatásai közben érdekes anyagok: kipcsak nyelven, de ismeretlen betűkkel írt dokumentumok kerültek a kezébe. Ezek keltették fel a figyelmét, s fordították az örmény ábécéjéhez. Így került az örmény nyelv, majd az örmény történelem és kultúra vonzáskörébe. Az örménység évszázadai során nem volt ritkaság a nyelvcsere, vagy nyelvváltás. A török fennhatóság alatt élő örmények csoportjai is nemegyszer elhagyták az anyanyelvüket, ám írást, ábécéjüket akkor sem feledték. (Nemcsak kipcsak, de más török nyelvű, örmény írással készült dokumentumok is előkerültek már.)

1942-45 között Schütznek is katonai szolgálatot kellett teljesítenie. A világháború után főleg fordításból tartotta el magát és családját. Latinul, németül, angolul, franciául, olaszul, oroszul írt és beszélt. (Később a keleti nyelvekben is ott-honosan mozgott.) 1949-től a Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézetének külső munkatársa volt. 1969-ben hivatalosan is csatlakozott az ELTE Belső-Ázsiai Tanszéke mellett működő altajisztikai kutatócsoporthoz, amely mindvégig keretelt adott kutatásainak, nyelvtanítói tevékenységének.

Az örmény nyelvet 1957-től egészen haláláig tanította az egyetemen. 1957-ben a Magyar Könyvszemlében jelent meg örményeket érintő első tudományos cikke

(„*Misztótfalusi Kis Miklós szolgálata az örményeknek*”). A hatvanas években már nemzetközileg is elismert armenológus volt, úgy a keleti, mint a nyugati örmény tudományos intézményekkel jó kapcsolatot ápolt. Hosszabb ideig tanított a bloomingtoni Indiana Egyetemen (USA). Akkor került személyes kapcsolatba a nyugati örmény diaszpóra kiemelkedő képviselőjével, köztük Róbert Gulbenkiannal, a leg-rangosabb örmény alapítvány elnökével.

1968-ban, amikor a magyar és örmény akadémia között közvetlen együttműködési kapcsolat jött létre, Schütz Ödönnek nagy szerepe volt abban, hogy ez az együttműködés tartalommal telt meg, 1995-ben pedig épp az ő szorgalmazására újították meg a szerződést. E kapcsolat eredményeképpen jött létre az a kétnyelvűnek tervezett tudományos cikkgyűjtemény, ami – örmény és magyar kutatók bevonásával – a közös kutatási területek feltérképezését, népeink művelődéstörténetének érintkezési pontjainak feltárását szolgálta. A *Haj-hungarakan patmakan yev mshakutayin patmutjunic* (Az örmény-magyar történelmi és kulturális kapcsolatok történetéből) című kiadvány 1983-ban végül sajnos csak örményül jelent meg a jereváni Akadémiai Kiadó gondozásában. Az erdélyi örmény kolónia történetét feldolgozó tanulmányok gazdagították az anyaországi történetírást. Schütz Ödön a könyvben a XIII. századi magyarországi örmény kolónia, az esztergomi Terra Armenorum és a kilikiai királyság közötti kapcsolatokat tárta fel. Kutatási területe főként a XI-XVII. századi örmény diaszpóra és a kilikiai örmény államra vonatkoztak, de kutatta és publikálta a Magyarországon fellelhető örmény, illetve örmény vonatkozású anyagokat, dokumentumokat, kéziratokat is.

Számtalan nemzetközi kongresszuson vett részt, cikkei világnyelveken jelentek meg. Kapcsolatépítése és kapcsolattartása példaértékű volt azokban az években, amikor nem volt még elektronikus levelezés, s egyéb internetes lehetőség. Íróasztalán állt régimódi Remington írógépe, melyen nemcsak tudományos munkáit, de évi ezres nagyságrendű levelezését is gépelte. Még kórházi ágyán is írt leveleket, érdeklődött mások munkái felől.

Évtizedeken át szoros kapcsolatban volt az Örmény Tudományos Akadémiával. 1986-ban a hetvenedik születésnapjára a jereváni Akadémiai Kiadó összes műveinek bibliográfiájával kedveskedett – az 1980-ban a tudományok doktora címet elnyert – Schütz Ödönnek. 1990-ben megválasztották az Örmény Tudományos Akadémia külső tagjának, de az American Oriental Society és a Türk Dil Kurumu is tagjai között tudhatta. Embersége és tudományos munkássága tette képessé arra, hogy kiegyensúlyozott kapcsolatot tartson ezekkel az intézményekkel. Akadémiai doktori értekezését 1992-ben Az armenisztika jelentősége és a magyar keletkutatás címmel védte meg.

A nyolcvanadik születésnapját az Örmény Akadémia a tiszteletére rendezett tanácskozással ünnepelte. A budapesti Országházban is abban az évben, 1996-ban vehette át a Magyar Köztársasági Érdemrend tisztikeresztjét. Magyarországi barátai, kollégái és a nemzetközi tudományos élet képviselői szintén erre a jeles évfordulóra állították össze műveinek bibliográfiáját, mely az Acta Orientalia 50. köteteként 1997-ben jelent meg. Újranyomott cikkgyűjteményét ugyanabban az évben adták ki Bloomingtonban.

1997-ben neki ítélték a nyugati örmény diaszpóra legrangosabb kitüntetését,

a Garbis Papazian-díjat Ezt az elismerést az azóta elhunyt Garbis Papazian 1988-ban alapította azon nem örmény származású tudósok és más értelmiségiek számára, akik az örmény kultúra, történelem, vagy az „örmény kérdés” (az 1915-ös népirtás) témakörében kiemelkedően eredményes publikációs tevékenységet folytattak. Az ünnepélyes díjátadóra Amerikából, Franciaországból, Olaszországból és Ausztriából érkeztek rangos közéleti és tudós személyiségek Budapestre.

A Közép-Európai Egyetemen 1997-ben Schütz szorgalmazására szervezték meg a nagyszabású kaukázológiai konferenciát, melynek örmény, amerikai, olasz, osztrák, grúz és magyar előadói voltak.

Schütz Ödön tudományos tevékenysége szerteágazó volt, érdeklődési területe a nyelvészettől a történettudományon keresztül a keletkutatásig ívelt. Az armenisztika kutatási területeinek csak egy szelete volt. Tájékozottságát, széles látókörét bizonyítja, hogy akár tanítványai, akár tudós pályatársai keresték meg kérdéseikkel, mindig tudott segíteni, irányt mutatni, még könyveit is szívesen adta kölcsön.

Az a környezet, amelyben élt, a régi polgári világ értelmiségének életterét idézte. A látogatót lakása előszobájában mennyezetig érő könyvszekrények fogadták, de a könyvek sora a többi helyiségben is folytatódott. Mindenütt könyvek! A padlón is oszlopba rakva, az asztalokon, az ülőalkalmatosságokon szerteszét. A kötetek gerincén magyar, angol, francia, orosz, örmény, török és arab írással hirdették a tartalmukat.

Schütz Ödön kivételes emberi nagyságát bizonyítja az a tény is, hogy rendkívül értékes könyvtárát végrendeletében az ELTE Belső-Ázsiai Tanszékére

hagyományozta. Arra a tanszékre, amelynek létrehozásában részt vett, és ahol egy armenisztikai kutatóközpont alapítását is tervezte. Ez a gyűjtemény több mint hat-ezer kötetet és tekintélyes mennyiségű kéziratanyagot tartalmaz. A kiadványok mintegy 60%-a örmény nyelvű, 40%-a más, főleg orosz, angol, francia, török és perzsa armenisztikai tárgyú publikáció.

Schütz Ödön munkáiból egyetlen, a magyarországi armenisztika számára kulcsfontosságú kötetet kell kiemelnünk: az 1995-ben megjelent Hajk és Bél harca című irodalmi antológiát. A kötet A régi örmény irodalom kincsestára I. címet viseli, és az örmény ókor-középkor irodalmának századait tekinti át. Schütz nemcsak a bevezető történeti-kultúrtörténeti fejezeteket írta, hanem válogatta, nemegyszer fordította is az irodalmi szemelvényeket. A kötet az ősi örmény krónikák, az egyházi irodalom, valamint a népköltészet és műköltészet segítségével kalauzolja végig az olvasót a XIX. századig, teljes képet rajzolva az örmény irodalom történetéről, műfajairól.

Azt tervezte, hogy a második kötetben Movszesz Khorenaci V. századi krónikáját (Nagy-Örményország története) teszi

közzé a saját fordításában, jegyzetekkel és történeti esszével kiegészítve. Sajnos ez a terve már nem valósulhatott meg, miképp torzó maradt több kiadandó tanulmánya, esszéje is. Schütz professzor ugyanis már nem érthette meg a nyolcvanötödik születésnapját, 1999-ben elhalálozott.

A magyarországi armenisztika legnagyobb alakja távozott vele a tudományos életből. Fájó úr maradt utána; napjainkban is hiányzik az a mély tudományos felkészültség, az a széles körű ismeret, ami szemléletének egyik fő jellemzője, kutatásainak erős alapja volt. Hiányzik szerénysége, jósága, embersége is. Ő soha nem tolakodott az első sorba, hagyott – sőt segített – másokat is érvényesülni. Tanítványai sorát figyelemmel kísérte; ha kellett, tanácsot adott, ha kellett, ajánlólevelekkel támogatta jövőjük alakulását. Kezdeményezései mögött sosem volt hátsó, önös szándék.

Minden tettel mindig a tudomány ügyét, előrehaladását kívánta szolgálni. Akik ismerték, szerették, azok tudják: halálával felmérhetetlen veszteség érte a magyar armenisztikát.

(Megjelent: *Barátság Kulturális és Közéleti folyóirat*, 2014. november 15.)

Hirdetés

Vass Erika vagyok, Szentendrén a Szabadtéri Néprajzi Múzeumban dolgozom néprajzkutatóként, és a leendő Erdély épületegyüttes vezetője vagyok.

Az elmúlt években Erdély több pontján bontottunk le épületeket, melyeket Szentendrén fogunk felépíteni és berendezni. Terveink között szerepel egy történeti kiállítás is, amiben fontos elem lesz az erdélyi örmények történetének és kultúrájának bemutatása. Azért keresem Önt, mert a kiállításához olyan tárgyakra lenne szükségünk, melyek által hiteles képet nyújthatunk az örményekről. Amennyiben bárhol lenne eladó tárgy, kérem, értesítsen minket.

Vass Erika (vasserika@gmail.com) Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Szentendre

Prof. Dr. Garda Dezső (Babes-Bolyai Tudományegyetem-Kolozsvár/Románia)

A gyergyószentmiklósi kompánia és a Mercantile Fórum: az örmény önkormányzatiság alapintézménye 2. rész

1763. decemberéig közigazgatási szempontból Gyergyószentmiklóson két közösség létezett: a székely és az örmény közösség. Az örmény bírónak és közösségnek csupán annyival volt kevesebb a hatásköre a székelyénél, hogy nem foglalkozhatott gyilkossági ügyekkel. Mindkettőnek azonban külön bírója, nótáriusa és esküdtjei voltak és jogkörük kiterjedt közösségük minden tagjának a védelmére. A székely határhozrezdek felállítását követően három közösség jött létre a Gyergyószentmiklóson: a katonaközösség, a provincialista közösség és az örmény közösség. Mindhárom közösség feladatai külön-külön a közösségek érdekei és jogvédelmét szolgálta.

Az 1726. január 28-29-i széki határozatokban megfogalmazott a gyergyószentmiklósi örmény közösségre vonatkozó tiltások az örménységgel kapcsolatban bármennyire is korlátozóak voltak, mégsem érintették az örménység önkormányzatiságát. Az örmény bíró, az esküdték, az örmény közösség többi tagjai a továbbiakban is maguk határozták meg a kompánia mindennapi életét, melybe senkinek sem engedtek beleszólást. Sőt, az 1734. április 6-i, majd az 1754. április 22-i határozatok jelezték, hogy a közösség vezetői továbbra is becsülettel képviselték az örmény közösség érdekeit.

1746-ig a gyergyószentmiklósi örmény bíró közigazgatási joghatósága alá tartozott Csíkszépvíz és Ebesfalva örmény közössége is. Ettől az időszaktól kezdődően a gyergyószentmiklósi és a csíkszépvízi örmény közösségek az Erzsébetvárosban (Ebesfalva) székelő főbíró joghatósága alá kerültek, de mindhárom település örmény közösségének külön bírója volt és a helyi közösségek önszerveződésén alapult a kereskedők és a kézművesek szervezeti élete is.

Ez az alárendeltségi viszony csak látszólagos volt, amint az egy 1793-ból származó, a Guberniumhoz címzett levélből is kiderült. A gyergyószentmiklósi örmény közösség levelében ugyanis arról olvashatunk, hogy a Békény menti 1746-1793 közötti időszakban kereskedésük gyakorlása során, éltek az Erzsébetvárosiaknak adományozott kiváltságokkal. Sőt, attól féltek, hogy az erzsébetvárosi főbíró joghatóságának megszűnése hátrányos helyzetbe fogja kényszeríteni őket a székely széki hatóságokkal szemben. Ilyen irányú kéréseiket a gyergyószentmiklósi örmény közösség vezetői 1790. szeptember 6-i kérésükben fogalmazták meg. A Királyi Fő Igazgató Tanács 1790. december 6-i 1884-es számú válaszában a következőképpen utasította vissza a gyergyószentmiklósi örmények

kérését: „A Királyi Fő Igazgató Tanács most is azon végezésiben, mely ezen esztendőben Szent Mihály havának 6-án 1390-ik szám alatt hozatott és az esedzőknek tudokra adatott állandóul megmaradván, az esedzők annak követésére utasítottak.”

A gyergyószentmiklósiaknak a Guberniumhoz címzett levele és az arra adott válasz-resolúció jelzi, hogy a gyergyószentmiklósiak kiváltságlevél formájában próbálták megőrizni azokat a privilégiumaikat, melyekkel az Erzsébetvárosiakkal való viszonyaikkal rendelkeztek kereskedelmi tevékenységük során. Sőt, 1794-ben megpróbálták szabad királyi jogállást szerezni.

1793 után a gyergyószentmiklósi és a csíkszépvízi örmény közösségek véglegesen elszakadtak Ebesfalvától és Csík-Gyergyó- és Kászonszék joghatósága alá kerültek. Mivel számukra az új helyzet autonómiájuk és önszerveződésük megcsonkítását jelentette, jogi helyzetük tisztázása érdekében 1790. és 1793. közötti időszakban számos memóriumot fogalmaztak meg a széki intézményektől független, az örmény kereskedők védelmét szolgáló szerveződés létrehozása érdekében. Folyamodványaiknak köszönhetően született meg 1796-ban a gyergyószentmiklósi és a csíkszépvízi örménységnek egyik legfontosabb szervezete a Kereskedelmi Törvényszék, más néven a Mercantile Fórum. Ennek létrejöttéről a gyergyói örmények az erdélyi Országgyűléshez 1842-ben írt kérelemlevelükben a következőképpen fogalmaztak: „Gyergyó Szent Miklóson és Szépvízen eleink régen meg telepedvén két társaságot formáltak, és ditsekedés nélkül mondhattuk, szorgalmatos kereskedés által, az hazának előmenetelére és

hasznára törekedtek erre nézve a társaságoknak arra is iparkodni kellett, hogy hitteleket fel tartsák és az ez ellen szegült akadályok felyül haladhatására a kereskedési tárgyak felett az igazság ki szolgáltatását magok gyakorolhassák, innen 1794-be(n) Eő Felségéhez folyamodván magok, mind Gyergyó Szent Miklóson, mind Szépvízen a széki hatóságától nem függő, külön kereskedői *Itélő széket* eszközöltek, s kérések sem a törvény ellen nem lévén, sem a széki hatóságának sérelmére nem tzeolván 1796-ba szeptember 16-án Eő Felsége méltóztatott kegyelmesen a kereskedő *Itélő széket*, és tárgyaít meghatározni, s e szerint a Társaságok a kereskedés feletti tárgyakra nézve használják is Eő Felségének kegyelmes engedményét ...”

A katonai parancsnokság és a székely székek vezetői 1811-ben megpróbálták alárendelni és jogaikban korlátozni a Mercantile Fórumot. Ezért az örmény Kereskedelmi Törvényszék bírója és szenátorai az erdélyi országgyűléshez fordultak autonómiájuk és kiváltságaik biztosítása érdekében. Az erdélyi törvényhozó gyűlés 1811-ben megerősítette a gyergyószentmiklósi és a csíkszépvízi örmény kereskedői székek jogkörét.

1838-tól kezdődően ismét veszélybe került a gyergyószentmiklósi és a csíkszépvízi kereskedői székek jövője. A Mercantile Fórum vezetői intézményük megmentése céljából ismét kénytelenek voltak az „országrendeihez” fordulni.

A gyergyószentmiklósi örmények az országgyűléshez való folyamodásuk előtt egyeztettek a csíkszépvízi örményekkel. A Kapdebő Jenő nótárius által 1842. március 15-én megfogalmazott, a csíkszépvízi Mercantile Fórumhoz címzett levélben a gyergyószentmiklósiak biztosok

küldését kérték Szentmiklósról a két közösség közös álláspontjának a kialakítása ügyében. A csíki örmény közösséghez intézett levelük a két communitas összefogását jelképezi közös érdekeik fenntartása érdekében. Ezzel párhuzamosan Kolozsváron megkeresték azokat az összekötő embereket, akiknek meghatározó szerepük lehetett a Privilegium-Levél megerősítésében. A magukat „köteles baráti atyafiai” néven aláíró személyek hasznos tanácsokkal szolgáltak a Mercantile Fórumnak.

A Kolozsvárról érkező tanács szellemében (valószínűleg a Fő Igazgató Tanácstól kapták a javaslatot) a gyergyószentmiklósi Mercantile Forum vezetősége először a főkirálybíróhoz, majd Csík-, Gyergyó- és Kászonszék rendjeihez fordult támogatásért a kiváltságlevél megerősítése érdekében.

Miután minden szinten és minden irányban megtették diplomáciai lépéseiket, az örmény Kereskedői Szék hivatalosan is elküldte a Privilegium megerősítésére szolgáló kérését Erdélyország rendjeihez. Kiváltságaik megerősítését szolgáló évről-évre a következő volt: „... magunkot haza szolgálainak tartjuk, s ehhez képest buzgó és bizodalmas könyörgésünkkel jelenünk meg a Méltóságos Ország Rendei előtt, és esdeklünk méltóztasanak Eő Felsége Szentséges akarattal amit B alatt meg újít(ani) meg egyezőleg országos végzés szerint is társaságainknak a Kereskedői Ítéző Széket meg hagyni, és erre is Eő Felségének meg egyezését meg nyerni: mert mindamellott is hogy a Tekéntetes Széknek később adott meg egyezésével az ellent mondás el enyészett, azokat az időnek mostani szelleme se tekintint helyeseknek: ugyanis hogy Eő Felségének kegyelmével vissza éltek volna, a társaságok csak egyoldalú feltételt nem

lehet példával meg bizonyítani.....

Az el származást és telepedést se lehet ellenkezőül fel venni, mivel sehult a törvény nem szorittya meg, hogy bizonyos társaság magának külön Ítéző Széket ne nyerhessen. Így születtek a királyi, s mezővárosok, s benne az Ítéző Székek.

A nemzetiségből következtetett kedvezés is ideális mert ha ez meg állíttatik Erdélybe egy Ítéző Szék se létezhet, tudni való is, hogy a bíró mindenkor a törvények szerint köteles ítélni, de nem is lehet a Kereskedői Széket úgy tekinteni, hogy valakit szabadon el nyomhasson, mivel van felsőbb meg vizsgáló Ítéző Szék a Felséges Királyi Fő Igazgató Tanács, de az se változhatatlan régula, hogy a székel az örmény Fórumon nem perelhetne mert jelenleg is mikor az Méltóságos örmény(nyel) perel egyéb aránt az efféle kereskedési tárgyak felett a széken se perel, hanem az Ezred Fórumán személyes perekben határozatván az adósság felettek, s éppég ebből is szükséges a Kereskedői Széket meg állítani, mivel ennek Törvényes állásába mindenki személy válogatás nélkül ki kötheti ezen Ítéző Széket, és még csak a rendes Ítéző Szék részéről öszve ül igazsága ki szolgáltatik, ugyanis fel véve a mostani perlekedés rendgyével járó akadályokat és szertartásokat míg csak az öszve felelgetés foly a kereskedőt a veszedelem nyakon üti ha nem emlityük is tudva vagyon a Nemes Rendek előtt, hogy a tiszta zálog és adósság felett szoros törvények vadnak, mégis évek kellenek a rendes Ítéző Széken a végrehajtásig, bár folyanak.”

A gyergyószentmiklósi örmények érvei oly meggyőzőek voltak, hogy az országgyűlés tagjai ismét megerősítették a kereskedői szék jogkörét.

A Kereskedői Szék, a kompániához

viszonyítva az örmény önkormányzatiság magasabb szintjét jelentette, az országgyűlés által megszavazott és az uralkodó által megerősített kiváltságlevélnek köszönhetően. A Mercantile Fórum a privilegiumlevéllel azonban nem szüntette meg a kompániát. A kompánia mellett a céhek és a társulatok is megtarthatták önkormányzatiságuk legtöbb elemét az örmény közösségen belül. Ennek ellenére közigazgatási és jogi szempontból alá voltak rendelve a Kereskedői Széknek.

A gyergyószentmiklósi örménységnek az 1848-1849-es évi szabadságharc küzdelmeiben való részvétele a Mercantile Fórumnak a Habsburg hatóságok általi hallgatóságos megszüntetéséhez vezetett. A bécsi kormánykörök és az erdélyi kormányhatóság ugyanis nem tettek mást, csak nem újították meg a korábbi

kiváltságleveleket. A Bach korszaktól kezdődően a Gyergyószentmiklósról vonatkozó forrásaink nem tettek említést sem az örmény kompániáról, sem a kereskedői székről. Az örmény önkormányzatiság megszüntetése részben az örmények kivándorlásához, másrészt pedig a székelységre való beolvadásához vezetett. Mindez nemcsak a gyergyószentmiklósi örménységre volt jellemző, hanem az erzsébetvárosi és a szamosújvári közösségekre is. Az erdélyi örmény közösségek sorsa azt bizonyítja, hogy autonómia nélkül egyetlen nép sem képes hosszú távon fennmaradni.

(Elhangzott az Örmény Kultúra Napján, az Együttélési modellek a történelmi Erdélyben c. konferencián, a marosvásárhelyi Kultúrpalota kistermében, 2014. október 11-én.)

Örmény bűnbánat – február

„Mindenható örök Isten, kérünk, engedd el és bocsásd meg bűneinket, akik Hozzád kiáltunk ... Legyen az üdvösség gyógyszer azok számára, akik istenfélelemmel hívják segítségül szent nevedet és megbocsátásra kész hatalmad előtt leborulva bánják bűneiket! ...”

A latin szertartásban hamuval kenik meg a hívek homlokát a nagyböjt kezdetén. A hamu az előző év virágvasárnapján szentelt barkák hamuja. Az Ószövetségben a fejre szórt hamu a bűnbánat és a gyász jelképe-kifejezése. A hamvazkodást az örmény katolikus egyház is gyakorolja (római katolikus – latin – hatásra). Az idézet a hamuszentelési szertartásból való, bűnbánati ima. Nagyböjt elején gondoljunk arra, hogy mit is kellene tennünk a bűnbánat terén!

dr. Sasvári László

A Napkút Kiadó a Cédrus Művészeti Alapítvány megbízásából évente tízszer jelenteti meg Napút folyóiratát. A XVI. évfolyam 10. számát Napút évkönyv 2015 megnevezéssel a 70. életévét betöltő jeles hetveneseknek szenteli (mint minden évben), most 88 általuk méltónak talált jeles személynek az irodalom, művészetek, környezet terén. Ebben az összeállításban jelent meg Issekutz Sarolta is, aki nagy elismerésnek tekintette, hogy híres művészek, közéleti emberek közé beválasztották, s etnológusként elismerik tevékenységét. Az évkönyv ünnepi bemutatójára december 22-én került sor az Óbudai Társaskörben műsoros est keretében. A házigazda Szondi György, a moderátor Tarján Tamás és Horváth Kornél ütőhangszeres előadóművész közreműködésével remek hangulatú esten vehettek részt a jeles hetvenesek és meghívott barátaik, rokonaik, akik maguk is hozzá adták néhány perces rögtönzött előadásukat, kiragadva életművükből. Utána fogadás és személyes ismerkedések, beszélgetések tették még emlékezetesebbé az estet. Az évkönyvben megjelent életrajzot az alábbiakban közöljük.

M

Issekutz Sarolta

ügyvéd, etnológus (Nova, 1945. augusztus 5.)

Ma az a megtiszteltetés ért, hogy a metróban a jegyemet kérte tőlem a jegyellenőr. Amikor a koromat elárultam, nem hitte el. Én pedig egy jót nevettem és hirtelen elmúlt a fáradságom. Úgy látszik, hogy az elmúlt 20 évben, amely alatt többet éltem meg, mint szokásos, egy kicsit konzerválódtam.

Erdélyből a II. vh. alatt elmenekült magyar-örmény-székely családból származom, amely konzervatív, keresztény, polgári értékrend mentén élte életét és nevelte 2 gyermekét. Már a világra jövelemmel hoztam magammal Erdély szeretetét, a magyarörmény- és székely sors és kultúra iránti fogékonyságomat, mély magyarságtudatomat. Édesapám kolozsvári bírónaként Budapesten a Kúria, majd a Legfelsőbb Bíróság legfiatalabb bírója volt, igen nagy tudású, elismert ember, akit egyik napról a másikra B listáztak majd klerikális beállítottsága miatt kitették állásából. Évek múlva sikerült csak ügyvédként folytatni tevékenységét

az emberek szolgálatára, mindenki által megbecsülten. Mellette már középiskolás koromban megismerkedtem az ügyvédi hivatás alapjaival. A Táncsics Mihály Gimnáziumban nagyszerű erdélyi tanárok készítettek fel az életre, amelyhez az állékonyságot a sokéves úszósportgyakorlással biztosítottam magamnak. Az Eötvös Lóránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi karán végeztem 1968-ban, majd az abszolutórium után rögtön a mélyvízbe dobtak, gyakornokként, majd jelöltként – helyettesítve beteg édesapámat – a román-magyar jogsegélyegyezmény alapján képviseltem a romániai magyarokat a magyarországi vagyoni jogi ügyekben, amelyet teljes jogú képviselőként 1974-ben vettem át, egyedülként az országban.

41 évig munkaközösségi, majd magánügyvédként tevékenykedtem igen nagy odaadással. Soha nem adtam fel az igazságba vetett hitemet és azért a végsőkig

kiálltam. Az ügyvédi hivatásomat csak egy még nagyobb kihívás, a hazai örmény nemzetiség képviselője, a több ezer éves örmény kultúra gazdagsága tudta elhalványítani, amikor 1994-ben megszerveztem a hazai örmény nemzetiség önkormányzatait helyi, országos és fővárosi szinten. Azóta 5 ciklus telt el, 20 éve elnökként vezetem a Bp. Főv. II. kerületi Örmény Önkormányzatot és a Fővárosi Örmény

Önkormányzatot, de voltam az országos testület elnökhelyettese is. A gyerekkorom óta tudatosult örmény származásom, amely után fiatalként még Örményországban is kutattam magán-turistaként (!) és a több ezer éves örmény

– erdélyi örmény – kultúra nem hagyott nyugodni. 1997-ben megalapítottam az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesületet, a Fővárosi Örmény Klubot, elindítottam az Erdélyi Örmény Múzeum könyvsorozatot, az örmény gyökerű közösség felélesztése és összefogása, a magyar-örmény, az örmény kultúra felkutatása, megmentése, bemutatása céljából. XVIII. évfolyamát fejezi be az Erdélyi Örmény Gyökerek kulturális és információs havilapunk, amelynek eleinte írója, szerkesztője és nyomtatója is voltam, nemcsak kiadója, s amely ingyenesen jut el a közösség tagjaihoz itthon és otthon Erdélyben, valamint a közgyűjteményekhez 1250 példányban. Lapunk sok más örmény kulturális információval együtt olvasható a www.magyarormeny.hu honlapunkon is. 28 kiállítást rendeztem és 21 könyvet adtam ki az

örmény kultúra egy-egy szeletét bemutatóval. Legfontosabbnak tartottam, hogy a Trianon és a II. vh., majd az 50-es évek közösségellenes politikája miatt szétszárkított erdélyi örmény közösségek, családok Magyarországon megtelepedett tagjainak közösséget – klubot hoztak létre az elvesztett szülőföld és erdélyi örmény közösségei pótlására. Az 1996 óta folyamatosan működő havi klubdelutánok és

kulturális programjai népszerűsége bizonyítja a döntés helyességét. Ugyanígy a 17 éve szervezett Barangolások őseink földjén sikeres kirándulásai a szülőföldre, erdélyi örmény találkozókkal fűszerezve. Genealógiai kutatások, kulturális

műsorok, örmény kultúra hetek, nemzetközi konferenciák szervezése, filmek bemutatása, könyvek írása/szerkesztése - kiadása, könyvbemutatók szervezése, az örmény katolikus hitélet népszerűsítése és támogatása, Erdélyben további civil szervezetek létrehozása és összefogása, épített kulturális örökségünk megmentése (temetők, templomok, emlékhelyek) sokirányú és sokrétű munkáját végzem a hazai magyarörmény közösség és a határon kívül élő közösségeink érdekében. Emellett természetesen a szervezetek vezetését is ellátom a magyarörmény közösség érdekvédelmével együtt.

Büszke vagyok arra, hogy bárhol hazánkban, vagy a határon túl, ha a magyarörmény kultúráról esik szó, megemlíti nevemet, számon tartanak. A már hamvadó magyarörmény identitást sikerült felszítanom a közösség tagjaiban.

Örömmel tölt el, hogy a *Családmese* sorozatban 2006-ban bemutatott az Issekutz családot, Kiss Ernő altábornagy aradi vértanú nagybátyámtól kezdve, Dr. Issekutz Béla akadémikuson keresztül napjainkig. 2007-ben a Pro

Cultura Minoritatum Hungariae (Magyar Művelődési Intézet) kisebbségi díját kapta meg az általam vezetett Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület, majd 2011-ben a Kisebbségekért Díj Hazai Kisebbségekért Tagozata állami elismerésben részesítettek. 2013-ban felkértek egy portréfilmben való szereplésre is. A legnagyobb eredményemnek azt tartom, hogy 17 év küzdelmem után sikerült az új nemzetiségek jogairól szóló törvényben

Balról Horváth Kornél ütőhangszeres előadóművész és Tarján Tamás irodalomtörténész, író

elismertetni ahazai örménység magyar anyanyelvűségét is, miután a 350 évvel ezelőtt a Kárpát-medencébe betelepült őseinknél a nyelvvesztés törvényszerű volt.

Mindezeket nem tudtam volna elérni, megvalósítani, ha nem állt volna mellettem 43 éve férjem, Balogh Jenő és gyermekeim, unokáim.

A kitűzött célok csak stabil családi háttérrel vállalhatók és valósíthatók meg, különösen ha a házastárs mindenben segíti e különleges hivatás gyakorlását. Szerencsés voltam és vagyok, ráadásul az erdélyi örmény kultu-

rális identitást is át tudtam örökíteni utódaimra, bemutatva annak értékeit. Büszke vagyok arra, hogy elértem a „hetvenes” kintüntetést a hetvenes férjem oldalán.

Tájékoztató

A Fővárosi Örmény Önkormányzat 20 éven keresztül elnöke, dr. Issekutz Sarolta lemondott elnöki megbízatásáról és mandátumáról a 2014. december 9. napján tartott közgyűlésen a 2014. október 12-én életbelépett összeférhetetlenség jogszabály miatt. A közgyűlés Esztergály Zsófia Zita képviselőt elnöknek megválasztotta. A megüresedett mandátumot Szücs Enikő volt fővárosi képviselő szerezte meg.

dr. Issekutz Sarolta a II. ker. ÖÖ elnökeként, valamint az Országos Örmény Önkormányzatban, mint az EÖGYKE frakcióvezetője folytatja további munkáját a magyarörmény közösség érdekében..

Fővárosi Örmény Önkormányzat és az Országos Örmény Önkormányzat EÖGYKE Frakció

Gyarmati Béla

Örmény arcképek – Temesvári Liza (5. rész)

Az örmény arcképekkel egykori örmény elődeim közül némelyeknek máig fennmaradt arcképét – a rendszerint olajportrét – mutatom be az Olvasónak. Mindenképp arra biztatok, hogy az elődeiről fennmaradt képeket becsülje meg és kezelje szeretettel, mert ezeknek az érzelmi értéke pótolhatatlan. A sort Temesvári Liza portréjával folytatjuk.

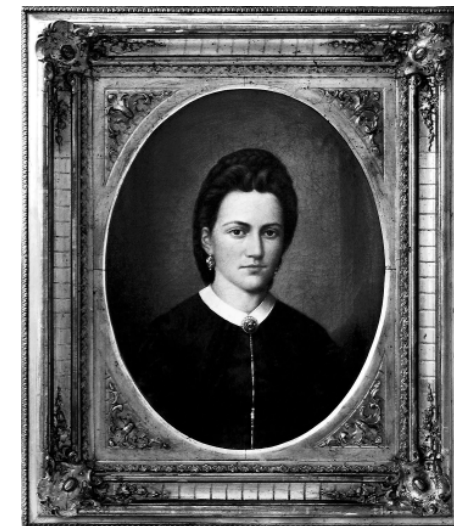
Az ábrázolt személy

Temesvári Erzsébet 1847-ben Brassóban született, az ott élő Temesvári Lukács kereskedő és Zakariás Katalin házasságából, szüleinek harmadik, utolsó gyermekeként. A családban Lizának becézték. Liza 1864 augusztusában a brassói Péter-Pál plébániatemplomban – ugyanott, ahol megkeresztelték – ment feleségül az akkor 38 esztendőes Nuridsán Antal gazdag nagyszzebeni örmény kereskedőhöz. Az ifjú pár Nagyszebenben kezdett önálló életet. A családi fényképalbumban megőrződött egy fénykép, ami az új házasságról készült.

Nuridsán Antal és Temesvári Liza első közös fényképe

Boldog házasságukból három gyermek született: Mária (1866), Antal (1869) és Teréz (1871). Liza azonban a harmadik gyerek születésekor gyermekágyi lázat kapott és rövid szenvedés után meghalt.¹ Az özvegy édesapa 11 esztendőn keresztül egyedül nevelte gyermekeit és egy pillanatra sem tudott megfedkezni élete virágjában elvesztett feleségéről. A házasságuk kezdetén készített fotográfia alapján a gyászoló férj festményt készíttetett a szeretett hitves emlékére.²

Temesvári Liza arcképe

A nagyjából az életnagyságúnak felelően megfestett mellportré mintegy 45 cm x 55 cm-es keretben ovális ablakban mutatja Liza asszonyt, alig 25 évesen. Afényképpel való azonosság egészen kiváló. Bár a festményen a ruha anyagának

részletei nem érvényesülnek, de a Liza gallériját díszítő brossnak és az abból függő arany zsinórnak, valamint Liza fülbevalójának ékszer-csillogását a festmény igen hangsúlyosan adja vissza, nyilvánvalóan azért, hogy a vagyonos megrendelőnek a gazdagsága megmutatására való válós, vagy feltételezett igényét kielégítse.³

A kép – végig leányágon öröklődve – ma Liza egyik ükunokájánál őrződik, hirdette Liza kedves emlékét.

Lábjegyzet

¹ Temesvári Liza ugyan Nagyszebenben hunyt el és az ottani temetőben búcsúztatták, azonban temetése Brassóban történt. Sírhelyét az 1980-as években az akkori hatalom brutálisan felszámolta.

² 1880-ban azonban Antal szeme fénye, a kis Toni, milliáris tuberkulózisba esett és alig

10 évesen meghalt. Ekkor az apa elgondolkodik azon, hogy 9, illetve 14 esztendő leányainak tán mégiscsak anyára lenne szüksége (így tartja a családi hagyomány), és 56 esztendőskorában másodsor is nőülésre adja a fejét. Az új asszony nem volt más, mint Antal legidősebb lányának, a negyszebeni orsolyitákhoz iskolába járó Mariskának egy csinos iskolatársnője, a Máriánál alig két évvel idősebb (az esküvőkor 18 éves) Woyciechowski Adél. (Adél a korábban bemutatott Lukács Róza legkisebb leánya volt.)

³ Nuridsán Antal második házasságából elsőként született leányának kis testi hibája volt: bicegett. A serdülőkorú leányt atyja állítólag azzal vigasztalta: „sose félj, Irénke, férjhez fogsz menni, mert ami hiányzik a rövidebb lábadból, azt arannyal fogom kipótolni”. Irénke azonban vénleány marad, és a II. világháborúban nyom nélkül eltűnt...

Gyarmati Béla

Örmény arcképek (6. rész) – Temesvári Lukács és Zakariás Katalin

Az örmény arcképekkel nem ismert embereket akarunk bemutatni, hanem egykori örmény elődeink közül némelyeknek máig fennmaradt arcképét szeretnénk megosztani az Olvasókkal. Ezeknek a képeknek a piaci értékét nem ismerjük, azonban érzelmi értékük a számunkra felbecsülhetetlen. A sort Temesvári Lukács és Zakariás Katalin portréjával folytatjuk, akik a korábban bemutatott Temesvári Liza szülei voltak.

Az ábrázolt személyek: Temesvári Lukács és Zakariás Katalin

Temesvári Lukács elődeiről családi

hagyományunk semmit nem jegyzett meg, a vonatkozó szakirodalom¹ alapján ma úgy vélem, hogy a Thorosz–Begidsán–Sztultán „családcsokor” leszármazottjaként e Temesvári Lukács elődei a Begidsánokkal és a Todorokkal közös őseiktől származtak.² Gyergyószentmiklósi kereskedőtársai közül az egyik Sztultán-ős elsőként kezdett rendszeresen az akkor igen távolinak számító Temesvárra járni vásárolni, azóta viseli az ő leszármazottainak egy része a Temesvári nevet. (A Magyarországra áttelepedettek azonban inkább Temesváry alakban szerették írni a nevüket.)

Temesvári Lukács gazdag szín-örmény kereskedőcsaládba született, 1804. évi kereszteleési bejegyzése az gyergyószentmiklósi örmény katolikus anyakönyvben szerepel. A családi emlékezet szerint ő is kereskedő volt, aki valamikor az 1835 és '40 közt vette feleségül Zakariás Katalint.³ Úgy tudjuk, hogy Zakariás Katalin 1821-ben Zakariás István⁴ és Kritsa Mária lányaként „szín-örmény”-ként született, így mindkettőjük portréját „saját jogon”, házastársával együtt mutatjuk meg.⁵

Valószínű, hogy a házaspár később Brassóban élt, hiszen Liza⁶ lányuk Brassóban született és az ottani Péter és Pál templomban volt az esküvője. (Lizán kívül még két gyermekük született: Antal, aki később a brassói kereskedő-társaság elnöke lett, és Anna, férjezett Heintze Lászlóné.) A Temesvári házaspár idős koráról Katalin asszonynak Brassóból a félélárva unokáihoz Nagyszebenbe írott leveleiből a következők szerint tájékozódhatunk. Az 1875 októberi levelében (betűhív helyesírással): „*nagy Tatátok nem aleggjobb egészségnek örvend*”; 1876 február 16-án: „*nem különben ajálom nagy Tatát is imátokba mert a télen mind gyengélkedet oly annyira hogy a házból még nem járt ki...*”, de már a '76 július 20-i levelben: „*különösen köszönöm a figyelmet a melyet szomorú nagy mamátokra fordítottatok, én nem is gondoltam az idén a cseresnye kompodra, részint bus helyzetem miján, részint a szűk cseresnye miján*”. A „bús helyzet” oka a szeretett férj hosszabb gyengélkedés-betegeskedés után, valamikor 1876 tavaszán-nyárelején, 72 éves korában történt elhalálozása. Katalin asszony özvegyi bánatát unokáival és vejével folytatott élénk levelezése enyhítette.

A képek

Temesvári Lukács fényképe a családi albumból

Temesvári Lukács portréja

Temesvári Lukácsról fennmaradt egy viszonylag időskori fényképünk. A hasonlóság alapján bizonyosra vehetjük, hogy olajban megfestett és egyik dédunokájánál máig megmaradt közel életnagyságú

mellképe ennek a fényképnek az alapján készült. (A gazdag örmények megengedhették maguknak a festmény-rendelést, de modellt ülni nem volt idejük, vagy kedvük).

A festmény maga mintegy 75 cm x 93 cm, mintegy ¾-es életnagyságú arckép. Szerencsére máig az eredeti, mintegy 105 cm x 122 cm-es, szépen faragott, aranyozott keret díszíti. Sajnos, a festmény készítőjének nevét nem ismerjük, a képen se szignó, se dátum nem látható. A festmény elkészültének időpontját így csak becsülni tudjuk: nem lehetetlen, hogy Liza lányuk halálakor, annak arcképével egy időben készültek el. Temesvári Lukács arcképén még éppen csak kezdődik az őszülés, így talán 60 esztendő körül lehet. Ha ez így lenne, akkor lehet, hogy a festmény Liza lányának férjhez-menetele és hazulról való elköltözése⁷ alkalmával, 1864-ben, vagy nem sokkal azután készülhetett. (Liza 1871-ben meghalt.) Temesvári Lukács gazdagságát – az ünneplő ruháján ragyogó gyöngyös (brilles?) aranygombokon kívül – csak hosszú, vékony, nyakba akasztva viselt arany óralánca és cifra cigarettliszipkája jelzi. (Érdekes, hogy gyűrűt nem viselt!) Arcképe egy árnyalatnyival derűsebbnek – és elegánsabbnak – mutatja, mint a feltételezett minta-fénykép, ami érthető: a fotográf-masina nem tud hízelegni megrendelőjének, de a festőművész igen.

Feleségének, Zakariás Katalinnak a portréja méretben, keretében és a háttérbeli bútor-részleteket illetően tökéletes párja férjének (tehát valószínűleg egyszerre, azonos mestertől készültek), Katalin asszony esetében azonban nem maradt ránk semmiféle „előzmény” fénykép.

Katalin asszony még kora mértékével mérve is igen ájtatos volt és (legálábbis idős korában) tevékeny közösségi életet élt. Alapító tagja volt a brassói

Temesvári Lukácsné Zakariás Katalin portréja

Oltáregyletnek, istápolta a szegényeket. Egy levelében beszámol unokáinak, hogy őt választották az Árva-intézet pénztárnoknőjévé. Rendszeresen megírta unokáinak a szentmise időrendjét, hogy azok *vele egy időben* ajánlhassák fel a szentmisét édesanyjuk lelki üdvéért. Nem véletlen, hogy Katalin asszonyt az arcképén is a kezében imakönyvével ábrázolták! Természetes, hogy a festő Katalin asszony fülönfüggőit, karperecét, nyakláncán függő medaillonját és hosszú aranyzsinóron függő fedeles aranyóráját is tökéletes élet-hűséggel ábrázolta.

Katalin asszonynak a portrén ábrázolt ékszerei közül az utódok – a család súlyos megpróbáltatásai ellenére – néhány darabot sikeresen megőriztek egészen 2005-ig, amikor egy gyorskezü betörő minden szóba jöhető értéktárggyal együtt ellopta. (Szerencsére a képek egy másik országban függtek, így azok elkerülték az ékszerek sorsát.)

Temesvári Lukács özvegyéről, Zakariás Katalinról 1881. november 28-i, Mici unokájának írott levele az utolsó híradásunk. Sajnos, nincs pontos adatunk a halála időpontjáról. Valószínűleg férje mellé temették a brassói katolikus temetőben. Ezt a temetőt azonban az 1980-as években az akkori hatóságok brutálisan felszámolták, így mára már ezeknek az elődeinknek sincs meg a sírhelye. Emlékezetük azonban, részben éppen az őket ábrázoló képek révén, tovább él!

Lábjegyzet

- ¹ Száva Tibor-Sándor: Székelyföldi magyarörmény családok, 2012
- ² Ha ez igaz, akkor Temesvári Lukács és a másol bementetett Begidsán Katalin negyedfokú unokatestvérek voltak.
- ³ A családfakutató örömeire Temesvári Lukácsnak István nevű bátyja is egy Zakariás Katalint vett feleségül, aki Lukács feleségének két évvel fiatalabb unokatestvére volt...

⁴ Ez az István a Záchno-Keresztes-Zakariás családcsokor

⁵ Meg kell jegyezni azonban, hogy örmény származásuk dacára – a szétrajzott erdélyi örmények leszármazói túlnyomó többségéhez hasonlóan – ők már teljes mértékben erdélyi magyarok voltak. Katalin asszony a vejével (Nuridsán Antal) és unokáival (Nuridsán Mari és Teri) színmagyarul, habár kevésbé iskolázott helyesírással levelezett. Leszármazottja. A gyergyószentmiklósi Zakariások a legvagyonosabb erdélyi örmény famíliák közé tartoztak: a havasokban hatalmas erdőket és legelőket béreltek, majd jelentős szerepet játszottak a baláni rézbánya 1825-től kezdődő felvirágztatásában is.

⁶ Temesvári Erzsébet, azaz Liza arcképe szintén fennmaradt. Róla egy korábbi közleményben szoltunk.

⁷ Temesvári Liza 1864-ben férjhez ment Nuridsán Antal kereskedőhöz és Nagyszébenbe költözött.

Szemétbe írt történelem

Időszakos kiállítást rendez a Maros Megyei Múzeum *Szemétbe írt történelem. Csiki Márton háza és a régi örmény hétköznapiak* címmel, mely egy nemrégiben előkerült izgalmas leletanyag révén idézi fel a 18–19. század fordulójának marosvásárhelyi mindennapjait. Tavaly nyáron ugyanis váratlan meglepetés érte a Sáros utca 1. szám alatti barokk ház felújításán dolgozó műemlékes szakembereket: az egyik boltzat töltéséből nagy mennyiségű hulladék került elő, melyet az építés idején, 1811 előtt hasznosítottak töltőanyagként. A múzeum Történeti Osztálya által ebből létrehozott kiállítás sajátos betekintést nyújt a házat építő dúsgazdag örmény kereskedő, Csiki Márton családjának életébe, tárgykultúrájába, íráshasználataiba, sőt olvasási szokásaiba is. Mivel a közelmúltban levéltári kutatások tárták fel a Csiki család és a ház rég elfeledett történetét, a kiállítás mindeddig ismeretlen történeti adatok birtokában mesélhet egy kétszáz éve letűnt világról. A megnyitóra 2014. december 4-én, csütörtökön 17 órától kerül sor a marosvásárhelyi Várban, a Múzeum épületének földszinti kiállítótermeiben. A Maros Megyei Múzeum munkatársai minden érdeklődőt sok szeretettel várnak!

Marosvásárhelyi Örmény-Magyar Kulturális Egyesület via Oxendius Kulturális Társaság

Programajánló

Adománygyűjtés a csángókért

Jótekonysági bált szerveznek csángó magyarokért elkötelezett fiatalok január 24-én este hét órától Budapesten, a Szentháromság téren, a Magyarság Házában. A befolyt összegből a Csángó Rádiót, kultúrát és oktatást kívánják támogatni. A rádiót a moldvai Csíkfaluban élő Lőrincz Cselesztin, mozgássérült fiatalember hozta létre 2009 novemberében azzal a céllal, hogy bemutassa és népszerűsítse a moldvai csángó-magyar kultúrát, és segítsen identitásuk megőrzésében a moldvai és az onnan elszármazott csángóknak. A rádióknak jelenleg egy munkatársa van, s működési nehézségekkel is küzd. A szervezők ezen próbálnak enyhíteni, emellett szeretnék a bevételből a földi sugárzás megvalósításához szükséges infrastruktúrát is megvásárolni, vagy legalább ahhoz hozzájárulni. A jótekonysági bálon fellép Petrás Mária, Berecz István, a Jászsági Népi Együttes, a Petrence Táncgyűttes, Kacsó Hanga Borbála és a Zagyva Banda. A részletekről a balacsangoradioert@gmail.com e-mail címen lehet érdeklődni. (B.A.)

Zeneagapé

2015. január 25.-én a 11 órás örmény katolikus mise (Budapest XI. Orlay u. 6.) után kb. 12 órakor *Kis Levente*, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem másodéves hallgatója játszik klasszikus gitáron.

Műsorát klasszikus, romantikus és XX. századi zeneszerzők műveiből állította össze.

Joaquin Malats: Serenata espanola

Matteo Carcassi: op.60 no.3

Leo Brouwer: Un Dia de Noviembre

Isaac Albeniz: Cadiz

Francisco Tarrega: Lagrima, e-moll etűd, Rosita,

F. Moreno Torroba: Torija

Joao Pernambuco: Sons de Carrilhoes

2015. február 22.-én a 11 órás örmény katolikus mise (Budapest XI. Orlay u. 6.) után kb. 12 órakor szenzációs szórakozást ígérő 3 fiatal művész – unokatestvérek – lép fel az Örmény Katolikus Plébánián a zeneagapén.

Szereplők: *Várallyay Fülöp* zongora, *Várallyay Benedek* gitár, *Várallyay Petra* hegedű.

Műsoron *Chopin* és *Liszt* művek, valamint jazz kompozíciók. Aki eljön, sokáig fog emlékezni erre az élményre.

Nagyon sok érdeklődőt várunk.

Szongoth Gábor szervező

Meghívó

A XII. Kerületi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat tisztelettel meghívja az Olvasókat Hollósy Simon emléktáblájának koszorúzására. Ideje: **2015. február 2. 10 óra**, helye: XII. ker. **Böszörményi út és Hollósy Simon utca sarok**. A néhány perces koszorúzás után a XII. ker. Polgármesteri Hivatal (Böszörményi út 23.) alagsorában *Seremetyeff-Pap János* restaurátor, művészettörténész tart vetítéssel egybekötött előadást.

Mindenkit szeretettel várunk.

Hegedüs Annamária
elnök

Fővárosi Örmény Klub

2015. február 19., csütörtök 17 óra

Pest Megyei Kormányhivatal Nyáry Pál terme, Bp. V. Városház u. 7.

Műsor

Az örmény származású orientalista tudós, *Felvinczi Takács Zoltán*

Murádin Jenő művészettörténész (Kolozsvár) vetített képes előadása

Közreműködik *Horváth Kornél* ütőhangszeres előadóművész (hang, darabuka)

Rendező: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület
Támogató: Budapest Főv. II. ker. Örmény Önkormányzat

Horváth Kornél - Ütőhangszerek

Horváth Kornélt, különleges és egyedi ütéstéchnikájának köszönhetően ma a világ egyik legeredetibb ütőhangszereseiként tartják számon.

Igazán a Trió Stendhal-lal (1987-1993) lett országosan közismert zenész, a trió tagjaként Dész Lászlóval és Snétberger Ferencsel értek el ez ideig Magyarországon páratlan sikert.

Első jelentős nemzetközi sikerét a 1998-ban a lipcsei jazzfesztiválon aratta a Lantos Zoltán Mirrorworld Quartettel. Azóta folyamatosan turnézik külföldön állandó és alkalmi formációkkal. 2000-től rendszeres meghívásoknak tesz eleget, ahol hazai, európai, s az egyesült államokbeli főiskolákon és egyetemeken tart bemutató előadásokat, workshopokat.

Pályafutása során szinte valamennyi neves hazai dzsesszmuzsikós társaságában

színpadra lépett, és olyan nemzetközi hírességekkel koncertezett, mint Tommy Campbell, Tony Lakatos, Randy Brecker, Enver Izmailov, Al Di Meola, Alegre Correa.

Számos rangos fesztiválra kapott meghívást, fellépett több mint 20 európai országban, az Egyesült Államokban, Mexikóban, Indiában és Észak-Afrikában.

Különleges felállású ütőhangszeres duója Dörnyei Gáborral, a tHUNder Duó, napjainkban kiemelkedően sikeres mind Európában, mind az Egyesült Államokban.

A művész – zenei munkássága elismeréseként kapott – számos rangos díjjal is büszkélkedhet, köztük a legmagasabb magyar művészeti kitüntetéssel, a Kossuth-díjjal.

Horváth Kornél anyai ágon erdélyi örmény gyökerekkel rendelkezik: Vertán Lukács és Kabdebó Lukács ősökkel.

Meghívó

Szeretettel hívunk mindenkit **2015. február 22-én, vasárnap 10,30 órára** a Budapesti Örmény Katolikus Plébániára **Dr. Szentpétery Tibor** emléktábla avatására.

Dr. Szentpétery Tibor a Budapesti Örmény Katolikus Lelkészség gondnokaként, Kádár Dániel apátplébános idejében, 25 éven keresztül önzetlenül végezte feladatát az örmény katolikusok szolgálatában. Ezen időszakra esett a lelkészség és templom Bp. V. Semmelweis u. 9. szám alatt lévő bérlakásból történő átköltöztetése az általa gazdaságilag felügyelt – átépített, kápolnával bővülő – saját tulajdonú ingatlanba, a Bp. XI. Orlay u. 6. szám alá.

Nevezett tiszteletére, hálánk jeléül a Budapest Főv. II. kerületi Örmény Önkormányzat kezdeményezésére, a Fővárosi Örmény Önkormányzattal közösen emléktáblát állítunk, amelyre szeretettel várunk mindenkit. Ezt követően 11 órától szentmise, majd 12 órától zeneagapé lesz.

Bp. Főv. II. ker. Örmény Önkormányzat és a Fővárosi Örmény Önkormányzat.

XV. ker. Örmény Nemzetiségi Önkormányzat életéből

Nuridsány Zoltánné elnök

balról dr. Szabó András és Alexa Károly

A Budapest XV. ker. Örmény Nemzetiségi Önkormányzat 2014. december 16-án Köz-meghallgatást tartott, amely után bemutatta az *Alexa Károly* irodalomtörténész által szerkesztett *Távol az Araráttól... A magyarörmény irodalom* (Erdélyi Örmény Múzeum 20., Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület, Budapest, 2014) c. lexikon-szerű antológiát.

Alexa Károly ismét nagy sikert aratott ugyanúgy, mint a szemelvényeket felolvasó dr. Szabó András előadóművész.

Nuridsány Zoltánné elnök

Jótekonysági bál a Csángó Rádió támogatására

Csángóföld, mindenki által ismert földrajzi, néprajzi terület, ahol a magyar nyelvet beszélők lélekszáma napjainkra jelentősen lecsökkent, több helyen sajnálatos módon (északi csángó területek) jóformán kihalt.

A Csángó Rádió (www.csangoradio.hu) küldetése, hogy napi 24 órában magyar nyelvű műsorok sugárzásával a magyar nyelv mindenki számára hallható legyen, továbbá a csángó és magyar kultúrát közvetítse a hallgatók számára. A Rádió jelenleg interneten érhető el, de tekintettel a csángóföldi nehéz anyagi körülményekre, pont emiatt sokak számára nem fogható. Ennek okán a Rádió fejlesztésében a következő lépcsőfok a földi sugárzás megvalósítása.

A bált a Csángó Rádió és a csángó kultúra támogatására kívánjuk megrendezni, teljességgel önkéntes és támogató bálként.

A bál ötlete a jászberényi XIV. Csángó fesztiválon merült fel, ahol személyesen sikerült találkoznom Lőrinc Celesztinnel, a Csángó Rádió egyszemélyes munkatársával, aki elmesélte a Rádió küldetését, történetét, jelenlegi helyzetét, és a jövőbeni terveket.

A bálon komoly teret szeretnénk engedni a magyar és csángó népi kultúrának, ahol magyar népi zenekar és néptánc közreműködésével kívánjuk megvalósítani az este műsorát és hangulatát. Fellép a Príma Primissima győztes Jászság Népi Együttes, a Petrencé Táncegyüttes, Berecz István, Kacsó Hanga Borbála, zenél a Zagyva Banda.

A bál helyszínéül a magyar kultúrának színvonalas helyet nyújtó helyszínt választottunk, az eseménynek a Magyarország Háza ad otthont.

A bál költségeinek finanszírozására több alapítványt, egyesületet és a piaci szféra képviselőit is megkeressük, és bízunk benne, hogy ötletünk elnyeri a tetszésüket. Bízunk továbbá abban, hogy azon túl, hogy egy színvonalas báli rendezvényen vesznek részt, mára egy, sajnálatos módon jelentősen megfogyatkozott lélekszámú magyar közösség életében fontos szerepet játszó intézmény, a magyar nyelven sugárzó Csángó Rádió fejlesztéséhez is hozzájárulnak.

Kérjük segítő támogatásukat!

Budapest, 2014. december 23.
dr. Szöllősi László, a bál egyik szervezője

Egyházi hírlevél

Új esztendőben, új szívekkel ... Örmény szentmisék febr.-márc.

Bár még csak alig telt el idő az új mise-időponttal, bennem él a bizakodás. Remélem, többen leszünk, megerősödik közösségünk.

Jézus megkeresztelkedésének ünnepe, amikor saját keresztségünkre is irányítja figyelmünket, abban erősít meg minket, hogy Jézus Krisztus mindenkihez eljött, az ő tanítása mindenkié. Jelenléte minden teremtményre kiárad. A belénk árasztott Szentlélek az egész teremtett világ minden résztvevőjében nyomot hagy. Életünk minden területére, és valamennyi kapcsolatunkra Isten dicsősége árad. A mai ünnep Isten jelenlétét és Lelke kiáradását állítja a középpontba.

Az idei év jelentősége számunkra a genocídium 100. évfordulója. Az emlékezés mellett a hálát kell erősítenünk, hogy Isten megőrizte bennünket. Nem csak visszatekinteni szeretnénk, hanem erőt meríteni a további utunkhoz. Minden ünnep annyit ad, amennyit a felkészülésre fordítunk. Ez a különleges ünnep már az előkészületekben erősítsen meg bennünket hitünkben, a közösséghez való tartozásunkban!

Vasárnapként tehát 11 órakor várók mindenkit szeretettel az örmény katolikus szentmisére. Február elsején Gyertyaszentelő Boldogasszony ünnepén Krikor atya ismét eljön hozzánk. Március 22-én is várjuk őt, délután fél 4 órakor, hogy az örmény nyelvű liturgia szépségét is átélhessük.

Éljük meg a hétköznapokban is kereszteni hitünket, mutassuk meg a világban Isten szeretetét!

Ákos atya

A vasárnapi szentmiséket 2015. január 4-től ismét a hagyományos időpontban, tehát **délelőtt 11 órakor** tartjuk. Februárban és márciusban egy-egy alkalommal ünnepi szentmisére is sor kerül, amelyeket a római XIII. Leó Pápai Örmény Kollégium rektora, Krikor Badisah atya mutat be.

Február 1-én **Urunk bemutatása** (hazánkban ismertebb néven: *Gyertyaszentelő Boldogasszony*) ünnepén fogjuk tartani Orlay utcai templomunkban. Arra az evangéliumi eseményre emlékezünk, hogy a negyvennapos Jézust elviszik a jeruzsálemi templomba, zsidó szokás szerint bemutatják az Úrnak. A szentmise után gyertyaszentelést és égtájdási szertartást (*antaszdan*) tartunk.

Március 22-én **Örömhírvétel** (hagyományos néven: *Gyümölcstől Boldogasszony*) napját ünnepeljük. Ennek az ünnepnek a misztériuma Gábiel arkangyal megjelenése Szűz Máriának, amelyben hírül adja, hogy Mária Isten Fiát fogja világra hozni. Figyelem! A március 22-i szentmise időpontja a szokásostól eltér, **délután fél négy órakor** kezdődik.

2015 január 4. Vízkeresztünnepi misén

Zsigmond Benedek armenológus

Vízkeresztünnepi szentmise az örmény katolikus templomban

Az Örmény Katolikus Egyház, a római rítushoz hasonlóan, január 6-án ünnepli a Vízkeresztet. Ezen a napon arra emlékezünk, hogy napkeletről bölcsek jöttek a betlehemi csillagtól vezérelve és ajándé-

kokat hoztak az újszülött Jézusnak. Jézus istensége tehát e napon megnyilvánult a pogány nemzetek előtt, innen az ünnep görög eredetű neve: *Epifánia* (Isten megnyilvánulása). Az ünnep másik misztériuma Jézus keresztelkedése a Jordán folyónál. Az Atya szózata hallatszik az égből, Jézus vállára pedig galamb képében alászáll a Szentlélek. Így tesz tanúságot az Atya és a Szentlélek Jézus Krisztus istenségéről. Isten tehát itt is megnyilvánul, erre a csodára emlékeztet bennünket a *Vízkereszt* szó.

Ebben az évben, gyakorlati okokból, Vízkereszt ünnepét január 4-én tartottuk örmény katolikus templomunkban. A szentmisét Krikor Badisah atya, a római XIII. Leó Örmény Kollégium

rektorhelyettese tartotta. A szentmisén közreműködött az *Imperatrix Énekegyüttes*, *Srajber Zsolt* vezetésével, valamint *Zsigmond Benedek* ceremonárius.

A Szent Liturgiát követően vízszentelési szertartásra került sor. Az Örmény Katolikus Egyházban ezen ünnep az amely a szenteltvíz megáldásának legfőbb alkalmá. A keresztútba vagy medencébe vizet töltenek, majd a szent kereszttel, az evangéliumkönyvvel és a szent olajjal megáldják a vizet. A szent olajat (krizmát) különleges edényből, a galambedényből öntik a vízbe. Az örmény szent olaj különleges összetételű, harminc féle növény-

ből állítják elő. Az örmények hét évenként szentelnek krizmát, és az előzőleg felszentelt olajból egy cseppet mindig hozzáadnak a következőhöz. Így a mai szent olaj az örmény egyház első századaiból őriz egy aprócska részt.

A vízkeresztünnepi időszak egyben a házszen-telések ideje is. Krikor atya felkeresett több

örmény katolikus családot Budapesten és környékén, többek között *Zakariás Dirán*, templomunk gondnoksági tagjának otthonát. Január 6-án az *Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület* Donáti utcai irodáját látogatta meg, ahol szintén házszenelést tartott, majd elbeszélgetett a vendégül látó *Issekutz Sarolta* elnökhasszonnyal és férjével, illetve Zsigmond Benedek armenológussal.

Házszenelés az EÖGYKE-nél

Krikor Badisah atya nem először járt templomunkban. Korábban *Avedik Hovhanneszján* atya mondott templomunkban évente több alkalommal ünnepi misét. 2014 októberében *XIX. Nersész Péter* örmény katolikus pátriárka Krikor atyát bízta meg azzal a feladattal, hogy rendszeresen Magyarországra jöjjön és templomunkban szentmisét celebráljon. Első alkalommal 2014 decemberében tartott nálunk Szent Liturgiát, majd a január 4-i mise következett. Krikor atya havonta fog Budapestre járni, egy-egy ünnepen szentmisét bemutatni.

Krikor Badisah atya egy neves vértanú püspök, *Boldog Ignatiosz Maloján* oldalági leszármazottja. Boldog Ignác a Bejrut melletti *Bzommar* kolostorának szerzetese volt, majd kinevezték Mardin püspökének. *Mardin* egy nyugat-örményországi város

(jelenleg Törökország délkeleti részén). Az Örmény Népiártás előtt 16 örmény katolikus püspökség volt Nyugat-Örményországban. Mardin lakosságának 70%-ban örmény, 25%-ban szír keresztény, 5%-ban török volt a népiártás előtt. A genocídium idején 250.000 keresztény ölt meg Mardinban, többségükben örményt. Maloján püspököt letartóztatták, majd egy kivégzendő, sivatagba menetelő csoportba tették. Boldog Ignác püspök, amikor már szervezete jelentősen legyengült, kérte az őket hajtó török tiszteket, hogy egy utolsó alkalommal imádkozhassanak. Szentmisét mutatott be a 400 fogoly örmény számára. Az átváltoztatás pillanatában köd ereszkedett le rájuk, amely eltakarta őket a török katonák elől. Ezt tartják Ignatiosz Maloján püspök első csodájának. Később a törökök kivégezték a híveket, Ignác püspöknek pedig felajánlották, ha áttér az iszlámra, megkímélik. Ignatiosz háromszor is visszautasította ezt.

Vízkereszt ünnepén

Ezután agyonlőtték, testét egy szakadékba dobták. 2001-ben *II. János Pál* pápa boldoggá avatta. Személyes tárgyait, miseruháit 2003-ban sikerült Törökországból kiemelkedíteni, ma a Bzommar Kolostor múzeumában tekinthető meg, több más örmény katolikus vértanú személyes tárgyival együtt.

Krikor Badisah atya vízkeresztüi prédikációjában kitért arra, hogy ebben az évben az Örmény Genocídium 100. évfordulójára fogunk emlékezni. A centenárium

szolgáljon arra, hogy az örménység, valamint hazai örmény katolikus közösségünk lélekben és hitben megújuljon.

806-2015-EÖGYKE

Transsylvania Tours-Kolozsvár

Négy ország – egy nemzet

Barangolás Drávaszög, Kelet-Szlavónia, Bácska, Bánság, Bihar és Partium vidékein

A körutazás célja: a mai Horvátországon, Szerbián és Románián átvezető útvonalon a nemzeti összetartozás jegyében szembesülünk Drávaszög, Kelet-Szlavónia, Bácska, Bánság és Partium magyar vonatkozású történelmi és kulturális örökségével és túrázunk a Bihar-hegységben.

Útvonal: Budapest – Mohács – Udvar – Laskó (Horvát o.) – Eszék – Szentlászló – Kórógy – Vukovár – Újlak – Bácspalánka (Szerbia) – Bács – Zombor – Bajmok – Csantavér – Tóthfalu – Szabadka – Palics – Magyarkanizsa – Tóthfalu – Nagyikinda – Zsombolya (Ro.) – Temesvár – Lugos – Déva – Csernakeresztúr – Déva – Brád – Abrudbánya – Verespatak – Topánfalva – Bihar-hágó – Kiskoh – Belényes – Kőröstárkány – Boga – Pádis-fennsík – Szamos-bazár – Kőröstárkány – Nagyszalonta – Nagyvárad – Ártánd (Mo.) – Budapest

Időtartam: 7 nap (2015 augusztus 22. – 28.)

Autóbuszos útvonalhossz: kb. 2100 km.

Ellátás: félpanziós (reggeli, estebéd)

Szükséges felszerelés: túraruházat, szélkabát, sportcipő, elemlámpa

Vezetés: a csoportot Gyuri bácsi vezeti Erdélyben és Faragó Zoltán Délvidéken

FŐBB ESEMÉNYEK:

- Koszorúzás az 1944-es áldozatok emlékhelyén Bajmokon
- Ősök jussa emlékmű Laskón
- Városnézés: Eszéken, Zomborban, Zentán, Temesváron, Magyarkanizsán, Nagyszalontán és Nagyváradon
- Várlátogatás Eszéken, Bácsan, Déván és Nagyváradon
- Boldogasszony búcsújáróhely Doroszlón

- Arany János múzeuma a Csonkatoronyban,
- Sinka István a „bojtárköltő” és Zilahy Lajos író szülőháza Nagyszalontán
- Kapisztrán János sírhelye a ferences kolostorban Újlakon
- Impozáns katolikus templom Csantavéren
- Délszláv háború pusztításaival szembesülünk Szentlászlón, Kórógyon és Vukováron
- Verespatak, a tervezett ciános kitermelés miatt „halálraítélt” város
- Templom és iskola: a magyarság megmaradásának pillérei Tóthfaluban
- Bőjte Csaba szeretetotthona Nagyszalontán
- Egyedi Aranyműzeum Brádon
- Séta a kopácsi rét látványos tanösvényén
- Túrázunk a Pádis karsztfennsíkon és a Szamos bazár Aragyásza barlangjában
- Cseppkőcsodák a kiskohi Medve barlangban
- Séta a Ludasi tó, avagy a „madárparadicsom” körül
- Kőműves Kelemenné balladája a dévai várban
- Dezső Regina énekel a kórógyi közös vacsorán
- Szalonnasütéses piknik a Szamos-bazár karsztfennsíkján
- Fergeteges „bukovinai” néptáncbemutató Csernakeresztúron
- Szíveslátás a tájházban lankadt pitével és hangulatos közös vacsora Tóthfaluban
- Borkóstoló Délvidék legjobb boraiból Palicson, Maurer Oszkár pincészetében
- Zenés búcsúvacsora Kőröstárkányban
- Orgonaaudició Nagyváradon a székesegyházban
- Kórógyon, Tóthfaluban, Csernakeresztúron és Kőröstárkányban újból megtapasztaljuk a határontúli magyarok őszinte szeretetét és barátságát.

RÉSZLETES PROGRAM:

1. nap: **Indulás:** reggel 6 órakor a Batthyány tér felső rkp.-ről

Határátkelő: Udvar

Látnivalók: Laskó (Ősök Jussa emlékmű, református templom), Kopácsi rét (tanösvény a madárparadicsomban), Eszék (várlátogatás, városnézés), Szentlászló (mártírfalu, Szent László szobor – koszorúzás), Kórógy (zenés közös vacsora, Dezső Regina énekel)

Szállás és ellátás: az 1. napon Kórógyon falusi vendéglátó családoknál (kétágyas komfortos szobák)

2. nap: **Látnivalók:** Vukovár (városnézés, Mártírok Múzeuma), Újlak (várlátogatás, ferences kolostor Kapisztrán János ereklyéivel), Bácspalánka (határátkelő Szerbiába), Bács (várlátogatás), Zombor (városnézés), Bajmok (1944-es magyar áldozatok emlékhelye – koszorúzás), Csantavér (monumentális templom), Tóthfalu

Szállás és ellátás: a 2. és 3. napon Tóthfaluban faluturista gazdaságokban (kétágyas komfortos szobák)

3. nap: **Látnivalók:** Szabadka (városháza, kiegészítő városnézés), Palics (borkóstoló Maurer Oszkár pincészetében), Ludas (séta a tó körül), Magyarkanizsa (városnézés),

Tóthfalu (falukázás, tájház, szíveslátás lankadt pitével, hangulatos közös vacsora)

4. nap: **Látnivalók:** Nagyikinda, Zsombolya (határátkelő Erdélybe), Temesvár (kiegészítő városnézés), Lugos, Déva

Szállás és ellátás: a 4. napon Csernakeresztúron, faluturista gazdaságokban (kétágyas komfortos szobák)

5. nap: **Látnivalók:** Brád (Aranyműzeum), Vulkán-hágó (panoráma és fotószünet), Abrudbánya, Verespatak (séta a „halálraítélt” városban), Aranyos-völgye, Bihar-hágó, Kiskoh (Medve-barlang csodálatos cseppkőekkel), Belényes, szíveslátás Kőröstárkányban

Szállás és ellátás: a 5. és 6. napon Kőröstárkányban falusi vendéglátó családoknál (kétágyas komfortos szobák)

6. nap: **Látnivalók:** Boga-völgye (terepbuszos utazás a Pádis-fennsíkra), Szamos-bazár (túra a karsztfennsíkon, áthaladás saját elemlámpákkal az Aragyásza barlangon), szalonnasütéses piknik a fenyes tisztásán, Kőröstárkány (zenés búcsúvacsora)

7. nap: **Látnivalók:** Nagyszalonta (Arany János Csonkatornya, Sinka István és Zilahy Lajos szülőháza, találkozó a szeretetotthonban Bőjte Csaba neveltjeivel), Nagyvárad (kiegészítő városnézés, orgonaaudició a székesegyházban)

Határátkelő: Ártánd

Érkezés: Budapestre 21 óra körül

Részvételi díj: 67000 Ft/fő. Ifjúsági kedvezmény 18 év alatt 17000 Ft.

Buszki költség (min.40 résztvevő esetén) 22000 Ft/fő.

A bejárt helyek hangulatát tájba illő zenével, felolvasásokkal és a népköltészet remekeivel idézzük fel.

Gyermekek és a vidám közönség
a Karácsonyi Klubon

Dávid Katalin

Dávid Csaba ravatalánál ¹

Rómában kaptam a telefont, hogy Csaba kórházban van. Azonnal felhívtam, és tudtam vele beszélni. Amikor hazaérkeztem, hiába hívtam és néhány nap múlva meghalt. Már nem láthattam. Pedig ő volt az, akivel ha találkoztam, benne láttam a családot: a Dávidokat, Zakariásokat, a Dajbukátokat, Ákonczokat, Lázárokat, a Császárokat, a szamosújvári Novákokat, az erzsébetvárosi Csikyakat. Az örmény múltat, mindazokat, akik bennünket alakítottak, az erdélyi örmények sok kiváló személyiségét. Ők jelentek meg számomra, amikor Csabára néztem. Olyan volt, akinek karakteres, szép, határozott arcvonásai, alakja, hangja, gondolatai, mondatai élém varázsolták a családot. Mindig azt gondoltam, hogy benne láthatom, benne testesült meg az, ami vagyunk.

Író volt, műfordító, szerkesztő. *Oeuvreje* sokoldalú, gazdag tehetségről tanúskodik. Nem sorolom a műveket, hogy felejthetetlen és költője, a *Dirán és Júlia*, akár így is mondhatnám, a ható *Dzurkhihján Ábel* út-kája, *Azonképpen itt a föl-megrendítő* jelentést adott. Egy mástól jól megkülönböztető felmégis közös. És ez a lényeg Csabának, akár azt is mondja volt. A nyelv gyönyörű me az irodalomnak, természet Csaba munkásságából, író volt, műfordító, szerkesztő. *Oeuvreje* sokoldalú, gazdag tehetségről tanúskodik. Nem sorolom a műveket, hogy felejthetetlen és költője, a *Dirán és Júlia*, akár így is mondhatnám, a ható *Dzurkhihján Ábel* út-kája, *Azonképpen itt a föl-megrendítő* jelentést adott. Egy mástól jól megkülönböztető felmégis közös. És ez a lényeg Csabának, akár azt is mondja volt. A nyelv gyönyörű me az irodalomnak, természet Csaba munkásságából, író volt, műfordító, szerkesztő. *Oeuvreje* sokoldalú, gazdag tehetségről tanúskodik. Nem sorolom a műveket, hogy felejthetetlen és költője, a *Dirán és Júlia*, akár így is mondhatnám, a ható *Dzurkhihján Ábel* út-kája, *Azonképpen itt a föl-megrendítő* jelentést adott. Egy mástól jól megkülönböztető felmégis közös. És ez a lényeg Csabának, akár azt is mondja volt. A nyelv gyönyörű me az irodalomnak, természet Csaba munkásságából,

fotó: Juhász Bogi 2012

író: aki olvasta, igazat ad ne szépségeket hordoz a *Város* vagy egyik legjelentősebb, családregeynek is számítják, és emellett utolsó *mondón is*, amelynek a halál Író, műfordító, szerkesztő, különböztethető, más-más kádatok, de bennük a lényeg a magyar nyelv, amiben hatom, iskolateremtő ere használata, mivel alapele szetes követelmény. De ha külön értéként mégis kiemelem, teszem azért, mert ő új hangzásra, a mondatszerkesztés új formájára talált rá. Az erdélyi nagyon sajátos mondatszerkesztés, a mondatokon belül az egyénien hangsúlyt kapó szavak összelelkeztek az anyaország nagyszerű irodalmi értékeivel, és ez a kettő olyan szimbiózist teremtett az ő írásaiban, ami meghatározó vonásokat adott stílusának. Ha néztem a TV-ben valamit a Spektrum adásából, mindig előre tudtam, hogy a végén olvasni fogom, magyar szöveg: Dávid Csaba.

Ezért van az, hogy soha nem kérdeztem meg tőle: Boldog vagy Csaba? Mert szememben a boldogság egyet jelent azzal, hogy a bennünk lévő képességeket kiteljesítjük. És ezt ő megtette. Felhasználta és gazdagította a kapott talentumokat. Fennmaradt írásai bizonyítják ezt. Hiába volt nehéz az élet, mert az volt. Át kellett élje azt a rettenetet, azt a tragédiát, ami az egyik legfájdalmasabb az ember életében: gyereke elvesztését. És emellett csalódások, meg nem értések, nehéz esztendő, keserűség, mindez kijutott

¹ Elhangzott 2014. november 28-án a Farkasréti temetőben.

neki. De ez nem érintette a legfontosabbat: a Teremtőtől kapott tehetségével szebbé tette a világot. Ezért tudjuk, hogy odaát elhangzanak a szavak. „sokat bízok rád, menj be urad örömebe!” Aquinói Tamás szerint túlvilági boldogságunk mértékét meghatározza az, ahogy önmagunk képességével bántunk.

S ha már a szellem, a lélek értékeiről szoltunk, Csaba szempontjából gondolkodjunk el erről a Makovecz ravatalozóról. Mert jelentése, a szimbólumrendszer, amiben most állunk, nagyon ide tartozik. Bár tudom, hogy szinte mindenki ismeri ezt, most mégis hadd mondjam el. A földem egy lefelé néző emberi csontváz, középen végigfut a gerinc, és belőle indulnak a bordák. Ezek boltozatot alakítanak, és alájuk kerül a koporsó. A Makovecz művészetét tisztelő nemzetközi irodalomban azonnal megjelentek az értékelések és az a megállapítás, hogy a halott valójában a szív helyét foglalja el. Máté fiam megkérdezte erről Imrét, aki nagyon fontos választ adott: az nem a szív helye, hanem a léleké, mondta. A lélek helyét kapornaki nagyanyjától tanulta, nagyanyja pedig saját nagyanyjától, és így tovább, messze az időből érkezik ennek tudása. Akár az idők elejéig vezet, az emberré válás pillanatáig, amikor megkaptuk a lelket, és általa Isten gyermekei lettünk. Ez a lélek helyének tudása a néprajzkutató Erdélyi Zsuzsanna öregasszonyainak több évezredes múltból hozzánk érkező imáit idézik. Így tehát a lélek helyét foglalja el ebben a kompozícióban a halott, mert a ravatalozó zseniális alkotója ezzel akart figyelmeztetni, hogy a halállal nem szűnt meg az élet, a lélek köztünk van. A fölénk boruló mennyezet, ez a lefelé tekintő emberi váz pedig emlékeztet egy örökké megmaradó hatalmas fára, ami által olyan, mintha az életfa borulna védőn, magához ölelően fölénk, hogy vigasztaljon az örökkévalóság megidézésével.

Nem halunk meg teljesen – mondja a jezsuita Teilhard de Chardin – ami szertem azt jelenti, hogy a halálban valamitől megtisztulunk, valamit ledobunk magunkról, hogy semmi akadály ne gátoljon a tökéletesebb felé lépésnél. Ha ezt végiggondoljuk, vigasztal bennünket megmaradásunk reménye.

Kedveseim! Én a halált nem azonosítom az elmúlással, és nem állítom szembe az étellel. Nem tartom valami lezárásának. Hanem örök létezésünk részének tekintem. A szomorúságunk azonban jogos, a mi életünkben hiányozni fog az, akit temetünk.

Dávid Csaba temetésén Farkasréten (Hidvégi Máté felvétele, 2014)

Szongoth Gábor

Kedves Csaba

Kedves Csaba, az erdélyi örmények nevében szeretnék búcsúzni Tőled. Ahányszor éjjel egy óra tájt bekapcsolom a TV-t és nézem a Spektrumot, mindig megdobban a szívem, amikor a közreműködők között olvasom Dávid Csaba nevét: íme itt is egy erdélyi örmény, aki öregbíti az örmények hírnevét.

Csaba a háború közepe felé Marosvásárhelyen született örmény családban. A háború után Budapestre költöztek, később Lengyelországban élt 9 évet, így többsidentitású volt, de életét, munkásságát meghatározta az örménység iránti elkötelezettség.

A családi hagyományokat követve sokat írt, számtalan regényének és írásművének jelentős része az örményekről, az erdélyi örményekről szól. Pontos körképet fest az Erdélyben letelepedett örmények 150-200 évvel ezelőtti életéről, küzdelméről, beilleszkedéséről a keményfejű székelyek közé.

Itthon is képviselte az örménységet, több cikluson át volt I. kerületi, illetve országos képviselő, évekig szerkesztette az Erdélyi Örmény Gyökerek füzeteket.

Emlékezetes írásműve volt a több kiadást megélt Erdélyi Örmény Kacajok kiadvány, amit maga adott elő a balatonalmádi nyári örmény összejöveteleken. Ebből idézek két rövid részletet, mert ezek jellemzik legjobban fanyar, keserű humorát:

A krampusz újról könyörgése

Uram, kérlek ebben az új esztendőben legalább részben **engedj pihenni**, hogy úgy mondjam, **szeretnék részlegesen nyugdíjba távozni**.

Uram, én tudom, hogy engem krampusznak teremtettél, és az a dolgom, hogy állandóan felháborodjam az emberi ostobaságon és folyamatosan kicsúfoljam az aljasságokat, hogy gúnyoljam a hatalmi gonoszokat és azokat, akik a mások nevével visszaélnek.

Te tudod, Uram, hogy sokan azt hiszik, jókedvű a krampusz, mert vicces dolgokon törli a fejét. Mégis, gondold meg, hátha adhat egy kevéske **nyugalmat is, meg tisztességet is az emberek életébe**, hogy a krampusznak csak kedves, ártatlan viccek juthassanak az eszébe....

És ugyanebből a számból egy ártatlan vicc:

„A közeljövőben kiállítás nyílik a Múcsarnokban *Szongoth Gábor válogatott ünnepi pulloverei* címen, amelyen 158 darab, emlékezetes pullover láthatunk. Ezeket a művészt a látogatók kívánságára sorban felveszi.

A megnyitónépszerűségeen részt vesz a Versace-galéria, az Este Lauder, az Yves Saint Laurent, a Gucci divatház, **valamint Dávid Csaba, sportcipőben**.

A megnyitónépszerűsége, hogy az ünnepi beszédet Szongoth Gábor tartja. **Kivételesen pulloverben....”**

Csaba, bárcsak most is sportcipőben lennél itt!!

Nyugodj békében, ezt kívánják az erdélyi örmény barátaid!

(2014. november 28-án, Farkasrét)

Dr. Száva Tibor

In Memoriam Zakariás Klára (1922-2014)

Budapesten született 1922-ben, Zakariás János /1895-1967/ és Széplaky Margit /1898-1976/ gyermekeként. Anyai nagyszülei a dészaknai Széplaki János /1868-?/ és Radosewski Solinsky Olimpia /1871-?/ voltak. Apai nagyszülei dr. Zakariás János /1867-1946/ és Tutsek Irma /1871-1944/ (aki a neves író Tutsek Anna /1865-1944/ testvére) voltak, akik Trianon előtt Brassóban éltek. Nagypapja a trianoni döntés után áttelepedett Magyarországra, de ennek előtte 1892-től Brassóban folytatott ügyvédi gyakorlatot, ahol egyebek mellett a magyar-örmény közösség ügyeit is felvállalta, de részt vett annak kulturális mozgalmában is. Támogatta a brassói dalárdát, ahol még számos szépvízi származású magyar-örmény is jelen volt akkoriban. A brassói Magyar Újság szerkesztője, az EKE Brassó megyei elnöke (1900-1903) és később alelnöke (1904-1910) volt. Mint a dualizmuskori parlament politikusa, a Magyar Képviselőház tagja volt 1906-1911 között (ő az első székelyföldi kötődésű magyar-örmény politikus és közéleti személyiség a dualista Magyar Parlamentben. Ő szerkesztette a *Brassói, Brassói Újság* és a *Brassómegyei Hírlap* c. lapokat. Dr. Zakariás János 1946 januárjában halt meg Bp.-en).

Édesapja ifj. Zakariás János /1895-1967/ Brassóban született. Szülővárosában érettségizett 1913-ban és utána beiratkozott a budapesti műszaki egyetem gépészmérnöki karára. Az első világháború kitoréskor bevonult katonának. Először Galíciában, az orosz és lengyel frontokon harcolt. 1917-ben az olasz frontra küldik, ahol zászlósként szolgált. 1918-ban a Piavétől betegen kórházba szállítják és gyógyulása után leszerelik, így többé nem került vissza a frontra. A budapesti egyetemen 1923-ban gépészmérnöki oklevelet szerzett és utána rövid ideig a Ganz-Danubius alkalmazottja volt. 1924-től a Magyar Posta Kísérleti Állomásnál helyezkedett el, ahol az 1923-as évektől kezdve komoly akusztikai tanulmányokat végeztek a rendszeres műsorszórás bevezetéséért az újonnan felszerelt nagyobb rádióadók (2 KW) segítségével. 1929-től már a Mérnöki Kamara tagja és 1937-től mint a Kísérleti Állomás főmérnöke tanulmányutat tett Londonban, a Marconi cég meghívottjaként. Az 1940-es évtől kezdődőleg mint m. kir. posta-műszaki tanácsos dolgozik a Posta Kísérleti Állomásnál. A Magyar Kinotechnikai Társaság választmányi tagja volt. Részt vett a Magyar Rádió műszaki felépítésében, az első csepeli adóberendezés, majd a 20 kW-os lakihegyi adó építésében. Építette a pécsi- és a kolozsvári adóállomásokat. A rádiótechnika kérdéseiről 12 éven át hetenként tartott előadásokat a budapesti stúdióban „Rádió-amatőrposta” címen. A rádiókészülék népszerűsítése, a rádióvélt zavartalanosságának biztosítása céljából országos kiterjedésű méréseket végzett. A kolozsvári korszerű rádiózást az 1935-ben felszerelt botfalusi 150 kw-os hosszú-hullámú rádióadó tette lehetővé (Brassó mellett). Az északerdélyi részek visszacsatolása után 1940 őszétől pedig nagyszabású tevékenységet fejtett ki az erdélyi rádióleadók felszerelésénél (elsősorban a

kolozsvári és csíkszeredai térségben) és a rendszeres magyar műsorszórások beindításánál is. Az ő irányítása alatt indult be 1941-ben a kolozsvári Feleki-tetőn felállított rádióadó is, ahová az adókat Kassáról (Enyicke) hozatta Zakariás János, mely a város későbbi életében fontos szerepet játszott. A Feleki Adót is leszerelték 1944 végén és nagy nehezen Budapestre szállították, ahol – köszönhetően Zakariás Jánosnak (aki elrejtette és dugdosta) – átvészelte az ostromot és 1945. máj.17-én újra megszólalt Budapest Rádió néven. (Budapest II. névre változott).

Zakariás János a háborút követően 1945-től még egy ideig a Posta Kísérleti Állomás ideiglenes vezetője volt, 1946 nyaráig. 1948 végén kinevezték postaműszaki igazgatói rangba, ahol a vezetékes híradás témáin dolgozott. 1955-től a Posta Műszerüzem állományába kényszerült csekély fizetéssel (havi 1220 forint), és innen ment nyugdíjba 1960 januárjában. Zakariás mérnök nyugdíjas éve alatt Zuglóban élt 1967-ben bekövetkezett haláláig. A Farkasréti Temetőben lett elhelyezve a családi sírba.

A fenti Zakariás mérnök lánya volt Zakariás Klára, akire most fájóan emlékezünk. Klári néni 1922-ben Budapesten született és iskoláit is itt végezte. Az iskola után a szállodai szakmát sajátította el és ebben is dolgozott az 1939-es évektől kezdődőleg (a budapesti Gellért Szállóban dolgozott 1955-ig) egészen 1978-ig, nyugdíjazásáig. 1956-ban férjhez ment Páris Egonhoz /1924-1996/. Ebből a házasságból született Páris László /1957-1983/, az egész fiatalon elhunyt nagyreményű építésmérnök. Az egyetlen gyermeke halála olyan mély sebeket okozott lelkében, hogy sose tudta kiheverni, hordozta fájalmát Krisztusi-hittel és alázattal. A közeli rokonságából még tudunk László /1926-1993/ nevű testvéröccséről, aki az OKISZ-nél volt gazdasági vezető és Bp.-en halt meg.

Jómagam közeli barátságban álltam Klári nénivel, akivel a 90-es évek vége felé ismerkedtem meg Budapesten. A köztünk levő korkülönbség ellenére barátságunk nagyon jól alakult, igazi lelki kapcsolat alakult idővel köztünk, melynek köszönhetően több alkalommal is meglátogatott Bécsben. Látogatásai alkalmával sose engedte, hogy elkísérjem bécsi sétáira, mert Ő valahogy otthonosan mozgott ebben a városban. Talán azért is, mert jól beszélt németül és ez magabiztosságot adott neki a városnézési útjain.

Amikor késő délutánonként elfáradva visszaérkezett sétáiról, utána sokszor mesélt el olyan dolgokat édesapjáról, amely eddig nem kapott nyilvánosságot. Édesapja háború utáni sorsa megbélyegzett volt, mert a rendszer vezetői igyekeztek az értelmiséget a természetes vezető-oktató szerepétől és tekintélyétől megfosztani, potenciális ellenséget láttak benne. Nem bocsátották meg neki soha azt a kitérítést, amelyet Horthy-tól kapott kiváló tevékenységéért. Egyébként ez a sors jellemezte az akkori egész magyar társadalmat. Zakariás János a rádió és írott művein keresztül nagyon sokakat tanított, mérnökként is igazi néptanító volt. Nem volt valamiféle megszállott-világmegváltó, népnevelő személy. Belecsöppent egy kor adott helyzetébe és becsülettel, kitartással végigcsinálta, amit elvállalt. Csak a rádióban 1926 és 1938 között (tehát 12 év alatt) 375 értékes szakelőadása hangzott el.

Drága Klári néni, hát elmentél és ezután már hiába várunk, hogy betoppanjál hozzánk kedves mosolyoddal és érdeklődő tekintetteddel. Budapesten születted, de szívedben megmaradtál örökre erdélyinek, igazán csak Erdélyt szeretted mindig. Emlékedet mi is a szívünkben hordozzuk örökre. Búcsúzunk, adjon az Isten kárpótlást magányos szenvedéseidért és csendes nyugodalmat az örök életben!

Szomorújelentés

Isten akaratában való megnyugvással szomorúan tudatjuk, hogy szeretett rokonunk

**Ludvigh Gyuláné
született Placsintár Katalin**

2014. november 17-én, életének 91. évében váratlanul elhunyt. Hamvasztás utáni búcsúztatását december 12-én 15 órakor tartottuk a Római Katolikus Egyház szertartása szerint a kelenföldi Szent Gellért Plébánia urnatemetőjében egybekötött gyászmisével.

Gyászolják: kiterjedt rokonsága, barátai, ismerősei és mind azok, akik ismerték és szerették.

Kirkósa család

Emléküket szeretettel megőrizzük!

Az elveszett egység keresése egy békére szomjazó területen

Interjú az örmény katolikusok cilíciái pátriárkájával

A libanoni *Nerszesz Bedrosz*, Cilícia örmény katolikus pátriárkája interjút adott a L'Osservatore Romanónak az októberben megrendezendő szinódusról. XVI. Benedek június 6-án Cipruson mutatta be a Közel-Kelettel foglalkozó püspöki szinodus munkadokumentumát.

A szinodus kapcsán a közönség várakozásairól szólva az örmény pátriárka reményének adott hangot, hogy a tanácskozás új frissességet ad majd az evangéliumi üzenetnek. Hiszen a híveknek a keresztény lét öröme és büszkeségét kell hirdetni: érezniük

kell felelősségüket a jó családi életért; tanúságot kell tenniük a munkahelyen, a politikában. Fontos az a meggyőződés, hogy ott kell élnünk, ahová az Úr rendelt bennünket; ott kell tanúságot tennünk és a világ világossága, sója és kovásza lenni – hangsúlyozta Nerszesz Bedrosz. Majd hozzátette: a vatikáni tanácskozástól azt is reméli, hogy közelebb hozza a békét a Közel-Kelet számára és segíti az ott élő népeket, hogy nagyobb biztonság és kevesebb politikai feszültség légkörében éljenek. Lelkipásztorként

elsősorban azt várja, hogy a katolikusok mint Krisztus gyermekei jobban felismerik identitásukat.

Szenvedés és szegénység, rossz munkalehetőségek, a jövőt illető bizonytalanság, a keresztény identitás elvesztése a szekularizáció következtében – ezekkel a kihívásokkal kell szembenéznie a közel-keleti keresztényeknek. A problémákhoz társul még a többségi társadalom részéről az üldöztetés is. A közel-keleti kihívások közül a libanoni Nerszesz Bedrosz elsősorban a szegénységet emelte ki: a társadalmi dráma rohamos gyorsasággal körvonalazódik; a helyzet egyre elviselhetetlenebb. Emellett a közel-keleti társadalom átrendeződése is tapasztalható: nem létezik többé középsztyál, az emberek vagy

szegények vagy gazdagok. Csökken a jólétben élők száma. Akik még tehetik, inkább külföldön fektetik be erőforrásaikat. A legrászorultabbak szélsőségesen hátrányos, gyakran drámai körülmények között élnek. A krízis ebben a régióban még nagyobb súllyal nehezedik az emberekre.

Ehhez a drámai helyzethez társul a biztonság hiánya a Közel-Kelet országai-ban. A méltó életkörülmények lehetőségének hiánya miatt kevesebb gyermek születik, és válság mutatkozik a papi hivatások terén is. Ilyen körülmények között az egyház igyekszik reményt önteni a hívek szívébe – zárta nyilatkozatát Cilícia örmény katolikus pátriárkája.

2010. július 26.

Vatikáni Rádió/Magyar Kurír

Ferenc pápa programon kívül meglátogatta az örmény pátriárkát

Mielőtt vasárnap délután az isztambuli repülőtérre indult volna, hogy visszatérjen Rómába, a pápa a hivatalos programon kívül egy isztambuli kórházban járt.

A Szentatya *Mesrob Mutafian* konstantinápolyi örmény pátriárkát látogatta meg, aki súlyos beteg és a Szent Megváltóról elnevezett örmény kórházban kezelik Isztambulban – tájékoztatott a szentszéki szóvivő.

Vasárnap délután *Ferenc pápa* az Isztambulból Rómába tartó repülő fedélzetén megtartotta szokásos sajtótájékoztatóját, válaszolva a kíséretében utazó újságírók kérdéseire. Számos téma fölmerült: a terrorizmus, a keresztények vértanúsága, az öku-menizmus, a fegyverkereskedelem, a vallásközi párbeszéd.

Az egyik újságíró az örmény népirtásról való jövő évi megemlékezésekről kérdezte a pápát. Többen bíralták a török elnök levelét erről a témáról, mondván: nem elég erőteljes. A pápa ezzel szemben megállapította: mindenképpen egy kéznyújtás, és ez mindig pozitív. „Imádkozunk kell a népek kiengesztelődéséért. Reméljük, hogy a kis gesztusok, apró lépések útján közeledhetünk egymáshoz.” Ferenc pápa a török-örmény határ megnyitását sürgette.

Forrás és fotó: Vatikáni Rádió, News.am

1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1%
Közeledik az adóbevallás ideje... A törvény szerint személyi jövedelemadónk (kétszer) egy százalékát erre jogosult, bejegyzett egyházaknak, közintézményeknek, civil szervezeteknek, egyesületeknek ajánlhatjuk.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület jogosult arra, hogy személyi jövedelem-adónk 1 %-át az EÖGYKE-nek ajánlhassuk.

Tizenkilencedik éve működő Egyesületünknek így lehetősége nyílik arra, hogy működése anyagi nehézségeit részben megoldja. Meggyőződésünk, hogy az EÖGYKE kezdetől fogva nyitott könyvként működik, hiszen minden lépésünkről rendszeresen beszámolunk az Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek hasábjain.

Akik részt vesznek programjainkon, meggyőződhetnek arról, hogy a tagdíjat, adományokat, a pályázatok során elért támogatásokat kizárólag kulturális és hitéleti identitás-örzészünkre, hagyományaink ápolására, a magyarörmény társasági élet, a közösség megteremtésére, jobbítására fordítjuk. Kérjük, hogy jövedelemadója bevallásakor gondoljon Kulturális Egyesületünkre – ezáltal önmagára is. Hiszen azért dolgozunk, hogy magyarörmény közösségünk céljait megvalósítsa, örmény gyökereink tárgyi és szellemi kultúráját megőrizze, átadja gyermekeinknek, unokáinknak – az utókornak. Tartozunk ezzel tehetséges, tisztességes és jó magyarrá vált őseinknek, tehát önmagunknak is.

Nem kell mást tennie, mint a jövedelemadó bevalláskor az APEH által rendszeresített bevallási nyomtatványon nyilatkozatot tegyen szervezetünkre.

A kedvezményezett adószáma:

18085590-1-41

A kedvezményezett neve:

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Együttal kérjük és javasoljuk, hogy a másik egy százalékkal támogassa a

Magyar Katolikus Egyházat, amelynek technikai száma 0011,

amelynek részegyháza a magyarhoni, történelmi örménység Örmény Szertartású Római Katolikus Egyháza.

Templomunknak, amelyet évtizedeken át Kádár Dániel apátplébános vezetett, nincs önálló technikai száma! Köszönjük, hogy gondol ránk.

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

A Kecskés Együttes a karácsonyi klubon, középén Kecskés L. András vezető, lanttal

2014 Nemzetiségekért Díj díjazottaival, Balog Zoltán miniszter és Soltész Miklós államtitkár
(cikk: 9-11 oldal)

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület folytatja a **pénzadományok gyűjtését** az erdélyi magyarörmény közösségek részére. Pénzbeli adományok az egyesület bankszámlájára befizethetők.

Bankszámlaszám: Budapest Bank Rt. Királyhágó fiók: 10100792-72594972-00000007

Az **Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület székhelye:** 1015 Budapest, Donáti utca 7/a.

Postacíme: 1251 Budapest, Pf. 70. **Tel/fax:** 06(1) 201-1011

Elnök: dr. Issekutz Sarolta

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK – füzetek

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület kéthavonta megjelenő kiadványa

EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA

A kiadványt támogatja:

a Fővárosi Örmény Önkormányzat
(1054 Budapest, Akadémia u. 1. I. emelet 179)

és az Emberi Erőforrások Minisztériuma.

Nyilvántartási szám: 2.2.4/78/2002.

Felelős főszerkesztő és kiadó:

dr. Issekutz Sarolta

Munkatársak: Dr. Sasvári László, dr. Issekutz Sarolta, Bálintné Kovács Júlia (Kolozsvár),
Dr. Puskás Attila (Marosvásárhely)

Szerkesztőség: 1251 Budapest, Pf. 70. Tel.: (1) 201-1011, Fax: (1) 201-2401

Lapzárta: minden páratlan hónap első hétfőjén!

Tördelés: Gulyás Zsolt

Nyomdai munkák: Pannónia Nyomda Kft.

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK

f ü z e t e k

„Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék...”
(Vörösmarty Mihály)

az Erdélyi Örmény Gyökerek
Kulturális Egyesület
kéthavonta megjelenő kiadványa

XIX. évfolyam 216. szám
2015. március-április

Tisztelt Olvasóink!

2015-ben az EÖGY füzetek *minden páratlan* hónapban jelenik meg, míg a Fővárosi Örmény Klub *minden páros* hónapban kerül megrendezésre a hónap harmadik csütörtökén – kivéve augusztusban, amikor 19-én szerdán – kerül megrendezésre. Mindenkit szeretettel várunk a Pest Megyei Kormányhivatal Nyáry Pál termébe, bejárat a Budapest V., Városház utca 7. szám felől.

Örmény bűnbánat – március

„Őrizz meg bennünket Krisztus Istenünk, szent és drága kereszted oltalma alatt béke-ségben! Ments meg a látható és láthatatlan ellenségtől. Tégy méltóvá, hogy hálaadással dicsőíthessünk Téged az Atyával és a Te Szentlelkeddel, most és mindenkor és örökkön örökké. Amen.”

A virágvasárnapi barkaszentelés végén mondja a pap ezt a könyörgést. Isten oltalmát kéri a szent keresztre hivatkozva. A virágvasárnap előlegezi a húsvét ízét s kéri Isten segítségét, hogy hálaadással dicsőíthessük Őt, mely igazán húsvétkor következik be.

dr. Sasvári László

Örmény kódex-motívum

Lapunk az interneten: a www.magyarormeny.hu honlapon is olvasható.
Elektronikus levélcímünk (e-mail): magyar.ormeny@t-online.hu

Február 19-én a Fővárosi Örmény Klubban

A Kolozsvárról érkezett régi kedves, igen élvezetes előadónk, *Murádin Jenő* művészettörténész ez alkalommal is szinte ismeretlen és izgalmas témát tárt elénk. *Felvinczi Takács Zoltán* orientalista tu-

dós munkásságát ismertette meg velünk látványos, képekkel illusztrált előadásával. „Természetesen” előadásának szereplője ugyancsak erdélyi örmény származású, ugyanis édesanyja *Tömlő Gizella* anyai ágon erdélyi örmény, eredeti nevükön Tumul családnévvél. Így Felvinczi Takács Zoltán orientalistával ismét bővült az erdélyi örménység hírességeinek panteonja. Az est háziasszonya meglepetésként Felvinczi Takács Zoltán két levelének fénymásolatát adta ajándékba az előadónak, melyből az egyik a Szamosújvári Örmény Múzeum témában íródott, majd lányának, Takács Alice hegedűművésznek Ávédik Félix járásbíró-sági elnökkel történt egybekelésének újsághírét, Az Est c. újság 1933. febr. 28-i számából. Az aztán mindkettőnknek meglepetés volt, hogy a klubesten megjelent Ávédik Félix fia, Ávédik Tamás is, valamint Takács Alice keresztlánya, Szentpétery Márta. Mindketten megilletődve hallgatták az előadó személyesen is felkeresett családi helyszínekről tartott előadását.

Az előadás szerkesztett változata a 4. oldalon olvasható.

A műsort zenével kezdtük, hogy a mindennapi rohanásból áthangoljon bennünket a művészettörténet hullámaira. Horváth Kornél ütőhangszeres előadóművésszel történt első találkozásomkor már

megéreztem, hogy igen-csak közénk való. Miután beismerte részbeni örménységét, majd megküldte kérésemre az összegyűjtött családfájukat is, nemcsak én, hanem Ő is megdöbben, hogy anyai ágon az 1750-es évektől 4 felmenő ág tisztán erdélyi örmény származású volt és csak a nagyanyja, Vertán Kornélia törte meg a folytonosságot.

Büszkeség tölt el, hogy sikerült rátalálnom Kornélra, nemcsak mint nagyszerű művészre, de mint erdélyi örményre, akinek családfájához biztosan igen sokan csatlakoznak a genealógia rögzös útján. Erre utalt a köré fonódott gyűrű is az előadás után, aminek eredményeként Kornél büszkén vallotta be, hogy öröm erdélyi örménynek lenni. (Családfájáról részletesen a következő cikkben nyilatkozik.)

A hang nevű, csupán 20 éves múltat maga mögött tudó hangszer kezdte a műsort mindenki ámulatára, hiszen egy közel 50 cm átmérőjű kerek fémlapból domborított és két fémdomborítás összeillesztéséből született hangszer-ről van szó, amelynek varázslatos hangja mint ha a szférák zenéje lenne. Hallatán könnyű volt a

vizuális művészetek felé fordulni. A műsor végén pedig a feldobódott közönség a darabukán (dobszerű hangszer) felhangzó virtuóz dobszólót hallhatta. Mindkét hangszer megszólaltatása során elámulva néztük a művészi kezek követhetetlenül gyors, de elbűvölő eredményt hozó mozgását, illetve a harci tánc vadságát a dobszólo esetében.

Sokan voltunk kíváncsiak az est műsorára. És senki sem sietett haza

a műsor végén, sokat beszélgettünk a gyökerekről, a családfákról, művészetéről, egy kis pogácsa mellett. Ezt jelentik számunkra a Fővárosi Örmény Klub örmény identitást erősítő műsorai.

Az estet az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület szervezte és rendezte, melyhez anyagi támogatást nyújtott a Bp. Főv. II. ker. Örmény Önkormányzat.

I.S.

Örmény bűnbánat - április

„Mindent látó Isten! Vétkeztem ellened gondolattal, szóval és cselekedettel. Töröld el bűneim adósságlevelét és írd be nevemet az élet könyvébe! És irgalmazz a Te teremtményeidnek és nékem, nagy bűnösnek!”

Snorhali Szent Nerszész, a X. század táján élt örmény szent nevéhez számos bűnbánati imádság kötődik, rövidebbek-hosszabbak. (A XX. század utolsó éveiben az Örmény Egyházi Hírlevél hasábjain jelentek meg ezek!) A közölt szövegben kitér a bűnelkövetés területeire: gondolat, szó, cselekedet. Vizsgáljuk hát meg ezen tevékenységeinket. Az imánk terjedjen ki, mint itt is kérve Isten irgalmát, minden teremtményre és végül reánk, nagy bűnösökre.

dr. Sasvári László

Murádin Jenő

Az örmény kultúra eredetét is kutatta Felvinczi Takács Zoltán

Halálának ötvenedik évfordulója és a pályaképét bemutató kis kötet¹ megjelenése indokolta, hogy az orientalista tudós munkásságára emlékezzünk. Annak pedig különös oka volt, hogy a róla szóló ismereteinket a fővárosi örmény közösséggel is megosszuk. Örmény származását Felvinczi gyakran emlegette, de hogy ez az eredetudat milyen ágon vezethető vissza, az csak a róla szóló források ismeretében derült ki. Irattári hagyatéka tanúskodik erről, mely a Hopp Ferenc Kelet-ázsiai Művészeti Múzeumban maradt meg, mely intézménynek Felvinczi alapítója és sok éven át igazgatója volt.

Az erdélyi kultúra is sokat köszönhet Felvinczi Takács Zoltánnak. Az Észak-Erdélyt visszacsatoló második bécsi döntés után az első hívó szóra elvállalta a kolozsvári egyetem magyar művészettörténeti tanszékének főállítását, és ennek hat éven át szuggesztív alkatú előadója volt. Ő szervezte meg 1941-ben a mindmáig legátfogóbb erdélyi művészeti kiállítást, és külön is keleti művészeti tárgyak fölsoportozásával tette látványossá az Erdélyben ünnepélyes keretek között megrendezett *Kőrösi Csoma Sándor* évfordulót.

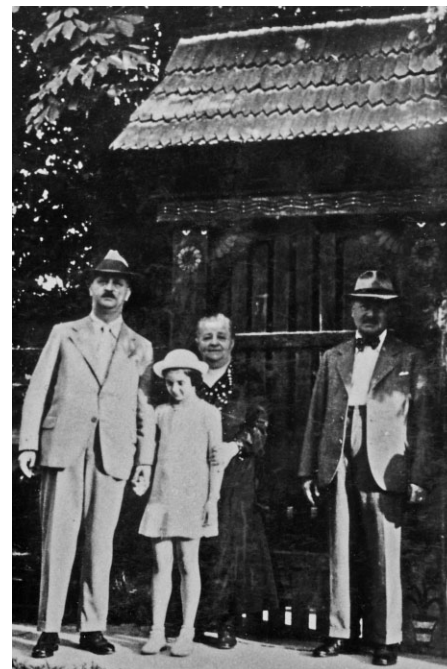
Hazalátogatásai a szűkebb szülőföldre a családi kapcsolatok megszakíthatatlanságát mutatták. Felvinczi a történeti Erdély és a

Partium közötti Kóvár-vidék központjában, Nagysomkúton született. Apja és testvéröccse is ebben a nagyközségben működött, mint megbecsült orvos. Az örmény származás anyai ágon vezethető vissza. Felvinczi édesanyjának, Tömlő Gizellának családja eredetileg a *Szongott Kristóf* által is említett Tumul nevet viselte. A Tumulból azután Tömlő lett, majd még inkább magyarosítottan, Zolnai. A Zolnai név, a család kiváló nyelvész tagjaira is utal, a szintén nagysomkúti születésű *Zolnai Gyulára*, illetve fiára, *Zolnai Bélára*.

Utóbbi Felvinczivel egy időben lett a kolozsvári egyetem nyelvész professzora. Az örménység és az örmény diaszpóra kutatása azután került, az orientalizmussal amúgy is elkötelezett *Felvinczi Takács Zoltán* figyelmének előterébe, hogy az 1941-es erdélyi művészeti kiállításon örmény emléktárgyak egész sorát mutatta be. Végigkutatva a szamosújvári, erzsébetvárosi és gyergyószentmiklósi egyházi gyűjteményeket, és ezekből mutatott be az említett kiállításon kéziratos könyveket, evangéliumokat, ritkaságnak számító imatekercset.

Az örmény művészet eredetéről szóló következtetései ma is útmutató jellegűek. Helye van itt, hogy ennek összegezését a maga teljességében idézzem.

Az örmény művészet eredetéről szóló következtetései ma is útmutató jellegűek. Helye van itt, hogy ennek összegezését a maga teljességében idézzem.

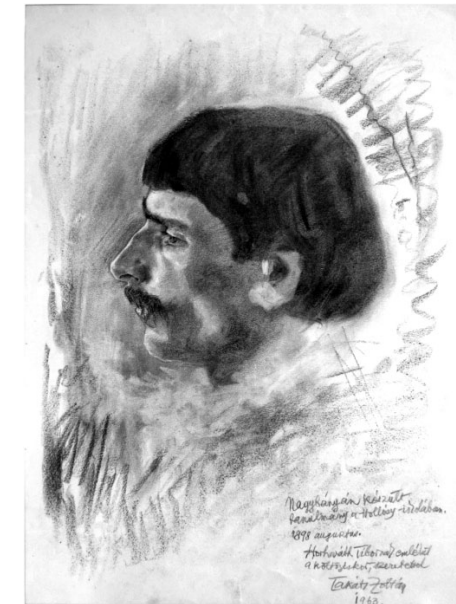
Édesanyjával, Sándor öccsével Nagysomkúton

„Az örmények művészete őshazájukban iráni alapon kezdett fejlődni. A szerencsétlen sorsú nép viszontagságai és vándorlásai közben erős bizánci és török befolyás alá került. Mindezek a befolyások egy rendkívül érdekes és tanulságos egyházi művészetet fejlesztettek ki. Erről tanúskodnak a XVII. század második felében történt letelepüléskor behozott kézszerek és illuminált könyvek.

Minket különösen érdekelt az, hogy ékítményeikben a késő évszázadokban is érvényesült az abbaszida ornamentika, amelynek honfoglaló őseink díszítőművészete egyik származéka volt. A keleti jellegű örmény művészet a XVIII. század első felében még életben volt, de csakhamar beolvadt az egyetemes nagy barokk

termelésbe, amely a XVIII. század folyamán egységessé tette nagy mértékben – bár legkevésbé sem teljesen – Erdély művészetét is.

Az örmény egyházi felszerelések hímzései árulják el leginkább a keleti egyházművészet befolyását és ennek következtében rokonságot mutatnak a megfelelő román művészettel is. Ennek a fonalművészetnek, amely értékes anyagánál fogva is figyelemre méltó, jelentős tényezői az oszmán-török arabeszkék és virágdíszek. Az örmény hímzések mutatják legjobban, hogyan váltott át az Apafi fejedelem által betelepített keleti nép művészi ízlése a nyugatiba. A változást lépésről lépésre lehet követni. A képes kéziratok viszont mindvégig megtartották sajátos keleti jellegüket. A hal és a madár ősrégi, Mezopotámiában a Krisztus előtti

Rajza a Hollósy festőiskolában, Nagybánya 1898

harmadik évezredig kimutatható motívumai a mi örményeink XVII. századi evangéliumaiban, énekeskönyveiben és egyéb egyházi kézírataiban még mindig első helyen állanak. A könyvdíszek tisztán ékítményes része viszont a Kaukázustól Dél-Oroszországon és Moldován át vándorolt nép viszontagságos történelmét tükrözi. Ez az, amelyikben az arabeszk régi fajtái mindvégig érvényesültek. Az ékítmények egyik eleme a széles sarlós levél a nyugat-ázsiai hellenisztikus római, nálunk pedig a népvándorlás kori művészetben már ott-honos volt, a szeldszuk törökök művészetében még érvényesült, de az oszmánokéban már nem. Éppen az az érdekes, hogy az örmény zárdák lakóinál fennmaradt. Egyik egészen sajátos jellemvonása az örmény miniatúráknak a keleti, sőt távol-keleti és egyben népvándorlás kori ékszerekre (hajtűk) emlékeztető rovátkolt minta.

Szükségesnek tartottam minderre nyomtatékosan fölhívni a figyelmet, mert néhány igen jelentős műtörténelmi kérdés megoldásához a kulcsot szolgáltatja.” (Pászortűz, 1941. 525–526.)

Belemélyedve a témába, Felvinczi német nyelven is összefoglalta kutatásait, *Die Kunst der Armenien in Siebenbürgen* címmel, és ugyanerről érkezett a Magyar Rádió egyik 40-es évekbeli adásában.

Az 1942-es Kőrösi Csoma Sándor évforduló kapcsán a megemlékezésekre meghívott Giuseppe Tucci olasz Keletkutató, a későbbi Nehru-díjjal kitüntetett tudós vendégeként Felvinczi és felesége Rómába látogathattak, és hazafelé megálltak Velencében, hogy a San Lazzaro szigeteki mechitarista kolostorban örmény illuminált kódexeket tekintsenek meg.

Ha az idők nem sötétülnek el, és a háborút követően Felvinczinek nem kellett volna távoznia katedrája éléről, majd

Erdélyből is, bizonyosan többet köszönhetett volna neki az armenológia. Erre utalt Dr. László Gyula is, egykori kolozsvári tanártársa, aki Felvinczi halálakor (1964) nekrológiájában így írt róla:

„Nem pusztán foglalkozása s hivatása volt a Kelet-kutatás, hanem: életeleme. [...] Kolozsvári professzorsága alatt különös figyelmet szentelt az erdélyi örmény művészetnek is. Anyai ágon ő is ennek az ősi műveltségű népnek fia volt.” (Archeológiai Értesítő, 1965. 2. sz. 217.)

¹ Murádin Jenő – Murádin János Kristóf: *Felvinczi Takács Zoltán erdélyi éveit és kolozsvári tanári működését*. Sepsiszentgyörgy, 2014.

(szerk. megj.: Felvinczi Takács Zoltán 1880. április 7-én Nagysomkúton született, édesapja dr. Takács Sándor orvos, édesanyja Tömölő Gizella. 1964. december 4-én Budapestén hunyt el.)

Kiállításunkon tekintélyes szovart látható a törökös írt himnuszokból. De a tanulmány teljesítő tétele kedvéért, kiállításunk kiállításán valóságos török himnuszok is, valamint a bosznyai német evangélikus egyházközség jövőképéről egy sorozat pompás erdélyi szöveget.

Íme néhány nagyon vizuális utalás a sokrétű erdélyi művészet mivoltára. A régi erdélyi művészet és sokféleségéről elvezetesen és mindennel szemléltetésben benn a művészet. Végül jutnak benne kifejezésre. Kelet és Nyugat találkozik benne. Titkainak megismeréséhez nem elég vele magával foglalkozunk. Nagy áttekintő ismerettel felgyógyulva nézhetünk csak vele szembe. Felgöngyölve egyrészt a költészetet és a művészetet, másrészt a tudományt és a művészetet tanulmány. Mindenképpen pedig a tárgyismeret, amit e kiállítás, reméljük, elő fog mozdítani.

Más lapra tartoznak az erdélyi művészetek fejlődése a XIX. században. A barokk után következő nagy európai stílusok, a copy, az empire és a klasszicizmus kibontakoztak nálunk is, inkább az építészetben és a mértékelt eredményeket frimantó szobrászatban, mint a formánvételben. A XIX. század elején a festészetben is, a XIX. század elején a festészetben, kinek esetje dícsőrege szerezhetett volna hírt a világon.

Az utána feltűnő legelő csillag az ország jelentőségét Barabás Miklós volt, kinek szereplésével a Törökországban, nemcsak az erdélyi, hanem egyáltalában a magyar formánvétel történelmében. Barabás Miklós aranylag rövid, de igen nagy jelentőségű működés után kikötőzet Erdélyből és Pesten telepedett le. Művészetek feylova azonban hírközlő volt. Ez az jelenti, hogy legjobb tulajdonságait műtörténelmi hozta magával. Ezt méltányolva, kiállításunkon csaknem kizárólag

Horváth Kornél előadóművész erdélyi örmény gyökerei

Úgy tudom, hogy az 1750-es évekig visszavezethető anyai ági családfán tisztán örmény felmenőink voltak, akik mind a gyergyószentmiklósi kolóniához tartoztak.

Dédapám Vertán Lukács az 1800-as évek második felétől Magyarbánhegyesen telepedett le feleségével Rétháti Kövér Máriával, ott született nyolc gyermeküknek egyike volt anyai nagyanyám, Vertán Kornélia.

Idézet a magyarbánhegyesi Hon- és népismereti szakkör honlapjáról:

A Vertán család birtoka a Tippán-Csupor dűlőben terült el. Az egykori katonai felmérések alapján 1872-1884 között kerülhetett a tulajdonukba. A Vertán család igen népes, családfájuk a XVIII. századig visszavezethető. A családfának csak egy részét közöljük a honlapon.

A magyarbánhegyesi birtokhoz elsőként az emberszerető Vertán Lukács juthatott.

A Vertán család birtokát 1902-ben csatolták Magyarbánhegyes községhez. Vertán Lukács támogatásáról biztosította a községet, de sajnos 1909-ben elhunyt. Felesége Rétháti Kövér Mária sokszor támogatta a helyi egyházközséget. Ő 1934-ben hunyt el.

Anyai nagyanyám Vertán Kornélia (1895-1963) és Ébner József házasságából két gyermek született, Ébner Kornélia (1915-1993) és Ébner László (1916-1939).

Édesanyám Ébner Kornélia, édesapám Dr. Horváth Dénes (1933-2010). Négyen vagyunk testvérek: Horváth Dénes (1941), Horváth Lukács (1942), Dr. Horváth Margit (1944) és Horváth Kornél (1954).

Feleségem Burits Magdolna (1954), két gyermekünk: dr. Horváth Botond (1986)/ és Horváth Gellért (1990).

H.K

Fővárosi Örmény Klub

2015. április 16., csütörtök 17 órakor a Pest Megyei Kormányhivatal Nyáry Pál termében, Budapest V. Városház u. 7.

Műsor

- Emlékezés az Örmény Genocídium 100 éves évfordulóján
Előadó: *Dr. Issekutz Sarolta*
- Emlékezés a 75 évvel ezelőtt elhunyt **Dr. Urmánczy Nándor** (Toplica, 1868. okt. 1. – Maroshévíz, 1940. október 31.) erdélyi örmény származású politikusra, íróra, országgyűlési képviselőre, a Védő Ligák Szövetségének elnökére, a „megalkuvás nélküli magyarra”
Vendégünk: **Dr. Gortvay István** ügyvéd - unoka.
- Levétítésre kerül Dr. Urmánczy Nándorról készült dokumentumfilm
- Közreműködik **Fogolyán Kristóf** fuvolaművész

Rendezte: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Meglepetésvendég a Hollósy-megemlékezésen

Hollósy Simon születésének 158. évfordulója alkalmából a magyarörmény származású festőre emlékezett koszorúzással és örömteli meglepetést szerző műsorával a XII. Kerületi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat.

A Hollósy Simon festőművészről elnevezett utcában a koszorúzás nem történhetett elég méltóságteljesen, hiszen a 2013-ban elkészült emléktábla közel négy méter magasan helyezkedik el. A megemlékezés színvonalát azonban jelentősen emelték a

meghívott vendégek, valamint a koszorúzást követő program szereplői. Az emléktáblát megkoszorúzta *Fonti Krisztina*, a Hegyvidék Önkormányzat alpolgármestere, *dr. Issekutz Sarolta*, az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület és a II. Kerületi Örmény Önkormányzat

Balról jobbra: Zárugné Tancsics Katalin, Kolláthné Hollósy Rita, dr. Issekutz Sarolta, Fonti Krisztina, Hegedüs Annamária, Béres Attila. A hátsó sorban néhány vendég áll.

elnöke, valamint *Hegedüs Annamária*, a XII. Kerületi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat elnöke és *Béres László Attila* elnökhelyettes.

Az önkormányzat zsúfolásig megtelt termében elsőként tiszteletbeli vendégünk, *Kolláthné Hollósy Rita* programunkon feltárta, hogy a festőművészhez ro-

koni szálakkal kötődik, s fényképekkel színesítette mondnivalóját.

„Hollósy Simon Nagypapám (*Hollósy Károly* 1876-1920) unokatestvére volt. Ezt, mint tény tudom, de sajnos családi legendákat nem tudok mesélni, mivel Édesapám (*Hollósy Károly Antal* 1919-2007), aki ötödik gyermekként született, egy éves volt, amikor az édesapja váratlanul a vasúthoz vezető úton összeesett, mire megtalálták, már nem lehetett rajta segíteni. Nagymamám gyermekeivel, három leánnyal és két fiúval özvegyen maradt. Igen büszke és erős asszony lévén egyedül nevelte gyermekeit, néhai férje családjával a távolság miatt és tartva attól is, nehogy hírbe hozzák, nem tartotta a kapcsolatot, özvegységben élte le az életét. Én viszonylag későn, 1953-ban születtem, mire a család története, eredete elkezdett érdekelni, már nem volt kitől kérdezni. Gyermekkoromban otthonunkat viszont a festő emlékére a Tengeri hántás című festményének reprodukciója díszítette.

Az örmény gyökerek is csak úgy maradtak meg bennem, hogy édesanyám és családja gyakran „örményezte” édesapámat, utalva jellemére és tulajdonságaira – természetesen ez pozitívan értendő.

A meghívás megtisztelő és izgalmas. Nézve Hollósy Simon fotóit, döbbenetes a hasonlóság közte és Édesapám között, a dús szemöldök, a tekintete, a hullámos, sötét haja, a csapott váll... Amennyiben hetediziglen öröklődnek a tulajdonságok, a nővérem és én is ügyesen rajzoltunk, festettünk, érdeklődtünk a művészettörténet iránt. Mint tanító hasznosítottam ezt a képességemet, de három gyermekem közül a középső a Török Pál utcai Képzőművészeti Szakközépiskolában szobrász szakon Nívó-díjjal végzett, utána építészmérnök lett.”

Dr. Issekutz Sarolta számtalan kérdést tett fel a nagy meglepetést keltő vendégnek, hiszen korábban ő is keresett Hollósy-leszármazottakat – eredménytelenül. Ez az álma most vált valóra.

Igazi magyar hangszert, tárogatót szólaltatott meg *Ambrus Károly*, aki szép énekével is szórakoztatta a résztvevőket. Hollósy Simon Rákóczi-induló képéhez kapcsolódva kuruc dallamot játszott.

Seremetyeff-Papp János művészettörténész, Podmaniczky-díjas restaurátorművész, a Képzőművészeti Egyetem

egykori tanára kimagasló színvonalú előadást tartott az örmény származású, de a magyarság iránt erősen elkötelezett Hollósy Simon festőművész életútjáról és művészetéről.

Előadását két részre bontotta. Hollósy művészetének jobb megértése és a művészettörténetben való jobb elhelyezésének érdekében. Az első részben a korát közvetlenül megelőző irányzatokat taglalta. Eközben olyan képeket láthattunk, melyek témájukban, mondanivalójukban visszaköszöttek Hollósy alkotásaiban is, csak egészen más megfogalmazásban. A XVIII-XIX. század jellemző stílusirányzata az akadémizmus volt, mely mereven ragaszkodott a festőakadémiák akkori szemléletéhez.

Az akadémikus stílus fő jellemvonását a historizmus jelentette. Ez leginkább abban nyilvánult meg, hogy történelmi tárgyú, sokszor az antik világba visszanyúló témákat jelenítenek meg, kínos aprólékosággal. Ennek az irányzatnak kiemelkedő magyar képviselői közül *Székely Bertalant*, *Than Mórt*, *Madarász Viktort* és *Benczúr Gyulát* említette meg az

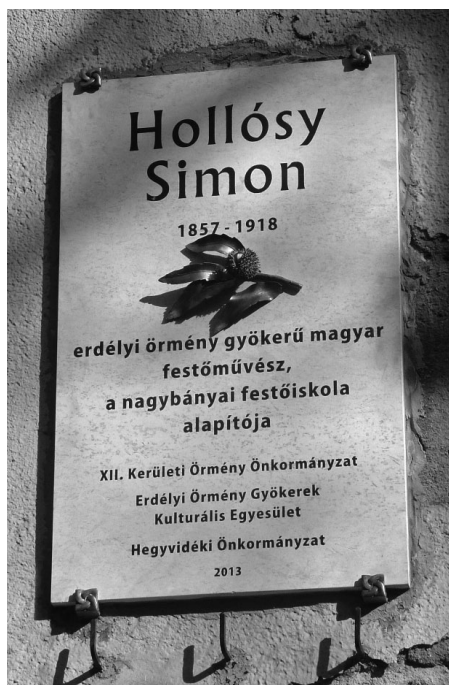

A nagybányai iskola tagjai: hátsó sorban balról jobbra: Nyilassy Sándor, Szeremley Gyula, Kubinyi Sándor, Iványi Grünwald Béla, Réti István, Hollósy Simon. Első sorban balról jobbra: Ferenczy Valér, Ferenczy Károly, Horthy Béla, Herrer Cézár, Benes Pál.

előadó. Többek között az ő képeiken keresztül pillanthattunk be ebbe a világba.

Az akadémikus stílusirányzat ellen egy fiatal francia tájképfestőkből álló csoport fellázadt, és a Párizs környéki

Fontaineblau-i erdő közelében lévő Barbizon nevű faluba költöztek ki. Ők vették meg az úgynevezett barbizoni stílusirányzat alapjait. Szakítva minden kötött formával, a természeti tájak valós szépségét és hangulatát akarták megjeleníteni.

Az előadás második felében *Szeremetyeff-Papp János* röviden ismertette Hollósy életútját, több időt szentelve a Münchenben eltöltött éveinek. Az ottani akadémia egyik jeles tanítványaként tartották számon, kitűnt rajztudása, a németalföldieket idéző anyagábrázolása, naturalizmusa. A franciaországi hírek hatására ő is otthagyja az akadémiát és saját iskolát alapított, amely Hollósy-iskola néven került be a festészet történetébe. Az akadémikus festészetet művészietlen hamisságnak tartotta, szakított az akadémiai hagyományokkal, és a

naturalizmust, a természet minél tökéletesebb ábrázolását tűzte ki célul. Hollósy iskolájának egyik kiváló tanítványa volt *Csontváry-Kosztka Tivadar* is, akit az alábbi képen bal oldalon a nagyobb méretű festmény fölött láthatunk.

Az 1885-ben festett *Tengeri hántás* című képe hozta meg Magyarországon és külföldön egyaránt az igazi elismerést Hollósy számára. Már ez a kép is magában rejti későbbi törekvését, a nemzeti festészet megteremtését. *Zrínyi* című alkotásával (1896) ugyan a historizmust idézi fel bennünk, de annak minden kötöttsége nélkül.

További művein gyakran láthatunk kocsmai jeleneteket, életképeket (pl. *Két tűz között*, *Az ország bajai*), melyeken legtöbbször katonák és parasztemberek egyszerre tűnnek fel. A megművelt föld, a hazai táj és történelmünk eseményei is visszaköszönnék a vásznakról.

Az előadó igen széles körű kutatómunkája során idézetet talált *Iványi Grünwald Bélától* is: „Hollósy Simon barátommal, akivel régi idők óta jó barátságban élttem, elhatároztuk, hogy közös iskolát csinálunk. Neki már volt egy Münchenben jól ismert iskolája, de a küzdelmek anynyira kifárasztották, hogy új, friss erőre volt szüksége. A sors véle engem hozott össze. Mindketten éreztük, hogy

csakis itthon lehetünk boldogok, és csak hazánk földje lehet művészetünk melege. Elhatároztuk, hogy a nyári hónapokat itthon, Magyarországon fogjuk tölteni és magunkkal hozzuk tanítványainkat is. Lehettek úgy negyvenen, volt közöttük minden országból való.” Egyértelmű

tehát, hogy a hazaszeretet is szülőföldjére vonzotta vissza Hollósyt. A nagybányai iskola létrehozásával kapcsolatban egy érdekes epizód is említett *Seremetyeff-Papp János*. Amikor a polgármester az iskola céljára kiszemelt nem túl barátságos épületet megmutatta Hollósynek, s véleményét kérte, ő szigorú ábrázattal dörögte: „Disznóól!” – majd szelíd hangon hozzátette: „...lesz belőle, ha mi beköltözünk.”

Hollósy 1902-ben személyes ellentétek miatt szakított Nagybányával és Técsőre költözött. Egy ideig még München és Técső között „ingázott”, de később már csak Técsőn alkotott. Ott is halt meg, de szülővárosában, Máramarosszigeten temették el. A sírján lévő bronz plakettet az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület készítette.

Az előadó tapintatát mutatja az utolsó dia, melyen örmény nyelven köszönte meg a figyelmet:

Շնորհակալութիւն ձեր ուշադրութեան համար.

A műsort *Ambrus Károly* tárogatójátéka és szép éneke zárta.

Néhány pajzán sor is elhangzott a *Piros az ustorum nyele* című dalban, ám az utolsó két versszakban a nemzeti érzelmek kerültek előtérbe. Az új összetételű XII. Kerületi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat első jelentősebb rendezvénye agapéval zárult.

Hegedűs Anna Mária

Hollósy, az iskolateremtő

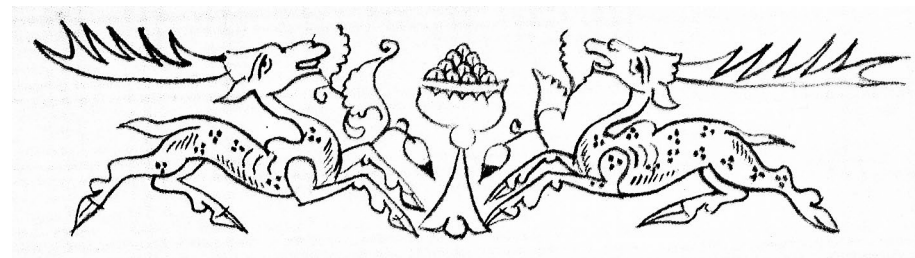
„Jó festő volt, de még jobb tanár” – mondta *Seremetyeff-Papp János* restaurátorművész azon az előadáson, amelyet a kerületi örmény nemzetiségi önkormányzat szervezett Hollósy Simon születésének 158. évfordulóján. Az előadó felidézte, hogy az erdélyi örmény gyökerű magyar festőművész – akinek eredeti családneve: *Korbuly* – Máramarosszigeten született, s fiatalkorában „iskolakerülő, duhajkodó, korcsmázó” életmódot folytatott, amiből apja ragadta ki, ő indította el a művészeti pályán.

Hollósy Simon először Budapestre, majd Münchenbe költözött, ahol az ottani akadémiai kör tagja lett. Hamar szakított az akadémiai stílussal: 1886-ban a naturalizmust, a természet minél tökéletesebb másolását zászlajára tűző szabadiskolát alapított, az itteni egyik legkiválóbb tanítvány *Csontváry Koszta Tivadar* volt. Tíz évvel később, 1896-ban *Ferenczy Károllyal*, *Réti Istvánnal*, *Thorma Jánossal* és *Iványi-Grünwald Bélával* megalapította a nagybányai művésztelepet. Ez azután is – egészen a második világháborúig – a modern magyar festészet meghatározó iskolája maradt, hogy Hollósy 1902-ben személyes

ellentétek miatt otthagyta az alkotóközösséget. Utána főleg Münchenben és a kárpátjai Técsőn tanított és festett, végül már csak Técsőn; ott érte a halál 1918-ban.

Az örmény nemzetiségi önkormányzat rendezvényén Hollósy Simonról nemcsak művészet-, hanem családtörténeti szempontból is szó esett, a Hollósy familia tagjairól az egyik leszármazott, *Kolláthné Hollósy Rita* mesélt a hallgatóságnak. A múltidézéshez egy zenész is csatlakozott: *Ambrus Károly* tárogatón játszott néhány népdalt, hangulatilag kapcsolódva a falusi tájakat, kocsmái életképeket ábrázoló – a közönség számára kivétítőn bemutatott – Hollósy-festményekhez. A kulturális programot koszorúzási ünnepség kísérte. A festőművész emléktáblájánál – amelyet két évvel ezelőtt avattak fel a róla elnevezett hegyvidéki utcában – a XII. kerületi örmény önkormányzat képviseletében *Hegedűs Annamária* elnök, az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület és a II. kerületi örmény önkormányzat nevében *Issekutz Sarolta* elnök, míg a Hegyvidéki Önkormányzat részéről *Fonti Krisztina* alpolgármester helyezte el koszorúkat.

sz. (www.hegyvidekujasg.eu)

Tisztelt Olvasó!

Nagy sikert tudhatunk magunk mögött, hiszen mazsolányi csapatunk a Fővárosi Örmény Önkormányzat felkérésére, kato-

nás fegyellemmel és munkával képes volt megvalósítani három hét alatt a hagyományteremtő Farsangi Bált, amelyen remélem Önnel is találkozhattam. Az elgondolás nem csupán a mulatságokán született meg bennem, hanem azért is, mert fontosnak tartottam megbecsülésemet kifejezni a választások során tanúsított munkájáért és nem utolsó sorban

azért, hogy a viszontagságok és a múltó évtizedek sodrában is fontosnak tartja életében örmény gyökereit. A múlt és annak folyamatos ápolása a jövő garanciája. Ennek tudatában és az összefogás erejében bízva a rendezvényen egyénileg adakozhattak a magyar nyelvet életben tartó, Csángó Rádió javára. A fennmaradásért folytatott küzdelmet sikerült annyival támogatniuk, hogy a működés 3-5 hónapra garantált legyen a csíki településről sugárzott médiumnak, amelyet köszönettel már meg is kaptak.

Kifejezett boldogsággal töltött el, hogy a bál tervezett létszámát meghaladva, szinte kétszer annyian érkeztek hozzánk. Az eseményről videó felvétel készült, amelynek rövidített változata mindenki számára elérhető lesz készülő honlapunkon. A bált, teljes hosszában a Fővárosi Örmény Önkormányzatnál a fovarosiormeny2014@gmail.com címen lehet megrendelni.

Számtalan értékes embert ismertem meg – remélem, köztük Önt is - amióta

a közösség részeként tevékenykedem. Minden tudással és erőmmel azon leszek, hogy ezt az általam sokra tartott

és tehetséges közösséget a haladás útján tartsam, hogy a meglévő alapokat a lehető legjobb irányvonalak mentén aktualizáljam a Fővárosi Örmény Önkormányzat képviselőivel együtt. Mint tudja, sok feladat áll előttünk. A legfontosabbak között szeretném megemlíteni a közösség erősítését és a fiatalok mozgósítását. Több

olyan program indítását, amelyek a gyakorlati élet részeként is, izgalmas és hasznos időtöltést tesznek lehetővé a kicsiktől az idősebb korosztályig egyaránt. Bardarság lenne titkolnom, hogy a fent említett örömem ellenére, szomorúan tapasztaltam a közösségen belül meghúzódozó konfliktusokat. Hiszem azt, hogy hosszútávon és konstruktívan ezeket együtt legyőzzük, vagy legalábbis új lapot nyithatunk az érintett kérdésben. Ezért ezúton kérem, hogy ha bármilyen meglátása vagy javaslata van, keressen nyugodtan. Fogadóórát a 1052 Budapest, Akadémia utca 1. I. em. 179-180. teremben tartok, előzetes megbeszélésen alapuló időpontban (332-1791). Emellett pedig, Március 30-án 17.00 órától, képviselőinkkel együtt várjuk, Közmeghallgatás keretein belül ugyanezen címre. A korlátozott férőhely miatt, igény szerint megismételjük.

Esztergály Zsófia Zita

Fővárosi Örmény Önkormányzat elnök

A legszebb tavasz örmény hősei

Még ma is kevesen tudják, hogy a magyar nép tiszteletreméltóan hősiességében, 1848/49-ben számos örmény is részt vett, lelkesen és önfeláldozóan támogatva a szabadságharcért vívott küzdelmet. Azon a szép tavaszon Erdélyországban, ott is főként az örmény lakta Szamosújvár és Erzsébetváros követői az országgyűlésen Magyarország és Erdély uniója mellett döntöttek.

Nem sokkal később, amikor az új Kossuth bankóra kellett a fedezet, habozás nélkül nyitották meg pénztárcáikat, ekkor már nemcsak a két város lakói, hanem Kolozsvár tehető és szegényebb módban élő örményei is. Úgy érezték, honpolgárai ők annak a hazának, melynek oltárán szívesen áldoznak.

A szabadságharc zivataros idején pedig vérével öntözték azt a földet, amely ott-hont adott nekik. Az örmények kemény munkával, nagy hozzáértéssel és szorgalommal felvirágoztatták a kereskedelmet, sokan nagy vagyont gyűjtöttek. Ezek a családok később, az államkincstár gyarapításáért nemességet kaptak.

Több család már az 1600-as évek végén, I. Apafi Mihály erdélyi fejedelemtől kapott nemességet, a török által kifosztott Erdély gazdasági helyzetének jobbításáért. A nemesség pedig kötelezett! Földbirtokot vásároltak, gyermekeiket tanítták, s ők később jelentős tisztiségeket töltöttek be szűkebb hazájukban. Nem egy közülük a vármegye alispánja, szolgabírája, sőt, főispánja lett. A magyar nemessé vált örmények erős szálakkal

kötődtek a reform eszmékhez, s fennen hirdették a polgári átalakulás szükségességét.

Könnyen utat találtak, ahhoz a vezető közeghez, amely a reformkor küzdelmeit irányította, s minden fenntartás nélkül csatlakoztak a forradalomhoz és szabadságharchoz. Tették ezt minden feltétel nélkül, büszkén adva fiaikat a honvédseregbe.

E seregben tiszti rangban szolgált *Kiss Ernő, Lázár Vilmos, Czetz János* s mellettük még hetven, nemesi családból származó örmény. Ők azok, akiket méltatlanul elfeledtek, nevüket nem őrzik a történelem lapjai. Az országos hírnévre szert tevők mellett pedig voltak sokan, akik életüket és vérüket áldozták a szabadságért.

Ilyen volt például *Lukács Dénes*, a honvédtüzérség megszervezője, és parancsnoka, akit szintén halálra ítélték, ám kegyelmet kapott. Nem tudni vajon *Ferenc József*, - akit Lukács tanított lovagolni – járt e közben az érdekében, vagy Haynau legendás fejfájásainak egyike volt ennek oka? Mindenesetre halál helyett, hat évet töltött el a komáromi vár kazamatáiban, talpig vasban. S ott volt a szamosújvári főbíró fia, *Novák Tivadar*. Ő volt a budapesti nemzetőrség főhadnagyi rangban szolgáló segédtsíztje, akit *Windisch-Grätz* azért lövetett főbe, mert császári katonákat próbált meg átcsábítani a szabadságharc oldalára. Még kevesebbet lehet tudni a szabadságharc közkatonaíróiról, pedig voltak számosan, a városok az előírt kvótán túl, jóval több katonát

áldoztak. Sokan önkéntesként vonultak be. A korabeli feljegyzések szerint, számuk meghaladta a kétszázat, s a harcokból soha nem tértek vissza.

Néhányuk neve vált ismertté csupán, köztük a Szentpéteri testvéreké. Ferenc, Imre és Miklós 1849-ben már nem éltek. A hadmege parancsnoka, *Cserey ezredes*, a magukra maradt szülőknek állami segítséget ajánlott fel. Az apa büszkén utasította vissza az ajánlatot, mondván: „Vagyonomat három fiam képezte. Örvendek, hogy mind a hármat a haza számára nevelhettem, s büszkít a tudat, hogy mind a három vérét a hazáért ontotta.”

A főtisztek közül a legizgalmasabb egyéniség Kiss Ernő, akit *Mária Terézia* emelt nemesi rangra. A família a legtehetősebbek közé tartozott, fiuk ennek megfelelően a monarchia legelőkelőbb iskolájában a bécsi Thereziánumban végeztek tanulmányait. Katonai pályáján gyorsan haladt előre, 1845-ben már ezredes, a 2. Hannoveri huszárezred parancsnoka. Ekkor saját pénzén az ezred egyik századát díszegyenruhába öltöztette és elvitte a deli legényeket bemutatni *Ernő Ágost* királynak. Kiss Ernő gáláns természetű volt, könnyedén bánt a pénzzel, kisebb nagyobb kölcsönökkel segítve ki például *Haynau* bárót is, aki később sehogy sem akart emlékezni erre a gesztusra. 1848-ban az egyetlen magas rangú tiszt, aki csatlakozott a szabadságharchoz. 1949-ben már altábornagy, amikor országos főparancsnokká is kinevezik. A világos fegyverletétel után elsőként állították Aradon hadbíróság elé.

Czetz János katonacsaládból származott, érthető tehát, hogy maga is ezt a hivatást választotta. A bécsi Földrajzi Intézet katonai térképészeti osztályán dolgozott, s innét vitte őt *Mészáros Lázár*,

az első felelős magyar kormány hadügyminisztere, hogy megszervezzék a minisztériumot. 1848-ban *Bem tábornokkal* közösen szervezték újjá a szétbomlott, zilált erdélyi sereget, amellyel karácsony első napján, győztesen vonulhattak be Kolozsvárra, majd egész Észak-Erdélyből kiverték a császáriakat. Sikeres csaták hőse volt ő, 27 évesen nyerte el a tábornoki kinevezést. A szabadságharc bukása után külföldre menekült, ahol megírta az erdélyi hadjárat történetét. Ezután Argentínában telepedett le. Az argentin hadsereg kiemelkedő szervezője és Argentína első nemzeti Katonai Akadémiájának létrehozója és 25 éven át igazgatója. Földrajztudományi munkássága is jelentős. Buenos Aires egyik főterén lovas szobra áll a Katonai Akadémia előtt. Emlékeztet arra, hogy távol a hazájától is megállta a helyét. 1902-ben 82 évesen hunyt el. Síremlékét az argentin főváros katonahősök temetőjében állították fel.

Lázár Vilmos tizennyolc esztendősen katonai pályára lépett. 11 évi szolgálat után vált meg a seregtől, s civil foglalkozást választott. A honvédsereg alakításakor visszatér, nagyon hamar önálló hatáskört kap, zászlóalj főhadnagyként. Felső-Magyarország védelmét bízták rá. Bem parancsára a temesvári csata után még megpróbálta a széthullott sereget ismét egybefogni. Am Világos után ő is megadta magát. A „győztesek” a legbűnösebbek kategóriájába sorolták Lázárt, ám amiért letette a fegyvert, kegyelemből köztel helyett golyó általi halálra ítélték.

A legszebb tavasz 167. évfordulóján tisztelegjünk hát a szabadságharc örmény tisztjei és közkatonái előtt.

*Források felhasználásával összeállította
Nuridsány Zoltánné*

Bálintné Kovács Júlia

Tallózásaim innen-onnan

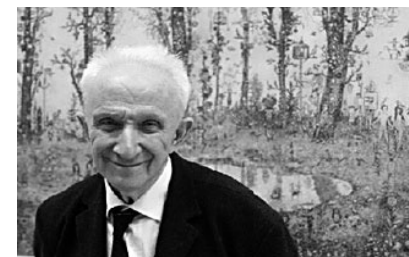
Mint a Füzetek munkatársának, erdélyi tudósítójának, feladatom a sajtófigyelés. Ezúttal is ezt teszem. Először egy Gross Arnoldról szóló írásból idézek, amelyben a szerző - Józsa István a 85 éves művészt köszöntötte a kolozsvári Szabadság hasábjain 2014 novemberében.

„Az erdélyi identitás egy életre szól. Alkotók sorát hozhatnánk fel példaként, hogy a világban bárhová is kerültek, Erdély – legalábbis emlékképekben - visszatér, témaként folyamatosan jelen van munkájukban. Egy jelentős életmű alkotójaként, Gross Arnold grafikus számára Erdély változatlanul kimeríthetetlen kincseshánya, amely új és új lehetőségeket kínál.

Az út Tordától, szülővárosától, Budapestig Európa történelmének zakla-

tott periódusát jelenti (...) művészi útját tulajdonképpen mégsem befolyásolták. Kezdetből kialakult formanyelvvel jelentkezett, alkotói magatartása változatlan. Alkotásaiban „ellenvilágot” épít, illetve a létezőt akarja megszépíteni egy tündérrí, ideális világ jelenlétének a felmutatásával. A téma természeti kép, városkép – kezdetből képzelt, álmodott.”

(Kiemelés tőlem B.K.J.)

Forrás: Antalffy Krisztina

...

Aradon 1998 húsvétján *Zarándi Zarándok* címen megjelent egy kis református gyülekezeti lap, a pankotai egyházközség kiadásában. A lap ismertetésére, és benne egy Pávay Gyula tollából megjelent írásra visszatérek, előtte viszont Zárug Lukácsról írok, akire úgy bukkantam rá, hogy

elővettem a Romániai Magyar Irodalmi lexikon 5/2 (öt per kettő) kötetét, hogy a *Zarándi Zarándok*-ról tudjak meg egyet-mást. Megtudtam.

A következő címszó viszont *Zárug Lukács* volt, akire tökéletesen illik az a jellemzés, amelyet Józsa István

az erdélyi alkotókról írt Gross Arnold kapcsán.

Idézek a címszóból, amit M.J. – valószínűleg *Murádin Jenő* állított össze.

Zárug Lukács (Barót, 1911. nov.11. – 1985. ápr. 19. Bp.) – építész. Gyergyói magyar-örmény családból származott (a szülők Barótról csakhamar visszaköltöztek Gyergyószentmiklósról), s a Székelyföldnek ez a vidéke kötötte le elsődlegesen építészeti-népismereti érdeklődését. A segesvári német gimnáziumban érettségizett, utána a drezdai műszaki egyetem építészmérnöki karára iratkozott be. A gazdasági válság szorításában azonban ottani tanulmányait kénytelen volt Bukarestben folytatni. 1940 júliusában szerezte meg diplomáját, amelyet viszont a bécsi döntés után csak úgy ismertek el, hogy a végzsigorlatot Budapesten meg kellett ismételnie. *Mind a román, mind a magyar fővárosban egyik szervezője volt az erdélyi diákokat összefogó diákegyesületi mozgalomnak. (...) Részt vett a tanulmányait Budapesten folytató erdélyi diákok által életre hívott Székely Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Egyesületében (SZEFE), annak 1941 nyarán négy munkaközösségben végzett erdélyi falumunkáján. Az ottani építészeti felméréseket Budapesten, majd a Kolozsvári Művészeti Hetek (1942.máj.9.-jun.6.) programja keretében mutatták be.*

1941-től *Zárai* néven Budapesten (...) az ONCSA házak típusterveit készítette.

Egy korai tanulmányában föltárta a gyergyószentmiklósi örmény katolikus templom történetét és értékeit (Pásztortűz 1937/18). Az erdélyi népi építészeti és különösen a székelység épített örökségét rögzítette, igen nagyszámú dokumentumértékű fényképfelvételen. (Kiemelés B.K.J.)

A világhálón rátaláltam *Murádin Jenő* írására a Székelyföld 2007 decemberi számában, címe

Már sosem látható tájak (Zárug Lukács emlékezete)

Ebből idézek: Amikor mint magyar állampolgár szülőföldjét ismét látogathatta, a szenvedéllyel művelt fényképezést is újakezdte. Idősebb korában a hatalmas fényképgyűjtemény és felmérési rajzok rendezése jelentette mindennapi foglalkozását. A kasírozott képekre fölkerült a hely pontos meghatározása (település, utca, házszám), keltezés és rendszerbeli sorszám. Az utolsó felvételek már színesre váltottak át. Számomra, aki láthattam a gyűjtemény egy részét, a fehér-fekete képek a legszebbek, legértékesebbek. Az erdélyi népi építészeti és különösen a székelység épített öröksége rögzítődött ezeken a nagyszerűen komponált felvételeken. Virtuális világ ez, ahogy – csak példaként – az egykori gyergyószentmiklósi városképben a Selyem utca, a Vörösmarty utca, a Rákóczi út, a Békény patk menti házak megjelennek. Már soha sem látható tájak ezek, utcák és terek, melyek képzeletünkben e képekkel megidézhetők.

A gyűjtemény az Eső utcából, ahol az építész lakott, nemrégiben átkerült egy rákoskeresztúri kertes házba. Leánya, *Bereczné Zárai Ilona* költözött ide családjával, azután, hogy édesapja 1985. április 19-én elhunyt. *Bereczné Zárai Ilona* okleveles építészmérnök. Példás rendben tartja a gyűjteményt. Ismeri az értékét. Valami csodára vár, hogy egyszer album formában megjelentetheti.

A kertben zajló műsort követően a házban nyílt meg *Zárai Lukács* építész „Akvarellék” címmel a festményeiből álló kiállítás

„*Zárai Lukács* 1911-ben az erdélyi Baróton született: édesapja örmény, édesanyja székely származású volt. Mint építész 1941-től 1956-ig Budapesten dolgozott, ám az ekkori események miatt ezután építőipari kalkulátorként dolgozott csak. Így szabadidejében ecsetet ragadott és festeni kezdett: főként építészeti

remekműveket (pl. Bazilika, Segesvári Szász Gimnázium), emberi arcokat, a természet szépségeit. Festőként közel 100 akvarellt és tanulmány rajzot készített. Éppen 20 évvel ezelőtt, 1985-ben hunyt el. A kiállítást emlékére fia, Zárai Lukács István és négy unokája ajánlotta fel”.

2005. május 31.

Szabó Juli

(*Örmények ünnepi megemlékezése Zuglóban c. cikk a XV. kerületi polgármesteri hivatal honlapjáról*)

2015. február 19- március 2. között *Kabdebó János* fotó kiállítása volt Budapest XIII. kerület Béke tér 1. szám alatti Városház Galériában.

A kiállítást Prof. *Dr. Kabdebó Lóránt* irodalomtörténész és felesége *Dobos Marianne* író nyitotta meg. Mindketten méltatták az alkotó művész örményországi, erdélyi, velencei és balatoni képekből válogatott fotográfiáit, amelyeken keresztül a látogatók és érdeklődők betekintést

kaptak az örmény kultúrába és teremtett világunkba a fotós szemüvegén át.

A megnyitón jelen volt *Dr. Tóth József* XIII. kerületi polgármester, valamint barátok, ismerősök és érdeklődők. Néhányan képviselték magukat az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület részéről is.

Ezúton köszönjük *Fördös Gábornak*, az Art Fotó Stúdió vezetőjének a megnyitó alkalmából készített fotóit.

Kabdebó János

A fotókiállítás megnyitójának képei: Kabdebó Lóránt, Kabdebó János és Dobos Marianne (középen)

Várallyayak a Zeneagapén

Ismét egy jóhangulatú „Zeneagape” élményével lettünk gazdagabbak ez év február 22-én, vasárnap.

Az Örmény Katolikus Lelkészség székházában két ifjú művész zongora és hegedű muzsikálását élvezhettük. *Várallyay Fülöp* már volt a Zeneagape vendége,

unokatestvérét Várallyay Petrát hegedűjével és zongorajátékával most először hallottuk. Várallyay Benedek a szombat délutáni próba után beteg lett, így őt hiányolnunk kellett. A koncertet Fülöp indította J.S. Bach, B-dúr prelúdium és fűgájával. A zenemű egymással ölelkező szölamai

pregnansan szólaltak meg ujjai alatt. Beethoven Vihar szonátájának I. tételében a nagy zeneszerző viharzó lelke háborgásának lehettünk tanúi. Muszorgszkij Gopak művének interpretálása a romantikus nagy orosz zeneszerző dallamvilágát hitelesen mutatta be. Rachmaninov H-moll etüd Op. 39. No.4. művét hallgatva a késői romantikus zeneszerző dallamvilágában járhattunk. *Várallyay Petra* elsőként a hegedűjét szólaltatta meg. A szóló fantázia hegedűre szerzeményben virtuóz technikájával rögtön magára vonta a hallgatók figyelmét. Ezt követően a zongorához

ült és két jazz standardot, a *My favourite things*, és a *Straight no chaser* számokban színesen és a jazz adta improvizatív lehetőségekkel élve élvezetesen zongorázott. Végül a *Witness of waveing* című saját szerzeményében zenei képességeit nagyszerűen formálta meg. Szívesen látjuk a Várallyayakat az elkövetkezőkben is.

Z. Dirán

Várallyay Petra sokrétű zenei és előadóművészi tehetsége egészen korán megmutakozott: négyéves kora óta hegedül, sorra nyerve zenei és tanulmányi versenyeket. Érettségi után ahelyett, hogy klasszikus hegedű szakra jelentkezett volna, úgy döntött, enged időt és teret nyerni életében a szabadabb, improvizatívabb, őt mindig is foglalkoztató jazz műfajának. Intézményes keretek között, a Bartók Konzervatórium jazz-zongora szakán

folytatta tanulmányait, *Márkus Tibor*, *Révész Richárd* és *Neumann Balázs* tanítványaként. Szintén a Konzervatórium éve alatt jazz énekelni tanult *Urbán Orsolyánál*. 2014-ben alakította meg trióját, melyben zongorázik, énekel és hegedül, és amelyet a Művészetek Palotája által szervezett Café Budapest Kortárs Művészeti Fesztiválon adott koncertjük óta a fiatal magyar jazzgeneráció legígéretesebb formációi között tartanak számon. Petra szerző és előadó egy személyben – zenéjében lebegő könnyedség és ritmikus erőteljesség váltakozik. Impresszionista hatásokkal átszőtt progresszív, fúziós jazzkompozícióit és feldolgozásait ösztönösség és sajátos harmóniavilág jellemzi.

Várallyay Fülöp bemutatását a 2014. októberi füzetek 25. oldalán olvashatják.

Kerek évforduló

címmel új sorozatot indítunk, amelybe bárki bekapcsolódhat. Ezzel is szeretnénk felhívni a figyelmet az erdélyi örménység kiemelkedő személyiségeire az élet minden területén és ünnepelni büszkeségeinket. Általuk mi is gazdagodunk és még erősebben kötődünk örmény gyökereinkhez. Gazdag emberanyagból válogathatunk.

Az Állami Számvevőszék és első elnöke Dr. Gajzágó Salamon

145 évvel ezelőtt alakult meg az Állami Számvevőszék, melynek első elnökévé Gajzágó Salamon, a képviselőház alelnökét választották meg.

„Ő cs. és Apost. kir. Felsége következő legfelsőbb kéziratot méltóztatott kibocsátani: Kedves Gajzágó! Önt a felállítandó állami számvevőszék elnökévé, az 1870. XVIII-ik törvénycikk értelmében, ezennel kinevezem. Kelt Bécsben, 1870. évi augusztó hó 1.

Ferencz József. s.k.
Gróf Andrássy Gyula, s.k.”

Gajzágó Salamon ősi, erdélyi örmény, örménykatolikus családból származott szülőktől – Gajzágó Lukács apa és Gáll Terézia anyja – származott. Édesapja földhaszonbérelő, majd földbirtokos volt, aki Szamosújvárról családjával Túr-Pásztóra (Túrkeve) költözött, ahol 1828. február 2-án született meg Salamon, Ignác. 18-an voltak testvérek. Elemi iskoláit Szamosújváron végezte el, majd a gimnáziumot Szolnokon és Pesten, végül a jogot Pesten és Pozsonyban. Már fiatal korában megmutatkozott kivételes tehetsége, szorgalma és tudása, fiatalon gr. Széchenyi István mellett patvarista, aki tehetségét méltányolta. Jó barátságba kerül Petőfivel, Jókaival és Vasvárral. Nagyszerű szónok. 1848. márciusában lelkesülten fogadja be a nemzeti függetlenség gondolatát, fáklyás felvonulásokat szervez, amelyeken szónoklatokat tart. Elkísérte márciusban azt a küldöttséget,

amelyet a pozsonyi országgyűlés indított az osztrák fővárosba azzal a feladattal, hogy hazánk részére kívánja a felelős magyar kormányzat létesítését. A Bécsből Pozsonyba visszatérő kinevezett miniszterelnököt, gróf Batthyány Lajost, március 17-én rendezett fáklyás és zenés ünnepségen Gajzágó Salamon e szavakkal üdvözölte: „Azért állok itten Uram! – kezdte beszédét – hogy e mérhetetlen sokaság örömét kifejezzem. Idegen földről ragadt ma vissza hazád, de nem idegen lelkektől s miután közöttök az újjászületés magasztaltságát élvezéd, ím itt is fel-tárjuk előtted örömrészeg kebleinket, diadaláért elveidnek, szabadságáért e szent hazának!”

Az Egyenlőség Társulat tagja lesz, amely honvédelmi sereget szervezett, fővezére Perczel Mór, akinek egyik segédje Gajzágó Aladár. Itt lett százados Petőfi és Vasvári Pál. De nem csak verbuvált,

hanem be is áll a hadseregbe. Diadalmas csatákban vesz részt, bátorságáért alhadnagynak nevezik ki. Egyik alföldi csatában megsebesült, majd a móri ütközetben az osztrákok elfogják, gyalog Bécsbe kísérik. A Königrátrzi börtönbe kerül, ahonnan 1849 október 22-én szabadul.

Visszatér Erdélybe, Szamosújváron, majd a Dés melletti Némán telepedik le. A birtokán gazdálkodik és képezi magát, főleg az irodalom területén.

1853. február 13-án házasságot köt Szamosújváron tinkovai Matskási (Macskási) Katalinnal, akitől 4 gyermek születik: Fatime Zaida, Salamon (Samyl), Margit és Boldizsár. Fatime lánya erzsébetvárosi Lukács Bélához megy feleségül, aki országgyűlési képviselő, majd államtitkár, MÁV vezető, végül kereskedelmi miniszter lesz.

1971-ben meghal felesége, majd 1879-ben újra megnősül, elveszi raggambi Fluck Paulát. Ezen házasságából gyermek nem származott.

A gazdálkodás mellett az irodalommal foglalkozik főleg. Egyik darabja: „Békesi” történelmi szomorújáték, amelyet Sali Bánk írói álnév alatt jelentetett meg, majd a kolozsvári színház és a pesti Nemzeti Színház is előadta. Beszéléket, verseket, elbeszéléseket publikál Pesten a Hölgyfutárban. Több drámája is megjelenik, melyeket rendre játszották a színházak.

1861-ben Belső-Szolnok vármegye főjegyzője lesz, 1867-ben Szamosújvár képviselőjévé választják. Parlamenti jegyző, Désen főbíró, közigazgatási bíró lesz.

Gajzágó Salamon képviselői karrierje a pesti országgyűlésen kezdődött. Két cikluson át képviselte Szamosújvárt 1865-1868-as és az 1869-1872-es ciklusban.

Egyiket sem töltötte ki teljesen. Gyorsan lépett a ranglistán. A választékos, udvarias stílusú felszólalásai, hozzászólásai, éles meglátásai, tudása, tárgyilagossága, szerénysége és humora miatt képviselőtársainak osztatlan szeretetét, megbecsülését érdemelte ki. A régi Deák-párt tagja volt. A képviselőházban harcos és szenvedélyes vitákat vezetett, amelyekben azonban a Ház méltósága és tekintélye sértetlen maradt. Mérsékelt, szabadelvű politikus volt.

Rövid idő alatt az országgyűlés másod-, majd első alelnöke lesz, majd több bizottságba beválasztják. Levezető elnökként, előadóként, javaslattevőként sokszor szerepelt, de kiűnt számtalan interpellációjával is (pl. magyar örökösödési tv., a közigazgatás alapjául szolgáló törvénynek Erdélyre is kiterjesztése iránt, úrbéri törvényszékeknek Erdélyben való felállítása ügyében, az út- és hídvasokkal kapcsolatban.). Beválasztják 1866-ban a 40 tagú „Erdélyi bizottságba” is.

Az erdélyi örmények számára az 1868. december 1. és december 2-i országos ülés kiemelését érdemel. Gajzágó Salamon ekkor, mint levezető elnök szerepel. *Simay Gergely* szamosújvári képviselő mondott beszédet a „Magyarország és Erdély egyesülésének részletes szabályozásáról” c. törvényjavaslat vitáján. Kiemelte az erdélyi örményeket, akik 1848-ban és 1863-ban, amikor az elszakadási törekvések tetőpontján sem inogtak meg, hanem legnagyobb kitartással küzdöttek az elnyomott törvényesség mellett és a magyar alkotmány helyreállításáért. Egyben az örmény nyelvű és szertartású katolikus egyház érdekében szállt síkra. Az egyház részére is jogegyenlőséget kért, amit a fennálló törvények, de maga az alkotmány is biztosít. A Gajzágó által vezetett ülés a törvényjavaslatot elfogadta és 1868. XLIII. számmal megszületett a törvény, amit 1868. december 6-án szentesítettek. A 14. §. így fogalmaz: „Erdély mindazon törvényei, melyek az erdélyi területen és a korábban úgynevezett magyarországi részekben a bevett vallásfelekezetek, egyházak, és egyházi hatóságok vallásgyakorlatai és önkormányzati szabadságát, jogegyenlőségét, egymás közti viszonyait, illetőleg hatáskörét biztosítják, nemcsak sértetlenül fenntartanak, hanem egyszersmind a görög és örménykatolikus és a keleti-görög szertartású egyházakra is kiterjesztetnek.”

1869-ben fellép az erdélyi telekkönyvezés mielőbbi bevezetése ügyében. Beválasztják a „Hetek bizottságába”, sőt elnöke lesz, amelynek feladata az 1867. évi állami bevételek és az 1868. évi állami zárszámadás felülvizsgálata.

Gajzágó Salamonnak a kiegyezésig és azt követő idők gazdasági és politikai viszonyai kialakításában, fellendítésében

nagy szerep jutott. E feladatokat derekasan oldotta meg. Ezért érdemelte ki az 1870-ben felállított Állami Számvevőszék elnöki méltóságát.

A számvevőszék és elnöke 1890-ben ünnepelte fennállásának, illetve működésének huszadik évfordulóját. A tisztviselő kar azzal tette emlékeztetéssé e napot, hogy leleplezte *Than Mór* készíttette Gajzágó Salamonról ábrázoló festményt. A 149 x 89 cm-es méretű festmény az első elnököt ábrázolja egyenes tartással, szakállal és bajusszal, magyaros ruhában, aki jobbával csákóját, baljával díszkardját fogja. A kép időközben a Nemzeti Múzeum Képcsarnokába került.

Gajzágó Salamon 1892. szept. 22-ével nyugdíjazását kérte. Ő volt a számvevőszék leghosszabb ideig elnöke. A király felajánlotta Gajzágó Salomonnak a bárói címet is, amit azonban nem fogadott el.

A főrendiház 1893-ban Gajzágó Salomont – többekkel együtt – az országgyűlés főrendiháza életfogytiglan való tagjává kinevezte.

1897-ben az országos közigazgatási bíróságnak (12 tagú) rendes tagjává választották, a ház előtt ünnepélyes bírói esküt tett.

Gajzágó Salamon egész életében szerette Túrkevét és Szamosújvárt. Túrkeve közgyűlése hálás köszönete jeléül a polgármester indítványára jegyzőkönyv dicséretben felül elhatározta, hogy születésének arcképét megfesteti és a tanácsterembe helyezi. A 172 x 98 cm méretű festményt *Roskovics Ignác*, a müncheni akadémia végzett festőművész készítette el. A múlt- századi öltözékben, díszkarddal kezében, a jobbát könyvre helyezve, önérzetes arcú, egyenes tartású férfit ábrázoló képet végül is 1971-ben Jerevánba szállították. Az Örmény Tudományos Akadémia az Örmény Köztársaság

fennállásának 50. évfordulója alkalmából felhívást intézett a világ örményeihez, örmény emlékek összegyűjtésére. Így jutott a kép Jerevánba, az ősi földre, ahová Gajzágó Salamon soha nem jutott ki, helyette életrajz írója 1983-ban és megtekintette a képet.

Túrkeve hálából egyik főújtját Gajzágó utcára keresztelte és nyugdíjba vonulásával egy időben díszpolgárnak választotta.

Gajzágó Salamon csak néhány nappal élte túl 70. születésnapját; Budapesten 1898. március 9-én tüdőgyulladásban meghalt. Gyászolták gyermekei, felesége, testvérei, unokái, menyje, veje, a népes rokonság és talán az egész ország. Szinte

minden magyar és nem egy külföldi újság tudatta halálhírét.

A halottat március 11-én a budapesti lakásán: Újvilág u. 13. (a mai Semmelweis u.) katolikus szertartással búcsúztatták és a Kerepesi úti temetőben helyezték örök nyugalomra.

1993-tól az Állami Számvevőszék elnöke által adott elismerő oklevélen Gajzágó Salamon arcképe látható.

Dr. Gajzágó Aladár: Villámok a magyar égen – A Gajzágó-család története (Salgótarján, 2007) c. kötet alapján összeállította

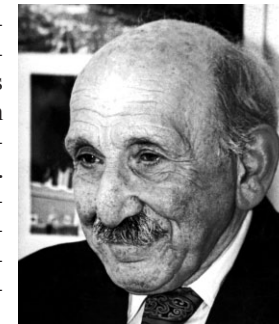
dr. Issekutz Sarolta

Dr. Szentpétery Tibor örmény katolikus egyházi gondnok emlékére

2015. február 22-én, halálának 10. évfordulója alkalmából az Örmény Katolikus Lelkészség fogadótermében emléktáblát állított és koszorúzott meg a Budapest Főv. II. kerületi Örmény Önkormányzat, a Fővárosi Örmény Önkormányzat, valamint az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület.

Issekutz Sarolta visszaemlékezéseit osztotta meg a nagy számban egybegyűltekkel – sokan jelentek meg a Szentpétery család részéről, majd felolvasta *Dr. Szentpétery Tibor* életrajzát a tiszteletére rendezett és a Klebelsberg Kultúrkúriában 2013. április 20.-án tartott emlékülés könyvecskéjéből.

Dr. Szentpétery Tibor 1916. január 5-én született Budapesten régi magyar-örmény családban. Az érettségi után 1937-ben szerzett jogi diplomát a Pázmány Péter Tudomány-egyetemen. Önként jelentkezett a frontra, haditudósító lett. 1942 májusában egy haditudósító egység vezetőjeként került ki a Don kanyarhoz. Augustus 15-én a szeme előtt tartott Leica fényképezőgépe felfogta és eltérítette a neki szánt lövedéket. Életben maradt, de súlyosan megsebesült. Két hét múlva sebesültszállító vonattal jutott haza, és csak egy gyors, bravúros operáció mentette meg karját az amputálástól.

1945 januárjában Németországba vezényelték, ahol amerikai fogságba esett. Az amerikaiak hamar felismerték képességét, és a tábor területén egy fotóműhely- és labort rendeztek be számára. A hadvezetés megbízásából készített fotóinak negatívjait azonban a képek elkészülte után elvették tőle. A hadifogságból szabadulva úgy döntött, nem él a felajánlott lehetőséggel és a fotólabort nem tartja meg, hazatér.

Kalands ut végén, 1946-ban érkezett meg szülővárosába, Budapestre. 1950-ig a Krisztina körúti Budai Gyermekek Fotó műtermében dolgozott, elsősorban az I., II. és XII. kerületi családokat fényképezett. 1950. május 1-jén államosították a műtermet. Egyetlen éjszaka csomagolta össze, mentette ki az általa fontosnak tartott anyagokat, és őrizte meg otthonában az utókor számára.

Az 1956-os forradalom eseményeit napról napra, percről percre hűségesen követte és örökítette meg a kabátja alá rejtett fényképezőgéppel. A képek egy részét szinte az eseményekkel egy időben juttatta el a külföldi sajtónak,

a negatívokat pedig a padlásán elrejtve őrizte három évtizeden át.

Elkötelezett természetjáróként barátaival egy ma is létező turista társaságot – Taplósok – alapított.

Többször megfordult a Tátrában, Erdély havasain. Rendszeres előadója volt a TIT-nek és egyéb ismeretterjesztő egyesületeknek. Fényképezte a budai Vár háború utáni feltárását, a Néprajzi Múzeum cseréptárát, az Aquincumi Múzeum ásatásait. A Budapesti Városszépí-

tő, majd Városvédő Egyesület fotócsoportjának élén szervezte az épületek dokumentálását.

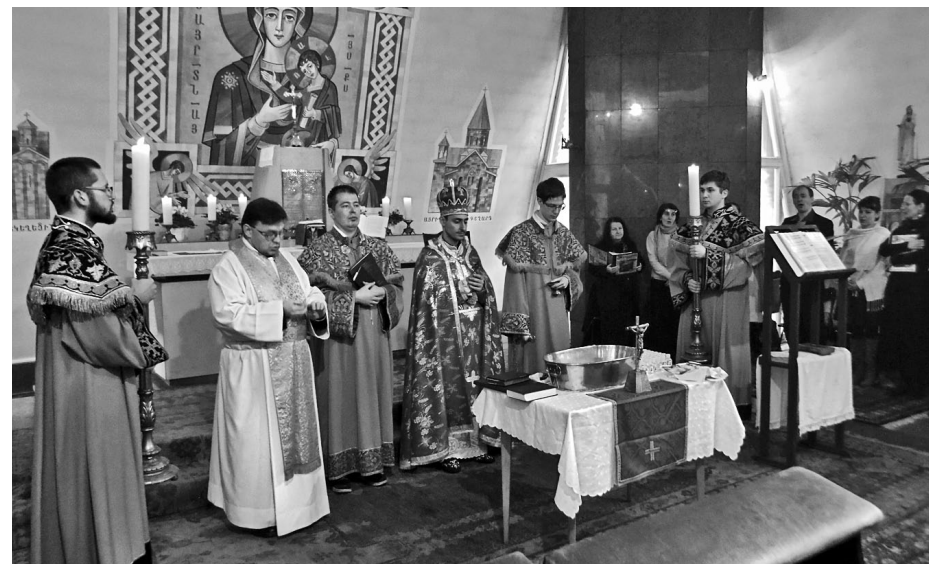
Élete végéig büszke volt örmény gyökereire. A budapesti örmény egyházközség gondnokaként szervezte a közösség életét, irányította az Orlay utcai új templom építését. Tevékeny élete 2005. február 20-án ért véget, 89 évesen. Kérésére hamvait a patakba a reá emlékezők szórták a patakba a reá emlékezők.

Elkötelezett keresztény beállítottsággal szerette hazáját, városát, a természetet. Elveihez hűen örökítette meg a XX. század második felének minden fontos eseményét.

A Dr. Szentpétery Tibor tábla avatásán

2015. február elsején Gyertyaszentelő Boldogasszony ünnepén Krikor atya celebrálta az ünnepi szentmisét, diakónusokkal és az Imperatrix Énekegyüttessel

Örmény bál Budapesten

1. Esztergály Zsófia 2. Jókai Anna 3. Kátainé Szilvay Ingrid 4. Várady Mária
5. dr. Issekutz Sarolta 6. Dr. Bagdy Gábor főpolgármester helyettes 7. Tálalás 8. Deti Picasso
Együttes 9. bál közönség

Kedves Olvasók!

Mint azt tapasztalták már, a Füzetek a jövőben csak kéthavonta fog megjelenni. Ez a megjelenési sűrűség problémákat okozhat a rendezvények, programok kellő időben való tájékoztatásában. A rendezvények, programok két hónappal előre gyakran még nem alakulnak ki pontosan, így hiányosságok előfordulhatnak.

Kérjük Tisztelt Olvasóinkat, hogy a programokról mindig győződjenek meg a www.magyarormeny.hu honlapunkon a Programok rovatban.

Természetesen a tájékoztatást segíti, ha Önök rendelkeznek E-mail elérhetőséggel, mert az interneten az aktuális értesítéseket rendszeresen el tudjuk Önökhöz juttatni. Ezért kérünk mindenkit, akinek van internetes elérhetősége, azt küldje el hozzánk. Akinek nincs, annak azt ajánljuk, hogy a családjá, az ismerősei körében kérjen meg valakit, akinek van internet elérhetősége, hogy segítse Önt és a mi munkánkat. Az ismerős családtag, unoka, stb. internet címét juttassa el hozzánk a magyar.ormeny@t-online.hu email címünkre, mert mi üzenetet fogunk hagyni az Ön részére minden aktuális programról. Tisztelettel

Dr. Issekutz Sarolta

Programajánló

1848. március 15. – a magyar forradalom emlékére koszorúzási ünnepségek:

2015. március 13. 11 óra Kiss Ernő ,48-as altábornagy, aradi vértanú emléktáblájának megkoszorúzása Bp. XV. Szentmihályi út 3-11. és a Kiss Ernő u. 47/2. szám alatt lévő sarokháznál. Rendezi Bp. Főv. XV. Ker. Örmény Nemzetiségi Önkormányzat, közreműködnek a Hartyán Általános Iskola tanulói.

2015. március 15. 10,30 órakor koszorúzás a Budapesti Örmény Katolikus Lelkészség udvarán a Hősök falánál. (1114 Budapest, Orlay u. 6)

Örmény Katolikus egyházi hírek

Március 22-én kivételesen 15³⁰ órakor Krikoris Siránján atya (Szt. Lázár szigeti mechitarista) tart zenés szentmisét Gyümölcsoltó Boldogasszony tiszteletére.

Március 29-én 11 órakor Krikor atya celebrálja a Virágvasárnapi szentmisét.

Az **Örmény Muzeális Gyűjtemény** tárlatvezetéssel látogatható az Örmény Katolikus Lelkészség Budapest XI. Orlay u. 6. sz. alatti épületében március 16. és december 15. között, kedd, csütörtök, szombat és vasárnap 14-18,30 óráig. Ismerje meg az egyedülálló kiállítás örmény kultúrát őrző egyházi és polgári tárgyait, könyveit! További információk: 06-70-408-2240.

Meghívó

az **Országos Széchényi Könyvtár** és az **Örmény Nemzeti Könyvtár** közös rendezésében az Örmény Genocídium 100. évfordulója alkalmából
2015. március 20-án, pénteken 16 órakor

„Az örmény nép tragédiája az I. Világháborúban”

című kiállítás megnyitó ünnepségére.

A kiállítás helyszíne: OSZK Erekljetér nevű kiállítóhelye.
A kiállítás kurátorai *Dr. Kovács Bálint* történész (Lipcei Egyetem)
és *Dr. Őze Sándor* történész (Pázmány Péter Katolikus Egyetem).

A kiállítás támogatói: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület, Fővárosi Örmény Önkormányzat, Budapest Főv. II. kerületi Örmény Önkormányzat, Ferencvárosi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat, Budapest XII. kerületi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat.

A kiállítás 2015. május 20-án délutánig tekinthető meg.

Március 27. péntek 18 órakor nyílik a Klebelsberg Kulturkúriában (1028 Bp. Templom u. 2-10)

Madarak és Angyalok

Gross Arnold

(1929-2015) grafikusművész kiállítása

Válogatás a közelmúltban elhunyt, Nemzet Művésze címmel kitüntetett, Kosuth-díjas grafikusművész alkotásaiból

Gross Arnold grafikusművész, a rézkarc műfajának megújítója, egyik legismertebb és legnépszerűbb képzőművésze volt hazánkban. Rajzain, színes rézkarcain generációk nőttek fel, meghatározó egyénisége a magyar XX. század képzőművészetének, vizuális kultúrájának. Erdélyben, Tordán született, 1929. november 25-én. Édesapja festő és rajztanár volt, ő volt első tanára. 1946-ban jött Budapestre, előbb iparművészetet tanult, majd a Képzőművészeti Főiskolán, 1953-ban szerzett diplomát. Részletgazdag rézkarcaival vált népszerűvé. Jellegzetes színezési technikájának köszönhetően minden egyes nyomata különbözik a többitől. Képeit csodálatos, gyermeki mesevilág jellemzi.

A kiállítás díjtalanul megtekinthető április 19-ig naponta 10-18 óráig.

•••

2015. április 24. az Örmény Genocídium 100. emléknapja mely alkalomból koszorúzási ünnepségekre kerül sor több helyszínen. Figyelje a www.magyarormeny.hu honlapot.

GENOCÍDIUM 100.

Az örmény néptárs 100. évfordulójának szentelt emlékév első, egész estét betöltő eseménye volt 2015 március 1-én 16 órakor a Kiállítás és Emlékműsor a Budavári Örmény Nemzetiségi Önkormányzat rendezésében. Az örmény Himnusz nyitotta meg és a magyar Himnusz zárta az emlékezést.

Szomorú és mégis méltóságteljes volt a nagyszámú közönség arca, akik a kiállítás megtekintése után helyet foglaltak a Városháza Aulájában. *Várady Mária* üdvözölte a megjelenteket, Budavár polgárait és a főváros minden kerületéből érkezett képviselőket, megkülönböztetett szeretettel köszöntve *Sediánszky János* író-t, rádiós személyiséget, Budavár korábbi alpolgármesterét.

Sediánszky János

1915 április 24-e véres nap volt a törökországi örmény népcsoport számára, a megszervezett néptárs kezdete. Ősi *saragan* hangja csendült fel, és mi gyertyát gyújtottunk az áldozatok dokumentumfotói előtt. Döbbenetes, hogy mindez igaz. A száraz történelmi tények

Sasvári-Merza Krisztina képviselő tiszta hangján szólaltak meg, majd ezt váltották a felkavaró irodalmi alkotások *Varga Tamás* színművész mély, megrendítő előadásában, valamint örmény siratók *Várady Mária* átélte, lélekszorító éneklésében. *Hovhannesz Tumanjan*, *Gevork Emin*, *Avetik Iszahakjan* és *Lászlóffy Aladár* versei vallottak az öldöklés borzalmairól.

A közönség figyelmes szeretete övezte a kiállítást megnyitó *Sediánszky Jánost*, aki az öt jellemző precizitással emlékezett örményországi látogatására, a tragédiát túlélő utódok töretlen hitére. Felelevenítette találkozását *Szilva Kaputikjan* örmény költőnővel, ki nek gyönyörű szavait idézte: „*Miért préseltetek annyira össze, hogy igazgyöngyökké váltunk mindannyian?*” A hajdani Nagy-Örményországból az évszázadok szenvedései után a mai Örményország „épp csak egy könnycsepp”. **Emlékezés és figyelmeztetés** volt a megnyitóbeszéd célja, hogy ne fordulhasson elő az, ami az örmény néppel történt.

Fájdalom és remény, máig lüktető élmény és megidézett történelem újra élt

Fájdalom és remény, máig lüktető élmény és megidézett történelem újra élt

e kiállítás-megnyitó előadásban. Bízunk benne, hogy *Sediánszky János*, Budavár díszpolgára a jövőben is elfogadja meghívásunkat és ily kedves szép szóval emlékezett minket a 800 éve elhagyott örmény hazára.

Ezután a keresztény örmények mártíromságára emlékeztünk *Rainer Maria Rilke – Kazimir von Pászthory: Ének Rilke Kristóf zászlótartó szerelméről, haláláról* című egyszemélyes operájával. Az oszmán birodalom európai hódításai idején történt szakrális gyilkosság balladáját hallhattuk *Várady Mária* színművész és *Szilasi Alex* zongoraművész kiforrott, erőteljes, nagyhatású tolmácsolásában. *Szöke István* rendező szélső határokat ostromló avatott munkája nyomán. Helyettünk *Rainer Maria Rilke* mond ítéletet az ellenségről: „*török ebek.pogány kutyák*”, jelezve, hogy a hazáját védő harcos kész életét is feláldozni szereteteiért. Hosszan tartó, elismerő taps jutalmazta az izzó sodrásban megjelenített ritka zenei élményt.

A műsor végén az elnök megköszönte a Budavári Önkormányzat és különösen *Dr.Nagy Gábor Tamás* polgármester úr támogatását, hogy méltó helyen, a budai Városháza ódon oszlopai, szobrai közt indítottuk el a Genocídium emlékműsorok sorozatát.

Köszönjük az Örmény Katolikus Lelkészség, *Zakariás Antal Dirán* segítő-kész támogatását és *Sebestény Krisztina* művészettörténész önzetlen munkáját.

Az emlékműsört agapé követte, ahol a közönség újabb tagokkal bővült, a megidézett örmény felmenőknek köszönhetően.

Köszönet illeti a szíves szóval kínáló *Szűcs Enikő* képviselőt figyelmes munkájáért, a kiállításban nyújtott közreműködésért.

A Budavári Örmény Nemzetiségi Önkormányzat képviselői és közönségük felemelő, megnyugvást és békét sürgető emlékezéssel tisztelegtek az 1915-ös Örmény Genocídium áldozatai előtt.

Várady Mária

A Budavári Örmény Nemzetiségi Önkormányzat Genocídium műsorának szereplői:
Várady Mária színművész
és Szilasi Alex zongoraművész

Alul balról:
Várady Mária színművész,
Sasvári-Merza Krisztina műsor-
vezetőként és
Varga Tamás színművész

Dr. Garda Dezső

Az örmény népirtásról

Az örmény Genocídium a köztudatban

Az a történelmi bűn, amelyet ma örmény népirtásként ismerünk, a köztudatban „a huszadik század első népirtása”-ként él a köztudatban. Az örmény néppel szem-

a közvélemény évtizedeken keresztül viszonyult, és részben viszonyul a mai napig az örmény népirtáshoz és mindahhoz, amit e fogalom a lehető legtágabb értelemben magába foglal.

ben 1894 és 1923 között elkövetett bűnök ugyanis teljességgel kimerítik a népirtás fogalmát.

Az örmény népirtást gyakran emlegetik „elhallgatott népirtás”-ként is. Ennek magyarázata abban a kevés figyelemben, néha szándékos mellőzésben, figyelmen kívül hagyásban vagy éppen tagadásban rejlik, amivel, különböző mértékben és okokból, a történetírás, a politika és

A kisázsiai örménység helyzetének alakulása

Az 1915-ös évi katasztrófa okainak, előzményeinek feltárásához vissza kell mennünk a történelmi időben. A XI-XV. századokban a Kis-Ázsiában létező Kis-Örményország, nagyszámú örmény otthonát, államalakulatát jelentette. A XV. században Kis-Örményország és ezzel az itt

elő örmény népség a szeldzsuk, majd az oszmán törökök fennhatósága alá került. Az Oszmán-birodalom keresztényei – így az örmények – sorsát ettől kezdve évszázadokon keresztül az iszlám hitben gyökerező törvények határozták meg, amelyek a kezdettől fogva alattvalókként, másodlagos állampolgárok-ként kezelték őket. Ezek a törvények meghatározták az örmények és törökök, keresztények és muzulmánok egymáshoz való viszonyulását.

Az 1877-78-as évi orosz-török háborúban az oroszok a Balkán-félsziget északi területei mellett, elfoglalták Nyugat-Örményország nagy részét is. A törökök kénytelenek voltak békét kötni. A San

Stefano-i béke 16. pontja arról szólt, hogy Nyugat-Örményországban az orosz hadsereg védnöksége alatt az itt élő örmény lakosság érdekében, bizonyos reformokat kell megvalósítani. A többi európai nagyhatalom félve Oroszország túlzott megerősödésétől, s ezért a San Stefanói béke elensúlyozásaként, 1878-ban kierőszakolta a berlini kongresszus megszervezését. Az 1878-as évi berlini kongresszuson Anglia, Franciaország, Németország és Itália az örmény kérdést úgy emelte be az európai diplomáciába, hogy az örményeket gyűlölő török szultánra bízta a San Stefanói békeben megfogalmazott reformokat, melyek így sohasem valósulhattak meg.

Az 1876-ban trónra lépő **II. Abdul-Hamid szultán** uralkodása nagy szerepet játszott a török-örmény viszony kiéleződésében. Ezt a harmincéves korszakot a Török-birodalomban a „hagyományos

társadalom”-hoz való visszatérésre tett kísérlet jellemezte, amely komoly sérüléseket szenvedett az ún. Tanzimat-reformok, a birodalom gazdasági és pénzügyi nehézségei, valamint az 1870-es évektől kezdődően elszenvedett számos háborús vereség és területi veszteség következtében. Noha az 1876-ban elfogadott liberális alkotmány tartalmazott a keresztények életkörülményeit javítani hivatott cikkelyeket, 1878-ban a szultán a parlamenttel együtt az alkotmányt is felfüggesztette.

Az örmény kérdés nemzetközivé tétele és ezt követően az első örmény politikai pártok megalakulása változásokat idéztek elő az örmények és törökök viszonyában. Ezek az események a szultán megítélésében is veszélyessé tették az örmény ügyet.

Az 1894-1896 közötti vérengzések

1894-ben **Szaszun** körzet egyik falvának örmény lakossága megtagadta a kurdok által követelt védelmi adó befizetését. Válaszképpen a megtorlásra kirendelt török reguláris és kurd irreguláris csapatok valóságos vérfürdőt rendeztek. A nyugati hatalmak ekkor foglalkozni kezdtek az örmények sorsával, de a reformok sürgetésére és az örmények helyzetének javítására tett kérelmekre az ország minden örmények lakta területére kiterjedő mészárlás volt a válasz, melyben a muzulmán polgári lakosság tagjai, a törökök és kurdok egyaránt vettek részt. Magatartásukhoz hozzájárult az örményekkel

szembeni féltékenység, anyagi helyzetükkel szembeni irigység és a kisebbségi komplexus. Johannes Lepsius német evangélikus lelkész, aki 1896 tavaszán járt az örmények által lakott területeken, a következő adatokkal vette számba a pusztítás mértékét: **2500 város és falu**

teljesen kiürült, 645 templomot és kolostort leromboltak, 559 falu túlélőt és további százakat a városokból iszlám hitre térítettek. Ez utóbbi csupán **Erzerum és Karput tartományokban 15 ezer embert jelentett. További 328 templomot mecsetté változtattak, 508 templomot és kolostort kifosztottak.** A mészárlásoknak szinte háromezerezer örmény esett áldozatul. Johannes Lepsius szerint a veszteség nem mérhető csupán emberéletekben; a kulturális pusztítás, amit a szultán prognója jelentett, szintén népi arányokat öltött, hiszen elpusztította az örmény nép „társadalmi szerkezetét és kulturális intézményeit.”

Az ifjú törökök és az örmények viszonya

1906-ban ellenzéki csoportokból megalakult az **Egység és Haladás Bizottság,**

ismertebb néven ifjú törökök, akik az 1908. júliusában a szaloniki katonai puccsal megszerezték a hatalmat. Ezt követően visszaállították az 1876-os évi alkotmányt. Az örmények lelkesen üdvözölték a változásokat, és mindenben együttműködtek az új török vezetéssel.

Időközben a látszólag liberális gondolkodású ifjútörökök az örmény nép megsemmisítésével akarták megoldani.”

Az örmény-ifjútörök viszony első próbakövét az 1909. áprilisi konzervatív, szultánpárti ellenpuccs jelentette, amely sikertelen volt ugyan, de a zűrzavar újabb örmény-ellenes mészárlásokra adott alkalmat, ezúttal **Kilikia területén.** Az örmény-török viszony, amelyet

addig együttműködés jellemezett, azután változott meg, hogy az erőszak megfékezésére kiküldött ifjútörök erők maguk is aktívan részt vettek az örmények gyilkolásában. Az alkotmányos rendszer keretein belül elkövetett mészárlásnak ekkor húsz-harmincezer örmény esett áldozatul. Ennek ellenére a legjelentősebb örmény párt, a Dasnak párt együttműködött az ifjútörökökkel. A szakításra és a Dasnakcutjun ellenzékebe vonulására csak 1911-től kezdődően került sor.

Összegezve a népi arányokait és előzményeit, megállapíthatjuk, hogy egy rendkívül összetett és szerteágazó folyamat vezetett a törökországi örmények közel teljes kiirtásához. **Örmények, törökök, kurdok és cserkeszek** több évszázados együttélése a birodalom keretein belül a kezdetektől fogva feszültséget hordozott magában, ami a keresztény nép politikai,

intézményes, társadalmi és vallási elnyomása mellett, a rendre fellángoló erőszak, gyilkos pogromok formájában tört felszínre. Szembetűnő jellegzetessége a népi-irtásnak, hogy a progon a török államnak és muzulmán polgárainak többnyire teljes egyetértésével valósult meg, s a kezdetektől fogva kölcsönösen számíthattak egymás segítségére, ha keresztény alattvalók, kivált örmények pusztításáról volt szó.

Az 1915-ös évi Genocídium

Az ifjútörökök az Örmény Genocídium megvalósítását 1915-ben kezdték el. Amikor Törökország belépett az első világháborúba, és bejelentette a mozgósítást, a nyugati örményeket, csakúgy, mint a Birodalom többi népét, katonának szólították. A török hadseregbe közel hatvan ezer, 18–45 év közötti örményt soroztak be. Többnyire építési munkákhoz osztották be őket, s ők minden rájuk bízott feladatot lelkiismeretesen elvégeztek.

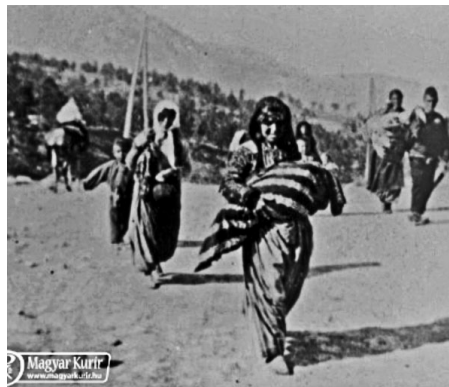
Az ifjútörök hatalom az 1915-ös évi Örmény Genocídium végrehajtásának első szakaszát, a besorozott örmény katonákra mért csapással kezdte meg. Ezzel az volt a céljuk, hogy az örményeket megfosszák a potenciális fegyveres erőiktől.

Törökország hadügyminisztere, Enver tábornagy az 1915 februárjában kiadott rendelete alapján minden örmény katonát lefegyvereztek, akiket 50-100 fős csoportokra osztottak, majd meggyilkolták őket. Következésképpen az örményeket megfosztották mindennemű katonai értőtől, amely képes lehetett volna megvédeni életüket, házaikat, tulajdonukat és lakóhelyeiket. Csak az öregek és betegek, nők, gyermekek és fiatalok maradtak otthon.

1915. április 24-én Konstantinápolyban hivatalos vádemelés nélkül letartóztatták

és elhurcolták a nyugati örménység vezető egyéniségeit - a Török Parlament (*Medzslisz*) tagjait, írókat, ügyvédeket, tanárokat, újságírókat, orvosokat, közéleti egyéniségeket, egyházi személyeket, művészeket - körülbelül 800 embert.

Az örmény pártvezetőket és közéleti személyiségeket az előre eltervezett mó-

don tartóztatták le és ölték meg. Ez volt a sorsa *Názáret Csaus-nak*, Zejtun jól ismert vezetőjének, *Iskhan-nak*, Van városa kiemelkedő közéleti személyiségének az urfai örmények vezetőinek. Őket 1915 júniusában a Birodalom fővárosának egyik főterén akasztották fel. A törökök ezen kivégzésekkel a nyugati örmények vezetőit lefejezték. Az örmény közösséget katonai erő, politikai és értelmiségi vezetés nélkül hagyták, szétszabdalták és demoralizálták őket, s így lehetetlenné tették számukra az ellenállás megszervezését.

Az örmény katonák lemészárlása és az értelmiség lefejezése végzetesnek bizonyult a nyugati örmények számára, akik valóban elvesztették önszerveződési és ellenállási lehetőségüket. Ez a magyarázata annak, hogy miért lehetett a genocídiumot viszonylag könnyen és nagy tömegesen végrehajtani.

A török hadsereg osztagai, a rendőrség az ún. cseték és a kurd vezérek fegyveres bandái által végrehajtott népirtás

A kivégzők ez után szabadon folytathatták az örmények letartóztatását, kilakoltatását és lemészárlását saját otthonukban: Nyugat-Örményországban, Kilikiában, és Nyugat-Anatólia térségében.

Egy 1915. április 10-én Konstantinápolyból az orosz külügyminisztériumba küldött diplomáciai irat így mutatta be az országban uralkodó helyzetet: „A keresztény népesség, de legfőképp az örmények, mindenféle üldöztetésnek, gyakran kínzásnak vannak kitéve. Katonai sorozás címén az embereket korra való tekintet nélkül letartóztatták, elfogták őket az utcákon, a templomokban, az üzletekben, a villamoson és egyiküknek sem engedték, hogy befejezzék teendőiket vagy értesítsék a hozzátartozóikat.”

Az 1915. május 14-i rendeletében a szultán jóváhagyta a **deportálásról szóló törvényt**, melynek megvalósítását a hadügyminiszterre, Enverre bízta. A törvény lehetővé tette, hogy a falvak és városok lakosait, egyesével vagy csoportokban,

katonai erővel kilakoltassák, és más területeken telepítsék le. Ily módon törvényes formát öltött az örményeknek a szülőföldjükéről történő erőszakos kitelepítése és az arab sivatagokba való deportálása. A török hadsereg vezetője parancsot küldött a helyi kormányzóknak, hogy szigorúan tartsák be az örmények deportálására vonatkozó törvényt, és figyelmeztették őket, hogy minden muzulmán, aki örményt bújtat az otthonában, „a háza előtt akasszanak fel, és otthonát gyűjtsák fel.”

A török katonai és civil tisztségviselőket figyelmeztették, hogy mindent meg kell tenniük azért, hogy „egy örmény se menekülhessen meg a deportálás elől.” A deportálási törvény be nem tartása esetén a következőképpen fenyegették meg őket: „ha katonai tisztviselők, akkor azon nyomban megfosztják őket katonai rangjuktól és bíróság elé állítják őket, ha pedig civil tisztviselők, azonnal elbocsátásra kerülnek és katonai bíróság elé állítatnak.”

1915 májusában megkezdődött az örmények tömeges lemészárlása és deportálása *Bitlisz, Dijarbakir, Erzurum, Kharberd, Szebasztia és Van* vilajetekben, valamint *Trabzon* vilajetben.

Bitlisz vilajet, ahol az örmény lakosság 210 ezer fő volt, 1915-ben teljesen elnéptelenedett. Több tízezer örményt helyben, Bitlisz városában, valamint Mus és Szaszun körzetében gyilkoltak meg, a többiek a száműzetésbe vezető úton ölték meg.

Településről településre, körzetről körzetre haladva – ürügyként fegyvereket és feltételezett összeesküvés egyéb nyomait kutatva – összegyűjtötték az egészséges férfilakosságot, és néhány nap fogvatartás után – esetenként azt is mellőzve, azonnal – **kivégezték őket. A fegyverektől, vezetőiktől, védelemképes férfiaktól**

megfosztott közösségeket – immár kizárólag nőket, gyermekeket és aggokat, valamint beteget – ezek után néhány száz fős csoportokban, az esetek többségében gyalogosan, gyakran mindenüket, még ruházatukat is elkobozva, útnak indították a kijelölt cél felé, amely általában a **Der el Zor sivatag** volt, vagy **Észak-Szíria**, **Észak-Arábia** egyéb sivatagos, félsivatagos vidékei. Egy másik, a törökök által kijelölt hely a Konya körzetbeli **Sultanieh falu** kies vidéke volt.

A fenti eljárás képezte azt a modellt, amelyet minden helyi vezetőnek kötelessége volt végrehajtani, ugyanakkor, mint azt Trebzon példája is mutatja, ahol az örmény férfiakat egyszerűen a nyílt tengerbe dobták, a helyi hatóságoknak ezen túlmenően szabad kezét biztosították. Néhol a nők megmenekülhettek, ha muszlim hitre tértek, ez egy muzulmán férfihoz történő azonnali férjhez menéssel járt, a gyermekeket egyes helyeken török szülők fogadták örökbe, muzulmán nevelve belőlük, így elkerülhették halálukat. Noha e gyakorlatok elterjedtek voltak, nem mindenütt alkalmazták őket. Mivel a parancs

megérkezte után az örmény közösségek ki voltak szolgáltatva a hatóságoknak, azok gyakran „túlteljesítették” a parancsot, sok helyen téve ki a lakosságot kínzásnak, nemi erőszaknak. Előfordult, hogy egy helyi vezető, rendőr vagy katona megtagadta a parancs végrehajtását, ilyen esetben félreállították, és olyannal helyettesítették, aki végrehajtotta azt.

A fennmaradt források szívszorító leírásokkal szolgálnak a deportáltak szenvedéseiről, a bánásmódról, amiben részesültek.

Az általában hűvös magaslati éghajlathoz szokott örmények számára a sivatag vagy az Eufrátesz és Aleppo környékének maláriás mocsarai akkor is egyet jelentettek volna a halállal, ha a rettenetes körülmények miatt nem sújtotta volna őket éhezés, kiszáradás, betegségek, amik miatt a deportáltaknak csak töredéke érte el a törökök által kijelölt végső célt. Súlyosan érintették őket kísérő-

ik - köztük sok, a börtönökből erre a célra kiengedett köztörvényes bűnözők - kegyetlenkedései, a nők embertelen kihasználása, „vándorlásuk” első szakaszában a kurd, a délebbi területeken az arab törzsek portyái, melyek során válogatott kegyetlenségek között tizedelték a deportáltakat, és amelyeket a török katonák, csendőrök hallgatólagos beleegyezésével vittek véghez. A beszámoló szerzői, akik tanúi voltak a konvojok közötti vagy a táborokban uralkodó állapotoknak, nem egy esetben hozzátesszik, hogy az örményeknek semmi esélyük sem volt az életben maradásra. A deportálásokat a hivatalos török

megfogalmazás „áttelepítéseként” használt, de ha figyelembe vesszük, milyen kínokat kellett kiállniuk e halálmenetek tagjainak, megállapíthatjuk, hogy ezen „áttelepítések” voltaképpen tömegkínzást és tömeggyilkosságot jelentettek. 1915. június 30-án *Leslie Davis* harputi konzul a következőképpen értesítette *Henry Morgenthau* konstantinápolyi amerikai nagykövetet a török hatóságok tettéről: „Egy mérsárlás, bármilyen borzalmasan hangozzék is ez, emberi lenne ehhez képest.”

Az ifjútörök kormány programja következtében a korábban kétféle lélekszámú törökországi örménység töredékre apadt, a mintegy másfél millió halálos áldozat mellett százezrek menekültek el otthonaikból. A drámai embervesztésen túl, a törökök, a két és fél ezer éves örmény jelenlét és a rendkívül gazdag kultúra legtöbb nyomát is megsemmisítették.

Az 1915-ös esztendei népirtást túlélő, megmaradt örménység számára a következő évek kegyetlenkedései további szenvedéseket okoztak. A térségben a viszonylagos

stabilitást az 1923 júliusában, nyolc évvel az örmények kiirtásának kezdete után aláírt Lausanne-i békeszerződés hozta meg, amelynek szövegében sem az „örmény”, sem az „Örményország” szavak már nem voltak találhatóak, mivel a törökországi örmények száma annyira lecsökkent.

E stabilitás a török-görög „lakosságcsere” folytán egy teljes mértékben konszolidált török nemzetállamot jelentett, amelynek már nem kellett szembenéznie az örmény kérdéssel.

A török nemzetállam kialakulásának ára a kisázsiai örménység szó szerinti kiirtása volt. Az Örmény Genocidium megvalósítása Németország, az Amerikai Egyesült Államok, Anglia és Franciaország hallgatólagos támogatásával történhetett meg. A felelősségre vonás elkerüléséért a művelt és demokrata Nyugat inkább elhallgatja az örmény népirtást, mintsem beismerje bűnösségét az egységes és területileg oszthatatlan – népek jogait el nem ismerő - nemzetállamok létrehozásában.

Megrendítő vallomások kerültek elő vatikáni levéltárból az örmény tragédiáról

Száz év telt el az örmény népet ért sorscsapás óta. *Georges Ruysens*, a Pápai Keleti Intézet professzora Vatikánban őrzött dokumentumok alapján tárja az érdeklődők elé a 20. század első népirtásáról fennmaradt tanúvallomásokat.

A *Civiltà Cattolica* olasz jezsuita folyóirat szervezésében január 17-én konferenciát rendeztek Rómában az 1915-ös örmény népirtásról. Bemutatták a Vatikánban őrzött dokumentumokat feldolgozó

hétkötetes munkát, amely *Az örmény kérdés* címmel jelent meg. *Georges Ruysens* a Vatikáni Titkos Levéltárban, a Keleti Egyházak Kongregációja Levéltárában és a Vatikáni Államtitkárság Történelmi Levéltárában őrzött anyagokból dolgozott, a Szentszék diplomatáinak és informátorainak szemszögéből tárja az olvasó elé az eseményeket.

Francesco Occhetta jezsuita így ír blogjában a kötetekről: „Nyugodtan kijelenthetjük, hogy kolosszális műről

van szó. A vatikáni levéltárakban végzett hosszú, csendes munka eredménye. Az örmény kérdés, amelyről a történet-tudomány hallgat, most legalább már egy tudóval lélegzik.”

A könyv nyomon követi az örmények elleni erőszak történetét II. Abdul-Hamid szultán uralkodásától kezdve – aki 1894–96-ban megszállással torolta meg az örmények ellenállását – az 1908-as és 1909-es népiirtáson át az úgynevezett örmény holokausztig, és szól az azt követő évtizedekről is.

Az örmény népiirtás – amelyet örmény holokausztnak és nagy sorscsapásnak is neveznek – örmény források szerint mintegy másfél millió örmény erőszakos kitelepítése és lemészárlása volt 1915 és 1917 között, a muzulmán vallású törökök alkotta Oszmán Birodalomban, az ifjútörök kormány uralma alatt. A törökök szerint 200–300 000-en, míg a tudományos körökben elfogadott nézet szerint 600–800 ezren vesztették életüket.

Michele Liebl kapucinus szerzetes így írt 1915. június 23-ról, a véres eseményeket követő napokban: „Még azon az éjszakán elkezdődtek a tömeges

letartóztatások. Másnap minden falra kiírták a parancsot: az örményeknek öt napjuk volt rá, hogy elrendezzék ügyeiket és a kormány kezére adják magukat, hogy aztán férfiakat, nőket, beteg gyerekeket, haldoklókat, papokat és szerzetesnővéreket, mindenkit kivétel nélkül ismeretlen helyre internáljanak... Amikor ezt írom, akkor már több száz örmény család kérte, hogy áttérhessen az iszlám vallásra.”

„Amikor a deportálás elkezdődött, a török kormány csapatokat szervezett azzal a kimondott céllal, hogy öljenek meg minden örményt, aki át akar kelni a hegyeken. Ezek a csapatok a börtönökből hirtelen szabadon bocsátott bűnözőkből álltak... Konia végtelen síkságán örmények százezrei vesztették életüket... Ghezli-Gol-Hamamban egymás hegyén-hátán feküdtek a kisgyerekek, akiket anyjuk nem bírta tovább vinni. Mind éhen haltak. Úgy találtak rájuk, hogy félig már megették őket a kutyák és a hollók. A bagdadi vasutasok, akik rájuk találtak, elszörnyedve mondták el, amit láttak...”

Bécs apostoli nunciusa, Raphael Scapinelli pedig ezt írta Gasparri érseknek a Vatikáni Államtitkárságra: „A deportáció szó azt jelenti: elszakítják a férjeket feleségüktől, az anyákat a gyermekeiktől. Török ügynökök fenyegetik meg mindannyiukat, hogy térjenek át hitükre, az áttérteket pedig – akik sokan vannak – azonnal olyan területekre viszik, ahol csak muzulmánok élnek, és ahonnan nem tudnak visszatérni. Elrabolják az aszszonyokat, és testi adottságaiktól függően

eladják őket a háremeknek, vagy az írások és örök alantas vágyait kell kielégíteniük. Az elrabolt kislányok török háztartásokba kerülnek szolgálónak, ahol a háziak kötelessége, hogy muzulmán nevelésben részesítsék őket... Sokakat kiirtottak. Megerősített hír, hogy Van és Bitlis településeken kiirtották az örményeket. Mardinban megölték a katolikus püspököt, 700 hívével együtt...”

Occhetta blogjában megmagyarázza, miért beszél a *Civiltà Cattolica* jezsuita folyóirat a témáról: „Egyrészt mert drága kincs számunkra a régiek tanítása, amely szerint amiről megfeledezünk, az újra bekövetkezhet. Megemlékezni azt jelenti, hogy figyelmeztetjük magunkat: Ne ismételjünk meg ugyanazokat a hibákat, nemcsak mint egyének, hanem mint a geopolitika sakkjáráján mozgó népek, kultúrák, államok. A másik ok, hogy szeretnénk bemutatni, mit tett, mondott a Szent-szék abban az időben. Ruysens atya évek óta gyűjti, rendszerezi az anyagokat, amelyek megmutatják, hogyan látta, értelmezte az eseményeket a katolikus egyház, amelynek nem voltak olyan gazdasági és politikai érdekei, mint az európai hatalmaknak.”

Occhetta feleleveníti, amikor Szent II. János Pál boldoggá avatta Maloyan Ignác mardini érseket, akit 1915. június 11-én 700 hívével együtt kivégeztek. Amikor az érsek látta, hogy itt a vég, megszentelte a kenyeret, kollektív feloldozásban részesített mindenkit, áldoztak és meghaltak.

Maloyan elutasította, hogy iszlám hitre térjen. Május elsején így búcsúzott levélben édesanyjától: „Mi, szegény bűnösök részesülhetünk a hatalmas örömből, méltók leszünk rá, hogy vérünk elvegyüljön az ártatlan hősök vérével. Ha a Magasságbeli

úgy döntött, hogy elvisz minket és vértanúk leszünk, akkor Ohannes Potourian atyára bízunk az egyházközség vezetését... Viszlát, gyermekeim! Arra buzdítalak benneteket, imádkozzatok értem a Jóistenhez, hogy adjon nekem erőt és bátorságot ezen a halálba vezető úton, őrizzen meg kegyelmében és szeretetében, egészen vérem ontásáig, ha szükséges.”

Ferenc pápa 2013. június 3-án találkozott Nerses Bedros örmény pátriárkával és a 20. század első népiirtásának nevezte az örmény nép tragédiáját.

2015. április 12-én Rómában a Szent Péter-bazilikában emlékeznek meg az 1915. április 24-én kezdődött örmény népiirtás századik évfordulójáról.

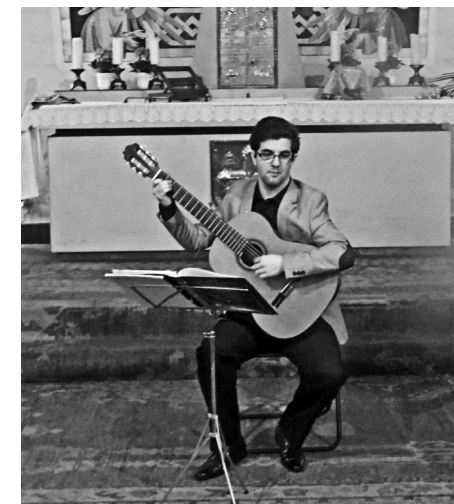
Forrás: Vaticaninsider.it;

Francescoocchetta.it

Fotó: Biblioteca Nazionale Marciana honlapja.

MagyarKurír (t.z.s)

2015. január 28.

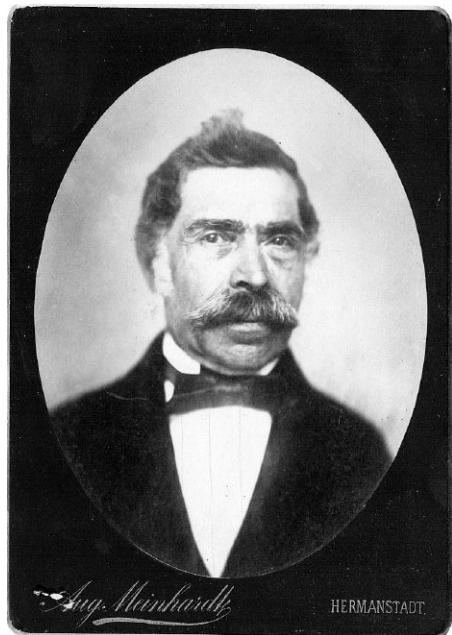

2015. január 25-én a Zeneagapén Kis Levente játszott klasszikus gitáron

Gyarmati Béla

Örmény arcképek - Nuridsán Bogdán (7. rész)

Az örmény arcképekkel nem ismert embereket akarunk bemutatni, hanem egykori örmény elődeink közül némelyeknek máig fennmaradt arcképét szeretnénk megosztani az Olvasókkal. Ezeknek a képeknek a piaci értékét nem ismerjük, azonban érzelmi értékük a számunkra felbecsülhetetlen. A sort az erzsébetvárosi *Nuridsán Bogdán* fényképével folytat-

juk. Bár az örmény arcképek sorozatában elsősorban festményeket mutatunk be, de egy-két esetben meg kell elégedjünk az illetőről készült fényképpel. (Egy 120-140 éves fénykép majd' akkora ritkaság, mint egy azonos korú olajportré.)

A kegyes nevű Bogdán¹ szülei *Nuridsán Jakab* és *Páskuly Anna* voltak.

Bár Bogdán származásáról kevés hiteles adatunk maradt, de különféle források alapján úgy vélem, hogy Nuridsán Jakab az 1753-ban Szamosújvárról jegyzőként említett Vártán fia Nuridsán Bogdánnak volt valamelyik későbbi fia. Nuridsán Bogdán születési időpontját *Nuridsán Lajos* dédunokája egyértelműen 1790. 07. 08.-ra teszi (más leszármazottak az 1797-es, illetve az 1800-as évszámiban hisznek, azonban valószínű, hogy az egyenes fiági leszármazott őrizte leg gondosabban az eredet dátumát. Sajnos, a szamosújvári örmény anyakönyvek még nincsenek feldolgozva, így a kérdést egyelőre nem lehet véglegesen lezárni.) A szamosújvári örmény temetőben máig fellelhető Nuridsán feliratos sírkövek ősi rokonság hallgatag tanúi lehetnek. (Sajnos, az ott megmaradt legrégebbi síremlék is sokkal fiatalabb, semhogy segíthetne eligazodni a XVII-XVIII. század fordulójá táján...)

Nuridsán Bogdán kereskedő volt. 1822. november 25-én kötött házasságot a küüllőparti Erzsébetvárosban élő *Pap Annával*, az ottani főtéri templomban, örmény rítusú katolikusokként. Házasságukból nyolc gyermek született, akik közül heten megérték a felnőttkort: Borbála (férje Bángi Sándor), Antal (1826–1899, a sikeres nagyszabeni kereskedő, akiről Temesvári Liza kapcsán már szoltam), József, Anna (férj. Nuritsány Krisztof), Ráfáel (az 1800-as évek végén „tözsdeileg jegyzett divatárú kereskedő” Nagyszabebenben), és János (*1837).

Bogdán sikeres kereskedő volt, aki polgártársai közt tekintélyt vívott ki magának, mert pár évvel Erzsébetvárosba történt

költözése után – Antal fia 1826-os keresztlevele szerint – Nuridsán Bogdán már szenátor, azaz városi tanácsos volt. Később azonban, 1860–'61-ben már Erzsébetváros bírójává volt !)

Szinte napra pontosan ugyanakkor, amikor az erzsébetvárosi Lukácsok Zalatnán élt ága a szörnyűséges zalatnai eseményektől szenvedett, az erzsébetvárosi örménység is megjárta a maga kálváriáját. A szülővárosában lezajlott történelmi eseményeket feljegyző Ávedik Lukács² sorai szerint Erzsébetvárosba a román „felkelők” élén 1848. október 26-án „reggel 9 órakor érkezett Krisztián tribun bocskorban és kucsmával, lóháton vezérelte az 1500 főre menő sereget, körülvéttette a várost, és felhívta a városi tanácsot, hogy adja meg magát; maga elé idézte Dániel Eugén főbíró, Pa(t)rubány Márton és Nuridsán Bogdán tanácsosokat (mindannyian örmények) és megparancsolta, hogy két óra alatt az összes fegyvernemeket főbelövetés büntetése alatt beszedjék és átszolgáltassák... kívánságát teljesítették.”

Erzsébetvárost a hadiszerecsse forgandósága miatt felváltva szállták meg a magyar forradalmi, a Habsburg császári, az orosz cári, valamint a román felkelők csapatai, mindegyik legalább a megszálló csapatai élelemmel és ruházattal való ellátását követelte, de némelykor súlyos pénzbani sarcot is kivetett. 1849 nyarán a már végsőkig kifosztott Erzsébetváros tanácsa deputációt küldött a várost sokadszor megszálló csapatok sarcolása miatt az illetékes – osztrák – katonai parancsnoksághoz. A küldöttség mondandóját Nuridsán Bogdán adta elő. (Érdemes elgondolkodni azon, hogy a követség szószólója nem a rangelső bíró, hanem egy tanácsnok volt: akár nyelvtudása, akár

bátorsága okán, de Bogdán volt a főszereplő. A szigorú követelményeken azonban nem sikerült enyhíteni, ráadásul a parancsnok a követséget magából kikelve egy goromba „Márs!” szóval hazavarárták, Bogdánt pedig áristomba vetve fogva tartották! Egyedül a hadiszerecsse forgandóságának köszönhető, hogy mind ő, mind szeretett városa szerencsésen megmenekült a legrosszabbaktól!

Amikor Bogdán első felesége meghalt, az erzsébetvárosi örmény temetőben temették el. Az asszony síremléke máig megőrződött. Az erzsébetvárosi örmény szertartású plébánia házassági anyakönyve szerint Bogdán 1857-ben ismét meg nősült. Második feleségét *Medgyesi Teréznek* hívták, e házasságból azonban már nem született utód.

Erzsébetváros *Ávedik Lukács* által írott monográfiája a város bírójának jegyzékében az 1860–61-es időszakra vonatkozóan tartalmazza Nuridsán Bogdán nevét. Bogdán viszonylag rövid ideig, csupán egyetlen periódusra töltötte be az erzsébetvárosi főbíró felelősségteljes tiszttségét. Az 1861-es országgyűlés tiltakozott a császári önkény ellen³, ezért azt feloszlatták, amire válaszul viszont az erdélyi magyar tisztviselői kar szinte teljes egésze leköszönt állásáról, természetesen Bogdán is, így ő lett Erzsébetváros utolsó főbírója. Négyyszer ismétlődött meg, hogy az erdélyi országgyűlésre kényszerből megválasztott képviselők tiltakozásul azonnal lemondtak a mandátumukról. Az új igazgatási rendszerben a szabad királyi városokat már nem főbírák, hanem polgármesterek vezették. Nuridsán Bogdán nem vállalt tisztséget az új rendszerben.

Nuridsán Bogdánnak a magyar kultúra iránti áldozatkészségét mutatja, hogy az 1865-ben megalakult Erdélyi Magyar

Közművelődési Egyletnek rendes tagja volt. Gazdagsága és társadalmi pozíciója egymást kölcsönösen támogathatták, így módja nyílt egy gyönyörű ház építésére.⁴

Nuridsán Bogdánról a leszármazottaknál egyetlen régi fénykép maradt fenn, sajnos évszám nélkül. *Nuridsán Bogdán egyetlen fennmaradt arcképe.*

A fénykép hátoldala szerint a fotográfia annak az August Meinhardtnak a műtermében készült, aki Nagyszebenben 1872-től működött (és később már Gyulafehérvárott, Meggyesen és Segesváron is működtetett fényírdát⁵). Eszerint a felvétel valamikor 1872 és 1876 között kellett készülnön, feltehetően Nagyszebenben, ahol Bogdán fia Antal és unokái (Mária, Anti és Teréz) látogatására nyilván többször megfordult. (1872 volt az az esztendő, amikor Bogdán sikeres fia, a komoly tőkét felhalmozó Antal a vele társult *Nendvich Vilmos* és *Kabdebo Mihály* (szintén szebeni és dúsgazdag) nagykereskedőkkel létrehozta a „Siebenbürgische Kupferbergwerks-Aktiengesellschaft zu Balánbánya” részvénytársulatot és ezzel újjáélesztette a korábbi tulajdonosok által csődbe vitt baláni rézbányát és kohóművet. Ez alkalom lehetett a családi ünneplésre és egy fényképezkedésre.) 1872-ben⁶ Bogdán már ugyancsak javakorabeli, mindenképpen 70 feletti korú férfiú volt. A ránk maradt arckép ehhez képest meglehetősen fiatalnak vélhető! Érdemes elidőzni ránc nélküli arcán! A kopaszodásnak nyoma sincs, egyedül dús bajuszának őszülése árulkodik idős voltáról. (A pajeszán látszó folt valószínűleg csak a felvétel hibája.) Különösen értékes két szemének csillogása, ami nem csak fiatalos, de szinte huncut is!

Leszármazottai nagy szerencséjére megőrződött az a levele⁷, amit 1874.

áprilisában írt Erzsébetvárosból Nagyszebenben élő Antal fiának. Bár a levél betűi igencsak öregesen reszketősen sorjáznak, de szavai, mondatai hibátlan magyarsággal íródtak és máig meghatóan süit belőle a fiáért érzett aggodás és az iránta érzett szeretet...

1876 nyarán Bogdán komolyan betegeskedni kezdett, ami egyre súlyosbodott. A családi emlékezet pontosan megőrizte Bogdán halálának időpontját: „1876. okt. 19. regg. 7. ó., *Erzsébetváros*”. Nuridsán Bogdán tehát 79 évet élt. Haláláról Nuridsán Adeodát név alatt 1876. október 29.-én beszámolt a Vasárnapi Újság is.

Az erzsébetvárosi temetőben – részben ugyan már olvashatatlan felirattal – máig áll egy szép régi sír, ami Nuridsán Bogdán és felesége, Papp Anna emlékét őrzi.⁸

Nuridsán Bogdán leszármazottai között többségben voltak a leányok, így nem meglepő, hogy bár ma közel négytucatnyi leszármazottjáról tudunk, de közülük senki se viszi tovább a Nuridsán nevet. Emlékezete azonban, részben éppen az őt ábrázoló kép révén, tovább él!

Lábjegyzetek:

¹ Az örmény Aszvádur szláv megfelelője a Bogdán, latinul Adeodatus, görögösen Teodorosz (röviden: Tódor, magyarosítva Tivadar), egyaránt azt jelentik: „Isten adománya”

² Ávedik Lukács: *Szabad királyi Erzsébetváros monográfiája* (Szamosújvár, 1896)

³ A Februári Pátens – Erdély és Magyarország '48-as unióját megtagadva – külön erdélyi országgyűlést akart összehívni, amit az erdélyi rendek óriási többsége elutasított és évekig elszabotált.

⁴ Bogdán akkor már majd két évtizede férjnél lévő, távol élő Nuridsán Teri unokája 1916. márciusában a naplójában

feljegyezte, hogy: „A házat eladták 20 ezer Koronáért...”, a remélt ár alig 2/3-áért. Mi már tudjuk, hogy ráadásul az eladás a legrosszabbkor történt, mert egy értékálló ingatlant a leszármazottak közt széteszhető pénzre váltottak, amit azonban az épp megindult infláció hamarosan elvitt! Hol volt a nevezetes örmény finesz?!

⁵ A www.fotografenwiki.org szerint...

⁶ 1872 volt az az esztendő, amikor Bogdán sikeres fia, a komoly tőkét felhalmozó Antal a vele társult Nendvich Vilmos és Kabdebo Mihály (szintén szebeni) nagykereskedőkkel létrehozta

a „Siebenbürgische Kupferbergwerks-Aktiengesellschaft zu Balánbánya részvénytársulatot és ezzel megmentette a korábbi tulajdonosok által csődbe vitt baláni rézbányát és kohóművet. Ez alkalom lehetett a családi ünneplésre és egy fényképezkedésre...

⁷ A megőrzés valószínű oka, hogy feltehetőleg ez volt az utolsó Bogdán által írott levél...

⁸ A síremlék képét közli Dr. Issekutz Sarolta: Az örmény halottkultusz és az erzsébetvárosi örmény temető (Erdélyi Örmény Gyökerek Kult. Egy., Bp., 2009.)

Az erdélyi örmények tájékoztatása

Tovább nem hallgathatunk arról, hogy miként „működik” második ciklusban az Országos Örmény Önkormányzat (OÖÖ). Megdöbbentő, hogy a háromtagú elnökség válogatott tagjai (*dr. Serkisian Seván* elnök és *Avanesian Alex*, valamint *Akopjan Nikogosz* elnökhelyettesek) teljesen semmi be veszik hazánk törvényeit, az OÖÖ saját szabályzatait, az erkölcsi normákról nem is beszélve. Felháborító, hogy a hazai történelmi örménységet szóban, írásban, tettekben pocskondiázzák, lenézik, illetve nem is tartják örményeknek.

Számukra a legfontosabb, hogy mindenki tudomása nélkül a magyar adózó állampolgárok pénzéből a költségvetés által jutott pl. idén 79 millió Ft állami támogatást minél gyorsabban és követhetetlen módon eltüntessék. Ezért a legkülönfélébb törvénytelen módokon – rendkívüli közgyűlést hív össze az elnök – kihagyva a rendkívüliség indoklását – a meghívó kiküldését követő 3. napra Pécsre! Az OÖÖ vezetése kézi vezérléssel az országos közgyűléssel olyan határozatot fogadtat el, amelyről az Erdélyi Örmény

Gyökerek Kulturális Egyesület (EÖGYKE) kisebbségben lévő frakció tagjai nem is értesülnek, mert a közgyűlés meghívójához, vagy a közgyűlésig, illetve a közgyűlés előtt külön kérésük ellenére se kapnak semmiféle írásbeli előterjesztést. Úgy dönt a 3 tagú vezetés, hogy a szavazógépezetük soha nem szól hozzá, senki föl nem fogja, mi történik a közgyűlésen, mellyel a 3 tagú vezetésnek tettestársaikká válnak.

Hivatalos formában panaszunkat eljuttattuk többször is az illetékes hatósághoz, eredménytelenül. Mi erdélyi örmények nem engedjük, hogy a több száz év óta Magyarhonban letelepedett őseink és leszármazottai jó hírnevét sárba tapossák olyanok, akiknek – származásuktól függetlenül – nem az örménység összefogása, gazdag kultúrája megmentése és bemutatása a célja, hanem az állam által az Országos Örmény Önkormányzatnak az örmény közösség egésze javára juttatott milliók megszerzése és elköltése, ellenőrzés nélkül.

Dr. Issekutz Sarolta
EÖGYKE frakcióvezető

Szomorújelentések

Nemes lőgérpatonyi Hervay Tamás unokaöcs és keresztfiú, Dr. Druzsbadzkyné Zavaros Ágnes unokahúg és Dr. Kovács Ákosné Ellu unokanővér fájó szívvel tudatja, hogy

Dr. Galambos Emilné sz. Issekutz Melánia Mária

folyó év január 18-án életének 88. esztendejében, hosszas hanyatlás után békében visszaadta lelkét a Teremtőnek.

Gyászolják még keresztlánya Issekutz Erzsébet és családja, valamint közelebbi, távolabbi rokonai, és ezen kívül sok jó ismerős és lakótárs.

Az elhunyt akarata szerinti hamvasztásos szórásos temetése február 10-én 11,15-kor a Kelenföldi Szent Gellért Plébánia templomban (1111 Budapest, Bartók Béla út 149.) Bakos Zsolt atyával megtörtént.

A gyászmisét február 11-én 17 órakor a Krisztinavárosi Havas Boldogasszony Plébániatemplomban (1016 Budapest, Mészáros u. 1.) Professzor Török József atya celebrálta.

Elhunyt
Karácsony Ernő
(1968 január 18 – 2015. január 27.)

erdélyi örmény festőművész Székelyudvarhelyen, 47 éves korában. Temetése az udvarhelyi református temetőben január 31-én megtörtént.

Mély fájdalommal tudatjuk mindazokkal, akik ismerték és szerették, hogy

Vákár Tiborné Lili született Buzogány Erzsébet

2015. február 2-án, életének 83. évében visszaadta lelkét Teremtőjének. Drága halottunkat 2015. március 4-én, 12 órakor a Farkasréti Temetőben (Hóvirág utcai ravatalozó) az unitárius egyház szertartása szerint helyezük örök nyugalomra. Drága emléke szívünkben él!
Gyászolják: testvére, fia, unokája, rokonai, barátai és mindazok, akik szerették és tisztelték.

„Az ember csak egy porszem a világmindenségben, de ahogy a porszemen átvilágít a Nap, megcsillan a Napsugár, úgy az emberen is átfénylik a világmindenség.”

Gross Arnold

Mély fájdalommal tudatjuk mindazokkal, akik ismerték, szerették és tisztelték, hogy a Tordán született, szeretett Testvérünk, Édesapánk, Nagypapánk

Gross Arnold

Kossuth- és Munkácsy-díjas grafikusművész, a Nemzet Művésze

Türelemmel viselt, rövid betegség után életének 86. évében 2015. január 22-én angyalokkal kíserve hazatért megváltó Urához. Szeretett halottunktól folyó év február 13-án, 14,30 órakor veszünk végső búcsút a római katolikus gyászszertartás szerint a Farkasréti temető Makovecz termében (1124 Budapest XII. Németvölgyi út 99.)

Emléke és művei örökké köztünk élnek!
Erdélyből jött – Erdélyről álmodik

Dr. Dániel (Scipiades) Ernő
(Budapest, 1946. december 15 – Santa Barbara 2015. február 21.)
kutató és gyakorló orvos

2015. február 21-én délután, Santa Barbara-i otthonában, hirtelen és váratlanul 68 éves korában elhunyt. Temetési szertartására február 28-án a római katolikus egyház szertartása szerint került sor.

Gyászolják szerető felesége, négy gyermeke és családjaik: 6 unokája, nővére és családja, valamint a kiterjedt rokonság és barátok.

Emléküket kegyelettel megőrizzük!

Szathmáry István Pál

Elhunyt Gross Arnold

Végérvényesen lezárulni látszik egy remek korszak a magyar kultúra történetében. Lassan a magyar illusztráció sokat emlegetett aranykorának utolsó képviselői is távoznak. A többek között *Reich Károly*, *Réber László*, *Kass János* és még számos kiváló alkotó nevével fémjelzett évtizedekben a minőségi, ihletett, a mesterségbeli tudást illetően pedig az évszázados grafikai hagyományok minden erényét felvonultatni képes illusztrációk olyannyira hozzátartoztak a magyar gyerekkönyvkiadáshoz, hogy az olvasó kicsit el is kényelmesegett. Csak most fog igazán feltűnni a hiány, most látszik majd, mennyire el voltunk kényeztetve. Kényeztette, mi több, szelíden meg-megsimogatta páratlanul derűs, éteri mesevilágával Gross Arnold is a kisebb és a nagyobb olvasókat. Tündéri birodalmat hagyott maga után most, hogy nyolcvanhat év után megtért Teremtőjéhez.

Romániában, Tordán született, családja a II. világháború vége felé költözött Nagyváradra, Gross innen szökött át 1947-ben Magyarországra. Érettségi nélkül felvették az Iparművészeti Főiskolára. 1949-ben a grafikai tanszék átkerült a Képzőművészeti Főiskolára, itt szerzett diplomát. A főiskolán *Hincz Gyula*, *Kádár György*, *Konecsni György* és *Koffán Károly* voltak mesterei, de erősen hatott rá *Van Eyck*, *Kondor Béla* és *Szabó Vladimír* művészete is.

Festőnek készült, majd tanulmányozta *Rembrandt* és *Dürer* rézkarcait, maga is ilyeneket kezdett készíteni. Folyamatosan dolgozott a rézkarc műfaj teljes megújításán, hogy a korábbi egyhangú, fekete-fehér műveket a szivárvány színeiben pompázzó,

sodró lendületű, de mégis nyugalmat és harmóniát sugárzó alkotások váltsák fel. Művein egyetlen apró négyzetmilliméter sem maradhatott szabadon, csodavilágát gazdagon népesítette be varázslatos lényeivel, derűs figuráival. Szándékosan teremtett magának és képe befogadónak is menedéket, az idővel és a felgyorsult világgal szembehelyezkedő Árkádiát. Ahogy maga is nyilatkozta: „Annyi gond, baj, bánat és szörnyűség vesz körül minket, hogy azt nem szabad még a művészetbe is beengedni.”

Többször állított ki Rómában, Tokióban, Amszterdamban, Londonban, Los Angelesben, Hamburgban és Bécsben. 1966-ban és 1968-ban a Krakkói Grafikai Nemzetközi Biennálén nemzetközi első díjat kapott, képeit megvásárolta a varsói múzeum.

Munkásságáért 1955-ben és 1967-ben Munkácsy Mihály-díjat kapott, 1987-ben érdemes művész lett, 1995-ben Kossuth-díjjal tüntették ki, 2008-ban a Pro Urbe Budapest díjat vehette át. 1993-tól a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia tagja.

Nagyméretű kompozíciói közül a Művészek kertje a Hotel Duna Intercontinentalban, a Kertvárosi álom pedig a Buda Penta Hotelben található. Könyvei is nagy sikert arattak; az Adamis Annával közösen készített Versek és képek, valamint az 1985-ben megjelent Gross Arnold emlékkönyve szinte pillanatok alatt elfogyott a boltokból.

Utolsó kiállítása 2014 februárjában nyílt meg a budapesti Cultiris Galériában, szeptemberben a XI. kerületi Bartók Béla úton önálló bemutatóhelyet, Gross Arnold-galériát avattak a tiszteletére.

Magyar Nemzet 2015. 01. 24.

Dr. Farkas Attila érseki tanácsos

Gross Arnold temetésén

Együtt érzünk Mindazokkal, akik ismerték, szerették és tisztelték Tordán született testvérünket, édesapát, nagyapát, aki türelemmel viselt betegsége után, életének 86. esztendőjében, 2015 január 12-én az anygokkal kísérve hazatért Megváltó Urához.

Hazatért, .. a mi hazánk a mennyben van, mondja az egyik énekünk, nem itt élünk e földön, mert ez egy küzdőtér, amelyen helyt kell álljunk, ez az a hely, ahol be kell magunkat mutatni a világnak, ez az a hely, ahol helytállva az örökkévalóságra alkalmasak lehetünk. Temetjük tehát a mestert, fájó szívvel, a hosszú élet háladáásával, az örökkévalóság reményében.

Az Ószövetségi Biblia már a kezdet kezdetén, a Genézis könyvében beszámol az ősbűnről, az első ember Isten ellen elkövetett lázadásáról és ennek a lázadásnak minden következményéről. Kiűzetünk a paradicsomból. Ezt példázza mindennapi életünk az első testvérgyilkosságtól, napjainkig. A fájdalom, az átélt harcok, a háborúk, a testvérgyilkosságok napjaiig, és a drámaian átélt harcok, amelyek saját lelkünk mélyén is, egy vívódás a jó és rossz, az igazság és a hazugság, a bűn és az élet értelmével. Miért? Mert egy küzdő ember áll itt, a paradicsomon kívül, abban a társadalomban, amely olyan nagyon sokszor maga is a romlást hordozza magában, nem különbözik az első bűntől, amit a biblia szavai szerint elkövettek.

Volt egy művésznünk, sok fájdalommal, és megilletődve ... volt egy Gross Arnoldunk, aki ellent mondott ennek a megromlott emberi világnak, megénekelte nekünk a rézkarcaiban, grafikaiban azt a világot, amelyről *Izaiás* próféta

jövendölt a messiási időkre vonatkozóan, és látomásaiban azt mondta, akkor majd a farkas együtt lakik a báránnyal, a párduc a gödölyével, a borjú és az oroszlánkölyök békésen együtt lakozik, és egy kis gyermek terelgeti őket.

Valahogy ennek a messiási időknél a jelenlétét sejtette meg mindig Gross mester látomásaiban, virágillatos paradicsomi kerteket, az énekes madarakat, béke himnuszokkal, a boldog emberek önfelédlt, hiánytalan örömét, amelyből kiszorult minden erőszak, minden csalás, csalódás, ármánykodás, ahol a háborúk áldozatai helyett magát a háborút temették el, egy beláthatatlan mély sírgödörbe. A mester egy paradicsomi állapotot idézett, vagy álmodott meg műveiben, itt a mi világunkban, amely bizony sajnos ... Mégis tisztának szerette volna látni.

Milyen látásmód volt ez a Gross Arnoldi, a valóságból kiemelkedő, az események fölé kerekedő, az Izaiás próféciájában megjelölt gyermek látomása, amely napjaink drámai valósága helyett, egy mindannyiunk által álmodott, vágyott, vagy remélt szebb jövőt szemléltet. Gross mester látomása, látásmódja, minden rontást, minden rosszat - Isten eredetileg jónak teremtett világából lett megromlott világból - mégis kiűzte. Ez a perspektíva csak azoknak adatik meg, akik a hegyek csúcsáról, talán éppen az erdélyi hegyek csúcsáról tekintenek le, vagy éppen a templomok harang tornyának magasából szemlélik az eseményeket és történéseket. Ez a mester, az elhunyt immár, egy ma már még magasabb pozícióba került, amelyet jobb híján égnek,

meg mennyországnak szoktunk nevezni. Magasból tekint ránk, figyel minket, mosolyog ránk, s rajzolgatja az örökkévalóságban műveit, ahonnan mindent jobban átlát, mint itt e földön, mindent jobban átfog, mert az Úr megmutatja neki a világ egészét, talán inkább a jót, mint a rosszat. Köszönjük mosolyát, huncutságait, és kívánom, hogy eljusson abba az új paradicsomba, oda ahol a madarak, kis

papagájok helyett immár angyalok kórusa zengi a végtelen alleluját. Arnold mester, béke Veled, nézz ránk az örökkévalóságból.

(Elhangzott 2015. február 13.-án a Farkasréti temető Makovecz termében. A temetésen még Feledy Balázs művészeti író és Scheffer Erzsébet író, újságíró emlékezett a Mesterre.)

Elhunyt Karácsony Ernő székelyudvarhelyi festőművész

Megerősített források szerint tegnap este nagyon rossz állapotban érkezett be a székelyudvarhelyi kórház sürgősségi osztályára Karácsony Ernő, ahol éjszaka fél tizenkettőkor érte a halál.

A nem csupán Székelyudvarhelyen és Erdélyben, de a határokon kívül is sokak által ismert örmény származású festőművész orvosa szerint a szíve mondta fel a szolgálatot 47. születése napja után pár nappal.

Az udvarhelyszéki művészetpártolók, egyszerű tárlatlátogatók számára Karácsony Ernő nem szorul különös bemutatásra. Kalandos életének mozzanatait, munkamódszereit, lendületes stílusát sokan ismerik. Máréfalván otthonra lelt, székelyföldi galéria álmának megvalósítása elégtételt jelentett számára is, hiszen bábáskodott a létrejötténél.

1968. január 18-án, Székelyudvarhelyen született az örmény gyökerekkel rendelkező festő. Először Székelyudvarhelyen 15 évesen nyitottak munkáival tárlatot, azóta New Yorktól Dániáig, Ljubljanától Melbourne-ig jelen volt minden

számottevő galériában, több ezer festmény őrzi ecsetvonását, nevét. Olajfestményei álom-, illetve látomásszerűek, rendkívüli tehetsége mindegyiken ott vibrál, ég és tükröződik. Vibrál, mert a színkombinációk ezt az érzést keltik, ég, mert a színválasztás ezt juttatja eszünkbe – mintha a művész belső tüze vetítődne a vászonra –, ez szinte már védjegye, mint ahogy a fénysugár megtörik a víztükroin.

Karácsony Ernő festészete nem redukálható mindösszesen a táj különös és a lélek bonyolult ábrázolataira, összefonódásaira, mert létezik számtalan helyen, a formák közt egyféle félreérthetetlen lágy vonal, női csipő, vállak, erős combok, törekeny nyakívek – azaz Karácsonynál a szenvedély és drámaiság a nőkből és asszonyokból is fakad, nemcsak a tájhoz fűződő bensőséges és sajátos viszonyból.

„Legfennebb az első képeinél még látszik egyfajta bizonytalanság, önkeresés, viszont Karácsony Ernő már ekkor se tájfestő a szó valódi értelmében: kompozícióiban a táj, fellegek, dombok, az izzás,

csak a benne lévő feszültség külső megjelenítésére szolgálnak, eszközök a kép végleges megfestésénél. Ha néhol felismerhető is a táj, annak csak elmosódott képe ötlük szemünkbe, a dombhátak végül is dombhátak, viszont csak körvonalakban sejtethetően, nincs fa, amely különböző színekben pompázna, nem felismerhető az évszak, ha van egyáltalán, csak elmosódott, csak sejtethető. A valódi égi mása. Vagy a valódinak a lélekben letisztult mása. Ecsetvonásai dinamikusak. (...) Karácsony Ernő festészete egy sajátos világ, festészet Székelyudvarhely különböző festőhagyományai között, amelyet már az első művektől meghatároz a festő egyénisége, személyiségének jegyei, s úgy hisszük, a Gyilkostó, Zetelaki-gát,

Mihály-havas, Kávézó hölgy stb. művek jelzik azt a gazdagságot, amelyet ez a festészet magában hordoz” - fogalmazta meg egyik kiállítása kapcsán Lőrincz György író.

A nem csupán Székelyudvarhelyen és Erdélyben, de a határokon kívül is sokak által ismert örmény származású festőművésznek több mint negyven kiállítása volt világszerte. Az egész város ismerte és tisztelte benne a drámaiság, érzékiség és spontaneitás művészetét.

Temetése szombaton, január 31-én 11 órától volt az udvarhelyi református temetőben.

(MIHÍR.ro Az igazi udvarhelyi hírportál, 2015. január 29.)

Dr. Száva Tibor-Sándor (Bécs)

In memoriam Karácsony Ernő (1968-2015)

Közel két évtizede annak, hogy megismerkedtem vele Szamosújváron. Akkor kaptam tőle ajándékba az első festményt. Később több festménye is került birtokomba hol ajándékba, hol vásárlás útján. Ezeket most már kell őriznem a távoli császárvárosi látogatása emlékére, amikor itt is találkozhattunk egy rövid időre. Akkor közös örmény származástudatunk ellenére parázs vita támadt köztünk, hogy melyikünk nagyobb székely.

Visszatérve Ernő életútjára, talán rövid ismertetőben tárnám azok elé, akik keveset tudnak róla. Székely-udvarhelyen született 1968. jan. 18-án, Karácson László és Lántzky Aranka gyermekeként. Édesanyja felmenője az a Lántzky család, akik tulajdonosai voltak a szentkeresztbányai

vasöntődének (Lántzky Sándor és Lántzky Ferencz). Szülővárosában érettségizett, majd Bukarestben reklám-grafikai diplomát szerzett és egy ideig ott is dolgozott ebben a szakmában. Örökölte festőművész elődeinek képességeit és már 15 éves korában kezdett festegetni. Egyéniségének formálásában nagy hatással volt apai nagybátyja, néhai Karácsony János gyergyószentmiklósi festőművész, a nagybányai festőiskola követője, és a tájat eleven lényként kezelő székelykeresztúri Ipó László, valamint a székelyudvarhelyi Bíró Gábor festőbarát. További modellálásában sokat jelentett az 1991 és 1993 között Szentendrén, Kóka Ferenc Munkácsy-díjas festőművész baráti társaságában eltöltött, megvalósításokban

bővelkedő időszak. Karácsony Ernő már eddigi munkásságáról készített rögtönzött számadás adatai is figyelemre méltóak: fiatal kora ellenére is több mint háromezer alkotás és harmincnégy tárlat áll mögötte. 1985-ben Lubljában rendezett Ifjúsági Nemzetközi Kiállításon *Anyóka* c. grafikájával első díjat nyert. Egyéni tárlatainak csak néhány állomáshelyét említjük: Bjerengbroo (Dánia), 1988 Székelyudvarhely, 1989 Gyergyószentmiklós, 1990 Szeged, 1992 Kaposvár, 1992 Budapest Trade-Center Galéria, 1996 Orosháza, 1996 Szeged Juhász Gyula-terem, 1998 Budapest Magyarok Háza és Magyarok Világszövetsége, 1998 Budapest Román Kulturális Központ, 1999 Budapest Országos Női Szövetség és Phylaxia Pharma Rt. rendezésében, 1999 Kolozsvár Állami Magyar Színház, 2001 Budapest Állami Magyar Operaház.

Karácsony Ernő megfestette a magyar állatorvostudósok egy csoportjának arc képcarnokát, melynek állandó kiállítása Budapesten, az intézmény Szállás utcai, központi épületében tekinthető meg. Alkotásaiban a természetet egyetlen hatalmas folyamatként fogja fel, melyben a rendszerek, törvények és szabályok csak az öröklét működésének kereteit képezhetik. E folyamatban mindenféle meg- és felismerés igyekszik beolvadni, hogy a maradandó és múlandó közötti lényegi kapcsolat eszméjét a tudomány szigorú állításainál hívebben és szelídebben fogalmazza meg. Meglátásait és látomásait a színek és fények nyugtalan játékával hozza mozgásba, hogy ezzel is a felfokozódás, a felszabadultság érzetét keltse. Képein egyforma fontossággal bírnak az elő-, közép- és háttér-részletek, amelyekben szinte végtelenített formákban tárja

előnk csábos szirénjeinek játékát, mitikus alakjainak és sorssal dacoló fenyőóriásainak küzdelmeit, melyekkel eddigi életútja során ő maga is azonosult.

Karácsony Ernő festményeiből azt is kiérezni, hogy alkotójuk csodálójá és elkötelezettje a lepergett évezred civilizációjának, melynek kiteljesedését azon maradandó értékek összességében és összhangjában látja, melyeknek megőrzése és továbbéltetése újabb kihívásokat és kötelességeket rozó megpróbáltatásokat jelent mindannyiunk számára.

Kedves Ernő! Hát elmentél 2015. jan. 27-én, megpihenni ebből a hajszolt világból, amely számodra talán megváltást jelentett. Isten adjon Neked békét és megbocsátást haló poraidban. Búcsúzzunk Tőled *Szemlér Ferenc* „*Aztán*“ c. versének kezdő soraival:

*Aztán majd te is szép halott leszel,
nem bánatsz senkit, senkise bánat téged,
gyászolók sírnak távol és közel
és nem marad egyetlen ellenséged,
de hirtelen tíz, száz, ezer barát
fog előbújni mindenik bokorból
s akit szerettél, úgy emlékezik
rólad mint bölcsről, egyetlenről, jóról.*

Dr. Dániel (Scipiades) Ernő

(Budapest, 1946. december 15 – Santa Barbara 2015. február 21.)

Dr. Dániel S. Ernő 1946. dec. 15-én született Budapesten. Felmenői közt több neves közéleti szereplő található. A szamosújvári és erzsébetvárosi magyar-örmény gyökerű családtagok közt megemlíthetjük apai dédapját, az Erzsébetvárosban 1836-ban született szamosújvárnémeti *Dániel Márton Simon* királyi tanácsost és országgyűlési képviselőt, és nagyanyai ágú dédanyját az 1872-ben született podospárti *Zakariás Erzsébetet*, akit névedí és kisvezekényi *Bokross Emil*, Erzsébetváros akkori rendőrkapitánya vett el feleségül 1896-ban.

Dr. Dániel S. Ernő szülei egész életüket családjuknak és az egyetemes zenének szentelték. id. *Dr. Dániel Ernő* a budapesti Zeneakadémián végzett többek közt *Dohnányi Ernő* tanítványaként. A negyvenes évek végén Olaszországba, majd az Egyesült Államokba emigrált. Széleskörű ismertséget szerzett magának mint zongoraművész, karmester, vagy mint egyetemi oktató. Évtizedeken át vezetője volt a Santa Barbarai Filharmonikusoknak. Felesége, *Scipiades Katalin* zenetanárnő, számos ismert zeneművészt indított el pályáján, és óriási lelkesedéssel és energiával terjesztette a Kodály módszert az egész kontinensen.

A még gyermek Dániel Ernő édesanyjával és Alexa nővérével együtt családgyógyítás útján 1960-ban az Egyesült Államokba emigrált. Dániel Ernő 1964-ben érettségizett a Santa Barbara High School-ban, majd 1978-ig bezárólag

végezte tudományegyetemi és orvosi felsőfokú tanulmányait, beleértve a doktori cím megszerzését az University of California Los Angeles-ben.

1976. augusztusában nősült meg, felesége *Martha Peaslee* a Minnesota állambeli Stillwaterben töltötte gyermekkorai éveit. Boldog házasságukból négy gyermekük született, Krisztina, Michael, Mary és Mónika. 6 unokájuk van jelenleg.

Dr. Dániel S. Ernő 1978 óta dolgozott - hamarosan elismert orvosként - a Santa Barbarában lévő Sansun Clinicnél. Speciális szakterülete a demencia és az Alzheimer kor kutatása és gyógyítása volt. Számos összefoglaló mű és tudományos közlemény közreműködője volt, 2008-ban megjelent *Stealths Germs* in Your Body könyve szakmai körökben országos figyelmet keltett.

Példamutató és eredményes gyógyító munkájával számtalan betegen tudott segíteni. Ebben nagy segítségére volt rendkívüli emlékezőtehetsége is.

Közvetlen családtagjai mellett gyászolják még nővére, *Alexa Maland* és férje Lynn, valamint gyermekeik Dániel és Sarah (Utah), továbbá unokatestvére *Dr. Patkós Péter* (Budapest) és a kiterjedt rokonság és számtalan barát, ismerős mellett a Sansum Clinic-ben dolgozó munkatársak.

A gyász szertartásra a lakóhelyhez közeli Montecito „Our Lady of Mount Carmel” római katolikus templomban került sor február 28-án, szombaton fél 11-kor.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület nyári ajánlata a Transsylvania Tours-Kolozsvár együttműködésével *Négy ország – egy nemzet* *Barangolás Drávaszög, Kelet-Szlavónia, Bácska, Bánság, Bihar és Partium vidékein*

A körutazás célja: a mai Horvátországon, Szerbián és Románián átvezető útvonalon a nemzeti összetartozás jegyében szembesülünk Drávaszög, Kelet-Szlavónia, Bácska, Bánság és Partium magyar vonatkozású történelmi és kulturális örökségével és túrázunk a Bihar-hegységben.

Útvonal: Budapest – Mohács – Udvar – Laskó (Horvát o.) – Eszék – Szentlászló – Kórógy – Vukovár – Újlak – Bácspalánka (Szerbia) – Bács – Zombor – Bajmok – Csantavér – Tóthfalu – Szabadka – Palics – Magyarkanizsa – Tóthfalu – Nagyikinda – Zsombolya (Ro.) – Temesvár – Lugos – Déva – Csernakeresztúr – Déva – Brád – Abrudbánya – Verespatak – Topánfalva – Bihar-hágó – Kiskoh – Belényes – Kőröstárkány – Boga – Pádis-fennsík – Szamos-bazár – Kőröstárkány – Nagyszalonta – Nagyvárad – Ártánd (Mo.) – Budapest

Időtartam: 7 nap (2015 augusztus 22. – 28.)

Autóbuszos útvonalhossz: kb. 2100 km.

Ellátás: félpanziós (reggeli, estebéd)

Szükséges felszerelés: túraruházat, szélkabát, sportcipő, elemlámpa

Vezetés: a csoportot Gyuri bácsi vezeti Erdélyben és Faragó Zoltán Délvidéken

FŐBB ESEMÉNYEK:

- Koszorúzás az 1944-es áldozatok emlékhelyén Bajmokon
- Ősök jussa emlékmű Laskón
- Városnézés: Eszéken, Zomborban, Zentán, Temesváron, Magyarkanizsán, Nagyszalontán és Nagyváradon
- Várlátogatás Eszéken, Bácsan, Déván és Nagyváradon
- Boldogasszony búcsújáróhely Doroszlón
- Arany János múzeuma a Csonkatoronyban,
- Sinka István a „bojtárköltő” és Zilahy Lajos író szülőháza Nagyszalontán
- Kapisztrán János sírhelye a ferences kolostorban Újlakon
- Impozáns katolikus templom Csantavéren
- Délszláv háború pusztításaival szembesülünk Szentlászlón, Kórógyon és Vukováron
- Verespatak, a tervezett ciános kitermelés miatt „halálraírt” város
- Templom és iskola: a magyarság megmaradásának pillérei Tóthfaluban
- Bőjte Csaba szeretetotthona Nagyszalontán

- Egyedi Arany múzeum Brádon
- Séta a kopácsi rét látványos tanösvényén
- Túrázunk a Pádis karsztfennsíkon és a Szamos bazár Aragyásza barlangjában
- Cseppkőcsodák a kiskohi Medve barlangban
- Séta a Ludasi tó, avagy a „madárparadicsom” körül
- Kőműves Kelemenné balladája a dévai várban
- Dezső Regina énekel a kórógyi közös vacsorán
- Szalonnasütéses piknik a Szamos-bazár karsztfennsíkján
- Fergetegetes „bukovinai” néptáncbemutató Csernakeresztúron
- Szíveslátás a tájházban lankadt pitével és hangulatos közös vacsora Tóthfaluban
- Borkóstoló Délvidék legjobb boraiból Palicson, Maurer Oszkár pincészetében
- Zenés búcsúvacsora Kőröstárkányban
- Orgonaaudició Nagyváradon a székesegyházban
- Kórógyon, Tóthfaluban, Csernakeresztúron és Kőröstárkányban újból megtapasztaljuk a határon túli magyarok őszinte szeretetét és barátságát.

RÉSZLETES PROGRAM:

1. nap: **Indulás:** reggel 6 órakor a Batthyány tér felső rkp.-ről

Határátkelő: Udvar

Látnivalók: Laskó (Ősök Jussa emlékmű, református templom), Kopácsi rét (tanösvény a madárparadicsomban), Eszék (várlátogatás, városnézés), Szentlászló (mártírfalu, Szent László szobor – koszorúzás), Kórógy (zenés közös vacsora, Dezső Regina énekel)
Szállás és ellátás: az 1. napon Kórógyon falusi vendéglátó családoknál (kétágyas komfortos szobák)

2. nap: **Látnivalók:** Vukovár (városnézés, Mártírok Múzeuma), Újlak (várlátogatás, ferences kolostor Kapisztrán János ereklyéivel), Bácspalánka (határátkelő Szerbiába), Bács (várlátogatás), Zombor (városnézés), Bajmok (1944-es magyar áldozatok emlékhelye – koszorúzás), Csantavér (monumentális templom), Tóthfalu

Szállás és ellátás: a 2. és 3. napon Tóthfaluban faluturista gazdaságokban (kétágyas komfortos szobák)

3. nap: **Látnivalók:** Szabadka (városháza, kiegészítő városnézés), Palics (borkóstoló Maurer Oszkár pincészetében), Ludas (séta a tó körül), Magyarkanizsa (városnézés), Tóthfalu (falukázás, tájház, szíveslátás lankadt pitével, hangulatos közös vacsora)

4. nap: **Látnivalók:** Nagyikinda, Zsombolya (határátkelő Erdélybe), Temesvár (kiegészítő városnézés), Lugos, Déva

Szállás és ellátás: a 4. napon Csernakeresztúron, faluturista gazdaságokban (kétágyas komfortos szobák)

5. nap: **Látnivalók:** Brád (Arany múzeum), Vulkán-hágó (panoráma és fotószünet),

Abrudbánya, Verespatak (séta a „halálraítelt” városban), Aranyos-völgye, Biharhágó, Kiskoh (Medve-barlang csodálatos cseppkövekkel), Belényes, szíveslátás Kőröstárkányban

Szállás és ellátás: a 5. és 6. napon Kőröstárkányban falusi vendéglátó családoknál (kétágyas komfortos szobák)

6. nap: **Látnivalók:** Boga-völgye (terepbuszos utazás a Pádis-fennsíkra), Szamosbazár (túra a karsztfennsíkon, áthaladás saját elemlámpákkal az Aragyásza barlangon), szalonnasütéses piknik a fenyves tisztásán, Kőröstárkány (zenés búcsúvacsora)

7 nap: **Látnivalók:** Nagyszalonta (Arany János Csonkatornya, Sinka István és Zilahy Lajos szülőháza, találkozó a szeretetotthonban Bőjte Csaba neveltjeivel), Nagyvárad (kiegészítő városnézés, orgonaaudíció a székesegyházban)

Határátkelő: Ártánd

Érkezés: Budapestre 21 óra körül

Részvételi díj: 67000 Ft/fő. Ifjúsági kedvezmény 18 év alatt 17000 Ft.

Buszki költség (min.40 résztvevő esetén) 22000 Ft/fő.

A bejárt helyek hangulatát tájba illő zenével, felolvasásokkal és a népköltészet remeikeivel idézzük fel.

Hirdetés

Vass Erika vagyok, Szentendrén a Szabadtéri Néprajzi Múzeumban dolgozom néprajzkutatóként, és a leendő Erdély épületegyüttes vezetője vagyok.

Az elmúlt években Erdély több pontján bontottunk le épületeket, melyeket Szentendrén fogunk felépíteni és berendezni. Terveink között szerepel egy történeti kiállítás is, amiben fontos elem lesz az erdélyi örmények történetének és kultúrájának bemutatása. Azért keresem Önt, mert a kiállításához olyan tárgyakra lenne szükségünk, melyek által hiteles képet nyújthatunk az örményekről. Amennyiben bárhol lenne eladó tárgy, kérem, értesítsen minket.

Vass Erika (vasserika@gmail.com) Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Szentendre

1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1%

Közeledik az adóbevallás ideje... A törvény szerint személyi jövedelemadónk (kétszer) egy százalékát erre jogosult, bejegyzett egyházaknak, közintézményeknek, civil szervezeteknek, egyesületeknek ajánlhatjuk.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület jogosult arra, hogy személyi jövedelem-adónk 1 %-át az EÖGYKE-nek ajánlhassuk.

Tizenkilencedik éve működő Egyesületünknek így lehetősége nyílik arra, hogy működése anyagi nehézségeit részben megoldja. Meggyőződésünk, hogy az EÖGYKE kezdetől fogva nyitott könyvként működik, hiszen minden lépésünkről rendszeresen beszámolunk az Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek hasábjain.

Akik részt vesznek programjainkon, meggyőződhetek arról, hogy a tagdíjat, adományokat, a pályázatok során elért támogatásokat kizárólag kulturális és hitéleti identitás-örzésünkre, hagyományaink ápolására, a magyarörmény társasági élet, a közösség megteremtésére, jobbítására fordítjuk. Kérjük, hogy jövedelemadója bevallásakor gondoljon Kulturális Egyesületünkre – ezáltal önmagára is. Hiszen azért dolgozunk, hogy magyarörmény közösségünk céljait megvalósítsa, örmény gyökereink tárgyi és szellemi kultúráját megőrizze, átadja gyermekeinknek, unokáinknak – az utókornak. Tartozunk ezzel tehetséges, tisztességes és jó magyarrá vált őseinknek, tehát önmagunknak is.

Nem kell mást tennie, mint a jövedelemadó bevallásakor az APEH által rendszeresített bevallási nyomtatványon nyilatkozatot tegyen szervezetünkre.

A kedvezményezett adószáma:

18085590-1-41

A kedvezményezett neve:

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Egyúttal kérjük és javasoljuk, hogy a másik egy százalékkal támogassa a

Magyar Katolikus Egyházat, amelynek technikai száma 0011,

amelynek részegyháza a magyarhoni, történelmi örménység Örmény Szerartású Római Katolikus Egyháza.

Templomunknak, amelyet évtizedeken át Kádár Dániel apátplébános vezetett, nincs önálló technikai száma! Köszönjük, hogy gondol ránk.

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1%

Esztergály Zsófia Zita a Fővárosi Örmény Önkormányzat elnöke, mint a 2015 február 14-én megrendezett, igen sikeres farsangi bál háziasszonya

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület folytatja a **pénzadományok gyűjtését** az erdélyi magyarörmény közösségek részére. Pénzbeli adományok az egyesület bankszámlájára befizethetők.

Bankszámlaszám: Budapest Bank Rt. Királyhágó fiók: 10100792-72594972-00000007

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület székhelye: 1015 Budapest, Donáti utca 7/a.

Postacíme: 1251 Budapest, Pf. 70. **Tel/fax:** 06(1) 201-1011

Elnök: dr. Issekutz Sarolta

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK – füzetek

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület kéthavonta megjelenő kiadványa

A kiadványt támogatja:

a Fővárosi Örmény Önkormányzat

(1054 Budapest, Akadémia u. 1. I. emelet 179, telefon: 332-1791)

(félfogadás: hétfőn 16.30–18.30 óráig, fovarosiormeny2014@gmail.com).

Nyilvántartási szám: 2.2.4/78/2002.

Felelős főszerkesztő és kiadó:

dr. Issekutz Sarolta

Munkatársak: Dr. Sasvári László, dr. Issekutz Sarolta, Bálintné Kovács Júlia (Kolozsvár),

Dr. Puskás Attila (Marosvásárhely)

Szerkesztőség: 1251 Budapest, Pf. 70. Tel.: (1) 201-1011, Fax: (1) 201-2401

Lapzárta: minden páratlan hónap első hétfőjén!

Tördelés: Gulyás Zsolt

Nyomdai munkák: Pannónia Nyomda Kft.

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK

f ü z e t e k

„Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék...”
(Vörösmarty Mihály)

az Erdélyi Örmény Gyökerek
Kulturális Egyesület
kéthavonta megjelenő kiadványa

XIX. évfolyam 217. szám
2015. május-június

Tisztelt Olvasóink!

2015-ben az EÖGY füzetek *minden páratlan* hónapban jelenik meg, míg a Fővárosi Örmény Klub *minden páros* hónapban kerül megrendezésre a hónap harmadik csütörtökén – kivéve augusztusban, amikor 19-én szerdán – kerül megrendezésre. Mindenkit szeretettel várunk a Pest Megyei Kormányhivatal Nyáry Pál termébe, bejárat a Budapest V., Városház utca 7. szám felől.

Örmény bűnbánat – május

„Krisztus eleven tűz! Lobbantsd lángra bennem szereteted tüztét, amelyet meggyújtottál a földön, hogy égesse el lelkem szennyét, tegye tisztává lelkiismeretemet és törölje el testem bűneit. Gyűjtsa fel ismereteid fényét lelkemben. És irgalmazz ...”

Örmény
kódex-motívum

A négy őselem (föld, víz, tűz, levegő) egyike a tűz. Persze ezek az őselemek tapasztalatiak és nem a tudomány eredményei. A tűz sokszor szerepel a Bibliában is. Gondoljunk Illés prófétára vagy arra, hogy a Szentlélek tüzes nyelvek alakjában szállott le az első pünkösdkor. Snorhali Szent Nerszész imájában itt szerepel a szeretet tüze, részben mint az átalakító tűz, mely megtisztít, részben az ismeretek fényét gyűjti meg a lélekben. Sokszoros szimbolikája van, melyen érdemes elgondolkozni.

dr. Sasvári László

Lapunk az interneten: a www.magyarormeny.hu honlapon is olvasható.
Elektronikus levélcímünk (e-mail): magyar.ormeny@t-online.hu

Gyertyaláng mellett

A Fővárosi Örmény Klub április 17-i délutánján a törökországi örménység ellen 1915. április 24-én megkezdett népirtásról emlékezett meg a közösség a 100. évforduló kapcsán. Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület által rendezett műsorban *Dr. Issekutz Sarolta* elnök felelevenítette a népirtás célját és módszereit, amelyek eredményeként az I. Vh. égisze alatt szinte észrevétlenül került végrehajtásra az örménység kiirtása a legkegyetlenebb módszerekkel, amelyek eredményeként a törökországi kb. 2 millió főt számláló örmény nemzetiség teljesen megszűnt létezni. Talaat, Enver és Dzsamál pasák titkos dokumentumaiban leírtak alapján szisztematikusan történt a megsemmisítés török, kurd és cserkesz közreműködéssel, melynek 1,5 millió örmény esett áldozatul. Törökország a mai napig tagadja a népirtás elkövetésének tényét. A 100. évforduló kapcsán Ferenc pápa is az örmény népirtás terminológiát használva emlékezett meg az áldozatokról, amelyek a Magyar Kurirban megjelent közleményeit is ismertette az előadó.

A borzalmakat elszenvedő, megsemmisített örmény testvéreink emlékére egy perces néma felállással adóztunk, majd Fogolyán Kristóf fuvolaművész az áldozatok emlékére komponált szerzeményét adta elő.

Az est második részében a 75 évvel ezelőtt elhunyt *Dr. Urmánczy Nándor* (Toplica, 1868. okt. 1. – Maroshévíz, 1940. október 31.) erdélyi örmény származású politikusra, íróra, országgyűlési képviselőre, a Védők Ligák Szövetségének elnökére, a „megalkuvás nélküli magyarra”

emlékeztünk vetítettképes előadással. Vendégünk volt *Dr. Gortvay István* ügyvéd, aki közvetlen módon emlékezett meg édesanyjáról, Urmánczy Annáról és nagyapjáról, elhivatottságáról, kemény politikai kiállásáról, hazaszeretetről. (Életrajza keretes írásunkban.)

A klub háziasszonya ismertette az Urmánczi név jelentését: Urmia (Perzsia) helységből való az Urmia tó partján, azaz Urmánczhián. Lengyelországból kerültek a Kárpát-medencébe. 1786-ban Lengyel Urmánczi Mihály, aki 1790. dec. 10-én jött Kuthiból Szamosújvárra, egy keresztlevelet mutatott *Mosoro Sámuel* Kuthi-i örmény szertartású prépost aláírásával, 1788. dec. 31-én. A keresztlevél Romáskánnak nevezi őket, tehát ez volt a vezetéknévük. Báró *Romáskán* volt lembergi örmény katolikus érsek sírja a lembergi temetőben megtalálható. (Szongott Kristóf feldolgozása alapján)

Az estet támogatta a Bp. Föv. II. ker. Örmény Önkormányzat.

M

dr. Issekutz Sarolta és Gortvay István

Dr. Urmánczy Nándor

Maroshévíz (Toplica) 1868. okt. 1. – Maroshévíz 1940. október 31.

Sokgyermekes családba született *Urmánczy János* (1805–1876) és *Novák Mária Magdolna* (1836–1900) fiaként. Nyolc testvére volt, négy fiú és négy lány. Az Urmánczy család 1650 környékén Lengyelországban emelkedett bárói rangra, jóllehet a címet szinte alig használták. Brassóban kezdett tanulni, majd Budapesten 1895-ben jogi doktorátust szerzett. Életének ezen szakaszában volt jegyző és főszolgabíró Küküllő és Maros-Torda vármegyékben. Ekkor jelent meg több verse, dala, valamint sok szép helytörténeti monográfiája, amiért 1896-ban az Erdélyi Kárpát Egyesület a „Turistaság Bajnoka” címet adományozta neki.

1908-ban kötött házasságot szatmárnémeti *Freun Júlia* Irénnel, házasságukból Júlia és Anna gyermekeik származtak.

Politikai korszaka

1902 és 1918 között 16 éven át volt a Szászregeni választókerület képviselője az Országgyűlésben. (Ezen időszakban volt olyan ciklus, amikor 16 örmény gyökerű képviselő ült a Parlamentben.)

Képviselősege idején 1909-ben épült székely körvasút Szászregén és Gyergyószentmiklós közötti szakasz átadása is nevéhez fűződik, valamint Maroshévízen az első bíróság és pénzügyőrség felállítása is. A Szabadelvű Pártból a Nemzeti Pártba távozott annak újjáalakulása után, melyet követett a Függetlenségi és Negyvennyolcas Pártba történő átlépése. Tökéletesen beszélt és írt angolul, franciául, németül és románul. Több könyve is megjelent ebben az időszakban. 1917-ben önként bevonult katonának. A 9-es honvédhuszároknál teljesített szolgálatot a Bukovina-i fronton,

zászlósi rangban. Vitézségi érmet is kapott. 1918 novemberében megalakította a *Székely Nemzeti Tanácsot*. 1928-ban küldöttséget vezetett Lord Rothermere angol újságvállalkozóhoz és miniszterhez, aki támogatta az irredenta mozgalmat.

Csak 1940. október 23-án térhetett vissza szeretett szülőföldjére, ahol 8 nap múlva ragadta el a halál, október 31-én.

Munkássága

Az ő kezdeményezésére készültek el a budapesti Szabadság téren az Észak, Dél, Kelet és Nyugat szobrok, melyeket 1945 februárjában a betörő szovjet csapatok pusztítottak el. Nevéhez fűződik a *Védők Ligája Szövetség* alapítása, a *Nemzeti Hiszekegy* az ő indítványára született, az *Ereklyés Országzászló*, a Honvédelmi Párt alapítása és még sok más. Ő alapította és építtette Maroshévizen az első állami iskolát, továbbá az első maroshévízi újságot (*Topliczai Hiradó*, 1895). 1902-ben testvérével újból megalakították Maroshévizen az amatőr színjátszó társulatot.

Emlékezete

1942 decemberében az *Erdélyi Férfiak Egyesülete*, Urmánczy tiszteletére a Margitszigeten a kedvenc padja és két fája mellett, felállítottak egy 3 x 2 x 1 méteres mészkő emlékpádot, melyet *Siklody Lőrinc* készített el, és a Szent Mihály templom előtti sétányon egy platán alatt állt. E pad egyik oldalán csorgó, a másik oldalán egy kis oszlop, három mélyített domborművel: az egyiken Urmánczy profilja, a másodikon az Ereklyés Országzászló előtt szónokoló Urmánczy, a harmadikon az Erdélyi Férfiak Egyesülete címe-re volt látható, melyet *Füredi Richárd*

készített. A szovjet rendszer az emlékpádot megsemmisítette.

Dr. Urmánczy Nándor sírjánál József főherceg Országzászlót avatott és Maroshévíz díszpolgárává avatták. 2011. szeptember 5-én Maroshévízen *Kövér László*, a Magyar Köztársaság Országgyűlésének elnöke jelenlétében, felavatták Urmánczy Nándor első köztéri szobrát.

A megsemmisült emlékpádot újjáalkotott változatát - *Módy Péter* szobrászművész és *Dani Gyula* szobrász művét – 2013. október 1-jén, Urmánczy Nándor születésének 145. évfordulója alkalmából újból

felállították a Margitszigeten. Az alkotást *Tarlós István* budapesti főpolgármester és *Németh Szilárd* országgyűlési képviselő, Csepel polgármestere avatták fel az eredeti helyszínen, a szigeti szabadtéri színház előtt. A padon lévő emléktábla szövege:

„Dr. Urmánczy Nándor országgyűlési képviselő 1868-1940. A trianoni béke elleni irredenta és revíziós mozgalom megteremtője és vezére. Az Ereklýs Országzászló Intézmény megalapítója, örökös elnöke. Hiszek Magyarország Feltámadásában.”

A Klub közönsége

Az örmény kiállítás nyerte a Velencei Biennálét

A diaszpórában élő örmény művészek munkáiból válogató, Armenity/Haiutioun című kiállításával Örményország nyerte el a legjobb nemzeti pavilonnak járó Arany Oroszlánt az 56. Velencei Nemzetközi Képzőművészeti Biennálén, az All the World's Futures című főkurátori kiállítás művészei közül pedig az amerikai Adrian Pipert jutalmazták Arany Oroszlánnal. http://hvg.hu/kultura/20150509_velenceibienale

Jakubinyi György püspöki jubileumára készülnek Gyulafehérváron

Jakubinyi György érsek, a Gyulafehérvári Főegyházmege főpásztora április 29-én ünnepli püspökké szentelésének huszonötödik évfordulóját. A jubileum alkalmából az érseki iroda és *Tamás József* segédpüspök adott ki közleményt, melyeket az alábbiakban közreadunk.

Érsek úr nem óhajt semmilyen ünnepséget, méltatást az évforduló kapcsán. A püspökké szentelés helyén, a csíksomlyói kegytemplomban már bemutatta hálaadó szentmiséjét húsvét után, néhány osztálytársa jelenlétében, minden ünnepélyesség nélkül.

A püspökszentelés évfordulóján hálaadó szentmisét mutat be a gyulafehérvári székesegyházban.

2015. április 29-én, a gyulafehérvári székesegyházban délelőtt 10 órakor kezdődött a hálaadó, jubileumi szentmise, majd 12 órától, a teológia Aula Magna termében díszgyűlésre kerül sor az Erdélyi Magyar Egyházirodalmi Iskola szervezésében. Ennek keretében hangzottak el a köszöntőbeszédék. Az ünnepség után szerény, alkalmi kínálatra is sor került.

Befejezésül érsek atya kérését tolmácsolom, amely a jubileumi emlékképen szerepel:

„Püspökké szentelésem 25. évfordulóján kérem imáikat.”

Gyulafehérvári Érseki Iroda

Excellenciás és Főtisztelendő Dr. Jakubinyi György érsek úr püspökké szentelésének 25. évfordulója

Huszonöt éve annak, hogy 1990. április 29-én püspökké szentelték Excellenciás és Főtisztelendő Dr. Jakubinyi György érsek urat, főegyházmege főpásztorát. Püspökké szentelése a csíksomlyói kegytemplomban, a Szűzanyát különösen tisztelő székesegyházban e csodás helyén történt. Itt kapta a főpapi jelvényeket és

a gyűrűt, amelyek az egyházmegyével és népünkkel való eljegyzésének jelei.

Az isteni gondviselés akkor úgy intézkedett, hogy ő legyen főmunkatársa Excellenciás és Főtisztelendő **Bálint Lajos** érsek úrnak, majd utódként főegyházmege főpásztora. Ebből a huszonöt évből négy évig mint segédpüspök

szolgált főegyházmegyénket, huszonegy éve pedig már mint főpásztor vezeti.

Számára könnyebb lett volna a tudományos élet világában maradni, amelyben tizennyolc évet töltött el a hittudományi főiskola katedráján...

Természetesen attól sem szakadt el teljesen, bizonyosság rá megjelent könyvei, tanulmányai, cikkei és előadásai. Főpásztori tevékenysége azonban a tanárhoz képest sokrétebbé vált. A réabízott főegyházmegye igazgatása, minden gondja és problémája nehezedett vállaira.

Mai globalizálódó világunk egészen más kihívásokkal jelentkezik, mint korábban. Az elvándorlás, idegenben való munkahelykeresés megbolydult méhkaszhoz tette hasonlóvá vidékünket is.

Népünk drasztikus fogyatkozása elkecsesítő jelenséggé vált. A kettős – nemzeti és felekezeti – kisebbségben élés minden hátránya súlyos teherként nehezedik az itt élőkre. Az önzésnek, a korrupciónak, szabadságnak és hazugságnak légköre szorongja körül az emberek életét. Az elszegényedés nyomja rá egyre jobban bélyegét sokak életére...

Ilyen kihívások közepette kell a csatát megvívnia annak, aki nem felelőtlenül vállalja a vezetői szerepet. Ezt vállalta főpásztorunk is. Folytatja elődei megkezdett munkáját, az Egyháztól elkobzott javak, épületek, kultúrkinccsek visszaszerzését, mert ez a harc még nem zárult le. Egyházi intézményeink újbóli kiépítése: iskolák, öregotthonok, szociális otthonok, tanulmányi házak létesítése, új templomok építése, régi templomok, egyházi épületek tatarozása, a lekipásztorkodás korszerűsítése – azok a feladatok, amelyek kiemelkednek a mindennapok teendői közül.

A lelki megújulást szolgálta az 1996. esztendő húsvétján meghirdetett

főegyházmegyei zsinat, amely – négyéves előkészület után – huszonnégy dokumentumban vázolta fel azt az utat, amelyben főegyházmegyénknek sajátos erdélyi viszonyok között kell megélnie az evangéliumot az új évezredben.

Ugyancsak a lelki megújulást szolgálta a főegyházmegyénk alapításának ezredik évfordulójára meghirdetett millenniumi esztendő, amelyet 2009-ben tartottunk meg.

Amikor püspökké szentelésének huszötödik évfordulóján köszönteni szeretnénk főpásztorunkat, és szeretnénk Istennek megköszönni, hogy személyében egy talentumokkal megáldott főpásztort adott nekünk, a Zsidókhöz írt levél szerzőjének szavaival kérlek titeket kedves hívek: „Bízzatok vezetőitekben, és hallgassatok reájuk, mert ők vigyáznak lelketekre úgy, mint akik erről számot is adnak. Hadd tegyék ezt örömmel, és ne sóhajtozva, mert ez nem válna javatokra.” (Zsid 13,17)

Érsek úrnak köszönjük eddigi felelősségteljes munkáját, és további tevékenységét odaadással támogatva arra kérjük a jó Istent, hogy áldja meg, adjon számára további erőt és sok-sok egészséget!

Ad multos annos!

Gyulafehérvár, 2015.

Tamás József
segédpüspök, általános helynök

Magyar Kurír
2015. április 24.

„A gonosz győzelméhez elegendő az, ha a jó emberek nem csinálnak semmit.”

Edmund Burke
(1729-1797)

Kerek évforduló

címmel új sorozatot indítottunk, amelybe bárki bekapcsolódhat. Ezzel is szeretnénk felhívni a figyelmet az erdélyi örménység kiemelkedő személyiségeire az élet minden területén és ünnepelni büszkeségeinket. Általuk mi is gazdagodunk és még erősebben kötődünk örmény gyökereinkhez. Gazdag emberanyagból válogathatunk.

Dr. Gopcsa László

150 évvel ezelőtt született Szamosújváron

1865. jan.10-én. Középiszkolai és egyetemi tanulmányai végeztével a kolozsvári egyetemen, mint annak két ízben pályadíjnyertes és állami ösztöndíjas növendékét, 1886-ban az államtudományok, 1890-ben a jogtudományok doktorává avatták. 1888-ban a vallás és közoktatásügyi minisztériumban mint fogalmazó gyakornok kezdte meg pályáját.

1923-ban - teljes 35 évi szolgálat után - saját kérelmére helyettes államtitkári címmel nyugdíjba vonult.

Minisztériumi szolgálata alatt vezetője volt az irodalmi, közalapítványi és egyetemi ügyosztályoknak, emellett 23 éven át a minisztérium *Hivatalos Közlönyét* is szerkesztette. Két ízben állami támogatással külföldi tanulmányútra (Svédország, Anglia) is kiküldték. Ezenkívül többször mint miniszteri biztos, vagy mint miniszteri képviselő teljesített megbízást (a Nagybányai művésztelepet is ő nyitotta meg), majd több szaktanácsban és bizottságban is mint miniszteri megbízott működött.

Több belföldi kitüntetésén kívül a francia Officier d'Instruction Publique díszjelvény tulajdonosa, a londoni magyar kiállítás „Diploma for God Medall” és a lipcsei 1913 évi grafikai kiállítás elismerő okleveles kitüntetettje. Ezen kívül tiszteletbeli igazgató választmányi tagja több

társulatnak, egyletnek, melyek körében felolvasásokat, vagy előadásokat is tartott.

1885-től az irodalom terén is működött, 1913-ban az *Erdélyi Irodalmi Társaság*, 1923-ban az egri *Gárdonyi Társaság* tagjaul választotta.

Már gimnazista korában kiváló gyorsíró volt. 20 éves, mikor *Jókai Mór* 1885. febr.1-én Kolozsvárra utazott az Aranyember bemutató előadására. A „Magyar Polgár” c. lap számára leírta Jókainak minden szavát, a megérkezéstől az elutazásig, a díszében mondott felköszöntővel, a válaszokkal együtt. A gyorsírásból átirított szöveget gyorsan a nyomdába vitték és még tartott a díszebéd, mikor a lap már meg is jelent. Az első példányt Jókai kapta, elámult ezen az „amerikai” gyorsaságon. Kézzsoritással fejezte ki meglepettségét. Évekkel később a Petőfi Társaság egyik díszbédjén Jókai emlékezett rá, hogy Gopcsa László volt az ő kolozsvári gyorsírója.

Fontos megemlíteni, hogy a vele egy évben született *dr. Gopcsa Jakab* testvére korai halála után négy kiskorú gyermeke gyámságát Dr. Gopcsa László – aki sohasem nősült meg – vállalta fel és nemcsak anyagilag segítette az özvegyet, hanem ellenőrizte is a gyermekek tanulmányi eredményeit, nyelvtanulásukat – különösen még örmény nyelvet is tanultak,

ezért Pestről rendszeresen leutazott Szamosújvárra.

Egy grófnő portrét festett dr. Gopcsa Lászlóról díszmagyarban. Ez a kép a csaldi ebédlő falán függött, amely jelenleg az Orlay u. 6. szám alatti Örmény Katolikus Plébánia fogadó szobája falán található. Ugyanitt a múzeumban van egyik fotója is díszmagyarban, egy könyve

Dr. Gopcsa László

és a szamosújvári Gopcsa ház fényképe is. 1933-ban halt meg Budapesten. *Gyalui Farkas* nekrológiának azt a címet adta: Szamosújvár hű fia. Az is volt, jóllehet hivatalnokai éveit zömét Pesten töltötte.

Negyvenéves írói munkásságában jogi, közgazdasági, gyorsírási, néprajzi, pedagógiai és szépirodalmi cikkei jelentek meg újságokban, szaklapokban és folyóiratokban.

Dr. Gopcsa Jakab

Önállóan megjelent füzetei és könyvei:

A magyar gyorsírás modern irodalmának negyedszázada, Szamosújvár 1887
 Örmény közmondások, Kolozsvár 1888
 Büntetőjogi elvek a legrégebb népeknél, Budapest 1891
 A magyar gyorsírás története, Budapest 1893, II. bővített kiadás Szeged 1918
 A közoktatás a kiállításokon, Budapest 1896
 L'enseignement des Sciences Sociales en Hongrie, Párizs 1900
 Emlékezés Markovits Ivánra, Budapest 1905
 Dr. Gopcsa László gyorsírási ünnepi beszédei, Szeged 1914
 Magyar gyorsírási rendszerek, Szeged 1921
 Az örmény népélet, Budapest 1922
 Gárdonyi Géza élete és legelső írásai, Budapest 1923
 Örmény regék, Olcsókönyvtár, Budapest 1911
 Emlékezések, Budapest 1925
 Vallásosság Gárdonyi írásaiiban, Eger 1927

Örmény levelek, Budapest 1928

A gyorsírás története, elméletének és módszertanának tankönyve, Budapest 1922 (Dr. Wagner Józseffel együtt)

Ő írta az utolsó „békebeli” teljességet közvetítő magyar lexikon, a Pallas örmény vonatkozású és gyorsírásról szóló cikkeit is.

Dr. Gopcsa Jakab

Dr. Gopcsa László testvére - is 150 éve született Szamosújváron, 1865. november 22-én.

Az elemi és algimnáziumi osztályokat szülővárosában, majd a felsőbbeket a kolozsvári katolikus főgimnáziumban végezte el, majd egyetemi tanulmányait Kolozsvárt, Budapesten és Bécsben folytatta. 1889-ben avatták fel az orvostudományok doktorává a kolozsvári egyetemen, együtt László testvérel, akit ugyanakkor már mint államtudományi dokort jogtudományok doktorává is felavatták. Az egyik kolozsvári lap „Ikertudorok” címmel jelentetett meg erről egy cikket.

Szamosújváron kezdte orvosi gyakorlatát. A városi gimnázium államosítása után az intézet orvosa és egészségtan tanára lett, később városi orvosnak is megválasztották. Mint bizottság tagja a megyének és választott képviselőtestület tagja a városnak élénk és önzetlen tevékenységet fejtett ki a közéletben: megalapította a helybeli függetlenségi 48-as pártot, megindította és szerkesztette a *Szamosújvár és Vidéke* c. hetilapot, részt vett a Függetlenségi és 48-as Kör alapításában és minden kulturális mozgalmában szülővárosának. Életének 42. évében ragadta el a halál, 1907. november 7-én hunyt el Szamosújváron.

Egy logo története

Puskás Attila Barna – erdélyi magyarörmény jelkép

Az örmény genocídium kirobbanásának századik évfordulójának napján írom e levelet.

Azt gondolom, e nap méltó alkalom közzétenni egy olyan általam megálmodott jelkép létrejöttét, amely az együvé tartozásról és az összefogásról szól.

<http://youtu.be/o8fuNhYN4U4>

Ajánlom szeretettel mindenkinek!
 Külön köszönet a Gondviselésnek!

Puskás Attila Barna

Szombathy Bálint

Ázbej Kristóf

Nagy arcok a házban című kiállításának megnyitóján

Ázbej Kristóf valami olyan új szemléletet hozott be a magyarországi képzőművészetbe, amit deklaratív értelemben mindeddig egyedül képvisel. Bár parciálisan itt-ott megmutatkozik másoknál is a fuzionista nyelvformáló elv egyik-másik „nyomeleme”, mindent átfogó, hivatásos programként kizárólag nála mutatkozik meg.

A fúzióművészet valójában egy meglehetősen tág fogalom és esetenként mást jelenthet. Az Egyesült Államokban például elsősorban az országban élő kultúrák egyesülését, áthatását értik rajta. A terminus létrejöttét az orwelli 1984-es *Rassouli* iráni származású absztrakt szürrealista festő nevéhez, aki azon fáradozott, hogy egymásba ojtja a keleti miszticizmust a nyugati művészet technikai eszközeivel. Ma az Újvilágban fúzióművészeti intézmények egész láncolata működik, melyekhez százával csatlakoznak mindenféle művészeti ágban dolgozó alkotók, akik az amerikai létmegnyilvánulás moralizáló stílusában mindenekelőtt érzelmi-lelki tartalmak egyesítéseként fogják fel a szintetizáló kulturális törekvést.

A fúzió művészete Ázbejnél nem kizárólag kulturális küldetés, hanem elsősorban a festészet területére, annak nyelvi megújítására irányuló mély gondolati és

nyelvfilozófiai próbaterep. Olyan próbaterep, amelyben a letűnt korok festészetének az emblematisz képi elemei kerülnek kimerítésre egy ahhoz hasonlatos metaforikus rosta alkalmazásával, mint amelyet a régi idők aranyásói használtak, hogy a mindenféle ásványi törmelékből kicsippentsék a felvillanó nemes rögöket, szilánkokat, amelyeket aztán az ötvösök új formába öntöttek, vagyis fuzionáltak. Tudom, ez a párhuzam csak nagy vonalakban állja meg a helyét, ahhoz viszont tanulmányt kellene írnom, hogy aprólékosan megmagyarázzam, miért van így.

A képek megtévesztésig hasonlítanak a festészeti alkotásokra, s csak tüzetesebb szemlélődés következményeként nyugtázható, hogy híján vannak annak a sok esetben festékkitüremkedéseként meghatározható háromdimenziós kiterjedéseknek, melyek minden megfestett táblaképnek a sajátossága. Stilisztikai értelemben a munkák egyidejűleg sorolhatók be a szürrealizmus és az expresszionizmus formavilágába. Ha Ázbej hagyományos festő lenne, akkor minden bizonytalanságos esetmozdulatokkal operálna. Mivel azonban számítógépművész, naivan képzelhetnénk, hogy bizonyára rendszeresen csapkodja az egeret ide-oda, az asztal egyik végéből a másikba, megteremtve

azt a dinamikus képmezőt, amely mindegyik munkáját jellemzi.

Elnézést, hogy a humor eszközét vettem elő, de gyakorlatból tudom, hogy humorral néha sokkal többet el lehet mondani, mint tudományos észjárással. A lényeg, hogy a művész képi darabkákból, cefatokból, a művészettörténet mindenféle apró idézeteiből forrasztja össze a képeit, fuzionálva bennük úgy értékest, mint kevésbé értékest az évszázadok palettájáról. Munkamódszere talán a filmművészet múlt század eleji montázstechnikájához áll a legközelebb, miközben ugyanakkor vérig posztmodern is, alkalmazva annak történeti idézetechnikáját. Képi forrásainak beazonosíthatósága és eredetkapcsolati rendszere által azonban az összes képmozaik kivétel nélkül valamely már meglévő konkrét műalkotás származéka, úgy mond „égéstermeke”. Ezzel a kiemeléses módszerrel alkotni semmivel sem egyszerűbb, mint ecsettel dolgozni, hiszen majdhogynem régészsként és a művészettörténet alapos ismerőjeként kell úgy megteremtteni egy önmagában vett egyedi alkotást, hogy az alkotóelemek forrása talányos maradjon a néző számára, ne legyen banálisan felismerhető. A titkot legfeljebb azok fejtethik meg, akik legalább oly alapos ismerői a művészettörténetnek, mint maga a művész.

Ázbej nem a nagy mesterek által kíván babérokra törni, még ha tőlük kölcsönzi is a motívumokat. Mindegyik képe olyan, mint egy sakkjátszma vagy egy kirakójáték, melynek a megoldása egyszerű, megismételhetetlen. Különböző ikon és stilisztikai lepedékeket enged át egymáson, hogy azok szövetekként funkcionálva kirakni engedjék a végső képi mező mozaikgyűjtését. A kiállításon az utóbbi években készült mintegy háromszáz

fuzionista digitális portréból láthatunk válogatást. Ázbej a művészettörténet egyik legelterjedtebb műfaját idézi meg, hogy megmutassa nekünk a valóság-hűségre egyáltalán nem törekvő szintetikus kifejezőmód különösen groteszk esztétikáját: ismert arcok apró elemeiből új arcot teremt, egy új történelmi archetípust.

Bizonyára hallott mindenki a francia Orlanról, aki a 90-es évek közepén azzal vált világhírűvé, hogy lépésről-lépésre átplastikáztatta az arcát. Allát Boticelli Vénuszáról mintáztatta át, orrát Jean-Léon Gérôme Psychéjétől, ajkait François Boucher Európájától, homlokát pedig Leonardo da Vinci Mona Lisájától vette kölcsön azzal a céllal, hogy testi valóságában próbálja megteremtteni azt az összevont női eszményt, amelynek elemei kivétel nélkül férfi művészek alkotásairól származnak. Technikai értelemben, tudniillik a montázsművelet szintjén kimutatható a hasonlóság Ázbej és Orlan között, üzeneteik azonban merőben különbözőek. Ázbej ugyan tudja, ki mindenkitől kölcsönzött össze egy arcképet, de a közönség felé kommunikálva nem elsődlegesen mérvadó a számára, hogy a régészeti anyag mögött milyen nevek állnak. Ő nem a nagy neveket tekinti öngazolásnak. Továbbá a történeti mintákat nem egy konkrét, ráadásul élő személy arcására húzza rá, hanem a mintákból szerkeszt meg egy soha nem volt arcot. Ázbej nem oly mértékben szépségkutató, mint amilyen mértékben személyiségkutató. Illetve meglehet, ő olyan szépségre esküszik, amilyenre mi nem is gondolhatunk.

(Elhangzott 2015. március 31. *Fészek Galériában, Budapesten.*)

Új Művészet on-line

Közlemény

Velünk élő kultúrák: Örmények

Országos kulturális vetélkedő világi- és egyházi középiskolák tanulói részére

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület úgy határozott, hogy a Kárpát-medencei magyarörménység a 2015-ös esztendőben két kiemelkedően jelentős esemény kerek évfordulóját egy éven keresztül folyamatosan tartó rendezvény-sorozattal kívánja megünnepelni. Egyfelől az erdélyi örmények örmény katolikus hitre történő áttérését szervező és végrehajtó *Verzár Oxendiusz* (Oxendio Virziresco 1654-1715) erdélyi örmény katolikus püspök halálának 300. évfordulója, másfelől az Örmény Genocídium 100. évfordulója alkalmából meghirdeti és megszervezi az országos középiskolás tanulmányi versenyt. A verseny meghívásos módon a magyar egyházi- és világi középiskolák részére kerül megrendezésre.

Mindkét kerek évforduló sorsfordító volt a hazai történelmi örménység számára. Verzár Oxendiusz püspök örmény katolikus hitre térítése indította el az I. Apafi Mihály fejedelem által befogadott moldvai menekült örmények beilleszkedését új magyar hazájuk társadalmába, kultúrájába, amelynek eredményeként már 1848-49-es szabadságharc idején azt mondták öseinkről, hogy „Magyarabbak a magyarnál!”

Az Örmény Genocídium borzalmai elől Magyarországra menekültek tragédiáját eleink valamennyien átérezték és segítették őket minden erejükkel a beilleszkedésben. Szívesen vették, hogy a nálunk otthonra lelt örmények a feledésbe merült örmény nyelv és ősi örmény kultúra átadásával örmény kulturális identitásuk megmaradásához járulnak hozzá.

A verseny témái:

- Örményország földrajza és történelme, a független Örményország.
- Az örmény írásbeliség, az örmény nyelv.
- Az Örmény Genocídium.
- A magyarörmények történelme a honfoglalástól az „ezeregytornyú” Ani székesfővároson keresztül az erdélyi városokig és Budapestig.
- Az örmény vallás: Örmény katolikus, örmény apostoli (gregorián, ortodox), az örmény szakrális kultúrtörténet (Ecsmiadzin-Lemberg-Szamosújvár-Erzsébetváros-Gyergyószentmiklós-Csikszépvíz-Budapest-Bécs-Velence), az örmény kódexművészet.
- Magyarörmények az 1848-49-es szabadságharcban.
- A magyarhonai örmény családok genealógiája, vezeték és keresztnévek etimológiája.
- Magyarörmény írók, költők, irodalomtörténészek.
- Magyarörmény képző- és iparművészek.
- Magyarörmény zeneművészek, színművészek, egyéb művészek.
- Magyarörmény gasztronómia.

- Híres magyarörmények a történelemben, a társadalmi- és politikai életben, a magyar államvezetésben, közigazgatásban, hitéletben, gazdasági-, tudományos életben, sportban.
- Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület tevékenysége, örmény nemzetiségi önkormányzatiság, magyarörmény közösségi élet Magyarországon és Erdélyben.
- *A döntő I-III. helyezett csapatok tagjai* utólag fogalmazványban beszámolnak a versenyről egy választott témában: „Gyökereim”, vagy „A verseny tanulságai számunkra”.

Az országos megkeresés során középiskolákat hívunk meg, amelyek 5-5 fős csapata és egy felkészítő tanár jelentkezését várjuk, akikhez eljuttatjuk a felkészítő anyagokat könyv, DVD, illetve online módon, amely anyagok a verseny végén a középiskola könyvtárában maradnak adományként.

A verseny online elődöntőből (2015. november második fele) és döntőből áll, amely Budapesten kerül megrendezésre 2016. március második felében.

A játékosan zajló döntő nyilvános, média jelenléttel, örmény kulturális műsorral és kiállítással, gasztronómiai bemutatóval. A verseny lényege, hogy a versenyzők által megismert ismereteket osszák meg a hallgatósággal, mindezt kötetlen formában, vidám hangulatban. A zsűri a helyszínen pontozza a csapatokat és eredményt hirdet.

A verseny I. helyezett csapatát és felkészítő tanárát Erdélybe visszük el 1 hétre, hogy megismerjék az erdélyi örmény városokat, templomaikat, közösségeiket. A II. helyezett csapattal Bécsbe utazunk egy napra a Mechitarista örmény katolikus szerzetesrend temploma, múzeuma meglátogatására. A III. helyezett Budapesten az Örmény Katolikus Lelkészség vendége lesz, amelynek során megismerik a templomot, múzeumot, a történelmi örmény közösséget.

A versenyben résztvevő valamennyi szereplő könyvjutalmat és oklevelet kap.

A program tervezett szakmai hatásai:

A vetélkedő remélt eredménye, hogy a tanulók megismerik a 350 évvel ezelőtt a Kárpát-medencébe menekült, mára már magyar anyanyelvű örmények több évezredes történetét, kultúráját, hitéletét; gyakorolják az önálló ismeretszerzést a speciális forrásanyagokból; tudatosul bennük, hogy a magyar kultúra milyen gazdag részskultúrákból (nemzetiségi kultúrák) áll össze, így az erdélyi örmény kultúrkincs is része; megismerik a hazai magyar anyanyelvű erdélyi örménység múltjában és jelenében a keresztény hit megtartó erejét; elmélyül bennük a magyarörménység – az azzal szorosán összefüggő határon túli magyarság - hozzánk tartozása, személyesen is megismerik közösségeit, múltját és jelenét; feltárul előttük a XX. század első, elhallgatott népiértésének, az Örmény Genocídiumnak hiteles története; megismerik a saját gyökereik ápolásának fontosságát; kreatívan alkalmazzák informatikai ismereteiket; a verseny referenciaként szolgálhat egy jövőbeni középiskolai *Nemzetiségi kultúrák* „tantárgy” bevezetéséhez.

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Gyarmati Béla

Örmény arcképek – Lukáts Lukács (8. rész)

Az örmény arcképekkel nem ismert embereket akarok bemutatni, hanem egykori örmény elődök közül némelyeknek máig fennmaradt portréját mutatom be az Olvasónak. Mindenkit arra biztatom, hogy az elődeiről fennmaradt képeket becsülje meg és kezelje szeretettel, mert ezeknek az érzelmi értéke pótolhatatlan. Most az egyik legrégebbi fényképünket mutatom be.

Lukáts Lukács élete

Lukáts Lukács 1782-ben született Zalatnán, a dúsgazdag erzsébetvárosi Lukácsok közül való *Lukács Jakab Ágoston* és *Dániel Mária* gyermekeként. Azt hihetnénk, valami különleges huncutság, hogy keresztnévül családnévét kapta, de ez tévedés lenne. Egyfelől, az erzsébetvárosi Lukácsok majd 300 ismert nevű férfia közül több mint egy tucatnyinak is Lukács az egyik keresztnévük bérmaneve, (mégpedig igen sokszor az elsőszülött fiúé). Másrészt, a korabeli örmény családok közt előfordulnak az Ábrahám Ábrahám, a László László, vagy a Todor Tódor nevek is. Ez az erdélyi örmények elmagyarosodásának korai szakában nem volt ritka névadási mód, és talán valami elfeledett mágikus hiedelem nyoma lehet. Nem utolsó sorban Lukáts Lukács kereszt/bérmanevei közt szerepelt a Tódor és az Imre (Heinricus) is, az utódokban azonban – tán épp furcsasága miatt – a kettős Lukács őrződött meg. Nevének írásmódja változatos: saját korában írták Lukáts Lukácsnak is, meg Lukáts Lukácsnak is, de sírkövén egészen egyedien LUKÁTS LUKÁTS szerepel.

Ámbár Lukáts Lukács Zalatnán született, és ott élve is gondosan fenntartotta az Erdély-szerte igen kedvező

kereskedési jogokat biztosító erzsébetvárosi polgárjogát (amire az alapot nem csak ott lakás, hanem ottani ház-, vagy házrésztulajdon után való oda-adózás is biztosíthatta). Ezt a zalatnai anyakönyvek hivatás rovatába bediktált „senator et postea magister elisabethopolensis”¹ bejegyzések igazolják. Meg kell jegyezni, hogy az „erzsébetvárosi” jelző a dédapja, Lukács Jakab által 1762-ben megszerzett armális nemesség ellenére sem nemesi előnév volt – hiszen a nemeslevélhez birtokot nem kaptak és a nemesítéskor még csak nem is Erzsébetvárosban, hanem Gyergyószentmiklóson laktak –, azonban fontosnak tartották az erzsébetvárosi polgársághoz való tartozásukat hangsúlyozni, előbb a kereskedési előjogok biztosítására, utóbb a birtokos nemessé vált rokonsággal való egyenjogúságot igazolandó.

Lukáts Lukácsnak többféle „foglalkozás”-áról vannak adatok: „gazdag örmény kereskedő”, majd (valószínűleg atyja után) zalatnai postamester, pénzváltó és végül, de egyáltalán nem melléleg aranybánya-tulajdonos². (A korabeli aranybányák már akkorra tőkét kötöttek le, hogy egyetlen ember nem birtokolhatta, de a bányatársulatok fő részvényesei, az igazgatósági tagok

éppoly szép jövedelmet húztak, mint ha csak egyedüli tulajdonosok lettek volna.)

Lukáts Lukács atyja kihagyta az erdélyi örmények 1760-as nagy nemességszerzési akcióját³, csak két évvel később, a második hullámban szereztek nemesi armalist, mégpedig alighanem a kiépülő postaállomás-rendszerben rejlő lehetőségekhez való hozzájutás érdekében. (A postamesteri állás ugyanis „bizalmi” állás volt, a nem nemes ember pedig nem juthatott állami álláshoz.) A zalatnai postamesterség egyfelől szépen jövedelmezett és lehetőséget adott törvényes mellékes pénzszerzésre is, másfelől társadalmi rangot jelentett.

Lukáts Lukács 1807-ben Zalatnán vette feleségül *Begidsán Katalint*⁴, és házasságukból hét fiú és három leány született. Gyermeküket gondosan taníttatta:

– Dávid Konstantin gyógyszerésznek tanult, diplomamunkája elkészült, de 22 éves korában meghalt,

– Dávid⁵ arany- és kénbányák résztulajdonosa volt, és később *Wagner Jozsef*val kötött házasságából való elsőszülött fia lett *Lukács László*, a későbbi miniszterelnök,

– János a Zalatna-környéki Boteși hegyen, Bucsum községben a „Jakab és Anna Bányatársulat” igazgatója volt, a zalatnai iskolaszék tagja,

– Mihály szintén több bánya igazgatóságában vezető szerepet töltött be (az 1899-es preszákai emlékműavatáson „volt 48–49-es nemzetőr”-ként neveztek),

– József gyógyszerész lett és nyugdíjba vonulásáig a schönbrunni udvari patikát működtette.

A lányok neveltetése más irányú volt. Anna leánya a zalatnai kohóműben dolgozó *Adorján György* mérnök felesége lett és a véres események következtében három gyerekkel megözvegyült. Róza⁶ 1850-ben

egy Galíciából áttelepült lengyel származású tisztviselőhöz ment feleségül.

Egyes feltételezések szerint Lukáts Lukács azon magánosok közé tartozott, akik az 1811-es és ’16-os devalváció kapcsán – jutalék fejében – közreműködtek a pénzváltásban, ezzel is hozzájárultak a család vagyonosodásához. Ezért nevezték 1849-ben „örmény pénzváltónak”. Lukáts Lukácsot az 1848–’49-es szörnyűségek során az oláhok kirabolták, házat felperzselték, őt magát feleségével és leányával együtt kivégzésre vitték és csak szerencsés véletlennek köszönhetően, hogy a lázadók egyik vezére megmentette őket (mert ilyen is volt...). (Később Lukáts Lukács Róza leánya a zalatnai véres események alatt tanúsított bátor embermentő cselekedeteiért magas uralkodói kitüntetésként a Ferenc József érdemkereszt arany fokozatát kapta.)

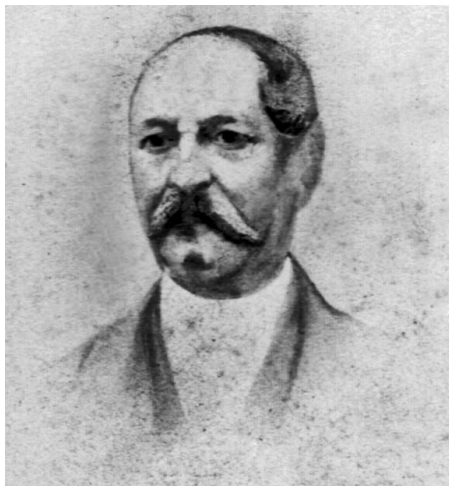
A Zalatnán élt Lukácsok többsége az 1848–’49-ben átelt viszonytagságok ellenére később is Zalatnán élt, egészen halálukig, csupán Róza követte férjét annak hivatala szerint különböző városokba. Lukáts Lukács öreg korára a postamesterséget János fia vette át. A Zalatna környékén fekvő ércbányák igazgatását, megosztva, Dávid, Mihály és János vették át, de a Zalatna-környéki bányák soha többé nem heverték ki az oláh dúlásokat: mire a bányákban és a kohóművekben esett károkat kijavították, addigra gazdaságtalanra váltak, és modernizálásukra az egykor legendás Lukács vagyontól már nem volt fedezet. (Az 1800-as évek legvégén Lukáts Dávid fiának, Lászlónak politikai pályára való lépésekor a Lukácsok végképp megváltak az egykor legendás bányáktól.)

Lukáts Lukács 1861-ben halt meg, sírja a zalatnai római katolikus temetőben máig megőrződött.

Lukáts Lukács arcképe

Lukáts Lukácsról egyetlen fénykép maradt fenn, ami öregkorában készült. Ez a kép minden tekintetben „kilóg a sorból”. Különlegessége ott kezdődik, hogy – sajnos – később nem készült róla festmény. Azzal folytathatjuk, hogy az ábrázolt személy kifejezetten egyszerű, szinte paraszti viseletben lett fotografálva. A magasan záródó nyakú fehér (vagy igen világos) színű ing örményes népviseletre emlékeztet, de a kép gyengesége miatt a részleteket nem lehet kivenni. Lukáts Lukács – a kép szerint – nem viselte az örményekre akkoriban meglehetősen jellemző bozontos szakállt (ami például József és Mihály fiának minden képén látható), hanem csupán egy szép „magyaros” bajuszt. Sajnos, a kép még a fényképezés azon kezdeti korszakában készült, amikor a halvány és kontrasztszegény másolatot gondos kézimunkával utó kezelni kellett: egyes vonások kiemelésével, vagy a ruházat „hozzárajzolásával”.⁷

A mintegy 5 cm x 7 cm-es fénykép

Lukáts Lukács fényképe, a családi albumból

vélhetőleg akkor készült, amikor Róza leánya 1850 nyarán férjhez ment és Zalatnáról férjéhez Gyulafehérvárra költözött. (Ekkor Lukács 68 esztendő volt.) A képet Róza leszármazottai a nagy becsben tartott családi fényképalbumban őrizték meg, mint az elődök legkorábbi fényképét, hogy most megoszthassuk az érdeklődőkkel.

Lábjegyzet:

¹ senator elisabethopolensis = erzsébetvárosi tanácsstag

² A Zalatna-környéki bányák aranyon és ezüstön kívül közel azonos arányban tartalmaztak sok más értékes ércet, egyebek közt például tellurt is, így egyáltalán nem csupán az aranyhozamuk jelentette e bányák értékét.

³ Mária Terézia 1758-ban úgy rendelkezett, hogy azon armális nemesek, akik a Temesi Bánságban birtokot vásárolnak, attól fogva teljes jogú birtokos nemesnek tekintessenek, amire válaszul 1760-ban 16 örmény família szerezte meg az armalist, majd vásárolt birtokot és hirdette ki a nemességét. Ezen akció kiugró jellegét mutatja, hogy az erdélyi örmények 1667 és 1939 közötti nemesítéseit vizsgálva ezen kívül csupán az 1762-es esztendő volt olyan, amiben 3-nál több nemesítés történt. (S ezeknek megint csak sajátos oka volt: Erdély szerte kiépült a postaállomások hálózata, ami a vagyonos és távolsági összeköttetésekkel jócskán rendelkező örmény nagykereskedők számára igen vonzó hivatalnak kínálkozott, azonban ehhez is hivatalképes, azaz nemes embernek kellett lenni. Míg az országgyűlés igyekezett az armalistákat nem-nemesként kirekeszteni, de a bécsi kormányzat által működtetett hivatal ilyesmire nem vetemedhetett. Ez az oka, hogy 1761-’62-ben további nyolc nemesítést kezdeményeztek az örmények. Tehát a 130 év alatt nemesített 59 erdélyi örmény familiának a fele 1760-’62

közt szerezte az armálisát, két kormányzati döntésre való talpraesett válaszként.

⁴ Begidsán Katalin arcképét a Füzetek 2014. októberi számában mutattuk be

⁵ Lukáts Dávid arcképét a Füzetek 2014. szeptemberi számában mutattuk be

⁶ Lukáts Róza arcképét a Füzetek 2014. november számában mutattuk be

⁷ Ilyenfajta fénykép-retusálásokon szerezte Zichy Mihály a később oly tökélyre vitt alakábrázolási készségét. Még az I. világháború korából is ismerünk olyan fényképet, ahol az arc fényképéhez – nem leplezve a technikát –, egyszerűen hozzárajzolták a kiegészítéseket és a ruházatot.

Meghalt Lászlóffy Csaba

(1939-2015. április 14.)

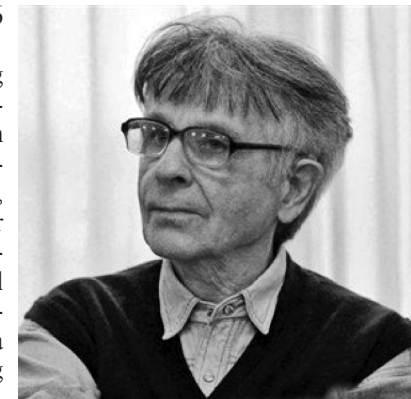
A kolozsvári író 76 éves volt.

Hosszú betegség után hunyt el. Munkássága során 1997-ben Berzsenyi-díjjal, 2005-ben József Attila-díjjal, 2009-ben a Magyar Köztársasági Érdemrend lovagkeresztjével is kitüntették, 1964-ben pedig megkapta a Román Írószövetség költészeti díját.

1960-ban a kolozsvári Babes-Bolyai egyetemen szerzett magyar nyelv és irodalom szakos diplomát, ezután a Szabadság napilap, majd a Dolgozó Nő, később a Családi Tükör hetilapok szerkesztőségében dolgozott. Költőként és prózaíróként egyaránt jelentőset alkotott, több mint negyven kötete jelent meg.

Hír24 MTI 2015 04. 15.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek 2014. májusi számában olvassuk önvallomását,

ama összeállítás részeként, amely 75. születésnapján köszönti a költőt, író, drámaszerzőt, műfordítót, esszéistát. Így fogalmaz: „Szellemi szülővárosom Kolozsvár; tágabb szülőföldem s állandó otthonom a magyar nyelv. És átmeneti otthonra találtam bolyongásaim során a világban s az időben ’kemény földön / leveles könyvtárban / Kemény János emlékiratában / nyílvesszőként zúgó Ázsiában / kitömött begygyel is élő tróféákban / keresztény máglyán vagy apokrif imában / fiktív hűségben és konkrét árulásban...’ Az egyedüli táj benünk él. Összekuszálva, középkori, ókori körvonalakkal, böjti szelekkel szántva – a legmaradandóbb haza.’

Lászlóffy Aladár öccseként nem lehetett éppen könnyű bejárni azt a nagyívű művészi pályát, amin több mint negyven

– a legkülönbözőbb műfajú – kötet állomá-sai sorjznak. S ráadásul Lászlóffy Csaba szemléletmódjának és szövegszerkesztő technikáinak van több olyan vonása, ami bátyjával rokon, de persze nemcsak vele, hanem más kortárs erdélyiekkel, *Szilágyi Domokossal* vagy *Panek Zoltánnal* vagy *Páskándi Gézával* is. Gondolhatunk a groteszk iránti vonzódásra, az önéletrajziség ironikus átírására, a formák felbontására való hajlamra, a történelem abszurditása iránti fogékonyságra, a hatalmas műveltség ihletadó szerepére. Lászlóffy Csabánál azonban mindig érezhető a melankolikus hangoltság, a bezárkózásra hajlamos sors vívódó keserősége.

1960-ban szerzett diplomát a kolozsvári Babes-Bólyai Egyetemen, első

verseskönyve 1964-ben jelenik meg (Aranyeső). Szinte minden erdélyi és magyarországi (Alföld, Kortárs, Életünk stb.) lap megbecsült munkatársa. Díjainak zöme romániai. Magyarországon – jócskán megkésve – József Attila-díjat kapott – és tagja a Magyar Művészeti Akadémiának. Az utóbbi két évtizedben egyre több kötete jelenik meg a határon innen, sajnálatos, hogy érdembeli kritikái visszhang nélkül. (Ebben a „sorsban” nagyon sokakkal együtt osztozik.) Honlapján számos prózai munkája és verse érhető el

(A.K.)

Megjelent: Alexa Károly: Távol az Araráttól...A magyarörmény irodalom (Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület, Budapest, 2014.)

ÖRMÉNY BŰNBÁNAT – június

„Mennyei Király! Add nekem országodat, melyet szeretteidnek ígértél! És erősítsd meg a szívemet, hogy gyűljölje a bűnököt, egyedül Téged szeressen és a Te akaratomat cselekedje! És irgalmazz ...”

A görög szertartásban egy ima így kezdődik: Mennyei Király! De ez az imádság a Szentlélekhez fordul. Ugyanakkor a római katolikus (latin) szertartásban – a II. vatikáni zsinat óta – az egyházi év utolsó vasárnapja Krisztus király ünnepe. A Szentháromság személyei a valóságban együtt tevékenykednek, de emberi módon beszélünk tulajdonításokról: az Atya a Teremtő, a Fiú a Megváltó, a Szentlélek a Megszentelő. Végső a Szentháromság mint Isten adja nekünk az Ő országát:

dr. Sasvári László

Meghívó

Budapest Főv. II. kerületi Örmény Önkormányzat szeretettel hívja az érdeklődőket a II. kerület Napja alkalmából megrendezésre kerülő hagyományos *Ízek utcája* rendezvényére 2015. június 13-án, szombaton déli 12 órára, melynek új helyszíne: Marczibányi téri Művelődési Központ és a lőtér közötti terület.

Szeretettel várunk mindenkit az örmény sátonnál, magyarörmény szívvel és ízekkel.
dr. Issekutz Sarolta elnök

Egyházi hírlevél

Tavasz és nyár az örmény katolikus lelkészségen

Örömmel várjuk *XIX. Bedrosz Nerszesz* örmény katolikus pátriárkát, aki május 21-24- között lesz Magyarországon, *Erdő Péter* bíboros úr meghívására. Ünnepi kórus kíséretű örmény nyelvű örmény katolikus szentmisét mutat be május 23-án a Szent István bazilikában 18 órakor, az Örmény Genocídium 100 éves évfordulója alkalmából. Erre a szentmisére szeretettel hívok mindenkit és akit szívesen elhívtok, azoknak kérlek, szóljatok! Nagy nyilvánosságra számítva az esemény meghívottai között a magyar közélet számos képviselőjének jelenlétére is számítani lehet.

Május 24-én, mivel mindenkit a 23-ai szentmisére várunk, nem lesz szentmise az Orlay utcában.

Világosító szent Gergely püspök búcsúünnepét június 21-én 11 órakor tartjuk a Bp. XI. Orlay utca 6 szám alatti örmény katolikus templomunkban.

A nyári időszakban, július és augusztus hónapban a szabadságok miatt csak kéthetente lesz szentmise az Orlay utcai templomunkban. A dátumok: július 5, 19, augusztus 2, 16, 30.

Örömmel látom, hogy az új mise időpont némileg gyarapította a vasárnapi misén részt vevők számát. Szeretném azt is, hogy az anyagi biztonságunk is erősödjék, amihez szükség van mindenki támogatására. A jövő év felújítási feladatait szeretném az ősz elején előkészíteni. Ezekhez mindenképpen önrészre lesz szükség.

Remélem, sokan ünnepelhetünk együtt a pátriárkával!
Kívánok áldott nyarat mindenkinek!

Ákos atya

Tisztelt Asszonyom!

Cornelia Gräfin von Rehbinder született *Vertán Kornélia* vagyok. Tudomásomra jutott, hogy egy márciusi rendezvényen fellépett Önöknél az Örmény Klubban *Horváth Kornél* Kossuth-díjas zeneművész. Az Ő nagyanyjának a neve szintén *Vertán Kornélia*.

Én a *Vertán* családta kutatásával foglalkozom és *Vertán Kornélia* családját már megtaláltam a magyarbányhegyesi *Vertán* kriptában, egyedül *Kornéliáról* és férjéről, *Ébner Józsefről* nincsenek adataim. Ha megtenné nekem azt a szívességet, hogy kapcsolatba hozna engem *Horváth Kornéllal*, nagyon megköszönném. Lehet hogy Ő tudna nekem ebben segíteni. Nyáron tervezek egy erdélyi utat és természetesen *Gyergyószentmiklós* a fő cél. A családfánk 1750 - től indul és remélem hogy még találok adatokat. Szívességét előre is köszönöm!

Szívélyes üdvözetem küldöm Andalúziából!

Cornelia
2015. március 23.

(Szerk.megjegyzés: Természetesen a szálakat összekötöttük, hogy tovább együtt bogozgassák a családfát.)

Bakó Zoltán

Örmények hozzájárulása a székely főváros felvirágoztatásához

Élő emlékezet – örmény származású családok Marosvásárhelyen – ezzel a címmel tartott előadást vasárnap délben a Marosvásárhelyi Örmény-Magyar Kulturális Egyesület (MÖMKE) szervezésében Puskás Attila és Szász Ávéd Rózsa azokról a családokról, amelyek a 19. század elejétől költöztek a városba, s tevékenységükkel, itt-létükkel hozzájárultak a székely főváros felvirágoztatásához.

A zsűfólásig telt Dersi János-teremben Nagy László unitárius lelkész köszöntője után Puskás Attila MÖMKE-elnök figyelmeltetett: talán lesznek olyanok, akik most fogják felfedezni az őseiket a város két évszázad alatti forgatagában. Hatalmas genealógiák alakultak ki, ám ezeknek kutatása, feltárása, visszahántása az időben embert próbáló feladat, részint az időbeni távolság, másrészt az emberi passzivitás miatt. *Szász Ávéd Rózsa* egy ilyen feladatra vállalkozott – most már látszik – nem kis sikerrel. Marosvásárhelyen még nem történt ilyen összeírás, ha csak nem számítjuk a *Pál-Antal Sándor* akadémikus munkáját, aki a 16. századtól 1848-ig vette számba a vásárhelyi magyar-örmény közösséget. Nos, igenis, erre számítani kell, s ezt folytatta a MÖMKE, Szász Ávéd Rózsa kutató munkájával.

A kutatás „kivitelezője”, a magyar-örmény Ávéd család leszármazottja elmondta, két pilléren nyugszik a feltáró munka – ez a mostani, épp elkészült az első rész, amely a legidősebb leszármazottak által szolgáltatott adatokat teszi nyilvánossá, de amolyan visszatekintés. Az öregek emlékeiben élő, meg a fiókok mélyén rejlő, kíváncsi dokumentumokra támaszkodik, s inkább visszafelé, a múltba tekint, hogy

ami még menthető, megmentés. Ezután fog következni – jövő év szeptemberéig – az a munka, amelyben már a leszármazottokról mondanak el adatokat a most még élő idős magyar-örmények. Abba kerülnek majd bele a mostani közép- és fiatalok. Hogy miért a legidősebbekkel, és visszafelé tekintve kezdték a munkát, arra nem kell különösebb magyarázatot adni, mondta el a tanulmány készítője.

Harminc család adatai, fényképei szerepelnek a mostanra elkészült 105 oldalnyi munkában. Természetesen ennek sokszorososa a vásárhelyi örmény eredetű családok száma. De ha a harmincat besorozzuk az átlagosan tíz gyerekkel, meg a gyerekek gyerekeinek számával, kiderül, hogy óriási közösségről van szó. Olyan közösségről, amely munkájával, tudásával, művészetével, genetikailag hordozott becsületes életmódjával beépült a város életébe, és hozzájárult azzá tenni Vásárhelyt, ami a Bernády-korszakban és utána lett.

Szemléletesen a Várdombról a város felé ereszkedve, a vetített képeken a korabeli épületek tulajdonosai nevének felsorolásával mutatta be Szász Ávéd Rózsa a magyar-örmény elődöket. Így már felismerhetően tárult a nézők-hallgatók elé *Csiki Márton* családja, akinek társzékerei

az egész Európából hozták az árukat, s hozták a *Teleki Sámuel* összegyűjtött könyveit Nyugatról, *Teleki Domokos* háza a vár alatt, ahol a lengyel-örmény származású *Bem apó* megszállt, a *Gajzágó* család, amely a Kárnász házat jegyajándékként vásárolta a házasulandó lányának, a *Dudutz*-család a Dudutz saroki – és többi – házával, az *Izmael* és *Kopacz* családok a Szentgyörgyi utcai házaikkal, és sorjázta a *Csíkiak*, *Pattantyúsok*, *Szentpéteriek*, *Lukácsfiak*, *Zakariások*, *Dajbukátok*, *Dobribánok*, *Oncsánok*. A városnak egy eddig rejtett kincse tárult fel a hallgatóság előtt.

A teljes kutatási anyag pannókra függesztve jelenik meg az unitárius egyház termének falán (*Novák József* képzőművész és *Szabó Attila* informatikus munkája) de rövidesen egy füzet formájában is világot lát. Addig is, a pannókat az értekes információkkal, képekkel még két hétig láthatja a marosvásárhelyi közönség

az unitárius egyház Dersi János-termében. Jövőre, ha elkészül a második pillér is, könyv formájában fogják közreadni a teljes kutatás eredményét.

A harminc család

A pannókon szereplő családok, amelyeknek elődei az 1800-as évek elejétől költöztek be Marosvásárhelyre: id. Petelei István, Dobribán Zakariás, Dudutz János, Szentpétery Géza, Esztégár Gerő, Csiki F. Károly, Ábrahám Róza, Izmael Ferenc, Ávéd Márton, Keresztes Lázár, Kopacz Lukács, Wajtsuk Pál, Farcádi Sándor Mózes, Tolokán Márton, Schüle szül. Zachariás Katalin, Lukácsfy János József, Várterész István, Gáspár Ferencné Ávéd Róza, Ávéd Gergely, Ávéd András, Ávéd Kálmán, Száva János Zoltán, Dályai Jakab, Mánya Antal, Ázbé Mihály, Ábrahám Veronika, Onucsán Katalin, Dajbukát Veronika, Kántos szül. Kovrig Éva, Budai Merza Pál.

székelyhon.ro
2015.03.22.

Zsűfólásig telt a történelemre kíváncsi érdeklődőkkel a terem Szász Ávéd Rózsa és a bal sarokban Dr. Puskás Attila

Élő emlékezet

- Örmény származású családok Marosvásárhelyen -

A családfakutatás minden ősi kultúra fontos tudományága volt: királyok, fáraók, császárok, papok igazolták származásukat, és fontos volt az örökösödés és örökség megállapításának céljából is. Az erdélyi örményekre jellemző, hogy képesek családjuk származását a kezdeti, betelepülésig visszamenő időnkig visszavezetni. A családok nyilvántartása elsősorban az örmény katolikus plébániák feladata volt, és ma is az. Emellett a családok is megőrizték családtagjaik keresztelési, házassági, halotti anyakönyveit, és ápolták a rokoni, baráti kapcsolatot.

Így volt ez Marosvásárhelyen is. A marosvásárhelyi örménységnek nem volt temploma, de élő kapcsolatot kötötte össze őket a rokoni szál. Nem egy időben, és nem tömegesen érkeztek a városba, de bizonyítottan tartották a kapcsolatot egymással, és kötődtek korábbi lakhelyeiken élő családtagjaikhoz is. Az örménység egy szorosan összefonódott organikus egységben élt és él ma is Erdélyben, és nem túlzás kijelenteni, hogy majdnem minden erdélyi örmény származású a másiknak rokona.

A MÖMKE egyik feladata az ősi családok felkutatása, a genealógiai kutatások támogatása. Ennek a célkitűzésnek tett eleget *Szász Ávéd Rózsa*, aki egy évig tartó kitartó kutatómunkájával elkészítette a marosvásárhelyi örmény származású családok egy részének genealógiáját, az utolsó élő leszármazottig, ennek közlése alapján. A kutatás azonban túlmutat a családfakutatáson, és „felrúgva” a hagyományos módszertant, kultúrtörténeti

jelleget is ölt. Érdekes részleteket közöl a családok és a város életéből, rámutat az örmény származásúak társadalmi szerepére Marosvásárhely életében és városi arculatának kialakulásában.

Az örmények vásárhelyi jelenléte, fejlődése és gazdagodása bizonyítja azt, hogy egy kisebbség a többség számára gazdagság forrása. Az örmények jól érezték itt magukat, a családok megvetették lábukat, ami tanúságot tesz a város nyitottságáról és lakóinak toleranciájáról is, jóllehet nehézségek akkor is léteztek. Legyen ez a kutatás intő, felkiáltó jel korunk „európai”, harmonikus együttélést hirdető Marosvásárhelyének is.

Köszönet illeti Szász Ávéd Rózsát, *Novák József* és *Szabó Attila* designert a kiállítás megalkotásáért, valamint az egyesület minden tagját a készséges segítségért.

Dr. Puskás Attila
MÖMKE elnök

Marosvásárhely, 2015. március.

Nareki Szent Gergely

Egy kulturális genocídium intő példája

Szerdán este a Bernády Házban tartott találkozót a Marosvásárhelyi Örmény-Magyar Kulturális Egyesület. A rendezvény során *Puskás Attila* egyesületi elnök a jelenlegi örmény–azeri konfliktus gyökereire világított rá, ismertette az örmény nép legalább kétezer évre visszamenő meghurcoltatásait, a Szovjetunió széthullásával kialakult nemzetközi helyzetet, amely az utódállamok létrejöttével tovább mérgesítette a keresztény örmény és a környező, jobbára muszlim országok között létrejött feszült viszonyt.

Lényegében erre vezethető vissza az Azerbajdzsán és Örményország közötti béke nélküli fegyverszüneti állapot, amely a Szafarov-üggyel újra a nemzetközi figyelem középpontjába került.

Tízezer eltüntetett emlékkő

Az örmény nép elleni sorozatos merényletek egyik beszédes példája az ősi julfai temető megsemmisítése. Az előadó ismertette Julfa történetét. Az Araxes folyó csaknem száz éve lett határ Észak-Azerbajdzsán és Örményország között, s ez a határ a Vergilius által megénekelt kőhídnál – pontem indignatus Araxes – fekvő Julfa városát is kettévágta. Tulajdonképpen már 1600-tól elkezdődött Nachicevan exklávéban (magyarul „az alászállás helye”, merthogy itt szálltak alá a szomszédos Ararát hegyén megfeneklett bárkából Noé és fiai) virágzó örmény kereskedőváros hanyatlása, azonban a temetője – amely az utóbbi évekig a Világörökség részét képezte – megmaradt, ha a háromezer kőház, a hét templom rommá is vált. A 16 négyzetkilométeren fekvő, több mint tízezer khachkart (álló és fekvő sír-, illetve emlékkövet) őrző temető

tüneményes módon épen maradt. Ősi örmény motívumokkal faragott álló emlékköveinek nagy része elérte a két és félméteres magasságot.

Az azeri és örmény viszony elmergesedésével az azeri területre szakadt temetőt 2005 decemberében mindössze három nap alatt (15–17. között) eltüntették a föld színéről.

Temetőből lőter

Azeri katonák és civilek vonultak ki a temetőbe, s a túlsó parton gyászoló örmények szemeláttára szétörték a felmérhetetlen értékű sírköveket, majd billenő teherautókra rakták és a területen átvezető vasút töltését rakták ki belőle. A törmelék másik részét a földbe döngölték, homokkal szórták be, így a tizenhat négyzetkilométernyi temető területén katonai lőteret alakítottak ki – oda pedig civileknek szigorúan tilos a bemenet. Így lett egy örmény temetőből – amely nem mellékesen a Világörökség része volt hivatalosan – katonai objektum.

Az utolsó, aki még látta a temetőt, *Steven Sim* skót építész volt 2005 augusztusában. A nahicseváni örmény emlékeket végiglátogatva azt

tapasztalta, hogy a tartomány összes középkori örmény templomát földig rombolták. A julfai temető még épségben taláta. A kocsi-kísérők megtiltották neki, hogy fényképezzen, majd nem sokkal később letartóztatták és kiutasították az országból.

Ennek ellenére készültek titkos filmfelvételek a temetőrombolásról, ezek egyikét be is mutatták a vásárhelyi örménytalálkozón. Megdöbbentő erejű képeket láthatott a közönség.

Nincs, ami volt?

Az Európai Parlament 2006. február 16-án határozatban ítélte el a pusztítást és delegációt akart küldeni a helyszínre, amit az azeri kormány mindmáig megakadályozott. „Hazugság és provokáció” – jelentette ki Ilham Aliev azeri elnök. „Semmilyen örmény emléket nem pusztítottunk el, hiszen Nahicsevánban soha nem is éltek örmények.” Ezzel szemben vitathatatlan tény: 1900-ban az exklávé lakosságának 50 százaléka, 1920-ban egyharmada, míg 1989-re már csak 1 százaléka volt örmény.

Ami természetesen az azeri poszt-kommunista beállítottságú elnököt cseppet sem zavarja.

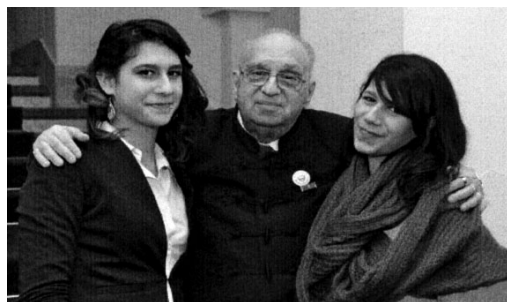
A julfai örmény temető elpusztítása mellett, hogy empátiát vált ki a világ népeinek tudatában, egyúttal figyelmeztető jel is számunkra: saját, néha elnéptelenedett falvainkban legalább a templomokat, temetőket meg kell őriznünk, ha nem akarunk az ismeretlenség homályába távozni. De vigyázni

kell a magyar-örményeket fenyegető veszélyre is, hiszen vannak olyan hangok, hogy az erzsébetvárosi Apafi-kastélyt eurómilliókból akarják felújítani a magyar-örménységhez semmivel sem kötődő akarnokok, s ugyancsak kacsingatnak a szamosújvári örmény templom kulturális kincsei (például a Rubens-kép) irányába is.

A cikk az alábbi címen található:

<http://www.szekelyhon.ro/aktualis/marosszek/egy-kulturalis-genocidium-into-peldaja>
Szekelyhon.ro

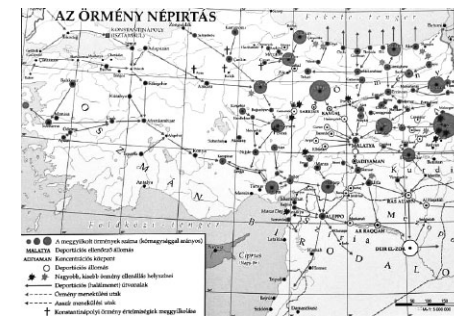
...

Dr. Kabdebó Lóránt: Nyílik a lélek c. előadásán 2015. május 6-án, a Lipták villában.
Rendezte a Zuglói Örmény Önkormányzat.
A képen unokáival

ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100 ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100 ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100

Az örmény nép tragédiája az I. világháborúban – kiállítás

Az örmény nép tragédiája az I. világháborúban címmel korabeli dokumentumokat, visszaemlékezéseket, fotókat, valamint tárgyakat bemutató kiállítás nyílt 2015. március 20-án az örmény népirtás századik évfordulója kapcsán az Országos Széchényi Könyvtár Erekyterében.

A 2015. május 20-ig nyitva tartó tárlat az 1915–1916-os év eseményei mellett, annak előzményeit és következményeit is bemutatja – így például az örmény diaszpóra kialakulását és az első Örmény Köztársaság megalakulását. A tárlat az Örmény Nemzeti Könyvtár és az OSZK együttműködésével valósult meg.

Az örmények a IV. század elején az első között vették fel a kereszténységet, s évszázadokon keresztül őrizték hagyományait; önálló strukturába tagolva éltek az Oszmán Birodalomban.

A 19. században Abdul Hamid szultán idején a birodalom reformjaival elégedetlenkedő örmények százazreit pusztították

el, de az akkori mészárlások még nem irányultak a nép teljes megsemmisítésére. A népirtás előzményei között tartják számon az 1909-es kilikiai (Adana) vérontást is.

Az örmény nép tragédiájának kezdetét 1915. április 24-hez kötik a történészek, amikor a konstantinápolyi örmény értelmiség és gazdasági elit képviselőit elfogták, deportálták, majd kivégezték. A mai napig viták folynak arról, hogy ezt követően összesen hányan pusztultak el, mivel nem készültek összeírások az áldozatokról. A nemzetközi tudományos közélet képviselői és a történészek másfél millióra teszik a kiirtott örmények számát. A kiállítás több dokumentumon keresztül mutatja be a Budapestre érkezett örmény menekültek sorsát is. Az első világháború idején az Osztrák–Magyar Monarchiának nagykövete volt Konstantinápolyban, diplomáciai képviselője a birodalom más városaiban. Számos követjelentés érkezett Bécsbe a közös külügyminiszterhez, Burján Istvánhoz. A bécsi levéltár

ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100 ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100 ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100

az események mindennapjairól több ezer oldal dokumentumot őriz, ezekből a dokumentumokból is láthatnak néhányat a kiállítás látogatói. A tárlat részét képezik még a menekültek réz és ón használati tárgyai, s megtekinthetők még ereklyetartók, keresztek és egyházi ruhák is.

A kiállítás kurátorai *Kovács Bálint* és *Őze Sándor* valamint társkurátora *Czázár Nikolett* voltak.

Helyszín: Országos Széchényi Könyvtár, V. emelet, Nemzeti Ereklye kiállítótér
Időpont: 2015. március 20. – május 20.

Együttműködés az OSZK és az Örmény Nemzeti Könyvtár között

Meghívásunkra március 25-én, szerdán érkezett az OSZK-ba *Tigran Zargaryan* úr, akit *Tüske László* főigazgató és *Boka László* tudományos igazgató fogadott. Örményország Nemzeti Könyvtárának vezetője elsőként *Az örmény nép tragédiája az I. világháborúban* című kiállítást tekintette meg, melyet az örmény nemzeti könyvtár is támogatott szakmailag,

s melynek pár nappal korábbi megnyitóján *Zargaryan* úr egészségügyi okokból sajnálatosan nem lehetett jelen. A tárlaton *Kovács Bálint* armenológus, a kiállítás egyik kurátora vezette végig a delegációt. Az ezt követő megbeszélésen az aktuális könyvtárszakmai kérdések megvitatásán kívül közös egyetértésben kimondták, hogy azonosak az érdekeink, országaink

ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100 ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100 ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100

gazdasági és kulturális fejlődésében óriási szerepe van a két nemzeti könyvtárnak, illetve kiemelték, hogy mindkét fél számára prioritást élveznek a digitalizálásban rejlő lehetőségek, ezért kölcsönösen fogják egymás munkáját segíteni a jövőben.

Március 27-én könyvtári kórséta keretében *Zargaryan* úr megtekintette az OSZK épületét, tájékozódott a törzsgyűjtemény és a különgyűjtemények, valamint a tudományos műhelyek munkájáról, érdeklődött az alkalmazott digitalizálási eljárások felől, ezt követően pedig ünnepi keretek közt kétoldalú megállapodást írt alá dr. *Tüske László* főigazgatóval. Ebben a két könyvtár vállalta, hogy megosztják egymással digitalizálási tapasztalataikat, szakértőik révén kölcsönösen együttműködnek pályázati projekteknél, kiadványokat cserélnek egymással, s a releváns bibliográfiai adatbázisok közös gondozását is előtérbe helyezik. Külön

rögzített tudományos kutatási tervek alapján részletes együttműködési programokat dolgoznak majd ki a közeljövőben. A megállapodást három évre kötötték, de ez a későbbiekben az együttműködés sikerességének függvényében automatikusan megújul.

Az 516-os Tanácsteremben zajlott baráti hangulatú eseményen az eseményeket szervező intézményi munkatársak mellett jelen volt dr. *Őze Sándor*, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Történettudományi Intézetének igazgatója, a kiállítás társkurátora, valamint *Issekutz Sarolta* asszony is, az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület vezetője, aki kiállításunk megvalósítását támogatta, segítette. Mindketten üdvözölték a két nemzeti könyvtár szorosabb együttműködésének megújuló lehetőségét.

Még több fotó az Indafotón

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület újabb könyvadományokat küldött az Örmény Nemzeti Könyvtár számára. Issekutz Sarolta, Kovács Bálint, Tigran Zargaryan

ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100 ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100 ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100

ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100 ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100 ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100

Kiállítás nyílt a Széchényi Könyvtárban az örmény népirtásról

Szuromi Szabolcs, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem rektora nyitotta meg március 20-án az Országos Széchényi Könyvtár és az Örmény Nemzeti Könyvtár által rendezett kiállítást az örmény nép tragédiájáról.

Az *örmény nép tragédiája az I. világháborúban* címmel nyílt korabeli dokumentumokat, visszaemlékezéseket, fotókat, valamint a mindennapi élethez tartozó használati tárgyakat bemutató kiállítás Budapesten, az Országos Széchényi Könyvtár ereklyeterében.

A tárlat az örmény népirtás századik évfordulója alkalmából bemutatja az 1915–1916-os év eseményeit, annak előzményeit és következményeit, az örmény diaszpóra kialakulását és az első Örmény Köztársaság megalakulását.

A látogató megtudhatja, hogy az örmények a 4. század elején az elsők között vették fel a kereszténységet, s évszázadokon keresztül őrizték hagyományaikat,

önálló struktúrába tagolva éltek az Oszmán Birodalomban.

A kiállítás több dokumentumon keresztül

mutatja be a Budapestre érkezett örmény menekültek sorsát is. A tárlat részét képezik a menekültek réz és ón használati tárgyai, s megtekinthetők még ereklyetartók, kereszt és egyházi ruhák is.

A 19. században *Abdul Hamid szultán* idején a birodalom reformjaival elégedetlenkedő örmények százezreit pusztították el, de az akkori mészárlások még nem irányultak a nép teljes megsemmisítésére. A népirtás előzményei között tartják számon az 1909-es kilikiai (Adana) vérontást is. Az örmény nép tragédiájának kezdetét 1915. április 24-hez kötik a történészek, amikor a konstantinápolyi örmény értelmiség és gazdasági elit képviselőit elfogták, deportálták, majd kivégezték. A mai napig viták folynak arról, hogy ezt követően összesen hányan veszítették életüket, mivel nem készültek összeírások az áldozatokról.

A nemzetközi tudományos élet képviselői és a történészek másfél millióra teszik a kiirtott örmények számát.

A megnyitón *Tüske László*, az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatója köszöntötte a látogatókat. Hangsúlyozta, hogy az örmény tragédia „egy nép kitörölhetetlen emléke, kötelességünk megemlékezni róla.”

Hegedüs Anna Mária és Béres Attila

Tigran Zargaryan, a jereváni Örmény Nemzeti Könyvtár főigazgatója levélben fejezte ki köszönetét a kiállítás szervezőinek. Felidézte az örmény–magyar kapcsolatok távoli múltra visszatekintő történetét, megemlékezett azokról a magyar tudosokról – *Misztótfalusi Kis Miklósról* és *Schütz Ödönről* –, akik sokat tettek az örmény kultúráért. Kifejezte háláját a magyaroknak, akik a tragédia után sok örmény menekültet fogadtak be. A világ minden táján minden örmény ember érzi még ma is az 1915-ben kezdődött tragédia lelki és politikai hatását – hangsúlyozta üzenetében.

Szuromi Szabolcs Anzelm, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem rektora megnyitó beszédében kiemelte, hogy a múlt fájdalmaival mindig szembe kell nézni,

és amikor nem lehet objektív módon mérlegelni – ahogyan az I. világháború idején sem lehetett –, akkor később az egész emberiség felelőssége szembenézni a múlttal, a fájdalommal. Ha ezt nem tesszük meg, akkor újra megismétlődhetnek azok az események, amelyek beárnyékolják, megalázzák egy nép életét – hangsúlyozta. Figyelmeztetett arra, hogy a népirtás egy nép halála, ugyanakkor egyes emberek halála, emberi méltóságuk meggyalázása is.

Elmondta, hogy 1915. április 24-től szokás számítani az örmény népirtást, a folyamat azonban korábban elkezdődött: az örmény értelmiség legkiválóbbjait elhurcolták, bebörtönözték, meggyilkolták. Felidézte a deportációkat, amelyek valójában kivégzések voltak; az áttelepitéseket, amelyek során az emberek szintén halálra voltak ítélve, mert nem gondoskodtak számukra ivóvízről, élelemről. 1915-ben kétmillió örmény élt a birodalomban, 1923-ra megszűnt létezni az örmény kisebbség – hangzott a megrendítő adat.

Szuromi Szabolcs emlékeztetett arra is, hogy diplomáciai utakon sokan próbáltak az örmény nép segítségére sietni – a Szentszék részéről *Pietro Gasparri* bíboros, államtitkár, és az altitkár, *Eugenio Pacelli*, a későbbi *XII. Piusz pápa* –, de sikertelenül. Utalt egy frissen megjelent forrásgyűjteményre, amely megdöbbentően dokumentálja, hogy a segítséget felajánlók kénytelenek voltak átgondolni terveiket. Pacelli bíboros, Gasparri bíboros és az amerikai nagykövet levelezése bizonyítja, hogy akárhányszor a pápa vagy az Egyesült Államok tett valamilyen nyilatkozatot, azt tömegek kivégzése követte. Egyértelművé vált, hogy nem a politikai álláspontok kifejtése menthet meg egy nemzetet a végső pusztulástól,

ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100 ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100 ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100

hanem konkrét segítségnyújtásra van szükség, mindent meg kell tenni a menekülőkért. Pacelli bíboros, a későbbi *XII. Piusz pápa* megértette: a népirtással szemben sajnos a józan ész kategóriája nem alkalmazható, a járható út az emberséges magatartás, a befogadás, a gondoskodás.

A PPKE rektora végül azt a következtést osztotta meg a kiállítás látogatóival, hogy felebarátunkban mindig az embert kell látnunk, minden embertársunkért meg kell tennünk mindent, hogy saját értékeit, meggyőződését tudja követni, megőrizve ősei hagyományát.

A kiállítás megnyitón közreműködött *David Yengibarjan* örmény harmonikaművész.

A tárlat létrejöttében együttműködő partner a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kara.

Kurátorai: *Kovács Bálint* és *Őze Sándor*.

A kiállítás ingyenesen megtekinthető az Országos Széchényi Könyvtárban 2015. március 20-tól május 20-ig, keddtől szombatig 9 és 20 óra között.

Fotó: *Thaler Tamás*
Thullner Zsuzsanna/Magyar Kurír
2015. március 20.

A kiállítás megrendezését támogatta:

Budapesti Örmény Katolikus Lelkésztség, Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület, Fővárosi Örmény Önkormányzat, Budapest Főv. II. kerületi Örmény Önkormányzat, Ferencvárosi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat és a XII. kerület Örmény Nemzetiségi Önkormányzat.

Sinka Sára és Dániel

ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100 ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100 ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100

Kereszteskövet állítottak Budapesten az örmény mártírok emlékére

Április 24-én, az örmény genocídium 100. évfordulóján kereszteskövet áldott meg a budapesti, Orlay utcai örmény katolikus lelkésztségen *Krikor Badichah*, a római XIII. Leó Örmény Kollégium rektorhelyettese.

Az Orlay utcai örmény katolikus lelkésztségen *hacskár*-t, kereszteskövet áldott meg április 24-én, az örmény

genocídium 100. évfordulóján *Krikor Badichah*, a római XIII. Leó Örmény Kollégium rektorhelyettese, majd megemlékező szentmisét mutatott be, melyen koncelebrált *Fülöp Ákos*, a lelkésztség plébániai kormányzója.

1915. április 24-én kezdődött az Oszmán Birodalomban, a történelmi Örményország területén élő örménység megsemmisítésére irányuló, központilag szervezett népirtás. Mintegy 1,5 millió örmény vesztette életét, százezrek menekültek más országokba.

A kereszteskövet megáldása után *Krikor Badichah* felhívta rá a jelenlévők figyelmét, hogy Krisztus kereszthalála óta a kereszt a feltámadás, a győzelem, a sátán

legyőzésének a jelképe. Hiába próbálták annyian és annyiszor lerombolni az örmények vallási központjait, mégis itt vannak, mégis hisznek – mondta *Krikor Badichah*. *Fülöp Ákos* plébániai kormányzó arról szólt, emlékezni és megáldani jöttünk ma ide; nem csupán visszagondolunk valami rosszra, hanem egyben kifejezünk valami rendkívül fontosat, mely a továbblépéshez szükséges: az egységet, az összefogást, melyet a kereszt két vízszintes szára is kifejez. Elhelyezzük a tisztelet koszorúit, és megerősödve lépünk tovább, melyhez azonban elengedhetetlen, hogy az Istennel való kapcsolatot megerősítsük.

Ezután sorban elhelyezte a megemlékezés, tiszteletadás koszorúit az egyházközség, az örmény nemzetiségi szószóló, a Székely Katasztrófa-elhárítás, az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális

ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100 ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100 ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100

Egyesület, a fővárosi, a zuglói örmény önkormányzat, a józsefvárosi örmény önkormányzat és Budapest számos kerülete; majd *Kocsár Géza*, a Székely Katasztrófa-elhárítás és polgári védelem képviselőjében mondott pár szót. Elmondta, a gyergyószentmiklósiak emlékeztükben őrzik erdélyi örmény barátaikat, és hálásak az erdélyi örményeknek, akik mellettük

álltak a nehézségekben, többen részt vettek a szabadságharcban is.

Az örmény rítusú szentmisén mondott homíliájában Krikor Badichah örömét fejezte ki, hogy *Ferenc pápának* köszönhetően az egész világ megismeri *Náregi Szent Gergelyt*. Elmondta, milyen meghatottan gyűltek össze az örmények április 12-én a Szentatya körül a Szent Péter-bazilikában, sokan nem tudták visszatartani könnyeiket. Nagy ajándékot adott Ferenc pápa az örményeknek azzal, hogy egyházdoktorrá nyilvánította Náregi (Virrasztó) Szent Gergelyt, és nagy öröm az egész világnak, hogy megismerheti az örmény szentet, a 10. századi költőt és misztikust.

Ma nem sírni gyűltünk össze – hangsúlyozta Krikor Badichah. Elmondta, előző nap tanakodtak, milyen színű ruhában legyen a pap a mai szentmisén – és a vörös mellett döntöttek, amely

az öröm színe is, hiszen az örmény vértanúkat szentté avatták, ne sirassuk már őket, akik a mennyben vannak. Legyetek örmények *hittel, szívvel*, ne csak szívvel és lélekkel! – szólította fel a híveket a celebráns. Ezután kiemelte a vértanú püspök, *Mihael Hacsaturján* példáját, akit börtönbe zártak, megkínóztak, mellkasán tüzet raktak, a saját mellkeresztjének lánccal próbálták megfojtani, végül feldarabolták – az ilyen emberek nem halnak meg, emlékezünk rájuk és imádkozunk értük, de ők is imádkoznak értünk, hiszen a mennyben vannak.

Hálásak a pápának azért is – folytatta Krikor atya –, hogy kimondta: genocídium, népiirtás történt 1915-ben; üzenetét sokan meghallották, és sok állam elismerte, hogy genocídium történt – meg kell köszönni nekik ezt. Kiemelte Németországot, ahol azt is kimondták, hogy ők is vétkesek az örmény népiirtásban, és hangsúlyozta, ezzel nem csupán az örményeknek adnak ajándékot, hanem ők maguk nőnek nagyra a többi nemzet előtt.

A XVIII. században érkeztek Erdélybe nagyobb számban örmények; jelentősebb közösségek alakultak ki Gyergyószentmiklóson, Szamosújváron, Erzsébetvárosban, Máramarosszigeten.

ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100 ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100 ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100

Az első, majd a második világháború után Erdélyből nagy számban települtek át örmény katolikusok, számukra 1922-ben megalakult a budapesti Örmény Katolikus Egyházközség. Az első lelkipásztorokat a velencei mechtaristák küldték, majd 1934-ben a bécsi mechtaristák vették át a magyarországi örmény katolikusok lelki gondozását az esztergomi érsek főpásztori joghatósága alatt.

Az istentiszteleteket kezdetben a budapesti Szent István-bazilika Szent Lipót kápolnájában tartották. 1947-ben a bíboros főpásztor új dekrétummal, personalis és territorialis hatáskörrel szervezte újjá az örmény lelkészéget. 1949-ben a Budapest

V. Semmelweis u. 9-be költözött a lelkészség, majd 1974 májusában a XI. Orly u. 6. szám alatti háromszintes villaépületben találtak otthonra. Az épület földszintjén

kápolnát alakítottak ki *Azbej Sándor* Ybl-díjas építésmérnök tervei szerint.

A Fogolykiváltó Boldogasszony és Világosító Szent Gergely lelkészség úgynevezett személyi plébánia, vagyis nincs saját területe, hanem – a Katolikus Lexikon megfogalmazása szerint – „egy terület krisztushívőit rítus, nyelv, nemzetiség vagy más szempont alapján fogja össze közösséggé”.

Fotó: Lambert Attila
Verestói Nárcisz/Magyar Kurír

ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100 ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100 ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100

Ferenc pápa: A béke gesztusai gyógyíthatják be az örmény népirtás sebeit

Csak a kiengesztelődés és a béke konkrét gesztusaival válik lehetővé a száz éve történt örmény népirtás értelmezése – ez volt a központi gondolata *Ferenc pápa* beszédének, amelyet az örmény katolikus egyház patriarchális szinódusához intézett április 9-ei találkozójukon. A Vatikáni Rádió beszámolója.

A drámai történelmi esemény emlékére apápaszentmisét mutat be április 12-én, vasárnap délelőtt a Szent Péter-bazilikában.

Az Oszmán Birodalom idején, száz éve került sor másfél millió örmény lemészárlására, akik visszautasították, hogy megtagadják hitüket. Ferenc pápa osztozik e tragédia fájalmában az örmény katolikus püspökökkel. A vasárnapi szertartás során az Isteni Irgalmassághoz fohászoknak majd segítségért, hogy az igazság és az igazságosság iránti szeretetben tudják begyógyítani a sebeket. Kérik továbbá a kiengesztelődés és a béke konkrét gesztusait az érintett nemzetek számára, amelyek egyelőre nem jutottak elfogadható egyetértésre a szomorú esemény értelmezése terén.

Régi diaszpóra és modern bizonytalanságok

A száz évvel ezelőtti genocídium indította el az örmény nép egyházának kívándorlását, amely ma jelen van az Egyesült Államokban, Oroszországban, Ukrajnában,

Dél-Amerikában és Európában. A múlt következményei ma tovább élesednek a közel-keleti események tükrében. Ferenc pápa szomorúan emlékezett meg a szíriai Aleppóról, a „vértanú városról”, amely száz évvel ezelőtt biztos menedék volt a kevés örmény túlélő számára. E térség az utóbbi időben megtapasztalja nemcsak az örmények, de minden keresztény jelenlétének veszélybe kerülését.

Ferenc pápa és XIX. Nerszesz Bedrosz örmény katolikus pátriárka

Sötét erők, megváltó szenvedés

Az örmény tragédia kapcsán a pápa kiemelte, hogy fontos Istentől kérni a szív bölcsességének ajándékát. A száz évvel ezelőtti áldozatok emlékezete élénk állítja a „mysterium iniquitatis” („a gonoszság titka”, vö. 2Tessz 2,6 – *A szerk.*) sötéttségét. Nem érthetjük meg, hacsak nem az evangélium szavaival ezt a drámát. Az ember szívének mélyéről

ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100 ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100 ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100

feltörhetnek a legsötétebb erők, amelyek képessé teszik arra, hogy megtervezze embertársa szisztematikus kiirtását, vagy hogy őt ellenségnek, illetve azonos emberi méltósággal nem rendelkező személynek tekintse. A hívők számára az ember által elkövetett rosszra vonatkozó kérdés bevezet a megváltó szenvedésében való részesedés misztériumába.

Emlékezzünk, hogy tanúságot tegyünk a szeretetről

Ferenc pápa megemlékezett a száz évvel ezelőtti vértanúkról, és hitük szilárdságát összekapcsolta az örmények kétezer éves történelmével. Ez a nép volt az első, amely Kr. u. 301-ben keresztény hitre tért. E nép szenvedései történelme során bizonyos értelemben Jézus passiójának folytatását jelentik, de mindkettőben jelen van a feltámadás magva. A Szentatya kérte

az örmény katolikus püspököktől: neveljék híveiket arra, hogy új szemmel tudjanak a történetekre tekinteni, és egy nap tudják majd azt mondani: népem nemcsak a Krisztusért szenvedők egyike, hanem elsősorban a benne feltámadottaké. Ezért fontos megemlékezni a múlttól, hogy új erőt merítsünk belőle a jelen táplálásához az evangélium örömteli hirdetésével és a szeretetről való tanúságtétellel.

Naregi Szent Gergely egyházdoktor

Ferenc pápa váratlan döntését, hogy egyházdoktorrá avatja Naregi Szent Gergelyt (Virrasztó Szent Gergely), nagy hálával üdvözölte *Nerszesz Bedrosz* örmény katolikus. Az ezer évvel ezelőtt élt szerzetes az örmények legszeretettebb és legolvasottabb szentje.

2015. április 9. Forrás és fotó: Vatikáni Rádió, Magyar Kurír

Pápai szentmise az örmény népirtás 100. évfordulóján a Szent Péter Bazilikában. 2015.04.12.

Ferenc pápa szentmisével emlékezett meg az örmény népirtás évfordulójáról

Az Isteni Irgalmasság vasárnapján a Szentatya szentmisével emlékezett meg az örmény népirtás centenáriumáról, valamint egyházdoktorrá avatta Naregi Szent Gerelyt, a 10. századi örmény misztikus költőt és szerzetest – tájékoztat a Vatikáni Rádió.

XIX. Nerszesz Bedrosz pátriárka és Ferenc pápa

Kedves örmény fivérek és nővérek, kedves testvérek – kezdte üdvözlő beszédét Ferenc pápa a szentmise előtt. – Különböző alkalmakkor ezt az időt a háború idejének neveztem, a „résztelenekben folyó harmadik világháború” idejének, amelyben nap mint nap tanúi vagyunk embertelen bűntényeknek, véres öldökléseknek és a pusztítás örületének. Sajnos, még ma is halljuk számos védtelen testvérünk elfojtott és figyelmen kívül hagyott kiáltását, akiket Krisztusba vetett hitük vagy etnikai hovatartozásuk miatt nyilvánosan és kegyetlenül megölnek – lefejeznek, keresztre feszítenek, elevenen elégetnek – vagy lakhelyük elhagyására kényszerítenek.

A Szentatya rámutatott: ma is egyfajta népirtást élünk, amelynek oka az általános és kollektív közöny, Káin cinkos csöndje... Káin szavait hallani: „Mit érdekel engem?”; „Talán őrzője vagyok én a testvéremnek?” (Ter 4,9).

Ferenc pápa utalt rá, hogy az elmúlt évszázadban az emberiség három hallhatatlanul nagy tragédiát élt át: az első, amelyet általában véve a 20. század első népirtásának tekintenek (*II. János Pál* és *II. Karekin* Közös Nyilatkozata, 2001. szeptember 27., Ecsmiadzin) az örmény népet, az első keresztény nemzetet sújtotta, a szírkatolikusokkal és ortodoxokkal, az aszsirokkal, a káldokkal és a görögökkel együtt. Megöltek püspököket, papokat, szerzeteseket, nőket, férfiakat, időseket, sőt védtelen gyermekeket és betegeket is. A másik két népirtást a náciizmus és a sztálinizmus hajtotta végre. Azután a közelmúltban tömegmészárlásra került sor Kambodzsában, Ruandában, Burundiban és Boszniában. Mégis úgy tűnik, hogy az emberiség nem tudja megakadályozni, hogy ártatlan vér folyjon. A második világháború végén fellobbant lelkesedés látszólag eltűnően van, mintha szertefoszlaná. Úgy tűnik, hogy az emberi család nem akar tanulni saját hibáiból, amelyeket a terror törvénye okoz; ezért még ma is

van, aki meg akarja semmisíteni embertársát mások segítségével vagy hallgatag bűnrészességével. Ez utóbbiak az események pusztá szemlélői maradnak. Nem tanultuk meg meg, hogy „a háború örültség, értelmetlen mészárlás” – idézett Ferenc pápa 2014. szeptember 13-án, az észak-itáliai Redipuglia első világháborús katonai temetőjében mondott homíliájából.

Kedves örmény hívek, ma fájdalomtól megtört szívvel, de a Feltámadt Úrba vetett reménnyel eltelve emlékezünk a centenáriumon erre a tragikus eseményre, erre a rettenetes és örületes mészárlásra, amelyet elődeitek elszenvedtek. Szükséges, sőt kötelességünk, hogy emlékezzünk rájuk, mert ahol nem él tovább az emlékezet, ott a gonosz továbbra is nyitva hagyja a sebeket; elrejteti vagy tagadni a rosszat olyan, mintha hagyánánk, hogy egy seb továbbra is vérezzen,

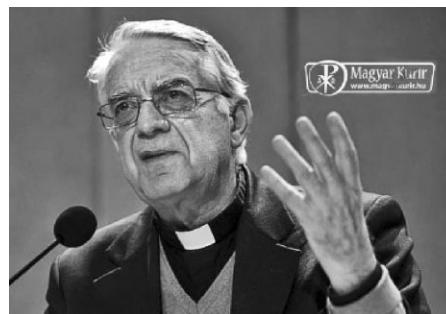
anélkül, hogy orvosolnánk! – figyelmeztetett a pápa.

Majd megköszönte az örmény hívek jelenlétét, és külön üdvözölte *Szerzs Szarkiszján* örmény köztársasági elnököt, továbbá a pátriárkákat és püspököket, elsőnek II. Karekin pátriárkát, minden örmény katolikoszát.

Köszöntését a következő szavakkal zárta a Szentatya: „Azzal a szilárd bizonyossággal, hogy a rossz soha nem a végtelenül jó Istentől származik, valamint hitünkben gyökerezve valljuk meg, hogy a kegyetlenséget soha nem lehet Isten művének tulajdonítani, sőt, Szent Nevével soha nem lehet semmiféle módon ezeket igazolni. Éljük meg közösen ezt a szertartást, tekintetünket a Feltámadt Jézus Krisztusra szegezve, aki legyőzte a halált és a gonoszt!”

Forrás: Vatikáni Rádió, Magyar Kurír

Federico Lombardi: A Vatikán nem akar vitába szállni Törökországgal

A Vatikán tudomásul veszi a török fél reakcióit, de nem akar vele vitába bocsátkozni

– jelentette ki *Federico Lombardi* szentszéki szóvivő április 15-én. Az MTI híradását közöljük.

A Vatikánváros és Ankara közötti vitához Ferenc pápa szavai vezettek, mivel az egyházfő népirtásnak nevezte az örmények elleni 1915-ös öldöklést.

Federico Lombardi úgy fogalmazott, hogy Ferenc pápa kijelentései következtetések voltak és a párbeszédet szorgalmazták. A szentszéki szóvivő hangsúlyozta, hogy *Ferenc pápa* nem tett mást, mint megismételte *II. János Pál* és *II. Karekin*

ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100 ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100 ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100

örmény katolikosz 2001-es közös nyilatkozatának szövegét, amely népirtásnak nevezte az örmények lemészárlását az Oszmán Birodalomban.

Ferenc pápa a Szent Péter bazilikában vasárnap bemutatott örmény rítusú misén a századik évfordulóról megemlékezve népirtásnak nevezte az örmények legyilkolását. Ankara visszahívta szentszéki nagykövetét és további lépéseket helyezett kilátásba a Vatikánnal szemben.

Federico Lombardi hangsúlyozta, hogy Ferenc pápa szándéka a megbékélés és a párbeszéd előmozdítása volt a török és az örmény nép között.

„Tudomásul vesszük és meghallgatjuk a török fél reagálásait, de nem akarunk vitába bocsátkozni” – mondta Lombardi atya. Elismeréssel kommentálta a hírt,

miszerint *Recep Tayyip Erdogan* török elnök megnyitja a török levéltárnak az örmények legyilkolására vonatkozó anyagát és török-örmény történelmi bizottság alakul a történetek kivizsgálására.

Walter Kasper bíboros a *La Repubblica* olasz napilapban szerdán megjelent interjúban kijelentette, hogy Törökország reakciója nem volt meglepetés, mivel Ankara „nem fogad el semmilyen történelmi véleményt, amely nem egyezik az övével”. Kasper bíboros szerint Ferenc pápa jól teszi, hogy nem válaszol Törökországnak. Hangsúlyozta, hogy az egyházfő a népirtásról beszélve a még nyitott sebek gyógyítását és a két nép közötti megbékélést szorgalmazta.

2015. április 15. Fotó: News. va Magyar Kurír

A német elnök is örmény népirtásról beszélt

Előre megtervezett népirtást hajtottak végre az örmények ellen száz éve az Oszmán Birodalomban – mondta csütörtökön Berlinben a német államfő, aki szerint a történetekkel kapcsolatban vizsgálni kell a német felelősség és bűnösség kérdését. A Bundestag pénteken szavaz egy határozati javaslatról, hogy népirtásnak nevezék-e az örmények körében 1915-ben végrehajtott mészárlásokat.

Joachim Gauck az örmények ellen elkövetett tömeggyilkosságok kezdetének 100. évfordulója alkalmából a berlini evangélikus katedrálisban csütörtök este

tartott ökumenikus istentisztelet után elmondott beszédében hangsúlyozta, hogy a deportálások megtervezésében és végrehajtásában a Német Császárság katonái is részt vettek.

Az akkori német vezetés pedig nem vett tudomást mindazon német megfigyelők és diplomaták információiról, akik felismerték az Oszmán Birodalom vezetőinek népirtásra irányuló szándékát, mert az első világháború közepette nem akarták veszélyeztetni az oszmán törökökkel kialakított szövetségi viszonyt – mondta a német államfő.

ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100 ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100 ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100

A százezrek halálát okozó, „megtervezett és kiszámított” bűncselekmények egyetlen ok miatt sújtották az örményeket: azért, mert örmények voltak, az elkövetők pedig fanatikusan hittek abban, hogy helyesen cselekednek – tette hozzá Gauck. Az örmény nők és férfiak, gyerekek és öregek válogatás nélküli elpusztítása – a halálméretet, az elüldözést a sztyeppére és a sivatagba élelem és védelem nélkül, az élve elégetés, a halálba hajszolás, az áldozatok agyonütése, agyonlövése – a németeknek is okot ad az önvizsgálatra és a történetek feldolgozására, különösen azt a kérdést illetően, hogy részesek-e németek a népirtásért viselt felelősségben és bűnösségben – hangsúlyozta a német szövetségi elnök.

A Bundestag pénteken szavaz egy határozati javaslatról, hogy népirtásnak nevezék-e az örmények körében 1915-ben végrehajtott mészárlásokat. *Angela Merkel* kancellár és a kormánya nevében *Steffen Seibert* szóvivő hétfőn jelezte, a kabinet támogatja az ilyen értelmű döntést, A határozati javaslat szövege sokáig formálódott, és a kormányoldal – a konzervatív CDU/CSU pártszövetség és a szociáldemokrata párt (SPD) – frakcióinak vezetése igyekezett elérni, hogy ne szerepeljen benne a népirtás szó. Ebben a törekvésben nagy szerepe volt a kormánynak, amely a népirtás elismerésétől elzárkózó ankarai vezetéshez fűződő viszonyra tekintettel próbálta elkerülni a szó használatát.

A frakciók tagjai körében viszont erős ellenállás alakult ki, így a képviselőcsoportok vezetése és a kormány meghátért. A hétfőn véglegesített határozati javaslatba Gauck beszédéből vettek át egy részletet, amely szerint az áldozatok sorsa „példaszerűen mutatja meg

a tömegpusztítások, etnikai tisztogatások, népcsoportok elűzése, és bizony a népirtások” 20. századi történetét.

Azt, hogy az örmények népirtásnak estek áldozatul, az ENSZ, az Egyesült Államok 43 szövetségi állama és a világ 24 országa ismeri el. Az európai országok közül így tett Svédország, Hollandia, Franciaország, Szlovákia, Csehország, Lengyelország és Oroszország is, Magyarország viszont még nem.

Történészek 1,5 millióra teszik az oszmán törökök által az első világháború alatt és után elpusztított örmények számát, és sok kutató a 20. század első népirtásának tartja az akkori eseményeket.

Népszabadság online 2015. április 24.

1915 Genocidium 2015
Emlékezünk az örmény mártírokra

ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100 ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100 ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100

Szentté avatták az örmény népirtás másfél millió áldozatát

Szentté avatták tegnap délután az 1915–1917-es örmény népirtás 1,5 millió áldozatát az örmény egyház székhelyén, a Jerevántól mintegy 20 kilométerre található Ecsmiadzinban. Az ünnepélyes szertartást az örmény egyház feje, *II. Karekin* katolikosz celebrálta a világ legrégebbinek tartott keresztény székesegyházban.

Korábban sem a katolikus, sem pedig az ortodox egyház nem avatott kollektíven szentté ennyi embert. Az örmény egyház a maga részéről nem számszerűsítette az új szentek számát. *II. Karekin* katolikosz szerint az áldozatok szentté avatásával „az egyház nem tesz mást, mint elismeri a tényeket,

vagyis a népirtást”. *II. Karekin* szerdán megáldotta Jereván központi terén a „népirtás mártírjainak” emléket állító új dóm alapkövét, megnyitva ezzel az örmények elleni genocídium kezdetének századik évfordulójára emlékező rendezvényeket. Pénteken világszerte több millió ember, köztük állam- és kormányfők emlékeznek az örmény népirtás áldozataira. Az örményországi hivatalos megemlékezéseken több külföldi vezető, köztük *Vlagyimir Putyin* orosz elnök és *Francois Hollande* francia államfő is részt vesz majd.

Háromszék (Sepsiszentgyörgy, 2015. április 24.)

*Ferenc pápa és II. Karekin
örmény apostoli katolikosz*

Az Örmény Népiprtás áldozatainak emlékműve Jerevánban

ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100 ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100 ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100

Megemlékezések Erdélyben

A történelmi jelentőségű évforduló alkalmával Erdély örmény gyökereik is lakta városai-ban, az örménykatolikusok templomaiban, de máshol is összegyűltek az érdeklődők, hogy méltóképpen emlékezzenek az áldozatokra, és megelégedésüknek adjanak hangot, hogy a VILÁG végre igazságot kíván szolgáltatni az örmény népnek.

Két eseményt idézek meg, mindkettőt Marosvásárhelyről, ahol az örménymagyar közösség a legerősebb. Munkájukhoz ezúttal is gratulálok.

Bálintné Kovács Júlia

Múlt és jelen az Ararát alatt

Vasárnap a déli harangszókor nyitották meg a marosvásárhelyi unitárius egyház zsúfolásig telt Dersi János termében azt az EMKE és MÖMKE által szervezett fotókiállítást, amely az örmény holokauszt 100. évfordulója emlékére született meg, s melynek alkotója *Ábrám Zoltán* orvosprofesszor.

A képek és alkotójuk

Annak ellenére, hogy Törökország a mai napig sem ismerte el a népirtás tényét, egyre több civilizált ország kormánya és vezetése jelentette ki, hogy száz évvel ezelőtt valóban népirtás, holokauszt volt Törökország örmények lakta részein (máig mindössze huszonegy ország ismerte el). Mivel hosszú ideig – politikai és egyéb okokból – nem ismerték el a népirtás tényét, a fennmaradt és kutatható dokumentumok sem egyértelműek. Például az áldozatok számának

tekintetében. A holokauszt-tagadók kisebbitenék az áldozatok számát, a fennmaradt dokumentumok alapján most már a történészek szinte egyhangúan másfél millió áldozatról beszélnek.

Az egybegyűltekhez szólt *Nagy László* unitárius lelkész, *Puskás Attila*, a Marosvásárhelyi Örmény-magyar Kulturális Egyesület (MÖMKE) elnöke, *Kilyén Ilka* megyei EMKE-elnök, *Ábrám Zoltán*, a kiállítás létrehozója és *Both Gyula* fotóklub-elnök.

1915. április 24-én Konstantinápolyban örmény közéleti és szellemi vezetők, közösségi képviselők letartóztatásával vette kezdetét a törökországi örmény közösség tragédiája, a lakosság elhurcolása és legyilkolása. Szomorú, hogy az elkövetők leszármazottai ma sem ismerik be tettüket – mondta el a fényképek készítője.

Franz Werfel *Musza Dagh* negyven napja című regénye a kisebbségi sorsban élők, így az erdélyi magyarság „kötelező”

ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100 ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100 ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100

háziolvasmányává vált, mondanivalója ma is időszerű. Azt üzeni, hogy minden népnek, közösségnek kötelessége megemlékezni ősei áldozatairól és szenvedéseiről. Hasonló fogantatású az *Antonia Arslan* által írt *Pacsirtavár* (La masseria delle allodole) című regény, amely a nép-

irtás kezdetét, az Aleppóig tartó deportálás borzalmaikat örökíti meg.

A Cantuale énekegyüttes megtanulta az örmény szöveget

Az Örményországból Marosvásárhelyre települt, jelenleg egyetemista lányok csoportja

Az *Örmény múlt és jelen* című kiállítás – Ábrám Zoltán által készített – fényképei által a kegyeleti helyszínek közelebb kerülnek hozzánk, miközben az egész

fotókiállítás az idegen nagyhatalmak ütközéspontjában őrlődő és nemesedő keresztény örmény léleknek és a szocialista sorsból közel negyedszázada önállósozó fiatal örmény népnek állít emléket. Holokauszt-emlékmű, örmény minden napok, az örmények számára ma elérhetetlen szent helyek (Ararát, Van-tó) elevenednek meg a képeken.

A kiállításon jelen volt egy kisebb, Marosvásárhelyen élő örményországi örményekből álló csoport is. A Cantuale énekegyüttes örmény egyházi éneket adott elő örmény nyelven, s a holokauszt áldozatainak emlékére elénekelték a Stabat Matert is.

Hogy miért fontos ma nekünk tudni az örmény holokausztról? Mert magyar-örmény polgár- és nemzetársaink életét, történelmét érinti igen érzékenyen, s mert az itt megtelepedett örménység I. Apafi Mihály fejedelem óta cselekvő részét képezi nemzetünknek, sokakat közülük közvetlenül érintett családjában, s nem utolsósorban azért is, mert a száz évvel ezelőtti történések elszenvetői közül sokan nálunk találtak menedékre.

Ferenc pápa is emlékezett

Az örmény elnök, Szerzs Szargszján

ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100 ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100 ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100

is részt vett azon az örmény szertartású misén, amelyet Ferenc pápa a száz évvel ezelőtt a törökök által lemészárolt örmények emlékére mutatott be vasárnap (nagyjából a marosvásárhelyi tárlatnyítóval egy időben) a római Szent Péter bazilikában, Törökország tiltakozása ellenére. A húsvét második vasárnapján az örmény rítusú híveknek bemutatott misén Ferenc pápa az egyház doktorává avatta Naregi (*Virrasztó*) Szent Gergely (945–1003)

A kiengesztelődés órája

Száz évvel az örmény népirtás után...

A XX. század genocídiumainak főpróbájaként számon tartott száz évvel ezelőtti örmény népirtásra emlékezett szombat délelőtt a Bernády Ház telt házas közönsége. A Marosvásárhelyi Örmény–Magyar Kulturális Egyesület áprilisban több momentummal, tudományos konferenciával és fotókiállítással adózott az 1915-ben megölt másfél millió örmény emlékének, a szombati előadásorozat és kultúrműsor pedig a rendezvénysorozat záró mozzanata – egyben csúcspillanata – volt. Az egybegyűlteket köszöntő dr. Puskás Attila előljáróban arra hívta fel a figyelmet, hogy 21 ország ismerte el eddig az Oszmán Birodalomban elkövetett genocídiumot, Törökország viszont ma sem használja a „népirtás” fogalmát, pedig ennek elfogadása egy történelmi tehertől való szabadulást jelentene.

A tragédiának, amely az egész világot megmozgatta, két megközelítési módja van. Az egyik az, amit a rendezvény mottója is üzen: „Emlékezünk és igazságot keresünk”. Ha nem tesszük, mi is cinkosok vagyunk. A másik megközelítési mód szerint elfogadjuk, hogy ahogy nem minden német náci, nem minden török gyilkos, hiszen voltak közöttük olyanok is, akik segítettek az örményeknek – hangsúlyozta dr. Puskás Attila, majd a Ferenc pápa által mutatott irányvonalat – a sebek

örmény szerzetest. Ferenc pápa megválasztása után három hónappal, 2013 júniusában a 20. század első népirtásának nevezte az örmények lemészárlását. II. Karekin katolikosz az örmény népirtás évfordulójának számító április 24-én Örményországban kanonizálja az 1,5 millió áldozatot.

Forrás: Bakó Zoltán, Székelyhon.ro, 2015. április 13

ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100 ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100 ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100

„A beteg ember” veresége

A száz évvel ezelőtti vérengzés történelmi háttérét *dr. Berekméri Róbert* hadtörténeti előadása körvonalazta. Az adatokban gazdag értekezés rámutatott arra, hogy az 1877-78-as török–oros, majd a két balkáni háborúban meggyengült, Európa „beteg emberének” nevezett, de még mindig óriási területekkel és megfiatalított haderővel rendelkező Törökország az első világháború kitörésekor semleges, kivárá álláspontra helyezkedett. A német politika hatalmi törekvései azonban találkoztak az oszmán terjeszkedési politikával, a Németországgal kötött titkos szerződés 1914 augusztusában került nyilvánosságra. A németek Románián keresztül szállítottak pénzt, fegyvert a birodalomba, illetve kiváló tábornokokat küldtek oda, akik német mintára szervezték át az oszmán haderőt. Törökország 1914 novemberében hirdette meg a dzsihádot, azaz a „szent háborút” Oroszország ellen. 1915 a törökök számára a vereségek, elkeseredett védelmi harcok éve volt. A kisebb államok, közöttük Örményország azon az őszön nyitotta meg a frontot az oroszok előtt. Ez a momentum váltotta ki az örményekkel szembeni atrocitásokat – vonta le a következtetést az előadó, aki a legfőbb hadtörténeti események időrendi felsorolása után a sevres-i, Törökországgal szemben súlyos követeléseket támaztó békeszerződésre is kitért.

A borzalmak foratókönyve

Dr. Garda Dezső történész az örmény népirtás eszten dejét, illetve a genocídium előzményeit, elsőként az 1894-es

vérengzést elevenítette fel, amelyben a török és kurd csapatok 2500 örmény várost és falut ürítettek ki, 654 templomot, illetve kolostort romboltak le. Ezek a korábbi pogromok is jelezték, hogy a törököknek Kis-Ázsiában meg kellett szabadulniuk minden más népességtől – mondta az előadó, aki értekezésében a népirtás tervszerűségét hangsúlyozta.

Dr. Puskás Attila

Fotó: Nagy Tibor

– Az első világháború idején a török hadseregbe közel hatvanezer örményt soroztak be. A török hatalom az 1915. évi genocídium végrehajtásának első szakaszát a besorozott örmény katonákra mért csapással kezdte. Ezzel az volt a célja, hogy az örményeket megfossza potenciális fegyveres erőiktől. (...) Április 24-én Konstantinápolyban hivatalos vádemelés nélkül letartóztatták és elhurcolták a nyugati örménység vezető egyéniségeit (...), körülbelül 800 embert. Az örmény közösséget katonai erő, politikai és értelmiségi vezetés nélkül hagyták, így lehetetlenné tették számukra az ellenállás megszervezését. 1915. május 14-i rendeletében a szultán jóváhagyta a deportálásról szóló törvényt. Megkezdődött az örmények tömeges lemészárlása és deportálása. (...) A fegyverektől, vezetőiktől,

ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100 ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100 ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100

védelemképes férfiktól megfosztott közösségeket néhány száz fős csoportokban, az esetek többségében gyalogosan, gyakran mindenüket, még ruhájukat is elkobozva útnak indították a kijelölt úti cél felé, amely általában a Der el Zor sivatag volt vagy Észak-Szíria, Észak-Arábia más sivatagos, félsivatagos vidékei. (...) A beszámolók szerzői, akik tanúi voltak a konvojok közötti vagy a táborokban uralkodó állapotoknak, nem egy esetben hozzátesszik, hogy az örményeknek semmi esélyük nem volt az életben maradásra.

A borzalmak felidézése után az előadó a központi kérdést is megfogalmazta:

– Kit terhel a felelősség? Mondhatnánk Németországot... De az Egyesült Államok, Anglia, Franciaország passzív volt. Ezek az államok akkor fogalmazták meg a nemzetállamok elméletét. Ebből kiindulva a törökök, miután megtisztították Kis-Ázsiát az örményektől, létrehozhatták a nemzetállamot. Ezt a ma is konfliktusok forrását képező fogalmat kellene eltörölni, mert ez volt a genocídium oka.

Száz év villanásai

Az örmény népirtás tervszerűségére hívta fel a figyelmet *dr. Puskás Attila*, térképek alapján vázolvva fel a deportáltak útját. Az értekező a kivégzési módokra – vízbe fojtás, szakadékba taszítás, lelövés, égetés, stb. – is kitért, városról városra leltározva fel az elkövetett atrocitásokat. Az előadás vetített képek sorozatával zárult, az örmény címer után sivatagi felvételek, a száműzötteknek segítséget nyújtó beduinok házai, az Eufrátesz menekülést jelentő partja, a deportáltakat befogadó városok, majd utolsóként az örmény

zászlót tartó gyerekek képe tűnt fel, melynek egyértelmű az üzenete: van jövő.

Az eladott gyermek szemével...

Az emlékezés második órájában pörgő, dinamikus könyvbemutató következett, *Baruir Nercessian A Halál völgyében jártam* című angol nyelvű alkotását *Kaáli Nagy Botond*, a mű fordítója mutatta be.

– Azért érdekes ez a könyv, mert mindazt, ami itt elhangzott, egy gyermek szavain keresztül ismerhetjük meg belőle. Ez a gyermek csodával határos módon élte túl a borzalmakat. Az anyja aprópénzért adta őt el a törököknek, az apjával hosszú idő múlva Konstancán találkozott. Egy roadstory ez a könyv, hiszen egy utazást ír le, olyan utazást, amelyet senki nem akart.

A fordító azt is elárulta, hogy a könyv nem megjelenésre született, a 80-90 éves elbeszélő a családjának írta, pontosabban diktálta, így az eredeti szöveg nyelvezete korántsem szépirodalmi.

– Megpróbáltam olvashatóbbá tenni. Ugyanakkor nem is akartam megváltoztatni a szöveget. Ezért van benne egy szándékos darabosság – mondta Kaáli Nagy Botond. A továbbiakban a könyvbe zárt emlékek szubjektivitásáról is szolt, ugyanakkor arra is felhívta a figyelmet, hogy a mű pontos korrajz, a lét legapróbb részleteire is kitérve mutatja be, hogy hogyan élt áltörökként a főhős.

– A könyv legnagyobb érdeme, hogy semmiféle gyűlölet nincs benne. Ez a kötet üzenete, amely egy fantasztikus intelligenciára vall – tette hozzá a fordító.

Az együttlét utolsó negyedórájában egy örmény származású, családjával kizárólag

ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100 ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100 ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100

anyanyelvén beszélő egyetemista lány szölt a jelenlevőkhez, végül pedig az a múltidéző, zenés összeállítás került bemutatásra, amelyet Örményország erre az alkalomra készített. Délután a Keresztelő Szent János-plébániatemplomban folytatódott a rendezvény, ahol *ft. Oláh Dénes* mutatott be szentmisét a másfél millió mártír emlékére. Ezt követően a templom udvarán gyertyák fényében villant fel újra 1915.

*Forrás: Nagy Székely Ildikó
április 26, 2015 Székelyhon.ro*

A Kossuth Rádió Nemzetpolitikai Magazinja a Határok nélkül, április 27-én este beszámolt a rendezvényről, és megszólaltatta *Dr. Garda Dezsőt* és *Dr. Puskás Attilát* is. A műsört 28-án reggel a szokásoknak megfelelően megismételték.

A milliók életét követelő örmény genocídium-ra emlékeztek Szegeden

Máig nem tudni pontosan mennyi keresztény örményt küldött a halálba száz évvel ezelőtt az Oszmán Birodalom. Becslések szerint körülbelül másfél millióan vesztették életüket a modern kori népirtásban, ami gyakorlatilag majdnem egészében megsemmisítette az örményeket. Kedden a szegedi Nemzetiségek Házában emlékeztek meg a szörnyűségekről.

1915. április 24-én vették fogságba a konstantinápolyi örmény értelmiséget, ezzel kezdetét vette az évekig tartó vérengzés, amelynek következtében az addig milliós népesség létszáma néhány tízezerre csökkent. Törökország máig tagadja felelősségét a népirtásban, annak ellenére is, hogy idén április 15-én az Európai Parlament határozatban szólította fel az országot a rémtettek beismerésére. Törökország álláspontja, hogy az Oszmán Birodalom katonái "csak" a területen élő örményeket gyilkolták meg.

Napjainkra szinte a felejtés homályába merültek a 100 évvel ezelőtti események. A genocídiumban megszámlálhatatlan

örmény vesztette életét, mert a hajdani Oszmán Birodalom terjeszkedni kívánt – mondta kedden a szegedi megemlékezésen *Tóth Rózsa* grafikus. A hódmezővásárhelyi születésű művész örmény családból származik, ezért könnyeivel küzdve mesélt az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület és a Nagy Mészárlás Múzeuma felajánlásából származó korabeli fotók gyűjteményében.

Éhen halt gyerekek és felnőttek, csontvázra fogyott meztelen nők és csecsemők, felakasztott és lefejezett örmény vezérek, hercegek, értelmiségiek és az őket bűjtató törökök kegyetlen megtorlása – sokkoló képek a falakon, amelyek mind a vérengzés

ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100 ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100 ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100

pillanatait örökítették meg. Bevett megszégyenítési módszer volt például a deportált örmény nők és gyermekeik meztelenre

deportáltak. Akikkel nem a kiszáradás vagy a kiéheztetés végzett, valamilyen végzetes fertőzés következtében hunyt el.

vetköztetése, akiket a sivatagba küldtek, mintegy megadva nekik a halálos ítéletet. „Élhetnek a sivatagban, de sehol máshol” – mondta cinikusan egykor *Talát pasa*, az Oszmán Birodalom belügyminisztere azokról a táborokról, ahová az örményeket

Tóth Rózsa szorgos és becsületes emberekként jellemezte az örményeket, akiknek egyetlen hibájuk az volt, hogy egy birodalom terjeszkedésének útjában álltak. Az a néhány százezer szerencsés, aki idejében elmenekült a borzalmak elől, mára asszimilálódott a világ nemzetibe, így néhányak Magyarországon letek otthonra. „Büszke lehetek arra, hogy magyarörmény vagyok” – mondta, utalva ezzel a népre jellemző erényekre. Szomorúan tudatta, hogy hazánkban egyre kevesebben emlékeznek meg a megrázó eseményekről, a vérengzés után világszerte a felejtés évtizedei következtek.

Gaál Bernadett

Megjelent Szegedma.hu,

fotó Kovács Ferenc, 2015. április 22

Fotókkal és előadással emlékeztek az örmény holokausztra Miskolcon

Április 24-én volt száz éve, hogy az Oszmán Birodalomban élő örményeket elkezdtek deportálni, az akkori belügyminiszter parancsára és 1917-ig több mint egy millió embert mészároltak le. Fotókiállítással és előadással emlékeztek erre.

A népirtásra, egy a Fürdő utcában található konferencia teremben kiállított, fotósorozattal

ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100 ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100 ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100

emlékezett Miskolc Megyei Jogú Város Örmény Nemzetiségi Önkormányzata.

A tárlat megnyitóján *Mondovics Gábor* főiskolai előadó tartott előadást

Mondovics Gábor, mellette Dr. Rózsa Péter örmény elnök, és az emlékezők

„Az örménység történelmi háttéréről Magyarországon” címmel.

minap.hu 2015. május 17.

Olvasói levél

Kedves Sarolta!

Haza érkeztem! Még ülepítés alatt az élmények... Örményország, Grúzia.

Az utamat Péterék is, én is túléltem, rengeteg féle tapasztalás, szembesülés...

Az én határaitam eléggé feszegetve voltak sok oldalról is, végtelenül puritán körülmények, hideg, hó, fűtetlen szállás, a tériszonyom állandó aktív állapotban, az edzetlenségem, ami miatt haltam meg a magas hegyi túrákon. Szóval mindezeket leszámítva hatalmas lelki élmények, csodás tájak, hihetetlen komoly műemlékek, múzeumok, mély emberi találkozások... Szóval tudod, az út előtt bárki kérdezte tőlem, mit is fogok ebben a két országban csinálni, bambán néztem, mert magam se tudtam, mi dolgom ott...

Azt éreztem, hogy nem egy turista út csupán, de ennél többet nem láttam, még körvonalaiiban sem...

Így utólag, hogy már egy hete itthon vagyok, egyre erősebben érzem, hogy a sok-sok csoda között, amit láthattam és megélhettem, kimagaslik a jereváni 3 nap. Sarolta, képzelj, épp akkor értünk oda, amikor az örmény genocídium 100 éves évfordulójára emlékeztek!! Hihetetlen!! Én tudtam, hogy ez épp most lesz idén ápr.-ban, még meg is voltam hatódva, hogy pont akkor leszek Örményországban (az utat szervező erről mit sem tudott...), de álmomban sem gondoltam, hogy lesz bármiféle megmozdulás, megemlékezés... Leírom most mindazt, amit itthonról nem valószínű, hogy érzékeltetek! Ápr. 23-án délután érkeztünk Jerevánba,

ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100 ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100 ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100

kerestük a szálláshelyet és megálltunk egy parkolóban kérdezősködni. Látjuk, hogy emberek tömegei szépen felöltözve, virágokkal egy irányba tartanak... Kérdezzük, kik és vajon hová?... Kiderült, hogy a genocídium emlékműhöz... Hát persze, hogy mi is fölkerekedtünk rögtön, szereztünk virágot, s fölmentünk a tömeg után egy nagy területre, ahol az emlékmű állt. Középen folyton égő láng, körülötte rengeteg virág letéve, gyönyörű zene, állják körben a lángot, mindnyájan megilletődve, könnyes szemmel. Nagyon különös erőter volt ott, akkor még nem is értettem, csak erősen érintett.

Az embereknek kicsi lila virág kitűzve, ugyanez a virág logó az összes autón, üzleten, óriásplakátokon. (Itthon tudtam meg, hogy a „forget me not - nefelejjes virágot szimbolizálta!) Kiderült, hogy napok óta genocídium konferenciákat tartanak a fővárosban, kiderült, hogy jön *Putyin*, a francia elnök stb... Erőteljes forgalomkorlátozások, lezárások... A környező települések, ahová elmentünk műemlékeket nézni, ugyanekkora lázban, helyi megemlékezések, ünnepek, nagyon bensőségesek, méltóságteljesek. 24-én újra fölmentünk az emlékműhöz, változatlanul vonultak a tömegek, rengeteg fiatal, sok-sok gyermek, idősök, mindenféle korosztály. Gyönyörű napsütés, fények. És csak gyűltek a virágok és egyre magasabban vették körül a lángot... 24-én este a szálláshelyünkről halljuk, hogy 11 óra tájban (és épp olvastam előtte, hogy 100 éve 24-én este 11-kor megöltek közel 300 értelmiségit,

így indult a népirtás) hatalmas dudálás, látjuk az utcán a fáklyákkal vonuló tömegeket, éneklést. Kiderült, hogy ezt a pillanatot nagyon számon tartották, az igazi megmozdulások csak most indultak! Ettől az órától – ez péntek este – egészen vasárnap éjszakáig szünet nélkül óriási tömegek vonultak, nem gondoltuk, hogy még fokozható az előző napok után. Teljesen mindegy volt, hogy milyen napszak van és hány óra és megnyit kell várakozni, hogy az emlékműhöz jussanak, csak mentek és mentek a zászlókkal, imával, énekekkel. Ilyet sose láttam!!! Szombat reggel már annyi virág volt a láng körül, hogy az emberek alig tudták fölérni,

hogy a sajátjukat rátehessek... Az egész nép hihetetlenül együtt volt ebben a csodában, a város ezzel a mondattal volt kiplakátózva, hogy: be armenian, be alive!! És tényleg így volt!!! Az áldozatok helyett is éltek és élni akarnak!! Képzelj Sarolta, erre sincs példa, az örmény pátriárka azokban a napokban a másfél millió örmény áldozatot szentté avatta! Ez egy óriási gesztus és valahogy ez volt ott a levegőben, ez a hihetetlen

ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100 ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100 ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100

áldott és megszentelt égi-földi kapcsolat, az áldozatukból fakadó élet ígérete. Gyönyörű

volt!!! És hogy nem a halálhoz kötik magukat, nem a kesergés viszi el az energiákat, hanem tudják, hogy a kivégzetteknek is az- zal segítenek, ha helyettük is élni tudnak!!! És ez nagyon erősen ájtott... Hihetetlenül izolált nép, nagy-nagy szegénységben, a szovjet időszakot nem bírják kiheverni, féltő, nehogy „önzetlenül” megsegítsék őket, nem tudni, akkor mi merre mozdul

Csendesnap az emlékezés jegyében

Május 14-én, áldozcsütörtökön, Jézus Krisztus mennybemenetelének ünnepén csendesnapot tartottak a Partiumi Keresztény Egyetemen. A nagyváradi székhelyű felsőoktatási intézetben megalkakulása óta megrendezik a lelki gyakorlatos közösségi napot. Idén három tragikus történelmi esemény kerek évfordulójához

majd... Most mindenestre hatalmas őserő működteti őket, a gyökereikből táplálkoznak, meg fognak maradni. Jelenleg a hegyeken, a köveken és a 3. századtól épült csodás templomaikon kívül semmijük nincs. Elképzelhetetlen, milyenek a településeik...

Grúzia már más, Amerika már ott van, ott együtt él a nyomor a dúsgazdagsággal. Épülnek a városaik, Tbiliszi világáros. A műemlékek, múzeumok, a Kaukázus, az emberi találkozások... Hát rengeteg feldolgoznivaló.

Egész biztos, hogy a népünknek vannak közös gyökerei az ottaniakkal, abszolút a szkíta motívumvilág jön elő minden ősi megmaradt faragásukon stb.

A Széchenyi Könyvtárban most van is egy kiállítás, biztos tudsz róla, aminek a címe, hogy *Magyarok a Kaukázusban*. Ez régi téma, hogy ott éltek az ősök, most is foglalkozik ezzel pl. *Szántai*, aki járt ott és rengeteg bizonyítékát találta.

Sok-sok fotó van, most rakom össze, hátha egyszer meg tudom mutatni!!!

Öllelek szeretettel,

Benkő Ági

kötötték a szervezők: a 70. évvel ezelőtti zsidó és roma holokauszthoz, illetve az egy évszázada kezdődött örmény genocídiumhoz.

Ráksi Lajos egyetemi lelkész, főszerző köszöntötte a meghívottak és érdeklődőket az egyetemi székházként szolgáló református püspöki palota dísztermében, majd

ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100 ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100 ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100

Szontágh Szabolcs lelkipásztor, a Magyar Református Egyház Zsinatának ifjúsági irodavezetője hirdetett ígét. *János Szabolcs* rektor üdvözlő-, gondolatébresztő beszéde után *Weisz Péter*, a Barankovics István Alapítvány Izraelita Műhelyének vezetője, a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetségének elnöki tanácsadója, a gyöngyösi hitközség elnöke tartott előadást *Közösen együtt – zsidók és keresztények együttélése Magyarországon* címmel, ennek a több évszázados együttélésnek főként a pozitív oldalait domborítva ki.

Kathy-Horváth Lajos, a budapesti Roma Oktatási és Kulturális Központ igazgatója a *Cigányok a Holokausztban és a magyar kultúrában* címmel tartott érdekesítő előadást, dr. *Issekutz Sarolta*, a magyarországi Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület vezetője adatgazdag, drámai vetített képekkel illusztrált visszatekintésében a törökök által végrehajtott örmény népirtást ismertette meg a hallgatósággal.

Ezt követően tárlat nyílt az aulában. A Falak, jelek, sorsok – magyar zsidók deportálása Auschwitzba cím alatt létrejött, tucatnyi pannóból álló, szöveges-képes szemléltető összeállítást a budapesti Holokauszt Emlékközpont

bocsátotta a szervezők rendelkezésére, Nagyvárad pedig első határon túli állomása lett e vándorkiállításnak. *Tőkés László* európai parlamenti képviselő, a PKE Alapítók Tanácsának elnöke nagyívű tárlatnyitó beszédében nemcsak a fentebb említett történelmi évfordulók kapcsán domborította ki a népek együttélésének tragikus vetületeit, hanem

a jelen kihívásaira is bőven kitért, kijelentve: nem szabad menteni a menthetlent. A tárlat is demonstrálja: Auschwitz a magyarság legnagyobb temetője, még úgy is, hogy ilyen tömegsírok sajnos végig-

kísérik egész történelmünket, Mohácstól Doberdón át a Don-kanyarig.

Nemzeti sorstragédiánk sorába illeszthetők azok a pótolhatatlan szellemi veszteségek is, amelyek a magyar zsidó kiválóságok kiirtásával értek minket – mutatott rá a Királyhágó-mellék előző püspöke, *Radnóti Miklós* költőnk golgotajárását hozva példaként.

Sebastian Haffner német író-történész-szel egyetértésben jelentett ki: Auschwitz után kultúrember nem lehet antiszemita. Kitért a polgári és egyházi vezetők akkori és mai felelősségére...

Tőkés László honlapjáról (részlet)

Gyarmati Béla

Örmény arcképek (9. rész)

Woyciechowski Vilmos és Nuridsán Mária

Az örmény arcképekkel nem ismert embereket akarunk bemutatni, hanem egykori örmény elődeink közül némelyeknek máig fennmaradt arcképét szeretnénk megosztani az Olvasókkal. Ezeknek a képeknek az érzelmi értékük a számunkra felbecsülhetetlen. A sorozatot erzsébetvárosi *Lukács Róza* fiának és menyének páros arcképeivel folytatjuk.

Az ábrázolt személyek: *Woyciechowski Vilmos* és *Nuridsán Mária*

A szóban forgó házaspár férfi tagjának nemzetisége nehezen határozható meg. Atyja Csernovitzból áttelepedett lengyelként vette feleségül édesanyját, aki a nevezetes erzsébetvárosi Lukácsok leszármazottjaként tökéletes örmény volt (amennyire a XIX. század közepén az Erdélybe betelepedett örmények még őrizték nemzeti sajátosságaikat).¹ Szüleinek harmadik gyermekeként Woyciechowski Vilmos 1856-ban született meg Gyulafehérváron, és – helybéli örmény közösség híján – római rítus szerint keresztelték katolikusnak. Atyja állami tisztviselő volt, aki a szabadságharc miatt elmaradt földtehermentés² során a birodalomban több helyen volt kénytelen állomásozni, így került a gyerek Vilmos

¹ Mivel az EÖGYKE tagjainak és támogatóinak igen nagy hányada is alig 10-20%-nyi örvény vért mondhat magáénak – nem mint ha a származást és a közösségi tudatot százalékban lenne szabad méricskélni – de Vilmos 50%-a talán elegendő lehet magyarörmény mivoltának elfogadásához...

² Vilmos édesapjának, József Woyciechowskinak a munkájáról a 2014. novemberi füzetben írtunk, Temesvári Liza és Nuridsán Antal képeiről pedig a 2015. január-februári számban...

1864-ben két évre a galíciai Liskóban lengyel iskolába. Családjában a német volt a közvetítő nyelv atyja lengyelése és anyja magyarörményése között. Vilmos felnőtt fiatalemberként, menyaszonyától ösztönözve kezdett magyarul tanulni, hogy azután tökéletes magyarnémet kétnyelvűvé váljon. (Idős korára a lengyelt már nagyrészt elfeledte.) Amikor 1865 táján a földtehermentési bizottmányok munkája befejeződött, akkor Vilmos atyjának munkaköre is megszűnt, ezért új munkahely után kellett nézzen. Ezután számviteli jártasságának köszönhetően főkönyvelő lett Balánbányán, mégpedig annál a baláni rézbánya és kohómű részvénytársaságnál, amelynek egyik főrészvényese Nagyszebenben *Nuridsán Antal*, dúsgazdag örmény kereskedő (a korábban bemutatott erzsébetvárosi Nuridsán Bogdán fia) volt.

Vilmos fiatalember volt, amikor édesanyja, Róza asszony alig 47 esztendősen meghalt, de rajta kívül még másik hét gyermek is anya nélkül maradt a családban, közülük öt Vilmosnál fiatalabb, ráadásul három közülük is leány, így özvegy atyjuk olyan tanintézet után nézett, ahol leányai anyát pótló gondos nevelést kapnának. Nuridsán Antal hasonló gondokkal küzdött, mint Vilmos atyja, mert

fiatal feleségét, *Temesvári Lizát* 1871-ben elvesztette és azóta három gyereket, köztük két leányt egyedül kellett volna nevelnie. Antal egy ideig egyedül látta el gyermekei nevelését (persze szakácsnő és cseléd segítségével). A legidősebb gyerek Mariska volt, aki egy felnőtt hozzáértésével és ügyességével töltötte be a háziasszonyi szerepet – már 13 éves korában teljes értékű szakácskönyve volt, amit később számtalan maga-gyűjtötte recepttel egészített ki – az édesanyját azonban nem pótolhatta. A lányok serdülő korba lépése arra ösztönözte Mária atyját, hogy lányait a nagyszebeni orsolyiták leánynevelő intézetébe adja. Mikor Nuridsán Antal értesült *Woyciechowski József* gondjáról, neki is az orsolyitákat ajánlotta. A Woyciechowski család tehát Nagyszebenbe költözött és a legkisebb leány, Adél a nagyszebeni orsolyitákhoz került. Itt azonban érdekes helyzet alakult ki. A Nuridsán család és a Woyciechowski család össze-összejárt, részben a lányok közös iskolája, részben az atyák „szakmai” kapcsolata miatt, és kettős románc is kialakult. Az 56 esztendőes Nuridsán Antal feleszeretett Mari leánya iskolatárnsőjébe, a nála 36 évvel fiatalabb (még csak 18 esztendőes) Woyciechowski Adélkába és 1882 októberében annak rendje módja szerint feleségül is vette. A rokonság alapján Vilmos és Adélka férje, Antal közt közvetlen, baráti kapcsolat alakult ki. Nem sokkal ezután Nuridsánék Mari leánya és Woyciechowskiék Vilmos fia is egymásba szeretett, és 1886 májusában ők is egybekeltek. Így tehát a Woyciechowskiak és a Nuridsánok közt érdekes kettős családi kapcsolat jött létre. Vilmos az esküvője előtt rendben leérettségizett, teljesítette az egyéves önkéntes katonai szolgálatot, majd pénzügyi főiskolát végzett és

állást is talált Budapesten, a Magyar Leszámtoló és Pénzváltó Bank (MLPB) Dorottya utcai székházában. Az ifjú pár a Fővámház mögött, a bank alkalmazottainak lakást biztosító, frissen felépült épület második emeletén kapott szép lakást. (Ma a Corvinus Egyetem informatikai intézete működik benne.)

A család élete boldogan folyt, körülöttük a főváros rohamtempóban gyarapodott: egyebek között kiépült az Andrassy-út és alatta megépült az első földalatti, felépült a Fővámház, a milleniumi ünnepségekhez kapcsolódóan szinte Woyciechowskiék ablaka előtt átadták a Ferenc József hidat, a rakpartok kiépítésével szabályozták a Dunát, és hamarosan villamosvasút-vonalakat is kezdtek építeni: az egyik épp a házuk előtt ment el, így Vilmosnak ezentúl nem kellett a Dorottya utcáig gyalogolnia. A biztos egzisztencia felhőtlen életpályát látszott biztosítani az egymás után érkező gyermekeknek. Mariska 1887-ben született, keresztanyja (*Lukács Béláné*, született *Gajzágó Fatime*) tiszteletére Mariska keresztnevei közt szerepelt a Fatime is. (Mariska-Márici tanítóképezdébe járt, és fennmaradt naplója, melyben első próbatanításáról lelkesen számolt be.) 1889-ben született a nagyapja emlékezetére keresztelt József (matematikatanár és tudománytörténész lett), 1893-ban Erzsébet és 1897-ben Vilmos (aki köztisztviselő lett). 1906-ban azonban váratlanul súlyos csapás érte a családot: a 19 éves, végzett tanító Mariska egy októberi szombat délután, fáradtságról, gyengeségről panaszkodott. Sápadt volt, szédelgett, lefeküdt pihenni, de egyre rosszabbul érezte magát. A kihívott orvos teljesen tanácstalan volt, semmit nem tudott tenni, Mariska pedig lehunyta a szemét és csendes

meghalt. A boncolás utóbb megállapította, hogy lépverőér-repedés következtében előállott belső vérzés vitte el.³

Woyciechowski Vilmost és nejét, Nuridsán Marit nagyon megviselte legidősebb gyermekük elvesztése. Mária attól kezdve szinte minden ruhájához viselte a fekete gyászszalagot.

A festmények és mintájuk

A családi fényképalbumban az utódok számára megőrződött az a fénykép, ami Nuridsán Máriát ábrázolja. A fénykép bizonyosan 1906-után készült, mert Mária ruháján már látható a gyász jele. Később a fénykép alapján festmény is készült az asszonyról. A mintegy 2x3 cm-es fényképpel ellentétben a festmény mintegy 50x65 cm, széles arany keretben álló tojásdad vászon ábrázolja Nuridsán Máriát, az elmaradhatatlan gyászszalaggal. Arca komoly, sötét ruhájának fehér nyakrészén egyetlen arany bross, és egy igen vékony aranylánc. Hihetetlen, de a képen valószínűleg ugyanaz az aranylánc látható, amit édesanyjának, Temesvári Lizának, sőt, nagyanyjának,
³ Az öröklődés furcsa tréfája folytán 85 évvel később ugyanígy, lépverőér-repedés okozta belső vérzésben halt meg Mariska unokaöccse, Jelítai Vilmos is, 55 éves korában.

Zakariás Katalinnak az arcképein is ábrázoltak. Lehet, hogy a nőágon öröklődő lánc volt öntudatlanul is mindhárom nemzedék számára a megőrkítésre kiválasztott ékszer?

Férjének, Woyciechowski Vilmosnak a képe azonos méretű és hasonló keretezésű.

Vilmos arca e képen még nem tűnik öregnek, bár elég komoly – legalábbis ahhoz képest, hogy ismerjük egy öregkori képét is. A festmény eredetijéül szolgáló fénykép azonban nem maradt fenn.

Vilmos és Mariskája arcképe lányuk, később unokájuk szobájában mindig egymás mellett függtek. Szerencsére épen megmaradtak, ma dédunokáik őrzik ragaszkodással...

Bálintné Kovács Júlia

Nagy örömmel fedeztem fel a sok szomorú, érzelmeinket és tudatunkat felkavaró hírek, megemlékezések, történések között egy valóságos “oázist”.

Hírt adtunk a Füzetek ez év január-februári számában, a 33. oldalon, a Maros Megyei Múzeum időszakos kiállításáról, amely teljes mértékben az erdélyi örmények történetével foglalkozik, és nincsen összefüggésben az Örmény Holokauszt 100. évfordulójával, és az e köré a gyászos eseménysorozat köré szervezett megemlékezésekkel. „Itt az írás, olvassátok”!!!

Marosvásárhelyi „detektívtörténet”

Szemétben rejlő bizonyítékok

Különleges kiállítás látható a Maros Megyei Múzeum várbeli épületében. Az intézmény történészei által végzett kutatómunka során egy marosvásárhelyi ház múltjának elfeledett története tárult fel, s vele együtt a 200 évvel ezelőtti helyi mikrotörténet érdekes részleteire, egy örmény kereskedődinasztia hétköznapijaira is fény derült. Ahogyan arra is, hogy a Sáros utca 1. szám alatti késő barokk ház építése most már egészen biztosan az örmény Csiki család nevéhez köthető. A felderítőmunkáról, a levéltári kutatásokról és a kiállításról Orbán János, a múzeum művészettörténésze, a kiállítás egyik kurátora számolt be.

Hogyan lett a Bornemisza-házból Csiki-ház?

Amikor 2010-ben a felújítását elkezdték, műemlék épületről lévén szó, Orbán Jánost kérték fel, hogy a szükséges történelmi

tanulmányt elkészítse a Petőfi tér arculatát meghatározó épületről, amely a helytörténelmi irodalomban Bornemisza-házként szerepelt. A levéltári kutatásokból kiderült, hogy Bornemisza Ignác kincstartó az 1760-as években valóban birtokolt egy házat a környéken, ám ez Orbán János szerint jó eséllyel a sarkon levő Haller-ház előépülete lehetett. A rejtély megoldása érdekében a történész a Hallerekre vonatkozó levéltári anyagot kezdte kutatni, amelyből az derült ki, hogy a 19. század elején a sarki házat már minden kétséget kizáróan birtokló Haller Gábornak határvitái voltak Csiki Márton örmény kereskedővel, a szomszédos ház tulajdonosával.

Ezt követően a levéltári forrásokból sikerült összeállítani a Csiki család

18. századi történetét, amely szoros összefüggésben van az örmények megtelepedésével Marosvásárhelyen. Az 1750-es években Csiki Márton az első kereskedő-családokkal érkezett, s az örmények polgárjogért vívott küzdelmének egyfajta zászlóvivőjévé vált. A kutatások során kiderült, hogy a család minden marosvásárhelyi nemzedékében volt egy Csiki Márton, akik közül a másodiknak sikerült a már megszerzett polgárjog birtokában

A renoválás során több mint kétszáz éves tárgyak és titkok kerültek elő

telket vásárolnia, és a Sáros utca elején levő házat felépíttetnie.

Két feleségétől 19 gyermeke született, 1828-ban bekövetkezett halálakor utódai a város legszámottevőbb vagyonának várományosai voltak. Csiki Márton számos birtokot is vásárolt, többek között a Lázár grófok remeteszegi földterületeit.

A levéltári források szerint a ház két szakaszban épült, 1803 táján a földszint készült el, amit 1811 körül bővítettek U alaprajzúvá és emeletessé, s a 27 helyiség a gyermekek számát figyelembe véve nem is lehetett olyan túlzottan sok. A ház stílusa késő barokk, mértéktartó homlokzati díszekkel, jellegzetes manzárdtetővel, s a járókelők előtt rejtve maradó árka-

udvari tornáccal, mely a Teleki Téka és az egykori megyeháza épületéhez teszi hasonlóvá. A ház a család tehetőségének hű tükrévé vált. Nem csoda hát, hogy a későbbiekben egy főúri család nevéhez kötötték az épületet, amely a korabeli reprezentatív nemesi palotákkal mutat hasonlóságot.

A nagy felfedezés

Az épületet, amelyben a rendszer-változás előtt az Uniderma szövetkezet s annak cipőkészítő műhelyei működtek, bukaresti befektető vásárolta meg. A felújítás során tártak fel a ház rejtett titkai. Amint Orbán János megjegyezte, a tulajdonos becsületére válik, hogy a felújítás során a műemléki szempontokra is odafigyeltek, s a szobákban talált falfestéseket restauráltatták.

A Vásárhelyen nem túl gyakori díszítőfestéseken kívül, amelyeket Kiss Loránd vezetésével újítottak fel, az egyik emeleti terem padlójának felszedésekor a töltést alkotó homokkal és földdel elvegyülve régi papírlapokat, kerámia- és üvegtöredékeket találtak. A restaurátorok értesítették a Megyei Múzeum Történeti Osztályának munkatársait, akik a több köbméternyi földből a történelmileg értékes tárgyakat kiválogatták. Az írott leletek egyértelműen igazolták, hogy *II. Csiki Márton* családjának tárgyairól van szó, amit a két szint közötti töltés száraz klímája jól konzervált az eltelt 200 év során.

A szemétkben papírból volt a legtöbb, hitelnapló, levéltöredékek örményül, magyarul, németül, sőt, egy románul írt levél is előkerült. A papír mellett kerámia- és üvegtárgyakat, háztartási eszközöket,

textíliákat, szarvasbőr kesztyűket, cipőket, kályhacsempedarabokat, sakkfigurákat találtak, ezek képezik a kiállítás alapanyagát. A töredékekből következni lehet a kereskedőcsalád által forgalmazott termékekre (prémek, textilárúk, luxustárgyak, gyermekjátékok, kártyák és egyebek), melyeket zömmel Bécsből szállítottak Marosvásárhelyre a kereskedésen kívül fuvarozással is foglalkozó Csikiak.

Az örmény család mindennapjai

A tárgyakból következni lehet a család életére és a ház berendezésére is. A boltozatos mennyezet dekoratív virágmintás festése teljes pompájában idézi az örmény otthon hangulatát. A rengeteg cseréppipatöredék a pipázás szenvedélyéről tanúskodik. A pipák egy része selmecbányai műhelyekből származott. Szabadidejükben a családfő és vendégei kártyáztak, sakkoztak, malmoztak. Kedvenc italuk a kor szokása szerint a kávé, a tea és a meleg csokoládé lehetett, amit porcelán- és keménycserep csészéből fogyasztottak. Az edények is porcelánból és fajanszból készültek, jobbára a holi- csi kerámiamanufaktúrában.

A papírmaradványokból a család olvasási szokásaira lehet következni. Előkerült a *Magyar Kurír* – amely a kor népszerű újságjaként a korabeli hírekről tudósított – egy laptöredéke is.

A szemétkben talált tárgyakat a múzeum tulajdonában levő 18. századi bútorral, a szamosújvári örmény katolikus templomból és a gyergyószentmiklósi Tarisznás Márton Múzeumból kölcsönzött tárgyakkal (miseruha-díszek, máriazelli Mária-szobor), s a Teleki

Tékából származó könyvekkel egészítették ki, hogy az örmény élet hangulatát megteremtse.

Szerelmi történet

Érdekességképpen említhető meg, hogy a szemétkben egy kiszáradt béka is konzerválódott.

A tárlóban egy szerelmes levél töredéke olvasható, ez is hozzátartozik a ház történetéhez, mely boldog és tragikus pillanatok sorozatát egyaránt őrzi. A mindennapi élet szokásos történései mellett sok-sok titokzatos eseményét. A ház bővítésének évében a korabeli Vásárhelyt hamar bejárta a hír, miszerint 1811. április 11-én éjszaka *Szentpéteri Mihály*, második Csiki Márton kereskedőlegénye megszöktette gazdája 17 éves lányát, Veronikát, akit a koronkai Toldalagi-birtokra vitt. A szerelmi történetnek azonban hamar vége szakadt, a lány hazakerült, s később egy szamosújvári örmény férfihoz ment feleségül. A történetről szóló beszámoló kérésre meghallgatható a kiállítóteremben elhelyezett számítógépről, amelynek képernyőjén a 18. századi Vásárhely képei peregnek.

Aki kíváncsi városunk történetére, kellemes egyórai elfoglaltságot jelenthet a kiállítás megtekintése, az írott anyag áttanulmányozása, amely során a Csiki-ház és a Csiki család történetével együtt általában is megismerkedhet az erdélyi örmények múltjával. A Sáros utca 1. szám alatt levő Csiki-ház udvarára pedig érdemes belépni. Bár az udvar hátsó részében két irodaház épült, az U alakú épület régi árka-dos folyosói megőrizték eredeti szépségüket.

A Szemétkbe írt történelem... című kiállítás a Maros Megyei Múzeum Történeti Osztálya tevékenységének legújabb

eredménye, kurátorai *Orbán János* és *Kovács Mária-Márta* művészettörténészek. A tervezés és a dizájn magas színvonalára *Vécsei Hunor* és *Ana Alfianu* tehetségét dicséri. Hétköznaponként hétfő kivételével 9–16, vasárnaponként 10–14 óra között látogatható a múzeum várbeli épületének földszinti kiállítótermeiben, s utána kellemes sétát lehet tenni a megújuló várudvaron.

Bodolai Gyöngyi

Forrás: e-nepusag.ro 2015. 03.19

A kiállítás 2014 december 4-én nyílt meg, és az itt következő írás december 8-án a *www.kronka* online képes beszámolót közöl a megnyitóról *Bakó Zoltán* tollából.

A múltat feltáró háztartási szemét

Több mint két évszázados tárgyak – újságok, üvegek, kerámiadarabok, cipő, kesztyű, porcelán kávékészlet, fakanalak, kefék, fűzetlapok, poharak, kályhacsempék – kerültek elő Marosvásárhely egyik legrégebbi és patinásabb palotája renoválása során. A Bornemissza Házként ismert Csiki Ház anyagából kiállítás nyílt, mely a város örmény lakóinak életében nyújt betekintést.

A marosvásárhelyi Petőfi téren álló Csiki ház egy elírás folytán hosszú ideig Bornemissza házként emlegették. Tény, hogy a két család egymás szomszédságában rendelkezett telekkel, innen adódhatott a félreértés. A Sáros utca 1. szám alatti Csiki ház telke a 18. században Marosvásárhelyre is betelepülő magyar-örmény családok egyikének tulajdona volt. Az első Csiki Márton, akkor még *Vartan Sumulean* (1725 körül – 1783) az 1700-as évek közepén települt át Vásárhelyre Erzsébetvárosból. Az ő fia, második Csiki Márton (1750

körül – 1828) építtette a palotának is beillő, 27 helyiségből álló házat. A levéltári kutatásoknak köszönhetően már az építkezés szakaszai is ismertek: az alsó szint 1803-ra, a felső 1811-re készült el.

A második építésekor töltötték fel az alsó szintű boltívek vállát háztartási szeméttel, törmelékkal. Természetesen a háztartási szemét fogalma alatt nem a krumplihéjat, káposztalavelet, hagymaszárat kell érteni, hanem az olyan száraz, nem bomló anyagokat, amelyeket már nem használtak. Van ezek között üveg, kerámia, cipő, kesztyű, porcelán kávékészlet, fakanalak, kefék, újságpapírok, fűzetlapok, poharak, kerámiadarabok, kályhacsempék. Ezek pedig ott rostokoltak, boltív fölött, padló alatt egészen a múlt évi restaurálásig.

Az történt ugyanis, hogy Csiki Márton halála után (1828-ban a fölöttébb gazdag 78 éves Márton bácsit elhelyezték a jezsuiták templomának alagsorában levő kriptába) igen nagy számú utódai – négy feleségtől több mint tucat gyermek származott – fontos és megbecsült polgárai voltak Vásárhelynek, akik tovább bővítették a házat, s a vagyont. Két fia, a jellegzetesen örmény nevű Márton és Gergely a város legnagyobb magán földbirtokosai voltak 1862-ben. *Pál-Antal Sándor* tanulmányában megjegyzi: „1835-ben 25 adófizető kereskedő család él Marosvásárhelyen, 1842-ben 31 (...), jelentős részük örmény. Közülük jó anyagi helyzetével a 19. század első felében Csiki Márton, majd Csiki Gergely tűnik ki. Csiki Gergely 1842-ben a város legtöbb adót fizető polgára volt.”

Pénzügyőrség az épületben

De a Csikiak csillaga is lehanyatlott. A 20. század elején, az impériumváltás

előtt a házukban pénzügyőrség működött, majd egy svájci származású mérnök, *Pontet Sándor* vásárolta meg. Az ő utódai igényelték vissza a kommunizmus alatt államosított épületet (amelyben hosszú ideig cipész-szövetkezet, majd cipőgyár is működött), majd ezek az utódok adták el egy bukaresti magáncégnek.

Tavaly, amikor elkezdtek a Csiki palota restaurálását, megtalálták azt a néhány köbméter szemetet, amit töltelékként használtak 1811 körül a boltívfallaknál. *Kiss Loránd* restaurátor azonnal értesítette a régészeti múzeumot. Egy évig dolgoztak a teljes leletanyag vizsgálatán, konzerválásán, míg végre sikerült a gyergyószentmiklósi *Tarisznyás Márton* és a Szamosújvári örmény múzeummal együttműködve létrehozni azt a kiállítást,

A Csiki-ház

amelyet csütörtökön délután nyitottak meg a vásárhelyi Vármúzeumban *Szeméttel írt történelem. Csiki Márton háza és a régi örmény hétköznapok* címmel.

Használati tárgyak a 18–19. századból

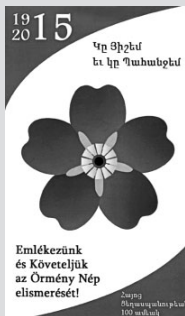
A korrhú bútorokkal – a két múzeum kölcsönözte őket – berendezett sarkokban és tárlókban hihetetlenül épségben maradt női kesztyűt, több cipőt lehet látni, amit

a Csiki család nőtagjai hordtak kétszáz és egynéhány éve. De van néhány tucat selmecebányai kerámiapipa, francia játékkártya, selyem és posztó textil, fajansz és porcelán edények, üvegedények, palackok, ám mindennél fontosabb az a két hitelnapló, amelybe a Csiki család a vásárlóikat és adósságait bejegyezte. Ezekből tudjuk, mit vásároltak a Csikiaktól a kor nevezetes vásárhelyi lakosai.

Nagyon sokan voltak kíváncsiak a kiállításra a megnyitó napján

A törmelékhalmozban megtalált újságdarabok, folyóirat-töredékek az olvasáskultúra fejlettségét bizonyítja a vásárhelyi gazdag örmények körében. Megtalálták és kiállították a Bécsben megjelenő Magyar Kurír egy darabját, német újságfoslányokat, a Grazer Zeitung 1803-ból való egyik számát, Fenouillot Újmódi gonosztevő című drámájának Aranka György-féle fordítását, de kiderült az is, hogy a Csiki család 1816-ban ott van a Kazinczy Ferenc munkáinak előfizetői között.

A Marosvásárhelyi Örmény Magyar Kulturális Egyesület elnöke, *Puskás Attila* portálunknak elmondta, jó ez a kiállítás azért is, hogy árnyaltabbá, de egyben teljesebbé tegye a képet a marosvásárhelyi magyar-örményekről. Tíz éve, amikor az egyesületük létrejött, nagyon sokan azt sem tudták, hogy városunkban éltek-élnek örmények. „Mára már a legtöbb vásárhelyi nem csak azt tudja, hogy voltak, de azt is, hogy milyen nagy mértékben járultak hozzá a város gazdasági és művelődési életének fejlesztéséhez. A Csiki-ház itt bemutatott valósága újabb adalékokat szolgáltat ehhez az ismerethez” – tette hozzá Puskás.

MEGHÍVÓ

Fővárosi Örmény Klub

2015. június 18., csütörtök 17 óra

Pest Megyei Kormányhivatal Nyáry Pál terme, Budapest V. Városház u. 7.

Műsor

A nefelejcsok virágzásakor Örményországban

Előadó: Benkő Ágnes és Páll Judit

vetítettképes úti beszámoló

az Örmény Genocídium 100. évforduló emlékére

Rendezi: Fővárosi Örmény Önkormányzat

Támogató: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület folytatja a **pénzadományok gyűjtését** az erdélyi magyarörmény közösségek részére. Pénzbeli adományok az egyesület bankszámlájára befizethetők.

Bankszámlaszám: Budapest Bank Rt. Királyhágó fiók: 10100792-72594972-00000007

Az **Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület székhelye:** 1015 Budapest, Donáti utca 7/a.

Postacíme: 1251 Budapest, Pf. 70. **Tel/fax:** 06(1) 201-1011

Elnök: dr. Issekutz Sarolta

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK – füzetek

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület kéthavonta megjelenő kiadványa

A kiadványt támogatja:

a Fővárosi Örmény Önkormányzat

(1054 Budapest, Akadémia u. 1. I. emelet 179, telefon: 332-1791)

(felfogadás: hétfőn 16.30–18.30 óráig, fovarosiormeny2014@gmail.com).

és a Ferencvárosi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat

Nyilvántartási szám: 2.2.4/78/2002.

Felelős főszerkesztő és kiadó:

dr. Issekutz Sarolta

Munkatársak: Dr. Sasvári László, dr. Issekutz Sarolta, Bálintné Kovács Júlia (Kolozsvár),

Dr. Puskás Attila (Marosvásárhely)

Szerkesztőség: 1251 Budapest, Pf. 70. **Tel/fax:** (1) 201-1011.

Lapzárta: minden páratlan hónap első hétfőjén!

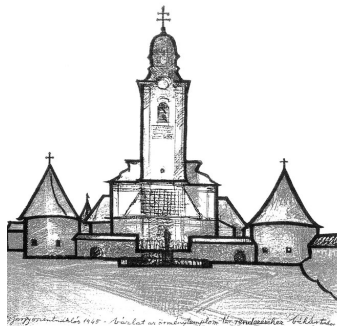
Tördelés: Gulyás Zsolt

Nyomdai munkák: Pannónia Nyomda Kft.

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK

f ü z e t e k

„Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék...”
(Vörösmarty Mihály)

az Erdélyi Örmény Gyökerek
Kulturális Egyesület
kéthavonta megjelenő kiadványa

XIX. évfolyam 218. szám
2015. július–augusztus

Tisztelt Olvasóink!

2015-ben az EÖGY füzetek *minden páratlan* hónapban jelenik meg, míg a Fővárosi Örmény Klub *minden páros* hónapban kerül megrendezésre a hónap harmadik csütörtökén – kivéve augusztusban, amikor 19-én szerdán – kerül megrendezésre. Mindenkivel szeretettel várunk a Pest Megyei Kormányhivatal Nyáry Pál termébe, bejárat a Budapest V., Városház utca 7. szám felől.

Elhunyt XIX. Nerszész Péter örmény katolikus pátriárka

Bácsú Ferihegyen
Pünkösöd vasárnapján,
2015 május 24-én.

Lapunk az interneten: a www.magyarormeny.hu honlapon is olvasható.
Elektronikus levélcímünk (e-mail): magyar.ormeny@t-online.hu

Elhunyt XIX. Nerszész Péter örmény katolikus pátriárka

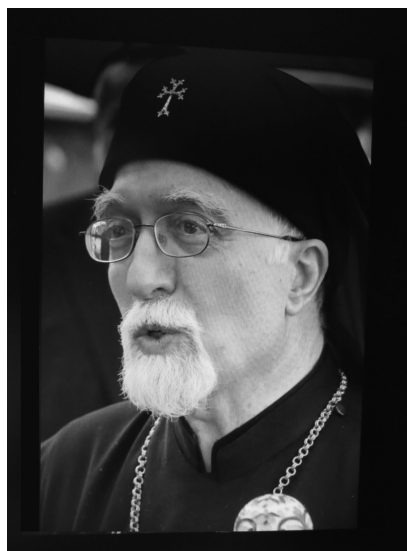
Ma (2015. június 25.) reggel 8:45-kor szívinfarktusban elhunyt XIX. Nerszész Péter örmény katolikus pátriárka. Ő volt az első örmény egyházfő, aki Magyarországra látogatott, és az első hivatalos örmény személy, akivel a 2012-es diplomáciai szakítás után a magyar kormány találkozott.

Az Örmény Katolikus Egyház legfőbb vezetője 1940. január 17-én született Pierre Taza néven. 1965-ben szentelték pappá, majd 1990-ben püspökké. 1999-2015 között volt az örmény katolikusok elöljárója, tisztségének pontos megnevezése: az Örmény Katolikusok Kilikiai Házának katolikosz-pátriárkája. XIX. Nerszész Péter igen kedvelt és gondoskodó lelkipásztor volt. Az ő odafigyelésének köszönhető, hogy több évtizedes szünet után újra kiadtak számos örmény katolikus liturgikus könyvet. 2014-ben Ferenc pápától kérte, hogy az Örmény Genocídium 100. évfordulója alkalmából mutasson be misét a Szent Péter Bazilikában, amire idén április 12-én sor került valamennyi örmény egyház vezetőjének, az örmény elnök és az örmény diaszpórák képviselőinek jelenlétében.

XIX. Nerszész Péter nem sokkal a megválasztása után már figyelmet fordított Magyarországra és követte hazánk örmény katolikus közösségének fejleményeit. 2012-től örmény papot küldött Libanonból, majd Rómából, hogy rendszeresen örmény misét mondjon a budapesti híveknek. 2015. májusában végül sor került a személyes látogatásra, Erdő Péter

bíboros, prímás, esztergomi érsek meghívására. XIX. Nerszész Péter a budapesti Szent István Bazilikában ünnepi szentmisét mutatott be az Örmény Genocídium 100. évfordulója alkalmából, amelyen Erdő Péter bíboros prezideált, számos püspök és pap részt vett, a magyar kormány részéről pedig Harrach Péter, a KDNP frakciójának vezetője jött el. XIX. Nerszész Péter nagyon sokat tett mind a nemzetközi, mind a magyarországi örménységért. Emlékét szeretettel őrizzük és lelki üdvéért imádkozunk.

(Megjelent a „XIX. Nerszész Péter örmény katolikus pátriárka” című facebook oldalon, szerkeszti Zsigmond Benedek)

Elbúcsúztunk szeretett pátriárkánktól

2015. június 28-án 11 órai kezdettel Fülöp Ákos atya által celebrált gyászmisével búcsúzott el örmény katolikus közösségünk az alig egy hónapja nálunk látogatást tett és az Örmény Genocídium 100. évfordulója alkalmából a Szent István bazilikában ünnepi szentmisét celebrált XIX. Nerszész Péter örmény katolikus pátriárkánktól. Az örmény nyelvű szentmisén Zsigmond Benedek diakónus és az

Imperatrix énekegyüttes szolgált.

Megrendítette egész közösségünket az irántunk tanúsított szeretet és segítőkészség, emberi közelséget sugárzó pátriárkánk elvesztése, akit a közösség szívébe zárt. Imánnkkal kértük és kérjük a pátriárkát, hogy továbbra is segítse örmény katolikus közösségünket, hitéletünket, a plébánia és templom működésének fenntartását, terveink szerinti fejlesztését. (M)

Zsigmond Benedek diakónus és az Imperatrix énekegyüttes

Gyülekeznek a hívek

XIX. Nerszész Péter pátriákra látogatása az örmény katolikusoknál

A pátriárka kíséretével – köztük Krikor atyával – 2015. május 22-én látogatást tett a Budapesti Örmény Katolikus Lelkészségen, ahol megtekintette a templomot, a plébániát; köszönetet mondott és megáldotta az örmény katolikus gondnokság és az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület elnökségi tagjait; kiűntette dr. Issekutz Sarolta közösségvezető; Zakariás Antal Dirán gondnokot és Zsigmond Benedeket; riportokat adott rádióknak, televízióknak; megtekintette a múzeumot; majd egy zártkörű fogadás keretében megbeszélést folytatott a közösségi vezetőkkel a jövőre vonatkozóan, felajánlva segítségét. A pátriárkánk igen elismerően nyilatkozott úgy az ingatlanról, mint a templomról, a múzeumból, terveinkről, valamint a gondnoksági és EÖGYKE vezetéséről, kihangsúlyozva, hogy imádkozik a további tervek megvalósításáért, kitartó munkánkért a közösség érdekében. Az EÖGYKE örmény könyvajándékokkal köszönte meg a látogatást.

Május 23-án délután a Szent István Bazilika zsúfolásig megtelt az örmény hívekkel és szimpatizánsokkal, akik hallhatták a pátriárka által bemutatott ünnepi szentmisét az Örmény Genocídium 100. évfordulója áldozataiért és túlélőiért.

Hálás köszönetet mondunk Dr. Erdő Péter bíboros, prímás úrnak, hogy a pátriárka meghívásával ezt a felejthetetlen élményt lehetővé tette számunkra. Köszönetet mondunk a szentmise utáni fogadás megrendezéséért is, ahol kötetlen beszélgetésekre kerülhetett sor. Köszönetet mondunk a szentmisén szolgálatot teljesítő

papoknak, diakónusoknak, a három kórus tagjainak, a meghívott személyiségeknek, és valamennyi résztvevőnek, hogy részvételükkel emelték a megemlékezés színvonalát, ünnepélyességét.

Május 24-én zártkörű ebéden láttuk vendégül a pátriárkát és kísérőit, majd elbúcsúztunk a további viszontlátás ígéréssel és reményével, ahonnan a repülőterre kísérték.

Ezennel köszönetet mondunk Zsigmond Benedeknek az egész ünnepi rendezvénysorozat megszervezéséért, részvételéért: mint állandó tolmácsnak a pátriárkai látogatás ideje alatt (és máskor is), diakónusnak, fordítónak, a misében közreműködő további szereplők betanítójának, kórusvezetőnek, az örmény nyelvű szentmisek szervezőjének, az armenológusnak. Hálásak vagyunk odaadó munkájáért, amelynek eredményeként életre szóló élményt jelentett mindenki számára az Örmény Genocídium 100. évforduló méltó megünneplése, az örmény katolikus pátriárka megismerése.

dr. Issekutz Sarolta

A Pátriárka és Zsigmond Benedek

Megérkezés az Orlay utcai templomba, 15 év után ismét találkozás Saroltával. Jobbról Zsigmond Benedek, balról Zakariás Antal Dirán.

A templom műtárgyainak megtekintése.

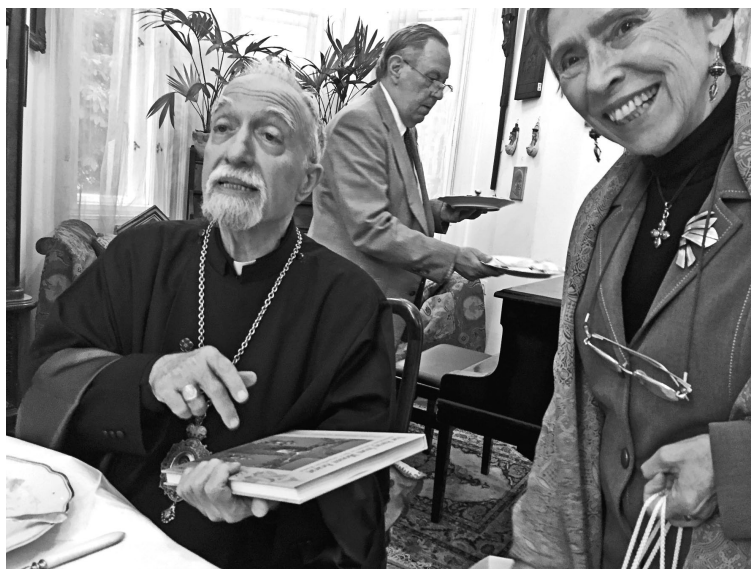
A Pátriárka jobb oldalán Zsigmond Benedek, bal oldalán Krikor atya, mögötte Kövér István

Látogatás a múzeumban. A Pátriárkától balra Zsigmond Benedek, mögötte Szongoth Gábor

A zárt körű fogadás

Örmény bűnbánat - július

„Mindenek oltalmazója, Krisztus! Jobbod védelmezzon nappal és éjjel, otthon és útközben, álmomban és ébren, hogy ne inogjak meg sohasem. És irgalmazz ...”

Krisztus felénk emeli védelmező jobbát, de erre kérjük is. Mert a veszély sokféle módon leelkedik. Ezeket Szent Nerszész imájában felsorolja ellentétpárok segítségével: nappal – éjjel, otthon – útközben, álmomban – ébren. Ezek különbözőképpen hatnak ránk s viselkedésünk is különböző. De a célunk mindenkor s mindenben egy: meg ne inogjunk. Ez sohasem következék be! – kérjük az Urat.

Örmény kódex-motívum

dr. Sasvári László

A nefelejcsok virágzásakor Örményországban

címmel tartott vetített képes előadást *Benkő Ágnes* és *Páll Judit* június 18-án a Fővárosi Örmény Klubban. Az előadók lenyűgözték a hallgatóságot közvetlen beszámolójukkal, ahogy egymásnak adták a szót és feltárták legbensőbb érzelmeiket, gondolataikat az átélt élményekkel, a merész vállalkozásukkal kapcsolatban:

megismerni és megérteni, átélni mindazt, amit eddig nem ismertek. Az örményeket és Örményországot.

A teltházás közönség hosszú tapssal jutalmazta a kedves előadókat.

Az elhangzottak és a levetített képek a következő füzetekben jelenik meg, szerkesztett változatban. *M*

Balról Benkő Ágnes és Páll Judit

Ismét megrendeztük

2015. június 13-án, szombaton a Budapest Főv. II. kerületi Örmény Önkormányzat elnöke ismét megnyitotta az Ízek utcája örmény sátrát a kerület lakói fogadására a Mille-nárison. Örmény piláf örmény vegyessalátával és mézes-almás táska várta az érdeklődőket. Bár a Budai Polgár korábbi, beharangozó száma véletlenül az örményeket a nemzetiségek felsorolásából kihagyta, mégis 250 adagot osztottunk szét a kóstolóknak.

Köszönetet mondunk a II. kerület vezetésének, hogy minden évben támogatják a rendezvényen való nemzetiségi részvételt.

dr. Issekutz Sarolta elnök

Örmény származású politikusok a dualizmus kori Magyarországon

A tizenhárom aradi vértanú neve minden október 6-án elhangzik, és sokan azt is tudják, hogy az aradi tizenhárom közül ketten is örmény származásúak voltak. *Kiss Ernő* altábornagy és *Lázár Vilmos* ezredes. Már 1848/49-ben gróf Teleki Sándor azt mondta, hogy az erdélyi örmények „Magyarabbak a magyarnál”, a szabadságharcban is nagy létszámban vettek ki részüket, 70 főtisztet adva a honvédeknek. Ez a nagy arány a korban mégsem volt annyira meglepő jelenség, hiszen az örmények országos arányszámukhoz képest általában is felülreprezentáltak voltak a 19. századi Magyarország elitjében.

Urmánczy Nándor magyarörmény politikus emléknapiján engedjék meg, hogy azt

a közeget megismertessem Önökkel, amelyből Urmánczy Nándor politikus is származott.

A tömegesen 1672-ben Erdélybe menekült, települt örményeket eleve az ottani három rendi nemzet közül a magyar tagjai sorába fogadták. Ittlétük első száz éve alatt sokan szereztek közülük annyi vagyont és társadalmi presztízst, hogy már a rendi társadalomban is bekerülhettek az elitbe, vagyis ők már a régi, rendi nemzetnek is tagjai voltak.

A kereskedelmi pályákon való jártasság, a pénzügyi és gazdasági szakértelem, mint „örmény tulajdonság” a 19. századi romantikus nemzetfelfogás szerint jól kiegészítette a más erényekkel ugyan büszkélkedő, de ezekkel a pozitívumokkal nem rendelkező magyarságot.

Megállapítható, hogy a modern, polgári jellegű magyar politikai nemzet elitjében, az ország összlakosságán belüli számarányukhoz képest, kiemelkedően sok volt az örmény eredetű politikus. Az örmények elfogadták az egységes magyar politikai nemzet dogmáját és minden megnyilatkozásukban magyarnak mondták magukat. A magyarországi örménység vezetői a magyar nemzethez való asszimilációban látták népük jövőjét, legfeljebb néhányan az örmény kulturális sajátosságok (nyelv, tradíciók, örmény rítus) megőrzésének felvetésével jelezték a teljes integráció határait.

Az örmény származás férfiági örmény eredet alapján könnyen megállapítható az örmény nevek ismeretében, de az anyai örmény ág is megismerhető, különösen a *Gudenus János József Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája* (EÖGYKE, Budapest, 2010) feldolgozása alapján.

Az 1900-as évek elején Magyarországon élt örmény származású személyek száma becsüléssel 10–15 ezerre tehető, ami az akkori összlakoságnak kevesebb, mint 0,1 %-a lehetett. Ehhez képest a magyar parlament képviselőinek mintegy 3%-a volt örmény eredetű, csak a férfiági örmény nevek alapján, ami tehát kb. 30-szoros túlképviselést jelent! Ezzel a módszerrel összesen 68 országgyűlési képviselő örmény eredetét tudjuk biztonsággal megállapítani. Mindez megítélésünk szerint annak a jele, hogy az örményeknek sikerült a magyarországi politikai elitbe integrálódniuk. Sikeres és a többség által sem támadott asszimilációjukkal is magyarázható, hogy éppen az utolsó dualista parlamenti ciklusban emelkedett a legmagasabbra (16 főre) az örmény országgyűlési képviselők száma.

A korszak egészét tekintve a legtöbb képviselő a két örmény centrumból (Szamosújvár és Erzsébetváros) és a Bánságból származott, akiknek eredete viszont ugyancsak az erdélyi örmény városokba vezet vissza, mint

pl. a Kiss, Lázár, Dániel, Pap, Bogdanovics családoké.

Megállapítható tehát, hogy az örmény képviselők majd 100 %-a erdélyi gyökerekkel rendelkezik, hiszen a Moldvából a 17. század második felében beköltöző örmények az akkor még önálló Erdélyi Fejedelemségben találtak otalomra, és itt jöttek létre első, uralkodói védelem alatt álló telepük, s még a 19. század közepén is Erdélyben élt az örmények többsége. Igaz, hogy már a 18. század folyamán megindult a kiteleptetés Szamosújvárra, Erzsébetvárosra, Gyergyószentmiklóssra és Szépvíz örmény közösségeiből, és a dualista korszakban az ország szinte minden vidékén találhatunk örmény eredetű személyiségekkel.

Az elvándorlás az örmény társadalom szellemi és vagyoni elitjét érintette elsődlegesen, akik tanultságuk és/vagy vagyoni helyzetük révén máshol letelepedve is képesek voltak boldogulni, főleg a nagyobb vonzerőt jelentő prosperáló centrumokban. Első, legközelebbi célpontjaik az erdélyi városok voltak, mindenekelőtt Kolozsvár, de az Erdélyhez közelebb fekvő magyarországi városokban, pl. Nagyváradon vagy Máramarosszigeten is letelepedtek.

Az első és legnagyobb vagyonú családok közé tartoztak a kincstári árveréseken a beodrai uradalmat 1781-ben megvásárló Karátsonyiak, az écskai birtokokat megvevő erzsébetvárosi Lázárok, és a terjedelmes torontáli földeket megszerző erzsébetvárosi Kiss-família is. További bánsági kincstári földek eladása révén szereztek birtokokat a Gyertyánffyak, a Baracházát megvásárló Kabdebő-fivérek, a Lukács-testvérek, vagy a már a 19. század elején birtokokat szerző, eredetileg szamosújvári Dániel (Dániel) és Gorove-família.

Az örmény eredetű országgyűlési képviselők között kimutatható markáns bánsági részarány ennek tudható be: az eredetileg az erdélyi örmény centrumokból a Bánságba

költözött, vagyonos örmény családok a helybeli nemesi elit részévé válva a népképviselői rendszerben is érvényesíteni tudták helybeli befolyásukat, tekintélyüket. Nem meglepő ezek után, hogy a bányászati képviselők ezekből az örmény családokból kerültek ki, így a Dániel (8 képviselővel), Karácsonyi (5 képviselővel), Gorove, Pap, Kiss nevek dominálják a névsorokat.

Az erdélyi örménységből 59 család szerzett magyar nemességet, akik közül a dualizmus korában *miniszterelnök* Lukács László (1912-13),

valamint *miniszterek*: br. Dániel Ernő (1895-1899), Gorove István (1867-1871), Lukács Béla 1892-1895), Lukács György (1905-1906), Lukács László (1895-1913), Szilágyi Dezső (1889-1895, éa. erzsébetvárosi Lukács Anna), csejtei Kristóffy József (1905-1906, éa. Csíksomlyói Csiky Gizella).

Országgyűlési képviselők (apai ágon örményi családnévük alapján): *Bocsánczy Adolf*, *pojeni Bogdanovics Vilibard*, *szigeti Buzáth Ferenc*, *baraczházi Cabdebo Ferenc*, erzsébetvárosi *Csiky István*, szamosújvárnémeti *Dániel Béla*, szamosújvárnémeti *Dániel Ernő*, szamosújvárnémeti *Dániel János*, szamosújvárnémeti *Dániel László*, *Márton*, *Pál*, *Tibor* báró, *Fejér Antal*, apanagyfalusi *Gazágó Ferenc*, és *Salamon*, gattájai *Gorove István*, Erzsébetvárosi *Issekutz Győző*, ev-i *Issekutz Marcell*, *Jakabb Bogdán*, *Jakabffy Elemér*, *Ferenc* és *Imre*, somosközi *Jakabffy István*, talpasi *Kabdebo Gergely*, beodrai *Karácsonyi Antal K. Ferenc*, *János*, beodrai *Karácsonyi Aladár* gróf, eleméri és ittebei *Kiss Miklós*, ifj. ittebei *Kiss Miklós*, lompérdi *Korbuly Bogdán*, rétháti *Kövér Gábor*, Gyergyószentmiklósi *Kövér Károly*, id. *László László*, *Lászlóffy Antal*, *Lázár Ernő*, *Menyhért*, *Lengyel Zoltán*, *Lukács Béla*, nemes *Lukács Ignác*, *György*, ifj. nemes *Lukács György*, nemes *Lukács László*, *Sándor*,

terpesti *Markovits Antal*, kisterpesti *Markovits Kálmán*, *Mártonffy Márton*, *Másvilági István*, *Molnár Antal*, noszlopi *Noszlopy Gyula*, szentmiklósi *Nóvák Dániel*, *Pap Géza*, nemes *Patrubány Gergely*, danczkai *Pattanyús-Ábrahám Dezső*, *Sárosi Ferenc*, nemes *Simay Gergely*, *Szongoth Jakab*, *Tutsek Sándor*, *Urmánczy Nándor*, szombatsági *Vertán Endre*, ifj. szombatsági *Vertán Endre*, szombatsági *Vertán Etele*, *Zabulik László*, *Zakariás/Zachariás János*.

Megemlítendő, hogy *Gajzágó Salamon* (1828-1898) országgyűlési képviselő lett többek között a 145 évvel ezelőtti alakult Állami Számvevőszék első és leghosszabb ideig (1870-1892) működő elnöke.

Dr. Jakabffy Elemér (1881-1963) nemzetiségi politikus, közíró, az MTA kültagja, orszgy. képviselő, 1922-ben megindította a *Magyar Kisebbség* c. politikai szemlét, melynek szerkesztője volt a lap megszűntéig, 1942-ig. 1923-tól háromnyelvű testvér folyóiratát is szerkeszti. 1925-től kezdve egy évtizeden át képviselte a romániai magyarságot a nemzeti kisebbségek genfi kongresszusain, 1928-tól Háromszék, Szatmár magyar képviselője a román parlamentben. 1929-ben az Erdélyi Katolikus Akadémia alapító tagja. 1940-44: a M. Népközösség elnöki tanácsának tagja.

Erdély szellemisége szárnyakat adott magyarrá vált örmény eleinknek, amelyre utódaik büszkén emlékeznek meg minden lehetséges alkalommal. Köszönöm, hogy megtisztelték figyelmükkel.

(ifj. *Bertényi Iván*: *Örmény származású politikusok a dualizmus kori Magyarországon / Távól az Ararától Örmény kultúra a Kárpát-medencében* BTM-OSZK 2013 kiállítás kat./ és EÖGY füzetekben megjelent tanulmányok, alapján), (elhangzott 2015 május 16-án, Maroshévízen).

összeállította dr. *Issekutz Sarolta*

Esztergomi kirándulás

Felfedezőútra indultak a XII. kerületi és a hozzájuk csatlakozó örmény származásúak. Esztergomban ugyanis az Árpád-korban sok örmény települt le. Egy részük már a honfoglaláskor érkezett hazánk területére, többen viszont II. Andrást kísérték Esztergomig a keresztes hadjáratból visszatértek.

A kirándulást hosszas kutatómunka előzte meg, e sorok írója ugyanis hónapokon keresztül olvasott el minden, Esztergommal kapcsolatos könyvet, valamint a *Magyarország régészeti topográfiája V.* kötetében szereplő információkat az egykori, a városfalon kívüli Örmény nevű településről. A *Terra Armenorum* határai sajnos nem egészen ismertek, de annyi bizonyos, hogy a Szent Tamás-hegy alatt húzódó Esze Tamás utca környékén terült el. Az említett könyvben szerepel, hogy feltártak ott egy ötvösműhelyt, melynek nagy valószínűség szerint örmény tulajdonosa volt. Az ötvösműhelyben *III. Béla* (1148-1196) korabeli pénzeket is találtak. Ebből arra következtethetünk, hogy a műhely már a *II. Andrással* érkezett örmények letelepedése előtt is működött. A király az egész ország területére szóló vámmentességet biztosított az esztergomi örményeknek, akik a különféle kézműves mesterségeken kívül szőlőműveléssel és főleg kereskedelemmel foglalkoztak. A *Magyarok a Kárpát-medencében* (szerkesztette Glatz Ferenc) című könyvben azt olvashatjuk, hogy „1243. március 31. IV. Béla megújítja az elődei és az ő idejében Esztergomba települt örmények – a tatárjáráskor megsemmisült – oklevélbe foglalt kiváltságait.” Más forrásból (*Esztergom város arculatának terve*,

1983) viszont az derül ki, hogy a terület a tatárjárás idején szinte teljesen elnéptelenedett, megsemmisült. Biztos azonban, hogy 1281. március 1-jén *IV. László* király kolostor építése céljából az Ágoston-rendi szerzeteseknek adományozta az örmények földjének egy részét.

A kirándulók Esztergom nevezetességeit is megtekintették: a városnéző sétát a Széchenyi téren kezdték, s a Várhegyen folytatták. Nagy élményt jelentett számukra a királyi palota bejárása, ahol közel egy éve a várkáporna és *Vitéz János* studioloja is megtekinthető. Mindkettőnek különleges freskótöredékei, illetve freskói vannak. A király magánkápolnájában az oroszlanok töredékeit, a studioloiban pedig *Botticelli* falképeit láthatják az érdeklődők.

Mivel Párkány könnyen megközelíthető, a népes csapat ott is eltöltött egy órát, s a hídról is megtekintette a Várhegyet.

A (s)örménytúra sok információval, élménnyel gazdagította a résztvevőket, s nagyon jó hangulatban telt el. HA

Helyesbítések

A füzetek május – júniusi szám 30. oldalán Sinka Sára és Dániel fotója alól lemaradt: a fotós neve: *Kabdebo János*. Elnézést kérünk az érintettől.

A 31. oldalon *Kereszteskövet állítottak Budapesten az örmény mártírok emlékére* c. Magyar Kurírtól átvett cikkben a 32. oldal bal felső sorából kimaradt a kereszteskő koszorúzásában résztvevők közül a hegyvidéki örmény önkormányzat feltüntetése.

László Gergely Pál

Az örmények Bukovinában

Bármely Bukovináról szóló írásban esik szó az istensegítsi és fogadjisteni telepítéstről, mindenhol megemlítik az örmény Kapri családot, akik miatt a fogadjisteniek el kellett költözzenek. Azonban lényegesen kevesebb az információ magáról a családról, és az örmény népcsoportról is. Bár több írás jelent meg róluk románul Bukovinában, ezek a magyar közönség számára szinte teljesen ismeretlenek. Szükséges néhány szóban elmondani, hogy kik is voltak a bukovinai örmények, és hogyan kerültek ők oda, még a magyarok betelepítése előtt.

Amint már említettem, a fogadjisteniek egyidőben telepedtek az istensegítsi lakosokkal, előbb a Szucsáva partjára, majd felhúzódtak a Jakabos patak völgyébe. Lényegében a székelyek szabadulni akartak a Kapri család robotja elől, de nem sokáig sikerült az nekik. Utólag Kapri János a faluban udvarházat emelt, amely ma is látható, bár pusztulófélben áll.

A Jakabos völgyében már több ház állt ekkor. Az Enzenberg-féle kimutatás szerint, 1752-1777 között 66 erdélyi menekült család lakott a faluban.

Az örmény etnikum megjelenése Moldvában és Podóliában a XV. század végén és a XVI. század elején történt. Az örmények eredete, akik a Taurusz hegység vidékéről származtak Kelet-Európába az idők homályába tűnik el. Az első örmény államot I. Ardases alapította, majd III. Tiridatesz idejében (301) a kereszténységet hivatalos vallássá nyilvánítják az országban (elsőnek a világon). A törökök 1065-ben elfoglalják az örmény fővárost, Ani-t, a földdel

egyenlővé teszik, és a lakosság nagy részét lemészárolják. Akiknek mégis sikerült elmenekülni a fővárosból, azok Kis-Ázsia délkeleti vidékére és a bizánci császárság területére költöznek, ahonnan később Európába szivárognak be. Szucsáva városába 1400-1432 között érkeztek, Alexandru cel Bun uralkodása alatt. Az 1407. október 8.-án kiadott rendeletében az uralkodó támogatta az örmény telepeseket, különböző előnyöket és kiváltságokat biztosított számukra. Társadalmi szempontból az örményeket több csoportba sorolhatjuk be: földesurak, kereskedők, közvetítők, állami főtisztviselők, szolgák, napszámosok és egyházi tagok. Bukovina elfoglalásakor Splényi majd Enzenberg katonai kormányzók növelni szándékoztak az örmény telepek számát. Céljuk elérésének érdekében megbeszéléseket folytattak Nicolaus Nicorovici lebergi gazdag örmény kereskedővel, aki nagy hatással volt az örmény közösségre. Galíciai útja során még maga II. József császár is kihallgatáson fogadta Nikorovici-t. Bár a habsburg adminisztráció terve, hogy különálló örmény telepeket hozzanak létre, nem vált be, mégis az örmény közösség tagjai további kiváltságokban részesültek.

Splényi felmérései 1775-ből 58 örmény családot említenek, akik jórészt Szucsáva és Csernovic városokba és ezek környékén éltek. 1787. június 16.-án már 141 örmény családról történik említés (363 férfi és 351 nő). Megközelítőleg 80 év elmúltával az örmény családok száma 1000, mintegy 5000 lélekkel. Idővel egyes örmények hatalmas vagyonra tettek

szert, számos földbirtokkal és ingatlannal rendelkeztek Bukovinában: Kapri János 1780-ban a Jakabos (fogadjisteni), báišesti és măriței birtokkal, Kapri Miklós a todirești földekkel, Bogdán Moysa a calafindești, negostina és serăuți részekkel rendelkezett. A XX. század elején Prunkulián földesúr tulajdonában voltak a liteni, strejăroaia, brăești, Tolova (vagyis Józseffalva), corlăței, mazănești falvak földjei, Szucsáva városában pedig hatalmas házat bírt.

Az első Kapri nevű örményről Bukovinában 1731-ből vannak feljegyzések. Akkor temették el Kapri Gergelyt a szucsávai „Szent Kereszt” (Sfânta Cruce) templom kertjében. Az említett templomot az ugyancsak örmény Hankoian Hacıh emelt. Báró Kapri János az első örmény kereskedő Bukovinában, akit II. József császár, az 1785. október 24.-én kiadott különrendeletével nemesi rangra emelt. Utólag, 1788-1815 között, az Antonovici, Petrovici, Romașcan és Bogdanovici családok is lovagi rangban részesültek. A Kapri család utódai: Kapri Miklós (1813-1873), Kapri Mihály (1825-1885), Kapri György (1848-1923). Kutatásaim során még talákoztam a Kapri Emanuel („A földesuraság Kapry Emanuel schismaticus örmény, de nagyon becsületes úriház; a fogadjisteni szegény templomnak négy év előtt egy ezüst kelyhet és új misemondóruhát ajánlódokozott.” 1863-ban – sz.meg.) és a Kapri János nevével, aki 200 Ft. adományt nyújtott a fogadjisteni iskola részére 1880-ban. Nevezetes volt a fogadjisteni Kapri család régiséggyűjteménye, és a dornavátra-i Popovici család könyvtára. A Kapri család mondhatni napjainkig kitarított Fogadjisten történelmében. Kapri József őrnagyi rangban esett el a második világháborúban, utódja Németországban él. Néha

haza szokott látogatni Bukovinába. Most két éve számomra érthetetlen dolgot követett el. Ősei megmaradt keresztjeit kiszedette a temetőből, és volt kúriájának tornácára vitette fel (Kapri Márta, Kapri Emmanuel).

Bár a fogadjisteni székelyeket nem kötik kellemes emlékek a Kapri földbirtokoshoz, neki is, akárcsak az örmény közösségnek, számottevő szerep jutott Bukovina gazdasági fejlődésében, kereskedelmének sokirányú kibontakozásában. Az örmények állandó kapcsolatot tartottak fenn a lebergi, bécsi és jászvári kereskedőkkel, ahova leginkább gyapjút és húst exportáltak, fegyvereket, szöveteket és aranyat hoztak be. Helyi szinten termeltek szappant, húsárut, tejtermékeket, italokat, gyógyszereket, ékszerket, és hozzájuk fűződik az állatbőrök bőrfeldolgozása is.

A bukovinai örmények száma a XIX. század második felétől folyamatosan csökkent: míg 1846-ban 2050 örmény katolikust és 1272 örmény gregoriánust tartottak számon, majd 1864-ben 5000 lélekről szólnak a dokumentumok, 1910-re számuk 998-ra csökkent. Hatalmas károkat szenvedtek a II. világháborúban, mint anyagilag, mint emberéletben. Az utolsó nagy csapást a párizsi békeszerződés adta meg nekik (1947), amikor Bukovínát kettőbe osztották. Ekkor a katolikus örmények a mai Ukrajna területéhez kerültek, a gregoriánus (keleti) örmények pedig a Romániához tartozó Szucsáva megye területén maradtak.

(A szerző Déván, Hunyad megyében élő közíró, történész kutató)

Forrás: László Gergely Pál :
Hazátlanok weblap
A világhálóról tallózta
Bálintné Kovács Júlia

Az országgyűlés elnöke Argentínában megkoszorúzta Czetz János síremlékét (részlet)

Czetz János sírköve a katonai akadémia kápolnájában

Argentínai hivatalos látogatásán Kövér László, az Országgyűlés elnöke megkoszorúzta Czetz János síremlékét az Argentín Nemzeti Katonai Akadémián, és találkozott a latin-amerikai országban élő mintegy 30–40 ezres magyar közösség kulturális és társadalmi szervezeteinek képviselőivel.

Kövér László a katonai akadémia nemzeti lobogót ajándékozott az intézménynek, és köszönetét fejezte ki, hogy az iskola mind a mai napig őrzi az intézményt alapító magyar ezredes emlékét. A megemlékezésen az akadémia igazgatója, Carlos Alberto Podio dandártábornok méltatta Czetz János tevékenységét, megemlítve, hogy ma is a magyar ezredes által lefektetett alapelvek szerint működik a katonai iskola. Kövér László beszédében emlékeztetett: Magyarországon 1849-ben, az akkori orosz beavatkozás

következtében a szabadságharc elbukott. Czetz János, az erdélyi hadsereg ideiglenes parancsnoka, majd vezérkari főnöke másokkal együtt ezután volt kénytelen elhagyni a hazáját, és így került egy idő után Argentínába.

A házelnök emlékeztetett arra, hogy a XVIII. században magyar jezsuiták terjesztették azon a földön a keresztény hitet, a XIX. században iparosok és földművesek mentek oda boldogulást keresni, az I. világháború után, amikor a nagyhatalmak feldarabolták a vesztes Magyarországot, nagyon sokan jöttek új hazát keresni, azokból az államokból is, ahol a magyarok kisebbségbe szorultak. Felidézte: a II. világháború után, amikor Magyarország újra idegen megszállás alá került, és kiépítették a kommunista rendszert, megint csak nagyon sokan menekülni kényszerültek. 1956-ban, forradalmunk és szabadságharcunk leverése után ismét igen sokan részben Argentínában leltek új hazára. Az ő leszármazottaik – sokuk már ebben a hazában születte – jó argentin hazafiakként és jó magyar embereként élnek itt – mondta Kövér László. Mint hangsúlyozta, Czetz János nemcsak az argentin–magyar katonai történelem összekötő szimbóluma, hanem jelképe mindannak a hozzájárulásnak is, amit az argentinai magyar közösség Argentína gyarapodására adott.(...)

A házelnök ellátogatott a Mindszentynum Közösségi Házba is. Az 1977-ben emelt épület és a benne található Szent István-kápolna Mindszenty bíboros szellemében ad otthont a helyi

magyar közösség vallási és kulturális eseményeinek. Kövér László megtekintette a Szent István-kápolnában a Csíksomlyói Madonna argentinai kegyhelyét, itt őrzik ugyanis a Csíksomlyói Szűz 450 éves évfordulójára, 1965-ben készült másolatot.

Czetz János 1822. június 22-én született a háromszéki Gidófalván örmény, magyar és székely felmenőkkel rendelkező családban. 1846 és 1848 júliusa között a bécsi földrajzi-térképészeti intézetnél dolgozott, innen jelentkezett az alakuló magyar honvédségbe. 1848. október 30-án – immár őrnagyi rangban – az erdélyi csapatok ideiglenes parancsnokának nevezték ki. Miután Bem József vette át az erdélyi hadsereg parancsnokságát, az ő vezérkari főnöke lett. Bem 1849 februárjában ezredessé, majd javaslatára az Országos Honvédelmi Bizottmány 1849 májusában tábornokká léptette elő. 1849. március 2-án ő vezette a magyar csapatokat a győztes medgyesi csatában. A bukás

után bujkálni kényszerült, majd 1850-ben emigrált. 1860-ig Európa több országában megfordult, mérnökként dolgozott, és közben aktívan részt vett a magyar emigráció tevékenységében. Czetz 1860-ban családjával Argentínában telepedett le. 1860 és 1864 között földmérőként dolgozott, majd rokonai közbenjárására ezredesi rangban beléphetett az argentin hadseregbe, és a hadmérnöki testület vezetője lett. E minőségében elkészítette az argentin–brazil–paraguayi határvidék első modern katonai térképét. 1869-ben Domingo Faustino Sarmiento elnök kezdeményezte egy korszerű tisztképző intézet létrehozását. Czetz János helyet kapott az intézmény kialakításáért felelős bizottságban, majd 1870-ben kinevezték az új intézmény, a Nemzeti Katonai Iskola igazgatójává. 1904. szeptember 6-án hunyt el Buenos Airesben.

Forrás: Háromszék, 2015. május 29. Világfigyelő

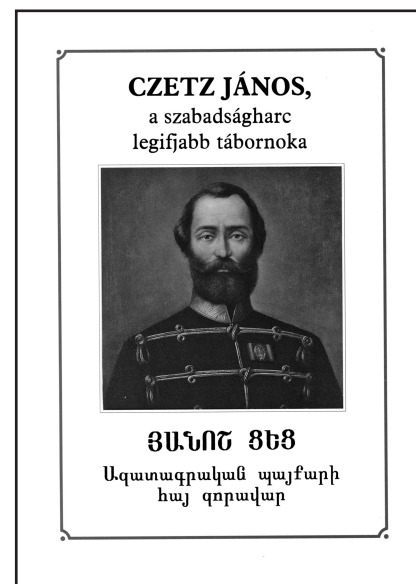
Olvasói levél

Kedves Sarolta!

Fogadja üdvözetemet és jókívánságaimat a távoli Buenos Airesből! Édesanyám már régen mondta, hogy érdeklődjem meg ön részére, hol van ebben a városban egy lovasszobor Czetzről. Többfelé is érdeklődtem, interneten is, beszéltem az itteni Czetz kutatóval, de lovasszobor nincsen.

Van a Katonai Akadémián egy mellszobor, viszont oda még sajnos nem sikerült eljutnom, mert a városon kívül van és hétvégén zárva van.

Egyenlőre amivel szolgálni tudok az néhány kép a Plaza Hungriáról, amiről

biztosan már hallott. Ez egy elkerített rész egy téren, ahol egy valódi (Erdélyben készült) székelykapu áll és egy *Szt. István* mellszobor. A székelykapu egyik része Czetz Jánosnak van dedikálva.

Remélem, egy kis örömet tudok ezzel szerezni és ezúttal meg is köszönöm a nekem havonta továbbított Erdélyi Örmény újságot, amelyben néha megtalálom édesapám irásait.

Szívélyes üdvözléssel!

Retezár Mónica

Ispánkiné S. Katalin

Zarándoklat a szamosújvári Szt. Gergely ünnepre – némi kitérővel (Útibeszámoló)

A Világosító Szent Gergely tiszteletére minden évben megrendezett szamosújvári búcsú alkalmából ez évben a zuglói (XIV. ker.) és a hegyvidéki (XII. ker.) örmény önkormányzatok képviselői és klubtagjai közös zarándokútra indultak. A szervezés nagyobb részét a már nagy gyakorlattal rendelkező *Záruagné Tancsin Katalin*, a zuglói örmény önkormányzat vezetője végezte, mi XII. kerületiek pedig részletes tájékoztatót készítettünk az út során megtekintendő nevezetességekről, melyet induláskor a résztvevők kézhez is kaptak.

Utunk célja ugyan a búcsú eseményein való részvétel volt, de nem lehetett ellenállni bizonyos szirén-hangoknak, melyek útközben másfelé is vonzottak bennünket. Ezért ebben a beszámolóban főleg ezekről lesz szó, meghagyva másoknak a lehetőséget arra, hogy az ünnepség vallási és hivatalos részéről részletesebben beszámolhassanak.

31 fős csoportunk első jelentős állomása – a királyhágói ebéd után – *Csucsá* volt, hogy legalább egy pillantást vessünk a Kőrös fölé magasodó kertzuga, ahol *Lám Béla* titkos vőlegénysége hullt reménytelenségbe *Ady Endre* váratlan leánykérése nyomán, avagy a kis fehér házra és ihletett környezetére, ahol *Ady* és *Csinszka* házasságuk kezdeti időszakában éltek mindennapi életüket.

Nos, ihlet ide, gyönyörű táj oda, a kastélyt és parkját őrző biztonsági személyzet elég erőteljes hangon tájékoztatott bennünket arról, „no visit, no foto és no....” minden. Tette mindezt annak ellenére, hogy még nyitvatartási időben érkeztünk.

Megérkezvén Szamosújvárra a szálláshe-lyünkön, a Téka-Mezősegi Szórványkollé-giumban kedves fogadtatásban részesültünk.

Első esti sétánk során a várossal ismerkedtünk. Azok, akik korábban még nem jártak ebben a „szép új világ” által még meg nem rongált, meghitt hangulatú kis városban (mint például ezen írás szerzője), csendes áhítattal nézgettek örmény őseik által épített lakóházakat, templomokat és középületeket. A főtérről, és a belváros különböző pontjain szebbnél szebb barokk épületek sorakoznak egymás mellett őrizve eredeti szépségüket. Olyanok, mint egy gyönyörű nyakék gyöngyszemei, legyen az emeletes gazdag polgárház (Lászlóffy-ház, Karátsony-ház) vagy csak „egyszerű” földszintes ház. Különös ízt ad ezen házaknak az az igényesség, mely az ablakok, bejárati ajtók és kapuk kereteinek kőfaragványain megmutatkozik. Nem véletlenül tartják Szamosújvárt Erdély legszebb barokk városának.

A városnak két örmény temploma is

Élményekkel teli lélekkel indultunk haza. Haza? Hiszen otthon voltunk az elmúlt három napban is!

Szakács Endre vikárius

Bálintné Kovács Júlia

Beszámoló, örömhírek, köszönő szavak

Az idei Világosító Szent Gergely búcsú volt a huszonötödik, amelyen - noha apai ágon örmény és katolikus gyökereim is vannak - reformátusként részt vettem.

Mindenik szép volt, eseménydús, emlékezetes, de az idei katartikus élményt jelentett számomra. Az ünnepeles, színpompás bevonulás, a szertartás maga, aztán a kellemes meglepetés, hogy a szentbeszédhez főpásztorunk, Dr. Jakubinyi György érsek, örmény apostoli kormányzó jött a pulpitushoz.

Kimondhatatlanul sajnálom, hogy nem figyeltünk erre a lehetőségre már előre, hiszen az örmény genocídium 100. évfordulójára való megemlékezés ezt

teljes mértékben indokoltá tette, és rögzíteni kellett volna ezt a beszédet, amely nagyon sok új adattal gazdagította eddigi ismereteinket. Emlékeztetett például arra, hogy 360 éve született, és 1715-ben 300 éve halt meg az erdélyi örménykatolikusok első és egyetlen püspöke

Verzár Oxendius, Armenopolis megálmódója, a városalapító, akinek a mai erdélyi örménykatolikusok a követői, és nekünk kell azért megtenni minden tőlünk telhetőt, hogy a Római Katolikus Egyháznak ez a részegyháza fenn maradjon. (A beszédben elhangzottak egy részét sikerült megszereznem, az örömhírek között olvashatjuk.)

Egy busznyai zárándok Budapestről

Ezúttal is megörvendeztették a szentmise hallgatóit *Kirkósa Júlia* és *Molnár Mária* operaénekesnők felejthetetlen élményt nyújtva számunkra.

A szentmise végén Apostoli Kormányzónk még egyszer szólott a több országból, megyéből városból összesereglett hívőhöz.

A jelenlévő egyházi és világi tisztségviselőket franciául, németül, románul köszöntötte, majd meleg szavakkal mondott köszönetet dr. *Issekutz Saroltának*, aki hosszú évek óta szellemileg és anyagilag is támogatja az Erdélyben lévő 4 örménykatolikus plébániát és azok közösségeit. Számomra ezek a köszönő szavak azt sugallták, hogy Ő a jövőben is reméli ennek a támogatásnak a fennmaradását.

Alighogy kijöttünk a templomból elszé-

gyelltem magam, mert felidéztem, hogy személy szerint én valóban mennyi mindent köszönhetek Saroltának, és az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesületnek.

Több mint 20 éve, a Kossuth rádióban, a késő esti-éjszakai híradóban hallottam őt először, amikor bejelentette, hogy Magyarországon elsőként megalakult az *Országos Örmény Kisebbségi Önkormányzat*.

Aztán Szamosújváron személyesen is találkoztunk, és azóta együtt dolgozunk. Az volt a célunk, hogy felhívjuk a figyelmet az Erdélyben otthonra talált, majd a Monarchiában vagy azon túl szétszóródott örményeink társadalmi, kulturális szerepére.

Legjobb, ha a 2001. szeptember 14-én Kolozsváron kezdődött és Szamosújváron véget ért három napos IV. Jubileumi konferenciánk műsorfüzetéből idézek.

„(részletek) 1997-ben részt vettünk a budapesti székhelyű EÖGYKE szervezésében megtartott konferencián (...) Számunkra itthoniak számára ez a találkozás meghatározó jelentőségű volt, mert egyrészt lehetőséget teremtett a csíkiak, gyergyóiak, szentgyörgyiek, brassóiak, erzsébetvárosiak,

szamosújváriak, kolozsváriak számára, hogy megismerjük egymást, másrészt együttműködési megállapodás alapján, közös rendezvényeinkhez a magyarországi társszervezetek biztosítják az anyagiakat. (...)

Nekünk, késői utódoknak feladatunk, hogy felkutassuk, számba vegyük és felmutassuk az immár 350 éve Erdélybe települt

(...) magyarrá lett őseink – a történelmi, nemzetalkotó örménység – történetét, munkásságát.”

Akkor még nem volt Marosvásárhelynek közössége, de ide is csak jelmondatomat tudom idézni, református zsoldárunkból: „Az Úr csodásan működik, de útja rejtve van”. Ma már Marosvásárhely a katalizátor Erdélyben a magyarörménységet illetően.

Célunkat elértük. Óriási jelentősége van a FÜZETEK megjelenésének, sikerült felkelteni kutatók, tudósok, egyetemi hallgatók és tanárok, örmény családtagok érdeklődését, akik felszínre hozzák a múlt emlékeit, és megosztják azokat közösségünkkel. A Füzetek ajándékba viszik el hozzánk.

Személy szerint azt is köszönöm, hogy az EÖGYKE szervezte „Barangolások őseink földjén” kirándulásokon bejárhatam Erdélyt és a Kárpát-medencét, szoros barátságokat köthettem, hogy a Füzetek munkatársaként megtanultam használ-

A Vörösköponyegesek

ni a világhálót, hogy egy-egy közösségi alkalomkor - legyen az kiállítás, konferencia, vagy fesztivál - szeretettel ölelnek át, vesznek körül „nemzettársaim”...

És most a **legújabb örömhír**. Hallottuk a felszólítást, őrizzük meg tartjuk életben az örménykatolikuságot. A felszólítás mellé segítséget is kaptunk.

A 9. éve működő **Mária Rádió Erdély** adásait évek óta esténként, éjszaka gyakran hallgatom, ezúttal megüti a fülem: „*Ecsmiadzín – kelet hangjai, örmény félóra*” Azt hittem, hallucinálók... Aztán utánajártam a dolgoknak, és minden kiderült. Én az ismétlést hallottam kedden este, a műsor hétfőn délelőtt szokott elhangzani 10.30-kor. Interneten is hallgatható, Magyarországon 9.30-kor.

A Mária Rádió örmény műsorának köszöntése

Az idén április 12-én, Fehérvásárnap vagy az Isteni Irgalmasság vasárnapján az örmény világ Rómára figyelt: *Ferenc* Szentatyánk együtt misézett a világ katolikus örmény püspökeivel és papjaival az örmény népi rítus (genocídium) századik évfordulóján. Ugyanakkor az egyháztanítók közé iktatta *Nareki Szent Gergely* szerzetes hittudóst, misztikus költőt (+Narek, 1005, *Szurp Krikor Nárekáci*). Az ünnepségen képviseltette magát az apostoli gregorián Örmény Egyház is legfelsőbb szinten: *II. Karekin* legfelsőbb örmény katolikus pátriárka Ecsmiadzínból és *I. Arám* cilíciái örmény katolikus pátriárka Anteliasz/Beirutból.

Az a megtiszteltetés ért, hogy Msgr. *Szakács Endre* örmény általános helynök úrral mi is együtt misézhattünk a Szentatyával ezen a jeles örmény ünnepen. Képviseletük a Romániai katolikus örmények Ordináriátusa híveit. Gondolom, hogy a Mária Rádió örmény műsorának a megnyitása összefügg ezzel az eseménnyel.

ISTEN áldása, a csiksomlyói Szűzanya oltalma és Világosító Szent Gergely atyánk imája kísérelje a Mária Rádió örmény műsorának szerkesztőit és hallgatóit.

Főpásztori áldással,
Jakubinyi György érsek
örmény apostoli kormányzó

Tisztelettel és szeretettel köszöntjük a Mária Rádió hallgatóit az erdélyi örménység nevében!

Köszönetünket fejezzük ki, és óriási öröm számunkra, hogy a Mária Rádió teret adott az éter hullámhosszán az erdélyi örmények hangjának. Annak a hangnak, amely háromszázötven éve Erdélyben hallható, és amely idővel magyarrá vált,

de szívében és szokásaiban megmaradt örménynek.

Az erdélyi örmények az évezredek örmény kultúrájának csíráit hordozzák vérükben, éltek és élnek hétköznapjaikban, Erdélyben is, immár háromszázötven éve, amióta Moldova irányából tömegesen érkeztek ebbe a csodálatos országba. Ugyanakkor a kereszténység tanítását is lelkiükben hordozzák, hiszen az örmény nép a világ első nemzete, amely 301-ben kisgyermektől aggastyánig, teljes nemzetként befogadta Krisztus tanítását, és megkeresztelkedett *Világosító Szent Gergely*, az örmények apostola által. Krisztus tanítását hűen megőrizték a muzulmán és keresztény világ határán, a Kaukázuson, de hűségük maradt az örmény genocídium idején is, pontosan 100 évvel ezelőtt, 1915-ben, amikor a másfélmillió áldozat között sokan vértanúhalált haltak, mert nem tagadták meg Jézus Krisztust.

Az örmény-magyar identitás megőrzésének helye hagyományosan a templom. Gyergyószentmiklós, Szamosújvár, Erzsébetváros, Szépvíz templomaiban még felcsendül az örmény ének. De Erdély nagyobb városaiban, ahová a kereskedelem kényszerítette az örményeket, él az örmény hagyomány. Bárhol éltek és élnek örmények Erdélyben, mindenhol megpróbálnak a közösség szolgálatában a magyarság, a kultúra és civilizáció követeivé válni.

Örvendünk annak, hogy kultúrteremtő szerepükről, hitük tanúságáról, az örmény népről, az erdélyi örmény-magyarokról most már többet hallhatunk a Mária Rádió hullámhosszán. Isten segítse a Mária Rádió hitmegtartó küldetését és *Fórika Sebestyén* készséges és áldozatos munkáját az örménység szolgálatában.

Dr. Puskás Attila, Erdélyi Magyar-örmények Szövetsége elnöke és *Kulcsár László* alelnök.

2. örömhír

Elsőmisés papot ünnepeltek Szépvízen. Huszonhárom év után vasárnap újra újmisési pap primíciás ünnepi szentmiséjét hallgathatták a szépvízi hívek. *Gál Hunort* június 29-én szentelte pappá *Jakubinyi György* érsek Gyulafehérváron, a szülőfalujában tartott primíciája után, augusztus elsejétől Gyergyócsomafalván kezdi papi szolgálatát.

Gál Hunort Gyergyócsomafalvára helyezték

Június 29-én, Szent Péter és Pál apostolok ünnepén a szépvízi *Gál Hunor* diakónust négy társával együtt *Jakubinyi György* gyulafehérvári érsek pappá szentelte a gyulafehérvári székesegyházban. Az ünnepi szentmise után az újmisési papok zárt borítékban kapták meg első kinevezésüket, és augusztus elsejétől elkezdik segédlelkészi, kápláni munkájukat a főpásztor által kijelölt helyeken. *Gál Hunor*, Szépvíz szülőltje Gyergyócsomafalvára kapta első helyezését.

Több mint ezren ünnepeltek

Gál Hunor újmisési pap első ünnepélyes szentmiséjét, primíciáját július 6-án mutatta be szülőfalujában. A településen hasonló ünnep legutóbb huszonhárom éve volt, akkor *Sebestyén Péter* első miséjére gyűltek össze a hívek. Idén hozzávetőleg 1500 hívő döntött úgy, hogy ez alkalomból részt vesz a szertartáson, igazolva az elődök azon mondatát, miszerint „az újmisési pap áldása oly kegyelemadás, hogy érdemes még egy új cipőt is elkoptatni érte!” – mutatott rá *Incze Sándor* szépvízi kántor.

Az egész egyházközség ünnepelt

A papok, kispapok és a szép számban összegyűlt hívek fél tízkor indultak a helyi plébániától az újmisési pap családi házához, hogy ott elbúcsúztassák szeretteitől. A szentmise homíliáját az egykori

szépvízi plébános, a felcsíki egyházkerület jelenlegi főesperese, *Bara Ferenc* tartotta, akit az újmisést kért fel erre a jeles feladatra. Az esperes az utolsó vacsora eseményéből kiindulva méltatta a papság alapítását, valamint buzdította az újmisést és a jelenlévőket, hogy a krisztusi tiszta forrásból merítsenek és életükkel váltsák valóra. Az áldozási könyörgést követően köszöntők hangzottak el, majd az újmisést követően következtek az áldások. Az áldások után az újmisést köszöntőjét fejezte ki mindazoknak, akik támogatták, segítették, megerősítették őt papi hivatásában, hogy ezáltal Isten szolgálja, papja lehessen.

Öröm, hála, boldogság

„Vasárnap minden ember szívét, lelkét öröm, hála, boldogság töltötte el. Öröm, hogy Isten szeretete, kegyelme közülük pappal ajándékozta meg erdélyi főegyházmegyénket. Hála, mert végigvezette, kegyelmével elárasztotta újmiséstünket a papi élethez vezető hosszú, nehéz úton.

Boldogság, hogy részesülhettek az újmiséstől, annak az újmiséstől, akire sok év alatt imáikkal Isten segítségét, bőkezű áldását kérték” – fogalmazott Ince.

Az újmisést papról

Gál Hunor 1987-ben született, népes családban nevelkedett – öten vannak testvérek. Az elemi iskolát szülőfalujában, Szépvízen a Nyíró József Általános Iskolában, a középiskolát pedig a gyulafehérvári Gróf Majláth Gusztáv Károly Szemináriumi Líceumban (Kántoriskolában) végezte. 2007-ben az érettségi után felvételizett a gyulafehérvári Szemináriumba, ahol nemrégiben fejezte be tanulmányait. Gyakorlati, pasztorációs évét a sepsiszentgyörgyi Krisztus Király-plébánián, illetve a gyergyószentmiklósi *Szent Miklós*-plébánián töltötte.

(Forrás *Székelyhon.ro* Kömény Kamilla 2014.07.06)

Balról Dr. Jakubinyi György, mellette Datev Hagopián örmény apostoli püspök (Bukarest)

Datev Hagopián, Dr. Jakubinyi György és dr. Issekutz Sarolta

Gyarmati Béla

Örmény arcképek (10. rész) – Lukács József és Lukács Mihály

Az örmény arcképekkel nem ismert embereket akarunk bemutatni, hanem egykori örmény elődeink közül némelyeknek máig fennmaradt arcképét szeretnénk megosztani az Olvasókkal. Ezeknek a képeknek az érzelmi értékük a számunkra felbecsülhetetlen – egy 150 éves képnél már szinte mindegy, hogy olajportréről vagy egy szépiaszínű fényképről van-e szó.

A sorozatot a Zalatnán született két Lukács-testvér közös fényképével folytatjuk.

Az ábrázolt személyek: *Lukács József és Mihály*

A testvérpár mindkét tagja Zalatnán született, József 1832. február 21.-én, Mihály 1833. szeptember 28.-án. Atyjuk *Lukács Lukács* zalatnai postamester, pénzváltó és bányatulajdonos („gazdag örmény”), anyjuk *Begidsán Katalin* volt. (Lukács Lukács arcképét sorozatunk 8. részében, Begidsán Katalinét 2014. októberi számunkban mutattuk be.)

A Zalatnán élő erzsébetvárosi Lukácsoknál sűrű volt a gyermekáldás: Lukács és Katalin összesen tíz gyermekkel büszkélkedhetett (hét fiúval és három leánnyal), és a családban egyetlen csecsemőkor halálozás sem fordult elő. A gazdag család nagy gonddal nevelte-neveltette gyermekeit.

József érettségi után, 1854-ben a bécsi tudományegyetemre iratkozott be, ahol Konstantin bátyjához hasonlóan¹ ő is gyógyszerészetet tanult és 1856. július 29-én megkapta gyógyszerészi diplomáját. Leszármazottainak családi emlékezete szerint Lukács József „udvari gyógyszerész volt Schönbrunnban”.

Erzsébetvárosi Lukács József patikáriusi működését az Osztrák Gyógyszerészkamara adattára is megerősíti, mely szerint „Hofexpedient” volt, azaz az Udvar számára történő kiszállításokat intézte, valóban a Schönbrunnban, a palota bejáratánál.

Lukács József felesége *Kittel Minna*, tudomásunk szerint egy bécsi polgárcsalád leánya volt. Házasságukból egy fiúról tudunk, aki azonban nem a gyógyszerészeti hivatást választotta: ő hivatásos katona lett. (Egyetlen datálatlan fényképén az ifjabb József fiatal huszárszázadosként látható, azonban további sorsáról nincs adat – feltehetően ő is utód nélkül, viszonylag fiatalon halt meg²).

Józsefet 1890-ben saját kérésére nyugdíjazták (A cs. kir. Udvari Patika schönbrunni fiókja 1902-ig működött.) Egy rokon naplója szerint az idősebb *Lukács József* 1906 márciusában halt meg. (Feleségéről nem szól a naplóbejegyzés, tehát ő valószínűleg még a napló 1901-es megkezdése előtt halt meg.)

József öccse, erzsébetvárosi *Lukács Mihály* a legfiatalabb gyermek volt a családban. Öregkorában (a preszákai mártír-emlékmű avatásakor „volt 48-as nemzetőr”-nek mondta magát. Ez igen sokat elárul nemzeti érzelmeiről, még ha a magyar

nemzetország nem is játszott fényes szerepet a zalatnai gyásznapokban, amikor Mihály alig 16 esztendő volt. Mihály megélhetése, mint annyi családtagjának és rokonának Zalalnán, szintén a bányászattal függött össze. A XIX. század végi hivatalos bánya-nyilvántartásban az alábbi adatok találhatók róla:

– „Arany- és ezüstabánya Faczebányán, Alsó-Fehérmegye, Zalatna; 9 bányamérték (130 126 m²), 0,60 kilométer szállítópálya, 50 bányakocsi, 7 gőzkazán, 4 gőzgép, 2 szállítógép, 1 vizemelő-, 2 szeleltetőgép (szellőztető), 2 zuzómű. 4 egyéb gép. Tulajdonos: Allerheiligen bányatársulat Nagy-Almásán, Zalatna. Igazgató: Lukács Mihály Zalalnán.”

– „Arany- és ezüstabánya Nagy-Almásán, Hunyadmegye, Faczebánya, Trimpoele községekben, Alsó-Fehérmegye, Zalatna. Tulajdonos: Alexy György Zalalnán; meghatalmazott: Lukács Mihály Zalalnán.”

Az E.M.K.E. alapító és örökös tagjainak 1887. évi névsorában 100 frt befizetéssel szerepel „Lukács Mihály, Zalatna” (Rokonaival, Lukács Bélával és Lászlóval együtt.)

A Woyciechowskyak³ családi emlékezete szerint Lukács Mihály agglegényként halt meg (valamikor 1888 után), házat unokaöccsei (részben például Woyciechowsky Vilmos) örökölték (akik a házat pénzzé téve megosztottak rajta). Érdekes lenne ma ennek a háznak az azonosítása Zalalnán, mivel egy érdekes utalás őrződött meg vele kapcsolatban. Jókai 1853-ban hosszabb utazást tett Erdélyben, melynek során dokumentáltan több napig tartózkodott Zalalnán és a környékén is. A nagy mesemondó élményei több élvezetes regényrészletében tetten érhetők! „Szegény gazdagok” című regényének

„A mikalaki csárda” című fejezetében az alábbiakat írja: „...most is odavan a folyosó feljáratába falazva a régi római emlék; rajta a császár képe, s régi thyrusok⁴ és öklelő bakkecskék, körülírva elkopott betűkkel, mik a nemes úr előtt természetesen ősei érdemeit sorozzák fel; de a mikből az archeologok azt olvassák ki, hogy azt valami dárczi proconsul⁵ emeltette meghalt felesége tiszteletére, s a császár az asszony képe rajta; hanem ez azért nem tesz különbséget; a síremléket e ház helyén találták, midőn alapját letették s így az a család őseréklyei közé tartozik. Azért kedvencz helye Makkabeskunak a folyosón az a nagy bükkfa-karszék, a honnan épen a befalazott római emlékre látni. Az alkonyodó nap egyenesen rá szokott arra sütni az oszlopokon keresztül s olyankor megaranyozza az emlékek alakjait és betűit, és olyankor úgy tesz, mintha többet tudna leolvasni belőlük, mint mások.” Hántsuk le róla az enyhén gunyoros hangnemet (amiben az akkori magyar uralkodó rétegnek az oláhsággal szembeni lenézése se juthetett...), és gondoljunk arra, hogy a Zalatna-környéki aranybányászat történetét leletek és feliratos kövek segítségével a rómaiak koráig vissza lehet követni. Utána pedig olvassuk el az Erdélyi Bányászati Múzeumnak a Zalatna környékén talált római sírkő-leletekről⁶ szóló 1888-as beszámolóját: „Az érdekes felirat Lukács Mihály pinczegádorjába befalazva szemlélhető most is...” és „A második idevonatkozó inscriptio⁷ be van falazva Lukács Mihálynál Zalalnán. Felül keretbe foglalt genius⁸ koszorút tart kezében...” Ezek szerint Mihály felismerte és becsülte az ősi maradványokat és a házfalba láthatóan való beépítéssel őrizte meg azokat. Ha ezek után az egzotikus

oláh vendéglős helyébe – a nyilvánvalóan hasonlóan egzotikus – örmény karaktert képzeljük el, akkor elkerülhetetlenül az jut az ember eszébe, hogy Jókai nem Lukács Mihály zalatnai házában látta-e a regényben kiszínezve megörökített római töredéket? Különösen érdekes, hogy mind Jókai, mind a múzeumi közlemény koszorúrókról ír...

Lukács József és Mihály közös fényképe

Lukács József (balra), és Lukács Mihály, az 1890-es esztendő második felében

A szóban forgó műtermi fotográfián a két idős testvér együtt látható. A felvételen a testvérek érett férfiként, vagyonos polgárként békésen állanak egymás mellett. Leszármazottak híján nem tartották fontosnak magukat festményen megörökíteni, így emléküket csak ezek a képek őrizték meg. Reméljük, az utódok továbbra is

mindig becsben tartva örökítik e képet saját utódaikra...

Lábjegyzetek

¹ József egyik bátyja, az 1814-ben született Lukács Dávid Konstantin, szintén Bécsben szerzett gyógyszerészi diplomát 1836-ban, azonban további sorsa ismeretlen, feltehetően igen hamar, családalapítás és utód nélkül halt meg.

² Feltételezés szerint atyja, az idősebb József visszavonulását éppen fiának, ifjabb Józsefnek fiatalon bekövetkezett halála miatt történt lelki megroppanása indokolta

³ A Woyciechowsky és a Lukács családot a József Woyciechowsky – Lukács Róza házaspár kapcsolja össze, (az ő arcképeiket korábban mutattuk be), tehát a szóban forgó Woyciechowskyak mind nőági Lukács leszármazottak..

⁴ thyrus: koszorú

⁵ proconsul: alkormányzó

⁶ a Zalatna-környéki római leletekről Lukács Béla írt beszámolót

⁷ inscriptio: bevéselt felirat

⁸ genius: védőszellem

A Világosító Szent Gergely ünnepet megnyitotta Zárugné Tancsin Katalin elnök és Heim Pál. A cikk a következő oldalon.

Ünnep Zuglóban

Világosító Szent Gergelyre emlékezett a népes közönség a Zuglói Örmény Önkormányzat szervezésében 2015. június 6-án. A rendezvény a Zsigmond Benedek által alapított Voszkeberán együttes műsorával kezdődött. Az együttes nevének jelentése Aranyszájú, Aranyszájú Szent Jánosra emlékezve. Ő az egyetlen olyan szent, amelyet három: a katolikus, az örmény és az ortodox egyház egyaránt tisztel. Az Orlay utcai templomban is rendszeresen közreműködő együttes liturgikus énekeket adott elő.

Zsigmond Benedek Világosító Szent Gergely életét vázolta, s közben gondosan ügyelt arra, hogy minden fontos információ elhangozzon. A műsor végén ugyanis az önkormányzat elnöke, Zárugné Tancsin Katalin kérdéseket tett fel az előadással kapcsolatban, s könyvjutalomban részesítette a helyes választ adókat. E sorok írójának a legfontosabb újdonságot az jelentette, hogy Világosító Szent Gergely pártus származású volt. Őstörténetünkben pedig tudjuk, hogy a pártusok és a magyarok rokon népek voltak. Világosító Szent Gergely az örmény királyt kívánta keresztény hitre téríteni. Az ez ellen tiltakozó király mély kútba vetette őt. Amikor azonban a király súlyos beteg lett, feleségének látomása volt: Gergely meggyógyíthatja férjét.

Valóban meggyógyította Tiridatot. Mindjárt hirdetni is kezdte neki és egész udvarának Krisztust, akinek erejével csodát tett. Tiridat meg is tért, és olyan buzgó hívő lett, hogy elrendelte: az egész ország legyen keresztény. A pogány kultuszt beszüntette, és felhatalmazta Gergelyt, hogy a szentélyeket templommá alakítsa át. Gergely a szentélyeket megtisztította, keresztet állított bennük, de úgy gondolta, hogy a keresztiséget és a templomszenteléseket mégis püspöknek kellene elvégeznie, püspök pedig nem volt az országban. Tiridat és fejedelmei úgy látták, leghelyesebb lesz, ha Gergely lesz az első és fő püspök Örményországban. Gergely teljes magányban halt meg, és Throdanban temették el. Ereklýinek megtalálása mellett ünneplik megkínzásának, bebörtönzésének és kiszabadulásának emlékét is. Több festményen örökítették meg, amint Világosító Szent Gergely megkereszteli a királyt.

A rendezvény színvonalát a Lusnakar zenekar, s énekével Puskás Eszter is emelte. Örmény himnuszokat (saragánokat) és népdalokat adtak elő. A XII. és a XV. Kerületi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat által is támogatott program örmény ízek kóstolójával, kellemes zene mellett beszélgetéssel zárult. HA

Programajánló

Meghívó

Örmény hagyományörző tábor Kamaraerdőn

Szeretettel meghívjuk örmény barátainkat az első alkalommal megrendezendő hagyományörző táborunkba.

Helyszín: Budapest, XI. kerület Kamaraerdő legbarátságosabb kertje

Időpont: 2015. augusztus 7. 8. (péntek 10-20 óráig, szombat 10- 21 óráig)

Utazás: egyénileg (helyi buszjáratral, vagy villamossal)

Programok:

- örmény motívumokkal díszített ötvös és tűzzománc tárgyak készítése
- főzőleckék, ismerkedés az erdélyi örmény konyha rejtjelmeivel, közösen készített ebéd (főfogás+desszert)
- hajrenek és dalok tanítása
- tradicionális örmény körtánc, multság
- gyerekeknek szülői felügyelettel lovaglási lehetőség a közelben

Minden érdeklődőt szeretettel vár a Fővárosi Örmény Önkormányzat!

Jelentkezési határidő: 2015. július 31.

(az érdeklődők jelezzék, hogy melyik napon/napokon kívánnak részt venni a programon)

A részvételi hozzájárulás összege: 500FT/nap/fő (gyerekeknek ingyenes)

Jelentkezni a fovarosiormeny2014@gmail.com e-mail címen, vagy Esztergály Zsófia elnök 06 70 4098888-as mobil számán lehet.

Augusztus 15-én, szombaton 11 órai kezdettel lesz idén is a hagyományos Nagyboldogasszony-napi búcsú Erzsébetvárosban (Dumbraveni), amelyre mindenkit szeretettel várnak.

Meghívó

Fővárosi Örmény Klub

2015. augusztus 19. (kivételesen szerda) 17 óra.

Pest Megyei Kormányhivatal Nyáry Pál terme, Budapest V. Városház u. 7.

- Esztergom Örmény nevű településrésze
- Mattioni Eszter festő- és hímeskő-művésze

Közreműködik: Várady Mária színművész, Hegedűs Valér zongora- és orgonaművész

Rendező: XII. Kerületi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat

Támogató: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület, Fővárosi Örmény Önkormányzat, XII. Kerületi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat és a Zuglói Örmény Önkormányzat

Meghívó

A Budapest Főváros II. kerületi Örmény Önkormányzat szeretettel vár mindenkit 2015. **Szeptember 14-én** du. 17,30 órakor a Marczibányi téri Művelődési Központ M Galériáján (Bp. II. ker. Marczibányi Tér 5.), ahol megnyitásra kerül a *Magyarörmény kultúra könyvekben zártan* c. fotó és tárgykiállítás. A kiállítást megnyitja *Alexa Károly* irodalomtörténész. Közreműködik *Puskás Eszter* énekművész vezetésével a *Lusnakar Együttes*. A kiállítás bemutatja az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület által kiadott, vagy támogatott, máshol nem forgalmazott, magyarörmény kultúrával foglalkozó könyveket, egyéb örmény könyvritkaságokat az örmény népi művészet tárgyival, foltokkal és irodalmi szemelvényekkel körítve.

Issekutz Sarolta elnök

A XII. Kerületi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat **szeptember végére** látogatást szervez a Magyar Tudományos Akadémia könyvtárába 15 fő részére (a létszámkorlátozás a könyvtár kérése). A jelentkezés módjáról, az időpontról, a találkozás idejéről és helyéről később email-ben értesítjük az Olvasókat.

Felhívás

Az **Örmény Muzeális Gyűjtemény** tárlatvezetéssel látogatható az Örmény Katolikus Lelkészség Budapest XI. Orlay u. 6. sz. alatti épületében, március 16. és december 15. között, kedd, csütörtök, szombat és vasárnap 14-18,30 óráig.

Ismerje meg az egyedülálló kiállítás örmény kultúrát őrző egyházi és polgári tárgyait, könyveit! További információk: 06-70-408-2240.

Örmény bűnbánat - augusztus

„Tévelygők jó útra térítője! Téríts vissza rossz szokásaimból a helyes útra. Véd lelkembe a halál rettenetes napját: a félelmet a gyehehnától, és a ragaszkodást orvosághoz, hogy bánjam bűnemet, és ami helyes, azt cselekedjem. És irgalmazz ...”

Az igazságot egyedül Isten birtokolja. Sokszor meg vagyunk győződve, hogy mi is. Pedig gyalorlóságaink folytán sokszor tévedhetünk s ennél fogva téves úton járunk, s ez belénk rögződik, rossz szokássá válik. Egyedül Isten menthet meg, az Ő kegyelmével alakulunk úgy, hogy ragaszkodva országához, életünkben a helyeset cselekedjük.

dr. Sasvári László

ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100 ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100 ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100

Az örmény katolikus pátriárka mutatott be szentmisét a Szent István-bazilikában

Május 23-án pünkösd előesti örmény rítusú szentmisét mutatott be a budapesti Szent István-bazilikában *XIX. Nerszész Péter* (*Bedrosz*) örmény katolikus pátriárka, aki 2015. május 21-én érkezett Magyarországra Erdő Péter bíboros meghívására.

Az egyházfőt *Erdő Péter* bíboros hívta meg a budapesti örmény katolikus közösség kérésének eleget téve. Magyarországon mintegy ezer éve él örmény kisebbség, amely aktívan segítette a magyarokat az idegen hatalmak elleni harcokban, és tevékeny részt vállalt a kulturális életben. A mostani az első alkalom, hogy magas

rangú örmény egyházi vezető érkezett hazánkba.

A pátriárkai szentmise kezdete előtt Erdő Péter köszöntötte Nerszész Bedroszt és a jelenlévőket magyar és olasz nyelven: „Nagy öröm és megtiszteltetés számunkra, hogy pünkösd vasárnapjának előestéjén *XIX. Nerszész Bedrosz* örmény katolikus pátriárka itt, a Szent István-bazilikában mutatja be a Szent Áldozatot. Különös szeretettel és szolidaritással köszöntjük őt és kíséretét, kifejezzük teljes együttérzésünket és szeretetünket a keresztény örmény nép és a Közel-Kelet összes keresztényei iránt, akik a történelem

ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100 ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100 ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100

során számos alkalommal és napjainkban is életük árán is tanúságot tesznek hitük-ről és hűségükről. Adja meg a Szentlélek Úristen, aki a szeretet, öröm és békeség ajándékozója, hogy népeink békében és testvéri szeretetben építhessék jövőjüket!”

Az evangéliumot örmény nyelven *Krikor Badichah* olvasta föl, magyar nyelven pedig *Fülöp Ákos*, az Orlay utcai örmény katolikus lelkésztség plébániái kormányzója. Ezután Nerszész Péter pátriárka mondott homíliát, melynek elején felidézte az első pünkösdöt, amikor a Szentlélek betöltötte az apostolokat. Két fontos tényezőre hívta fel ezzel kapcsolatban a figyelmet az evangélista – emelte ki a pátriárka. Az első, hogy a bűn szétválasztja az embereket, míg a Szentlélek egyesíti. Isten az emberi nemet egyetlen pár, Ádám és Éva révén teremtette. Ők egyazon nyelvet

beszélték és ez a nyelv összekötötte őket.

A kevélység vezette rá az embereket, hogy elkezdjenek tornyot építeni Babilon mellett; azt gondolták, képesek Isten segítsége nélkül feljutni a mennybe. Ekkor Isten különböző csoportokra osztotta őket, minden csoportnak külön nyelvet adván, és így egymás számára idegenekké váltak és egymástól eltávolodtak – mondta Nerszész Péter pátriárka.

„És ami az embereket ma összekötheti egymással, az nem a nyelv, hanem a Szentlélek – hangsúlyozta az örmény katolikus egyházfő. – A mi időnkben a Szentlélek a szeretet formájában van jelen, őszinte, önzetlen és gyakorlatias szeretettel, ahogyan Ferenc pápa nemrég fogalmazott. A kereszt által Jézus tanúságot tett arról, hogy végtelenül szeret minket.” A pátriárka hangsúlyozta: „Ez Jézus szeretetének mércéje, és ez kell hogy legyen a szeretet mércéje Jézus minden tanítványa számára, aki erejét Isten kegyelméből meríti, és nem személyes erejében bízik, mint az ész, a tanulmányok, a pénz vagy a befolyásos ismerősök”.

ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100 ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100 ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100

A második dolog, amelyet *Szent Lukács* felénk közvetít, az, hogy a Szentlélek kitarja az egyház kapuit minden nemzet előtt – folytatta Nerszész Péter. – „Így vált lehetővé, hogy bármely népből aki csak hallotta az apostolok beszédét és hitt, az Egyház tagjává vált. Így született meg a Szent Egyház: előbb Júdeában, majd a Közel-Keleten, majd Örményországban, amely az első néppé

vált, amely a kereszténységet államvallássá tette. És azután Magyarországon és más országokban, amelyek nagyszámú szentet adtak, sok-sok ezer hívőt, valamint vértanúkat és hitvallókat a századok folyamán egészen a mai napig.”

A mai evangéliumból kiemelte a pátriárka, hogy Jézus békeséget hagyott tanítványaira: „Békeséget hagyok rátok, az én békémet adom nektek: ezt nem úgy adom nektek, ahogyan a világ adja. A ti szívetek ne háborogjon és ne féljen” (Jn 14,27). „Igen, kedveseim, vértanúk tízezreinek örökösei: vértanúinknak most békében van része. Ők már az örökkévaló békeség és boldogság részesei, amelyet Jézus az igazaknak tartogat” – fogalmazott XIX. Nerszész Péter katolikus-pátriárka, majd beszéde végén *Nareki Szent Gergely* írásait ajánlotta a hívek figyelmébe.

ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100 ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100 ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100

Az örmény rítusú szentmisén három kórus biztosította a zenei szolgálatot, amely alapvető fontosságú az örmény liturgiában, hiszen a hívek nevében a kórus válaszol a diakónus és a pap felszólításaira. A liturgiát hosszú évekig tanulják a benne részt vevő diakónusok és ministránsok, hiszen két-három órán át tartó, örmény nyelvű éneklést jelent, bonyolult mozgásrenddel. Az igeliturgia és az áldozati liturgia leglényesebb pontjait körmenettel emelik ki.

A Szent István-bazilikában bemutatott liturgián Erdő Péter bíboros mellett részt vettek a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia jelen lévő tagjai, és az Esztergom-Budapesti Főegyházmegye papságának képviselői. Az ünnepi liturgián jelen volt *Bogárdi Szabó István* püspök, a Magyarországi Református Egyház zsinatának lelkes elnöke, valamint

a meghívott testvéregyházak vezetői, *Harrach Péter* a KDNP frakcióvezetője, *Bagdy Gábor* főpolgármester-helyettes és a diplomáciai testület tagjai.

Az örmény egyház a történelem során több részre szakadt. A 451-es khalkédóni zsinatot követően az örmény egyház nagy része, a koptokhoz és a nyugati szírekhez hasonlóan elkülönült Bizánctól és

ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100 ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100 ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100

Rómától. Ezt a hagyományt folytatja az Örmény Apostoli Egyház, amelynek központja Ecsmiadzinban található.

A 12. századtól erősödött meg az örmény katolikus mozgalom, ám a teljes örmény egyház Rómával való újraegyesítésének terve több száz év küzdelme után kudarcot vallott. Az örmény katolikusok végül 1740-ben saját katolikosz-pátriárkát választottak *Apraham Ardzivján* személyében, aki Róma iránti hűségéből felvette a Péter (Bedrosz) nevet.

A jelenlegi örmény katolikus pátriárkát, XIX. Nerszész Pétert (teljes nevén: *Nerszész Bedrosz Tarmuni*) 1999 októberében választották meg az Örmény Katolikusok Kilikiai Házának katolikosz-pátriárkájává; elődeihez hasonlóan kettős nevet választott, amelyből az egyik mindig Péter.

Fotó: Lambert Attila

Verestói Nárcisz/Magyar Kurír
2015. május 23

A század első népirtására emlékeztek Történészek az örmény genocídiumról

Az elmúlt hét végén, csütörtökön és pénteken a Művelődés Ház Karancsi termében szervezett nemzetközi konferenciát az Erdélyi Múzeum Egyesület gyergyói fiók-szervezete és a Gyergyói Népfőiskolai Társaság. Jeles, az erdélyi örmények történelmét (is) tanulmányozó, illetve az örmények történelmének kutatására szakosodott tudósok emlékeztek a XX. század első népirtására. A konferencia védnöke Hamlet Gasparian, Örményország romániai nagykövete volt.

A konferencia résztvevői nem egyszer meghatódott tudósok előadását hallhatták, hiszen aligha lehetett másképp feldolgozni a már az 1895-96-ban megkezdődő, de 1915-ben csúcspontú törökországi eseményeket. Az előadások megkezdése előtt Dr. Garda Dezső egyetemi előadó tanár, az önkormányzat és a népfőiskola nevében adott át emléklapot az örmény származású Lázár János nyugalmazott tanárnak. Lázár Dénes – édesapja – 1944-ben, a zsidóüldözés, majd a zsidóság gyűjtőtáborba történő elhurcolása alkalmával tanúsított bátor kiállást, amire a város egész közössége büszke lehet, hiszen az üldözöttek számára próbálta elviselhetőbbé tenni a rabságot, élelmet szállítva nekik, mi több, a szászrégeni gyűjtőtáborba egy vagon lisztet is küldött. Az emléklap szövege:

„Tisztelt Lázár János!
Gyergyószentmiklóson nem sokat emlegették, emlegetik édesapja, Lázár Dénes bátor cselekedetét, amikor gyilkos időkben is emberségből mutatott

példát. A zsidóüldözések alatt titokban élelmiszereket vásárolhattak nála, előbb a Gyergyószentmiklóson összegyűjtöttek számára vitte ingyenesen az élelmet, majd a szászrégeni gyűjtőtáborba is, ahova egy vagon búzalisztet is ajándékozott. Köszönetet bizonyára nem várt tetteért édesapja, ahogy azok a névtelen gyergyószentmiklósiak sem, akik a maguk módján megpróbálták a szorult helyzetbe jutottakon segíteni, vagy legalább együtt éreztek velük. A többség csak az emberség parancsolta együttérzéssel élhetett, édesapja ellenben szerettei vesztélybehozatalától sem rettent vissza, ezzel a gyergyószentmiklósi keresztények

Dr. Garda Dezső tisztázta a várost a zsidó holokauszt miatt ráragasztott vádak alól

számára is elismerést váltott ki a rabságba hurcoltak részéről, akik közül ma is vannak még hálás emlékezők. E köszönetnyilvánítás nagyon megkészt, mégis fogadjja legmélyebb megbecsülésünk jeléül.

Édesapja, Lázár Dénes példája halhatatlan, maradjon hát örökre a gyergyóiak emlékezetében, ameddig élet lesz e tájon.”

Az önkormányzat üdvözlését Madaras Szidónia tolmácsolta.

Hamlet Gasparian nagykövet köszönetét fejezte ki Dr. Garda Dezsőnek a konferencia megszervezéséért, és mindazért, amit az örménység történetének kutatásában végzett, majd arról is szólt, hogy mit jelent a bűnös hallgatás, mert lám, napjainkban is népirtás folyhat mind Közép-Afrikában, mind Kis-Ázsiában. Szomorú, hogy a mai törökök, annak ellenére, hogy a világ mind több országában népirtásnak minősítik a történeteket, tagadják, hogy eleik genocídiumot követtek el 1915-ben. Az örménység részéről szó nincs a bosszú érzéséről mondta, ellenben elvárnák a tények elismerését.

Dr. Puskás Attila az örmény nép mártírúját két szálon közelítette meg. Egyik az adott történelmi helyzet elemzése volt a kezdetektől, másik az örmények keresztény elhivatottságának nem egyszer teológiai magyarázatokkal árnyalt bemutatása.

Dr. Garda Dezső az erdélyi örmények 17. századi életkeretét mutatta be a 19. század közepéig, majd néhány gondolattal napjainkig kalauzolta el e témában hallgatóit.

Dr. Pál Emese a szamosújvári örmény katolikus templomok falképeinek történetét mutatta be, előadását műkritikai megállapításokkal tűzdelve. Érdekes, tanulságos, az idegenvezetők számára is

hasznos tudnivalókkal gazdagította hallgatóit, amit a helyi egyetem idegenforgalom földrajza kar jelen lévő diákjai bizonyára felhasználhatnak majd tevékenységük során.

Özv. Bálint Tiborné Kovács Júlia előadása előtt felolvasta dr. Issekutz Sarolta, az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület elnökének a konferenciát üdvözlő levelét, majd Megrendítő vallomások az örmény tragédiáról címmel értekezett. Dolgozatát bőségesen illusztrálta korabeli felvételekkel.

Hamlet Gasparian nagykövet volt a konferencia védnöke

Csütörtök délből Hamlet Gasparian koszorút helyezett el a örmény népirtás emlékére, az örmény templomkertben állított táblánál.

Pénteken reggel dr. Ábrán Zoltán egyetemi tanár Örmény múlt és jelen című fényképiállításának megnyitójával kezdődött a konferencia. A szerző kiselőadást tartott a képanyag születéséről, illetve arról, hogy mire törekedett a négy részre osztható látvány megörökítésekor. Közben rövid bemutatót is tartott a mai Örményország lakosainak életéről. (A kiállítás a Karancsi teremben június 23-ig látogatható).

Dr. Dzsotjáné Krajcsir Piroska meg-
rázó előadása az örmény népi történe-
tét rajzolta meg. Alaposan adatolt tanulmá-
nyában a szörnyűségek mellett kidomborít-
ta az akkori nagyhatalmak kormányai-
nak bűnös hallgatását, mit sem törődő ma-
gatartását, amikor nem tettek semmit a tra-
gédiásorozatok megakadályozása érdeké-
ben, pedig a követségi levelezések egyér-
telműen kimutatják: Nyugat előtt nem volt
titok az Ifjú Törökök ténykedése. Dolgo-
zatában a kor politikai helyzetét is felvá-
zolta, nyomatékolva, hogy mennyire pon-
tosan működő, már 1895-től elindított fo-
lyamat zárult 1915 tavaszán és nyárelején.

Dr. Lucian Nastase Kovács a romániai
örményekről szolt általában, kiemelve –
főleg az 1867-es kiegyezés utáni – asszi-
milálódás hatásait az erdélyi örménység
azonosságátudatának csökkenésében.

Igen érdekes volt dr. Magyar Sáska
Zsolt előadása a gyergyószentmiklósi ör-
mény temetőről. Az egyetemi előadótaná-
r

látványosan mutatta be az élet egyik fontos
születését: a halállal, majd a temetkezéssel
kapcsolatos gyergyói szokásokat. Számí-
tógépes programja, amely során többször
említette Garda Dezső munkásságának se-
gítségét, egy olyan területre szorítkozott,
ami talán az örmény gyökerekkel rendel-
kezők számára is ismeretlen volt.

A konferencia előadói és résztve-
vői egyaránt elégedettek lehettek a ma-
gas tudományos színvonallal, az elő-
adók felkészültségével, a konferen-
cia üzenetével, ami ismételten igazol-
ta a gyergyószentmiklósi Népfőiskola,
illetve az EME helyi fiókjá törekvései-
nek hasznosságát a múlt minél tisztább és
pontosabb ismeretének közvetítésében.

Délután az örmény katolikus templom-
ban Nt. Trucza Sándor szentszéki taná-
csos, a gyergyószentmiklósi örmény ka-
tolikusok jelenlegi plébánosa szentmise-
áldozattal emlékezett a népi történe-
re.

Gyergyói Hírlap 2015. június 1.

A zuglói Világosító Szent Gergely ünnepségen Puskás Eszter énekművész és a Lusnakar együttes

Franz Werfel, a prágai születésű, zsidó származású író 1933-ban írta meg *A Musza Dag* negyven napja című regényét. A terjeszkedő faszizmus árnyékában alkotta meg a számára világhírt hozó regényeposzt a Dzsebel Muszára vonult örmények történetéről. A műben az örmény népi történet egyetlen epizódját emelte epikus magaslathoz, s az örmény hősiességnek állított örök emléket. Üldözött zsidók utódaiként közelről érintette a törökök tömeges örménygyilkolása az első világháború idején. Az örmények keresztények voltak, s a mohamedán törökök vallási színezetét is adták a népi történetnek, amely a náci által később végrehajtott holokauszt előképe lett.

Krajcsir Piroska

A Musza Dag igaz története

Werfelt a század első évtizedétől foglal-
koztatták az erkölcs és a történelmi igaz-
ság problémái, ezek a kérdések tükröződ-
nek 1914–1920 között írt drámáiban is.

Az író a húszas évek végén került kap-
csolatba az örmény népi történet túlélőivel, s
figyelme e kis, elnyomott, tragikus sor-
sú nép történelmére fordult. „Ennek a
műnek a vázlatát 1929 márciusában ké-
szítette az író damaszkuszi tartózkodása ide-
jén - írja könyve előhangjában Werfel.
- A megcsontított és kiéheztetett men-
ekültek, a szőnyeggyári munkásgyerekek
szívtépő látványa adta a végső elhatá-
rozást, hogy az örmény nép felfoghatat-
lan sorsát el kell ragadni a mindent elnye-
lő múlt birodalmából.” Ezt követően há-
rom éven keresztül tanulmányozta a bécsi
mekhitaristák kolostorkönyvtárában az ör-
mények történelmét és az örmény kultú-
rát, olvasta az első világháború dokumen-
tumanyagát, hogy közelebb jusson az ör-
mények lelkéhez”, s megértse tetteik lelki
mozgatórugóit.

Az olvasóban a regény hangsúlyo-
zott dokumentumjellege okán számos

kérdés merül fel: valóban ott és úgy törté-
nt-e minden, ahogyan azt Werfel meg-
írta, s valóban élt-e, s ha élt, olyan volt-e
Gábrriel Bagradjan, mint a Werfel-regény
tragikus hőse?

A SZKÉNÉ ÉS A SZEREPLŐK

Az Amanosz-hegység legdélibb tömb-
je, a Musza Dag (Dzsebel Musza, örmé-
nyül: Musza Ler) a Földközi-tenger ke-
leti partján emelkedik, az Orontesz fo-
lyó mentén. Magassága 1355 méter, te-
tejét egy 3-3,5 km széles, háromszögle-
tű fennsík alkotja, ez az ún. Damladzsik
(Tamladzsik).

A hegytetőről pompás kilátás nyílik egy-
részt a tenger, másrészt az Orontesz- völgy
irányába. A hegy délkeleti és délnyugati
oldala szinte függőlegesen tör a magasba,
és emelkedik a szuedijai síkság és a ten-
ger fölé. Északon a hegyoldal ereszébe me-
redek szögben, több pihenővel ereszkedik
lefelé. A hegyhátat dús erdő borítja, a déli,
sziklásabb részek kivételével. Tölgy és li-
banoni cédrus, pínia, borostyán nő itt gaz-
dagon. Az éghajlat kellemes, a nyári kö-
zéphemérséklet 26-28 fok.

Az örményeket még a Kr. e. 1. században telepítette *II. Tigran* király a Földközi-tenger partjára, miután meghódította Kilikiát és Palesztina egy részét is. A letelepedett örmények főként föld- és kertműveléssel foglalkoztak, a mediterrán éghajlat kedvezett a selyemhernyó-tenyésztésnek és a méhészetnek is. A falvakban ügyes fafaragók, csipkeverők, selyemszövők is éltek; termékeikkel Kilikia és Antiokhia vidékéig kereskedtek.

Ez a terület az első világháború előtt az aleppói vilajet antiokhiai járásához tartozott, s a hegy körül hat örmény falu népe élt: Kebuszije, Vagef, Khederbek, Joghunoluk, Hadzsi Habibli és Bithiasz összesen mintegy hatezer lakosa. A Musza Dagh körül élő örmények keresztény szigeteket alkottak az őket körülvevő muzulmán tengerben. Igaz, az örménylakta keszapi járás nem volt messze légvonalban, földrajzilag mégis el voltak szigetelve hittestvéreiktől.

A Mózes-hegy körül élő örmények szelíd és békés alattvalóknak bizonyultak mindaddig, amíg életük nem forgott vesztélyben. Az oszmán elnyomás századaiban kemény küzdelmeket vívtak azért, hogy részleges függetlenségüket megőrizték. A 20. század első évtizedéig sikeresen verték vissza a teljes leigázásukra irányuló támadásokat, és a török szultáni rezsim túlkapásait is ki tudták védeni.

Az 1895-ös Abdul Hamid-i pogromok idején a Musza Dagh falvaiba is betörték a martalóc hordák, de mégsem voltak tömeges mészárlások, mert az itt élő örmények fegyveres ellenállása megtörte a támadásokat. Ez az ellenállás bizonyos mértékű függetlenséget biztosított számukra. Az 1909-es adanai (Kilikia) mészárlások

hullámai a szuedijai régióba is átcsaptak. Am Hadzsi Habibli mellett a török katonaság támadását az örmények visszaverték, és szétszórták a kiküldött reguláris hadtestet.

A NÉPIRTÁS KEZDETE

Az első világháború kitörése után a Törökország területén élő örményektől begyűjtötték a fegyvert, a katonaköteles korú férfiakat behívták munkaszolgálatra, a civil lakosságra hadiadót vetettek ki. Így kezdődött az a folyamat, amelyet a történelem az 1915-ös törökországi örmény genocídiumnak (népiirtásnak) nevez, s amelynek másfélmillió örmény - gyakorlatilag az egész Nyugat-Örményországban élő örmény népesség - áldozatul esett. *Talaat* pasának, az ifjútörök kormány belügyminiszterének titkos rendeletére az örmény lakosság egészét a szíriai sivatagba szándékoztak áttelepíteni. A deportáció csak politikai fedőneve volt az ifjútörökök által eltervezett népiirtó akciónak, amely az „örménykérdést” az örmények totális megsemmisítésével kívánta megoldani.

1915 márciusában kezdődtek az erőszakos kitoloncolások. Július 13-án a szuedijai régióban élő örményeket felszólították, hogy készüljenek fel a kitelepítésre. Keszap falu főterén jelent meg először a deportációs felhívás. Néhány nappal később Joghunolukban már a hat örmény falu vezetői tanácskoztak arról, hogyan tudnák elkerülni a biztos halált.

Gazdag polgárok és papok egy csoportja amellet kardoskodott, hogy nem lesz deportálás, vagy ha igen, úgy hinni kell a falragaszoknak: a török kormány garantálja a száműzöttek testi épségét, a célhelyen az elhagyotthoz hasonló életkörülmények várják az időszakosan kitelepítetteket, és

visszatérésük után minden ingó és ingatlan vagyonukat visszakapják majd, amint ezt a kormány szavatolja. Erről győzködté a lakosságot Nokhudjan, Bitiasz falu előljárója, Szamszon aga, valamint Matevosz és Markosz papok. Antiokhia kajmakámja, Maruf július 30-án kihirdette az egész régió kiűrését.

Július 31-én éjszaka a Musza Dagh hat örmény falvának népe a hegyre vonult. Azok, akik úgy gondolták, hogy engedelmes állampolgárai maradnak a hatalomnak, elindultak a biztos halál felé. A többség azonban - kb. ötezer lélek, nagyrészt nők és gyermekek -, látva a fenyegető végzetet, úgy döntött, hogy *Tigran Andreaszjan* és más előljárók vezetésével az élethez legszükségesebb holmikkal, élelemmel, állataival a Musza Daghra vonul, és ott önvédelmi harcra rendezkedik be.

A MUSZA DAGH NEGYVEN NAPJA

A hegyen *Der Kalousdian* és *Tigran Andreaszjan* összegyűjtötte a védekezésre képes férfiakat, 600 embert, és *Jeszai Jaghubjan* vezetésével katonai hadtestet szerveztek. Összeszámolták a fegyvereket is: mindössze 350 puskájuk, 50 pisztolyuk és 200 kardjuk volt. Az önvédelmi csapatok megszervezésében és a védelem irányításában kiemelkedő stratégiai szerepet játszottak *Hagob Gharaghozjan* és *Petrosz Tutagljjan* mellett *Petrosz Tmlakjan*, aki korábban a zejtoni védelmi harcoknál tüntette ki magát.

A menekültek első dolga volt a védelmi rendszer kiépítése: fából, bozótból, tüskés gallyakból barikádokat építettek. Kijelölték a védelmi körzeteket - Kegeldzsa, Kuzcseghaz, Tamladzsik, Kaplantuzagh-, ahol a fegyveres erők koncentráltak. Az erdővel dúsan borított hegy stratégiai

szempontból jó választásnak bizonyult. Még be sem tudták fejezni a védvonal kiépítését, amikor augusztus 7-én a szuedijai Halid müdir vezetésével 200 aszker jelent meg a völgyben. Az örmények hatórás küzdelem után visszaverték a támadókat.

A törökök erősítést kértek. Augusztus 10-én már 5000 fős, ágyúkkal felszerelt katonaság támadta meg a lázadókat. Zuhogó esőben 12 órán át tartott az ütközet. Súlyos vereséget szenvedett az ellenség, de az örményeknek is voltak veszteségeik. Hakob Gharagozjan, akit „oroszlánnak” neveztek, halálos sebet kapott, ám haldokolva is bajtársait vigasztalta: „Ne velem törődjétek, érzem, ütött az utolsó óráim. Menjétek, verjétek vissza a támadókat! Ne kételkedjétek, mienk a győzelem!”

A török kormányzatszervek számára presztízskérdéssé vált, hogy a titkos utasításokban megsemmisítésre ítélt, a tömeges kínhalál ellen lázadó keresztény alattvalókat térdre kényszerítsék. Augusztus 19-én *Fakhri* pasa vezetésével 9000 fős hadsereg érkezett a Musza Dagh lábához. A törökök két napon át meg-megújuló hullámokban támadták az örményeket, és sikerült is elfoglalniuk az egyik megerősített állást a hegyoldalon. Az éjszaka közeledtével itt lepíhentek, úgy tervezték, napkelte után folytatják a támadást. Am az örmények nem várták meg az újabb rohamot, körbezárták és leverték a török betolakodókat. Török oldalon 1000 fős veszteséget jelentettek be, s bár az örmények is temették halottaikat, a gyász óráit elviselhetővé tette a tudat, hogy a harcban jelentős mennyiségű lőszert és fegyvert zsákmányoltak az ellenségtől.

A törökök azonban nem adták fel eredeti tervüket: céljuk továbbra is az örmények

totális megsemmisítése volt. Talaat titkos távirataiban megfogalmazott utasítását tartották szem előtt: ne kíméljenek se aszszonyt, se csecsemőt, irtsák ki az örményeket, hogy emlékeztük se maradjon az Oszmán Birodalom területén. Fakhri pasa erősítést kért, s a hegyet nemsokára 15 000 fős reguláris katonaság zárta körül. Feltett szándékuk volt kiéheztetni és megadásra kényszeríteni a hegyen táborozó örményeket. A menekültek helyzete kétségbeesítő volt. Fogytán az élelem, a lőszer, s ki tudja, meddig képesek ellenállni az egyre növekvő katonai túlerőnek.

Az örmények vezetői reálisan ítélték meg helyzetet, s már korábban segítségkérő leveleket küldtek az antanthalmaknak. Három kitűnő úszót bíztak meg a feladattal, hogy a három példányban írt levelet az öbölben veszteglő hadihajókra juttassák. A hegy tengerrel jól látható két pontján hatalmas lepedőt feszítettek ki, melyen vörös kereszt mellett a „Keresztények veszélyben!” feliratot festették. Az örmények úgy tervezték, hogy ha a partok közelében feltűnne egy antanthajó, *Movszesz Grkjan* titkos úton közelíti meg a tengert, úszva eléri a hajót, hogy átadja a lezárt fémdobozban rejtőző, angol nyelvű levelet, melyben egyebek mellett ez állt: „*Ide menekülünk a török barbárok és hóhérok elől. Az emberiség nevében kérünk benneteket, hogy mentsetek meg életünket, becsületünket...*” Leírták, hogy az örmény falvak lakói a biztos halál elől menekültek a Musza Daghra, hogy eddig több katonai támadást visszavertek, jelentős veszteségeket okozva a török katonaságnak. Nem titkolták azt sem, hogy élelem- és lőszerhiánnyal küszködnek.

Arra kérték a szövetségeseket, hogy menekítsék ki őket a hegyről; ha ez nem lehetséges, mentsék meg gyermekeik, aszszonyaik és az öregek életét, a harcosok számára pedig adjanak elegendő lőszerrel, hogy utolsó lehetőségükig harcolhassanak a túlerővel szemben. „*Ne engedjétek, hogy kiéheztessenek bennünket, ne engedjétek elveszni, mentsétek meg lelkeinket, mentsétek meg becsületünket, amíg nem késő...*”

Ám hiába kémelelték a tengert, egyetlen cirkáló sem mutatkozott a láthatáron. A törökök eközben többször is megadásra szólították fel a Musza Dagh lakóit. Az örmények elutasították ezt a lehetőséget, keményen védtek állásaikat, s közben a menekülés egyéb módjait fontolgatták. Futárokat indítottak Aleppóba és Alexandrettába, hogy hírt adjanak az ostromállapotról. Ám onnan sem érkezett segítség. A Musza Dagh örményei elszánták magukat, hogy az utolsó lehetőségükig harcolnak.

1915. szeptember 5-én azonban váratlanul négykéményes cirkáló tűnt fel a tengeren: a Guichen. Az örmények zászlós jelzését látva figyelmeztető lövést adott le a part irányába a török csapatok megfélemlítésére, majd a hajóról csónakot küldött a partra, és az örmények delegációja átadhatta az ostromgyűrűbe zártak üzenetét.

DEUS EX MACHINA

Színpadi fogás neve a „deus ex machina”: a megoldhatatlannak látszó konfliktus külső beavatkozással nyer szerencsés végkifejletet, amikor egy véletlen esemény vagy egy új szereplő nem várt fellépése után minden jóra fordul.

A *Guichen* cirkáló feltűnése döntő fordulatot jelentett a menekültek életében. Azonban a francia cirkálót nem a véletlen

sodorta a Musza Dagh partjához. *Charles-Tiran Tékéian* neve nem él a köztudatban, pedig ő volt az, aki - miután elértek Alexandretta kikötőjét - szó szerint könyörgött parancsnokának, hogy a Musza Dagh felé irányítsa a cirkálót. Tékéian a híres költő, *Vahan Tekejan* rokona volt, francia katonai akadémiát végzett, később a Becsületrend lovagi címével tüntették ki. Közéleti érdemeiért Marseille-ben terezték el róla.

Szeptember 9-én a Guichen parancsnoksága tűzszünetet kezdeményezett a két fél között, s megígérte, hogy az örmények kimenekítéséhez további segítséget kér. A francia cirkáló távozása után *Rifaj* török parancsnok azt követelte az örményektől, hogy két óra elteltével adják meg magukat. A Musza Dagh védőinek annyi idejük sem volt, hogy mérlegeljék az ajánlatot, amikor a völgyből ágyúlövések hangzottak, a török hadsereg a franciák által előírt tűzszünetet megsértve általános és döntő támadást intézett az örmények ellen. A védők csak nagy véráldozat árán tudták visszaverni a támadást.

Szeptember 10-én két francia felségjelű hadihajó - a Guichen és a *Jeanne d'Arc* - jelent meg a láthatáron. Este kihírdették, hogy a francia hajók átszállítják az örményeket Port Szaid kikötőjébe. Az ostromlottak kimenekítése szeptember 13-15. között megtörtént. A menekülés megszervezésében, a több mint 4000 örmény megmentésében nagy szerepet játszott Charles-Tiran Tékéian hadnagy.

Epilógus

A Musza Dagh-i falvak örményei 1915. szeptember 15-én megmenekültek a biztos haláltól. Port Szaidban az egyiptomi

örmény kolónia segítségével időszakos menedéket találtak, ám amikor a világháború végeztével (1918) a vesztes Törökország területétől Szíriához csatolták a Musza Dagh vidékét, visszaköltöztek elhagyott házaikba. Megépítették a Damladzsikon a hősök emlékművét, s folytatták az életet ott, ahol három évvel azelőtt abbahagyták. Boldogan fényképezkedtek az immár történelmi nevezetességű helyeken, minden év augusztusában megfőzték a rituális harisziát, a Werfel könyvében is megörökített ősi örmény húsos kását, s úgy látszott, hogy hősiességükkel örökre kivívták maguknak a jogot, hogy őseik földjén élhessenek.

Ám 1938-ban - a Párizsban aláírt francia-török megállapodást követően - Törökországhoz csatolták a Musza Daghot, és az itt élőknek 1939. július 14-én ismét menekülniük kellett. Egy részük Szíriába, más részük - 5125 Musza Dagh-i örmény, azaz 1205 család - Libanonba távozott, s ott Anjar központtal megalapították az örmény kolóniát, melynek megszervezésében elévülhetetlen érdemeket szerzett *Movszes Der-Galoudian*.

A Musza Daghon maroknyi örmény maradt csupán. Vakefben - Törökország legrégibb lakott városában - 1998-ban felépítették az azóta is működő örmény apostoli templomot.

A második világháború befejezése után Szovjet-Örményország meghirdette a hazatelepülési lehetőséget a diszpóra örményei számára. Ebbe a repatriációs folyamatba kapcsolódott be a Mózes-hegy örményeinek egy része is. Az ecsmiadzini járásban találtak meg új hazájukat, itt telepedett le a szuedijai hat örmény falu megfoghatott lakossága. A helyet ma is úgy hívják: Muszaler. Évente egyszer vöröstufából készült emlékmű köré gyülekeznek a Musza Daghról elszármazott örmények, s a nagy megpróbáltatás és a csodálatos megmenekülés emlékére minden év szeptemberében 40 hatalmas fazékban főzik a harisziát.

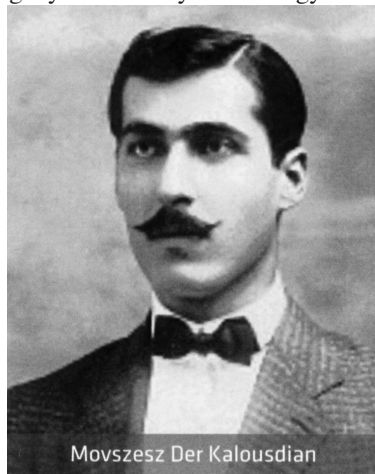
A történészek szerint a Musza Daghon töltött 40 nap valójában 53 nap volt. Werfel a kényszerű táborozás idejét 1915. augusztus 1-jétől szeptember 10-ig számította. A zsidó származású, de keresztény Werfel nem a történelmet akarta meghamisítani, hanem a mítikus 40-es számmal az örmények kivonulását, legendás megmenekülését kívánta a mítoszokhoz közelíteni, így emelve biblikus magasságokba az örmények hősiességét. „Az igazságot írtam, sőt, többet, mint a puszta igazság. Mert a képzelet segítségével megrajzolt igazság igazabb, mint a nyers valóság” - mondta később Werfel.

A Musza Ler tetején, a Damladzsikon a mártírok sírjának hősi emlékműve az örmény hősiesség és helytállás emléket őrizi. A múltét, melynek tényeit sem eltagadni, sem meghamisítani nem lehet.

(A szerző armenológus, Budapest, az Örmény Tudományos Akadémia korábbi munkatársa.)

Ki volt Gábriel Bagradjan?

Akik olvasták Werfel művét, nem könnyen felejtik el a regény főhősét. Bagradjan az európai örmény értelmiségi tipikus képviselője. A sors akaratából lett népe vezére, megmentője, s miután vállalta és betöltötte küldetését, halála a regényben törvényszerű. Hogyan is él-

Movsesz Der Kalousdian

hetne tovább a regénybeli Bagradjan darabokra hullott magánéletével, bomlott elméjű francia feleségével, szétporló népe mellett fia sírjától távol a száműzetésben? A regényhősnek ott kellett végeznie a Damladzsikon, török golyóktól átütött testtel, fia keresztjével a mellén.

Bár Werfel több személy jellemvonásaiból alkotta meg a maga Gábrieljét, a hős prototípusában Movsesz Der Kalousdianra ismerhettek a kortársak. Der Kalousdian az ottomán török sereg tisztje, képzett értelmiségi volt, kiemelkedő vezetője a Musza Dagh-i örmény közösségnek. Vezető szerepet játszott a hat falu hegyre vonulásában, az ottani élet

megszervezésében és a védelmi harcokban. Gábriel Bagradjantól eltérően nem halt meg 1915. szeptember 15-én. Részt vett a szövetségesek oldalán a világháborúban, a francia hadseregben szárnysegédi rangja volt. 1918 után a Musza Dagh-iakkal együtt visszatelepült szülőhelyére. Itt továbbra is a közösség elismert vezetője volt. Arcát számtalan dokumentumfotó őrzi. 1927-36 között a szír parlament képviselői teendőit látta el. 1939-ben ismét kényszerű emigrációba vezette a Mózes-hegy lakóit, ezúttal Libanonba. Köztiszteltetben álló személyiségként 1943-tól a libanoni parlament képviselője volt. 1986-ban, 99 éves korában hunyt el, sír-emléke a Bekaa-völgyi Anjar városban áll.

„A Musa Dagh negyven napja a nemzeti kisebbség és a faj, a szegénység és a harc modern eposza. Werfel nem csak megfigyelő, hanem mintegy szenvedő viselője is a történelemnek és az olvasóját is be tudja emelni a drámai körbe.[...] Fölvezet

bennünket a Musa Daghra s ha könyve végén megkérdeznék tőlünk, láttatok-e az élet és halál misztériumát, azt kellene felelnünk: láttuk!”

(Kassák Lajos, 1944, Nyugat)

(Megjelent: RUBICON történelmi magazin 2015. 5-6 szám, Örmény Genocídium 1915 Német kapituláció – A II. Világháború vége Európában 1945)

Olvasói levél

Egy távoli földrészről érkezett e levél az Örmény Genocídium 100. évfordulója tiszteletére a Szent István Bazilikában rendezett emlékmisére történt meghívásunkra, amelyben XIX. Nersész Péter örmény katolikus pátriárka emlékezett meg a másfélmillió örmény áldozatról.

„Igen, már volt nagyszabású örmény katolikus szentmise a Szent István Bazilikában Budapesten. A szamosújvári örmény katolikus templom énekkara az én édesanyám vezényletével énekelt az Idinian misét az 1930-as években.

Bizony Édesanyám összeszedte a budapesti örmény zenészeket a zenekarnak és az ő szamosújvári kórusa énekelt az addig egyetlen örmény nagymisé a Bazilikában. Örülök, hogy megint lesz. Sajnálom, hogy nem lehetek ott.

Pongrátz Andris”

ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100 ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100 ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100

Szászrégen, Marosvásárhely visszavár

Az Örmény Genocídium 100. évfordulója megmozgatta a szászrégeni örményeket, magyarokat, lehetőséget adva a szászrégeni örmények régi vágyának a teljesülésére, alkalmat teremtve örmény kulturális rendezvény szervezésére.

2015 május 20-án este megtelt a Dióház nagyterme. Dr. Puskás Attila szakszerű, tényeket és egyéni történeteket felsorakoztató előadása után egy rövid film mutatta be az 1915-ös törökországi *Népir-tás* dokumentumait. A megdöbbentő bevezető után az irodalom segítségével átfogó képet kívántam nyújtani rólunk, örményekről. A műsor címét *Gevork Emin* könyvében találtam: „*Üvöltő kövek birodalma, Arménia, Arménia.*”

A közönség szeretettel, nagy tapsal fogadott. A versek és próza mellé gyakran csendült fel egy-egy örmény dallam - *saragan* vagy *Komitasz* gyűjtéséből származó népdal -, időben ezer évet visszaurgorva, vagy szakrális áhítatot teremtve a *Szurp*, *szurp* vagy a *Hajr mer* hangjaival.

A brutális mézszárlás üzenete ma is megrendítette az egybegyűlteket, hiszen az erdélyi magyarok is megértek nem egy pogromot, üldöztetést anyanyelvükért, vallásukért.

Az est zárásaként közösen énekeltük nemzeti imádságunkat, a Magyar Himnuszot.

A jövőbe vetett hitünket erősítette a szászrégeni magyar közösség aktív élete, melynek eredményeképpen *Demeter József* tiszteletes úr - és szamosújvári örmény származású felesége, *Dobos Mária* - vezetésével a Dióházban otthont teremtettek. Ahogyan „...*Művelt fiait jó Földanyánk növeszti naggyá...*” úgy a szászrégeni magyar és örmény gyökerről közösség újra emberhez méltó életet

él. Szorgos kezek párkák módjára fonják-kötik össze a szálakat a múlt küzdelmes megmaradásából és a jövő reményéből. *Böjte Lídia* fáradhatatlanul dolgozik: legyen a jelen tartalmas, művészi élményekben gazdag. És élteti a hagyományokat, szamosújvári örmény süteményeket kóstolgatva, *dalauzival* ismerkedve.

Dr. Puskás Attila

A **Marosvásárhelyi Napok** gazdag programjából nem hiányozhatott az *EMKE – Lorántffy Zsuzsanna Kulturális Egyesület – MÖKE* támogatásával a Genocídium 100. évfordulójának irodalmi tükré. A műsorban a fent felsoroltak, valamint *Gevork Emin*, *Avetik Iszahakjan*, *Hovhannesz Tumanjan* versei mellett helyet kapott *Varujan Vosganian Suttogások* könyve (részlet) is. Vosganian olyan új eszközökkel érzékelteti a kiszolgáltatott emberek lassú halálát, ami jelenkorunk

irodalmában rendkívüli és nagy figyelmet érdemel. Lesújtó és felemelő.

„*Mindaz botrány, ami megtörténhetett, és mindaz szent, ami megtörtént*” – mondja *Pilinszky János*. Igen, szent. A történelmi emlékezet adóssága és az igazságtétel

Balról Kilyén Ilka, Várad Mária és Nagy László

kis szeletkéje a 100. évforduló alkalmából felszínre tört. Ecsmiadzinban, a Genocídium megemlékezés előestéjén minden örmények Katolikosza vértanúvá nyilvánította az áldozatok mindenikét. Így hát egyházi téren is külön köszönet illeti *Nagy László* unitárius tiszteletes úr nagylelkűségét és szívéllyességét, mely által az áldozatokra a Bolyai téri Unitárius templomban emlékezhettünk.

Dr. Puskás Attila bevezetőjében egy számomra új elemet is feltárt - hogyan bántak a törökök az örmény gyermekekkel, árvákkal. A megmentés ürügyével elszállították őket és felterelték egy hajóra.

Majd a nyílt tengeren zsákba kötötték, és elevenen bedobták a mélyvízbe. Égbekiáltó bűn!

Megrendítő történelem, ami sajnos ma ismétli önmagát.

Mindezek ellenére, mégis élni kell. „...*Tél-komor, baljós napok jönnek és tovatűnnek, / Ne csüggedjete, ahogy jönnek, majd tovatűnnek...*” *vigasztal Dzsivani*.

Hála és köszönet illeti *Kilyén Ilka Magyar-örökség díjas* színművésznőt, akinek pártfogása összefogásra készítette a marosvásárhelyi örmény-magyarokat. Ezúttal a méltán híres erdélyi vendégfogadásból adott példát, míg maga is a Vásárhelyi Napok nagy ünnepének több rendezvényét szervezte, ugyanakkor fellépő művésze is volt.

Dr. Puskás Attila a rá jellemző mélységgel és precizitással tartott előadást a gyakorlati konferencia-felzáróknak könnyed stílusában, pontosan megérezve a hallgatóság ráhangoltságát, befogadó képességének határait. Általa teljesebb élményt nyújtott emlékezésünk a Genocídium 100. évfordulóján.

A *Budavári Örmény Nemzetiségi Önkormányzat* és a *Marosvásárhelyi Örmény Kulturális Egyesület* évről évre mélyíti kapcsolatát, mely erősíti identitás-tudatunkat, segít gyökereink feltárásában, növeli egészséges önbecsülésünket.

Várad Mária a BÖNÖ elnöke

Nagy Kornél

Az erdélyi örmények vallási uniója

Oxendio Virziresco unitus püspök portréja

Az 1668-1672 között a sorozatos pogromok és hadjáratok elől Lengyelországból és Moldvából Erdélybe menekült örmények egyházi uniójának kérdése nem volt ismeretlen a magyar és a nemzetközi egyháztörténet előtt. Számon tartotta hagyományában ezt az erdélyi örménység is, igaz gyakorta ékesítette fel történetileg nem hiteles eseményekkel és mítoszokkal. Ugyanakkor igaznak bizonyul az a megállapítás is, hogy ez az egyházi unió hosszú ideig nem került a hazai és a nemzetközi egyháztörténeti kutatások látókörébe. Az erdélyi örmények vallási unióját elsősorban egy személyhez, a püspöki címet is viselő *Oxendio Virziresco-hoz*¹ (1654-1715), illetve hittérítői és egyházszervezői tevékenységéhez kötik. Ez mintegy harminc esztendőig ölelt fel (1685-1715), amely gyakorlatilag egybeesett az Erdélyi Fejedelemségnek a Habsburg Monarchiába történt integrálásával.²

Ezzel kapcsolatban fel kell tennünk azt a kérdést, hogy miért nem került sokáig az erdélyi örmények uniójának kérdése a tudományos érdeklődés látókörébe? Ennek az egyik kézzelfogható oka ott keresendő, hogy az erdélyi örmények egyháztörténetét a tudomány művelői mindig is marginális témának tekintették. Ehhez nagyban hozzájárult az is, hogy az erdélyi örmények felekezeti viszonyaira vonatkozó tetemes számú forrásanyag túlnyomó többségét nem hazai, hanem külföldi levéltárak iratanyagaiban őrzik.

Külön problémát jelentett az erdélyi örmények körében magának az egyházi

egyesülésnek folyamata is. Ugyanis a rendelkezésre álló kisszámú és túlnyomórészt korszerűtlen szakirodalom a nevezett egyháztörténeti folyamatot rengeteg mítoszszal ékesítette fel, amely megzavarta e téma minden részletekre kiterjedő tudományos vizsgálatát. Az utóbbi esztendőik folyamán lezajlott levéltári kutatások azonban egyöntetűen tisztázták az erdélyi örmények vallási egyesülésének körülményeit.

Az egyházi unió kérdését kétféleképpen is lehet értelmezni. Először is az örmény apostoli egyház az 5-7. századtól kezdve mindig is nagy távolságot tartott mind Konstantinápolytól, mind pedig Rómától, és máskülönben öröközte önállósága megtartása felé. Az örményeknek a 451. évi khalkedoni egyetemes zsinat tanításaihoz fűződő ellentmondásos viszonya ugyanakkor gyanút keltett az akkori egyetemes ortodox egyház köreiben, és ezért az örményeket gyakorta vádolták meg monofizita eretnokséggel. A koraközépkortól kezdve egészen a koraujkor végéig az örményeket több-kevesebb sikerrel igyekeztek egyházi unióra bírni.³ Így az erdélyi örmények egyházi unióját tulajdonképpen egy kora-középkori uniók egyházpolitika koraujkori változatának kell tekinteni. Ezen túlmenően e problémát különösen pikánsá tette az a történelmi tény, hogy az örménység nagyon korán elvesztette önálló államiságát. Maga az Örményország kifejezés a 14. század végére pusztán földrajzi fogalomként vált. Ebben a kényes történelmi helyzetben az örmény apostoli egyház szerepe felértékelődött. Ugyanis

az egyház és annak vezetője, a katolikosz testesítette meg magát az örmény nemzetet, és magát a nemzet tudatot az idegen fennhatóság alatt álló anyaországi örmény területeken, valamint a diaszpórákban. Sőt az egyház és a nemzet fogalma e korszakban szinte egybeforr. Ezért a középkor folyamán az örmények már igen ellenségesen fogadtak mindenféle egyházi uniók közeledését akár Konstantinápoly, akár Róma irányából.⁴

Másodszor az erdélyi örmények körében a 17. század utolsó évtizedeiben meginduló egyházi uniók folyamatát gyakorlatilag egybeesett a magyarországi és az erdélyi rekatolizáció, vagy ellenreformáció időszakával. A történelmi Magyarország déli, északi és keleti területein az Apostoli Szent-szék hathatós támogatásával igen komoly sikereket tudott felmutatni a magyarországi római katolikus egyház. A rekatolizáció folyamata tudniillik ez idő tájt igen nagy lendületet vett az ortodox erdélyi románok, valamint a felső-magyarországi rutének körében. Ez utóbbit nemcsak a szentszéki missziók, vagy magyar katolikus egyház vezetői, hanem a katolikus Habsburgok is hathatósan támogatták. Ily módon a kutatások szemszögéből az erdélyi örmények egyházi uniója nemcsak szimplán armenisztikai, hanem igenis missziótörténeti kérdésnek is bizonyult.

Az Erdélybe *Minas T'oxat'ec'i* (1610?-1686) moldvai püspök vezetésével 1668-1672 között bemenekült erdélyi örmények körében a katolikus missziók lehetősége közel húsz esztendőig nem volt napirenden. Jóllehet Erdély római katolikus püspöki vikáriusa, *Szebelébi Bertalan* (1631-1707), illetve a csíksomlyói obszerváns ferences atyák megkísérelték őket áttéríteni a katolikus hitre, de próbálkozásaik *Minas* püspök és az erdélyi örmény klérus hathatós ellenállása miatt meghiúsultak.⁵

Végül körükben a missziót az időközben unitussá váló Lemberg (Lwów, L'vov, Lviv) örmény unitus érseksége és az Apostoli Szent-szék együttesen kezdeményezte 1683-ban.⁶ Az unitus érsekség azzal igyekezett eme szándékát alátámasztani, hogy az Erdélybe menekült örmények mindig is az érsekség egyházi joghatósága alá tartoztak, és ezt az igényt az 17. század első harmadában lezajlott vallási uniójuk megkötése után is érvényesíteni akarták. Sőt *Francesco Martelli* (1633-1708) varsói apostoli nunciának és a theatinus *Francesco Bonesanának* (1651-1709), az 1664-ben alapított lebergi Örmény Kollégium prefektusának, a Szent-székhez eljuttatott jelentései felhívták a figyelmet az erdélyi örmények körében végzendő katolikus misszió fontosságára.⁷ Az Apostoli Szent-szék missziókat koordináló intézménye, a Hitterjesztés Szent Kongregációja (*Sacra Congregatio de Propaganda Fide*) e kérés, vagy szándék elé nem gördített akadályt.

A szentszéki hatóságok csakhamar megtalálták *Oxendio Virziresco* (1654-1715) unitus örmény papban azt a személyt, aki képesnek mutatkozhatott az erdélyi örmények áttérítésre. *Oxendio Virziresco* kiválasztása ideálisnak bizonyult: moldvai születésű örmény volt, teológiai tanulmányait a római Collegium Urbanumban, a Hitterjesztés Szent Kongregációjának papneveldejében szerezte, és anyanyelvén kívül több nyelven beszélt folyékonyan.⁸ Kiválasztásában szerepet játszott továbbá az is, hogy családja még 1668-ban *Minas* püspökkel együtt menekült Erdélybe Moldvából. *Oxendio Virziresco* számára a küldetés célja egyértelmű volt: tető alá hozni az erdélyi örmények vallási egyesülését, és megszervezni Erdélyben az örmény unitus egyházat.

Oxendio 1685 őszén érkezett Rómából Bécs-Varsó-Lemberg érintésével Erdélybe,

és Gyergyószentmiklóson az ottani örmény közösségben már sikeres térítéseket tudott felmutatni.⁹ Ennek ellenére missziója elején az unitus papot nem fogadták a helyi örmények tárt karokkal, mert komoly összetűzésbe keveredett Minas püspökkel és papjaival. A feljegyzések szerint Oxendiot legalább kétszer érte részükről testi inzultus.¹⁰ Ennek a heves reakciónak az volt az oka, hogy az erdélyi örmény klérusnak ekkor még igencsak elevenen élt az erőszakos botrányos körülmények között lezajló, illetve *Nikol Torosowicz* (1603-1681) érsek nevével fémjelzett leMBERGI ÖRMÉNY EGYZHÁZI UNIÓ EMLÉKEZETE (1627-1681).¹¹

Ennek ellenére kis idő elteltével Oxendio helyzete Erdélyben stabilizálódni látszott. Ebben szerepet játszott az az aktus is, hogy Oxendio sikerrel térítette át katolikus hitre családját. A misszionárius már munkája kezdetén felismerte, hogy Erdélyben az örmények körében az egyházi unió csak akkor lehet igazán eredményes, ha sikerül megnyerni a katolikus egyháznak az idős Minas püspököt és az erdélyi örmény klérust.¹² **E felismerés mindenképp kulcsfontosságúnak bizonyult**, hiszen Minas püspök az 1668. évi betelepülés után Erdélyben egy jól működő egyházat épített ki.

Mindenesetre Oxendio családján keresztül érintkezésbe lépett Minas püspökkel. Ugyan az unió-ellenes agg püspököt nem tudta rábeszélni a vallási egyesülésre, azt viszont elérte, hogy vele 1686 őszén a püspök Lembergbe utazzon tárgyalásokat folytatni *Vardan Hunanean* (1644-1715) örmény unitus érsekkel és *Opizio Pallavicini* (1635-1700) akkori varsói apostoli nunciussal. Minas püspök leMBERGI tartózkodása kapcsán hosszú időn keresztül a tudomány elfogadta azt a nézetet, miszerint Oxendio háttér munkájának köszönhetően Minas püspök Lembergben az erdélyi

örmény közösség nevében kimondta a vallási egyesülést Rómával, és ezt megerősítve letette Pallavicini nunciust és Hunanean érsek kezébe a katolikus hitvallást.¹³ Ezt követően a püspök elhagyta Lemberget, és Erdélybe készült visszatérni híveihez. Azonban Minas püspök útközben tisztázatlan körülmények között elhunyt 1686 decemberében. Ugyanakkor az utóbbi esztendő levéltári kutatásai rámutattak arra a tényre, hogy Minas püspök nem mondta ki a vallási egyesülést, és nem tette le a katolikus hitvallást sem. Sőt személyesen nem is találkozott Pallavicini nunciussal. Az egykorú dokumentumok egyöntetűen arról tanúskodnak, hogy Minas püspök heves hitvitákat folytatott Lembergben Hunanean érsekkel az örmény apostoli hit védelmében.¹⁴ Sőt az egyik, Oxendio által az 1687 elején írott dokumentum konkrétan arról tudósít, hogy Minas püspök nem unitusként, azaz katolikusként, hanem igenis apostoli hitű örményként (Oxendio megfogalmazásában eretnekként) távozott el az élők sorából.¹⁵

Minas püspök halála azonban megkönnyítette Oxendio helyzetét Erdélyben. Missziójának legfőbb ellenzője elhunyt, és így teljes erővel törekedhetett Erdélyben a vezető nélkül maradt keleti hitű örmény lakosság és papság áttérítésére. Hittérítői munkásságának eredményeképpen 1689 februárjában három erdélyi örmény pap vezetésével (név szerint *Elia Mendrul*, *Vardan Potoczky* és *Astucatur Nigosean*) népes örmény delegáció érkezett Erdélyből Lembergbe. A küldöttség az erdélyi örmény közösség nevében hivatalosan is elfogadta a vallási uniót, és letette Hunanean érsek kezébe a katolikus hitvallást. Sőt, az örmények elismerték, hogy a megkötött unióval a leMBERGI ÖRMÉNY UNITUS ÉRSEKSÉG EGYZHÁZI JOGHATÓSÁGA alá tartoznak.¹⁶ A

küldöttség egyúttal arra kérte Hunanean érseket és *Giacomo Cantelmi* (1645-1702) varsói apostoli nunciust, hogy járjon közbe a szentszéki hatóságoknál Oxendio Virziresco mielőbbi unitus püspöki kinevezését illetően.¹⁷ Ez a kérés az egyházi unió szempontjából azért bizonyult fontosnak, mert Minas püspök halála után az örmény egyházfő, *I. Eliazár* (1682-1691) 1687-ben az erdélyi és a moldvai apostoli vallású örmények püspökének nevezte ki a lengyelországi születésű *Theodor Wardenowiczot* (1652-1700).¹⁸ Az újonnan kinevezett örmény apostoli rítusú püspök viszont nem jutott el sem Erdélybe, sem Moldvába. A leMBERGI ÖRMÉNY UNITUS ÉRSEKSÉG és az Apostoli Szentszék ugyanis együttesen sikerrel akadályozta meg Wardenowicz belépését Erdélybe.¹⁹

Az erdélyi örménység vallási uniója ugyanakkor egy tökéletlen, részleteiben teljesen ki nem munkált egyházi egyesülésnek bizonyult. A **Lembergben megkötött vallási unió** tudniillik rengeteg megválaszolatlan kérdést hordozott magában. Ugyanis az egyesülésről szóló iratok csupán a vallási unió kimondására, illetve a leMBERGI ÖRMÉNY UNITUS ÉRSEKSÉG EGYZHÁZI JOGHATÓSÁGÁNAK és a római pápa primátusának elismerésére szorítkoztak. Ez az aktus viszont egyáltalán nem tisztázta az egyházi unióra lépő erdélyi örmények állásfoglalását az Eukharisztiairól, a Filioque imádságról (örményül: *ew yorduoyn*), a Purgatórium (örményül: *K'awarann*) léteiről, a 451. évi khalkédoni egyetemes zsinat tanításáról, a kalendárium használatáról, az áttért örmény papok jogi és házasság státusáról. Mindenesetre egyöntetű tény, hogy az egyházi unió értelmezése számos új konfliktusmezőt nyitott meg az elkövetkezendő években.

A legelfogadottabb tudományos vélemény szerint az egyházi unió megteremtését

elsődlegesen a vallási egység helyreállításának idealisztikus gondolata vezérelte. Megkötésében sem a bécsi udvar, sem a magyar katolikus egyház, sem a jezsuita-rend nem játszott szerepet. Az Apostoli Szentszék úgy látta, hogy az egyházi unió kapcsán idővel helyreállhat az a keresztény hitbeli egység, amely a két egyházat jellemezte a kereszténység hajnalán *I. Szilveszter* (314-335) római pápa és *Világosító Szent Gergely* (287-325), az örmények apostola és első egyházfője (katholikosza) idején. A latin, vagy római katolikus egyház álláspontja szerint az örmény egyház Világosító Szent Gergely méltatlan és eretnek utódai miatt távolodott el az akkor még egységes katolikus és ortodox tanítástól, és lépett a szakadársg, illetve a monofizita eretnokség útjára.²⁰ Ezért az Apostoli Szentszék fontos mérőföldkönek tartotta a lengyelországi örmény közösség egyházi uniója után az erdélyi örmények vallási egyesülését is, mivel a megkötött uniók kiemelt fontosságú „hídfoállást” képezhettek majd az anyaországi örmény apostoli egyháznak Rómával történő egyesüléséhez. Az erdélyi örmények egyesülése mögött gazdasági okokat, vagy szándékokat nem lehet találni. Ugyanis az örmények *I. Apafi Mihály* (1661-1690) erdélyi fejedelem 1680. és 1681. évi rendeleteinek megfelelően már vallási egyesülés előtt nagyon kedvező gazdasági előjogokat élveztek.

Az 1689. évi egyházi unió létrejötté nagyban hozzájárult ahhoz, hogy Oxendio Virzirescot *VIII. Sándor* (1689-1691), római pápa 1690. október 2-án címzetes püspöknek és az erdélyi örmények apostoli vikáriusának nevezte ki. Az Apostoli Szentszék fizetségül évi 100 scudót állapított meg számára.²¹ A kinevezéssel egyidejűleg az erdélyi örményeket a leMBERGI ÖRMÉNY UNITUS ÉRSEKSÉG heves tiltakozása ellenére az Apostoli Szentszék közvetlenül saját

egyházi joghatósága alá vonta.²² A püspöki felszentelést végül 1691. július 30-án tartották meg Lembergben, az érseki székesegyházban. A szertartást latin és örmény unitus rítus szerint Vardan Hunanean unitus érsek és Antonio Santa Croce (1656-1712) varsói (későbbi bécsi) apostoli nuncius végezte.²³ Oxendio Virziresco püspöki kinevezésében Giacomo Cantelmi korábbi varsói apostoli nuncius szerzett elvülhetetlen érdemeiket, aki 1689-1690 között állhatatosságával és kiváló tárgyalóképességével meg tudta győzni az Apostoli Szentszék befolyásos bíborosait Oxendio püspöki jelöltségének támogatásához.²⁴

Oxendio püspököt az Apostoli Szentszék tudatosan címzetes püspöknek (pontosabban az írországi Aladia címzetes püspökének) nevezte ki. E lépés egyik legfőbb oka az volt, hogy Róma a magyar katolikus egyház érdekeit is figyelembe vette, különösen azért, mert a magyar egyház mindent elkövetett, hogy visszaállítsa az erdélyi római katolikus püspökség megtépázott tekintélyét, amely egyházi hivatal 1601 óta betöltetlen volt.²⁵ E lépés másik oka pedig az volt, hogy az Apostoli Szentszék a beérkező misszionáriusi jelentések alapján jól informált volt az erdélyi katolikusok helyzetéről. Róma Erdély 1690-ben történt politikai változását követve (*Diploma Leopodinum*) figyelembe vette azt a tényt, hogy a protestánsok erős politikai befolyása miatt még mindig nem lenne szerencsés, ha nyíltan katolikus püspököt nevezzen ki az unitus örmények élére. Többek között ezért is határozta el a címzetes püspökségről, és külön utasították Oxendio Virzirescót, hogy inkognitóban, egyszerű papnak, vagy szerzetesnek öltözve tevékenykedjék erdélyi hívei körében.²⁶

Az erdélyi örmények egyházi uniója, mint ahogyan azt a fentiekben említettük,

rengeteg kérdést nyitva hagyott, és emiatt számtalan feszültség és konfliktus forrása lett az erdélyi örmény egyházon belül. Ennek okait többek között a latin és az örmény egyházi hagyomány különbözőségeiben kell keresni. Az immár püspökké szentelt Oxendio Virziresco a feltétlen latinizáció híve volt, míg papjai olyan áttért személyek voltak, akik áttérésük előtt hagyományosan az örmény apostoli egyház kulturális közegeiben nevelkedtek. Oxendio püspök a római Collegium Urbanumban szerezte a tudását, ahol abban az időben a nyugati teológiai oktatást részesítették előnyben. Örmény származása ellenére mindig a római katolikus egyház emberének tartotta magát. Ebben a gondolkodásában az is okvetlenül szerepet játszhatott, hogy 1681. augusztus 9-én latin rítusban szentelte pappá Rómában *Edoardo Cybo* (1619-1705) címzetes seleuciai érsek, a Hitterjesztés Szent Kongregációjának titkára.²⁷ Így latinul misézett, a szentségeket latin rítus szerint szolgáltatta ki híveinek, és egyúttal latin nyelvű misekönyveket is használt. Míg az örmény papok az egyházi unió megkötése után is hagyományosan örmény apostoli rítusban miséztek. Számukra a vallási unió ugyanis azzal kimerült, hogy elismerték a római pápa főségét.

Az 1691. esztendő őszén az egyházi unió eltérő értelmezése miatt Besztercén konfliktus robbant ki. Oxendio püspök az erdélyi örmények körében végzett vizitációi során azt tapasztalta, hogy az örmény papok többsége házasságban él. Az örmény papok számára is a cölibátust tartotta követendő példának, ezért az Apostoli Szentszéknel be is vándolta őket, miszerint házasságuk miatt eretnokségben élnek. A megvádolt örmény papok azzal védekeztek, hogy ők az 1689-ben megkötött vallási unió előtt már házasságban éltek, és ez nem képezhetett akadályt abban, hogy továbbra is gyakorolhassák,

valamint ellássák papi hivatalukat. Ebben a kérdésben az Apostoli Szentszék az örmény papoknak adott igazat, de az örmény unitus egyházon belül a légkör továbbra is feszült maradt. Ezt a problémát külön tetézte, hogy Oxendio közvetlen segítői lengyelországi örmények voltak, és a lembergi Örmény Kollégiumban szereztek teológiai képzettségüket, és ott a latin mellett, nagy hangsúlyt fektettek az örmény unitus rítus tanítására is. Sőt a lengyelországi örmény unitus egyházban a latinhoz igazodott örmény rítus szerint miséztek, miközben Oxendio püspök makacsul ragaszkodott a latin rítushoz. Így a püspök még közvetlen munkatársaival is konfrontálódott.²⁸

1691-1692 fordulóján újabb konfliktus robbant ki az egyházi unió megítélése kapcsán Oxendio püspök és a besztercei örmény papok között. Vardan Potoczky és Astuacatur Nigosean áttért örmény szerzetes papok a megkötött egyházi unió ellen kezdtek prédikálni a besztercei örmények körében. Ennek indítéka az volt, hogy az örmények az egyházi uniót egyre inkább kártekonynak ítélték, mivel az örmény identitást kezdte háttérbe szorítani. Másfelől az örmények 1689-ban abban bíztak, hogy az egyházi unió megkötésével, azaz katolikusává válásukkal, kiszélesítik korábbi gazdasági előjogaikat. Ebben keservesen csalódtak, sőt adóikat az egyházi unió után többször is megemelték a világi hatóságok. Ez elégedetlenséget szült, amelynek okát Oxendio püspökben és az általa tető alá hozott vallási egyesülésben látták. Ráadásul ez kapóra jött az erdélyi protestáns elit számára, akik azazal hitegették az örményeket, hogy amennyiben megtagadják unitus hitüket, akkor segítenek számukra közbenjárni a bécsi udvarnál, hogy kiszélesítsék a korábbi gazdasági kiváltságaikat. Ugyanis a protestánsok az örmény unitus püspökben, nemcsak

Róma, hanem egyúttal a bécsi udvar embe-
rét is látták.²⁹

Ez az ügy végül azzal zárult le, hogy Vardan Potoczky és Astuacatur Nigosean, valamint híveik visszamondták az egyházi uniót. Sokan közülük (mintegy 100 örmény család) Astuacatur Nigosean vezetésével visszatelepettek Moldvába.³⁰ Erre a püspök vizsgálatot rendelt el, és segítséget kért az Apostoli Szentszékől, a bécsi udvartól és az erdélyi politikai elitől. Oxendio püspök erőfeszítéseit nem koronázta siker. Az erdélyi elit egyáltalán nem állt mellé, a bécsi udvar figyelmét pedig teljesen lekötötte az oszmán-törökkel szembeni felszabadító háború, a szentszéki hatóságok megessze voltak Erdélytől. Sőt *II. Apafi Mihály* (1672-1713) erdélyi választott fejedelem és *Bethlen Miklós* (1642-1716) erdélyi kancellár a renitens örmények segítségére siettek. Vardan Potoczky és mintegy hatvan, az egyházi uniót megtagadó örmény család 1692 nyarán Besztercéről Ebesfalvára (a mai Erzsébetvárosba) költözött. Számukra a fejedelem külön gazdasági kiváltságokat és szabad vallásgyakorlást biztosított.³¹

Astuacatur Nigosean miatt Oxendio püspök az Apostoli Szentszék tudta és áldása nélkül Moldvába távozott, hogy rábírra az örmény papot és híveit visszatérésre, illetve visszatérítse őket az unitus hitre.³² A püspök öntörvényű missziója eredménytelen maradt, és így tekintélyében megtépázva visszatért Erdélybe. Igaz Astuacatur Nigosean csakhamar 1693-ban visszatért Moldvából, és Besztercén az egyházi unió ellen próbált prédikálni. A püspök időben lépett: a császári katonaság segítségével elfogatta a renitens örmény papot és híveit. Astuacatur Nigoseant a nagyszebeni tömlöcbe vetette, és hittagadással vádolta meg. Ennek az eljárásnak nem lett semmilyen eredménye, mert az örmény pap még az 1693.

esztendőben tisztázatlan körülmények között a tömlöcben elhalálozott.³³

1697-ben Besztercén Oxendio püspök az egyházi unió értelmezése kapcsán újabb botrányt robbantott ki. Az 1691. évi esethez hasonlóan azzal vádolta meg az erdélyi örmény papokat, hogy a vallási unió ellenére többségük házasságban élt. A püspök az ügy főkolompósainak Vardan Potoczkyt, az ebesfalvi hittagadót, valamint *Elia Mendrul* besztercei esperest nevezte meg.³⁴ Ugyanakkor a megvádolt örmény papok a püspököt zsarnoksággal és korrupcióval vádolták be az Apostoli Szentszék-nél és a lemergi örmény unitus érsekség-nél. A korrupció vádjá abban gyökerezett, hogy Oxendio püspök egy elhunyt gazdag erdélyi örmény kereskedő hagyatékára tette rá a kezét 1696-ban, amelyből még ugyanabban az évben Görgényzentimrén tekintélyes birtokot vásárolt magának.³⁵ Ez egyébiránt szemet szúrt az erdélyi világi hatóságoknak is. Különösen nem nézte ezt jó szemmel a katolikus hitű gróf *altorjai Apor István* (1638-1704) erdélyi kincstartó sem. Ugyanis a dokumentumokból kiderült, hogy a püspök az Apostoli Szentszék által megállapított évi 100 scudo fizetését mindig is több éves késésekkel kapta meg Rómából, és többször kilincselte a kincstartónál pénzügyi segílyt kérve.³⁶ Apor utána akart járni a hirtelen jött jólétnek, és az örmények mellett szintén sikkasztással vádolta be az örmény unitus püspököt.³⁷ Az *Elia Mendrul*hoz kapcsolódó konfliktushoz ugyanakkor egy korrupciós probléma is társult. Mindenesetre az Apostoli Szentszék és az Erdélyben tevékenykedő obszerváns és konventuális (minorita) ferences szerzetesek, valamint a jezsuita páterek Oxendio püspök védelmére keltek. Két év alatt több vizsgálóbizottságot állítottak fel, amelyek elfogultnak bizonyultak és Oxendio

püspöknek adtak igazat. *Elia Mendrul* és hívei erre visszamondták az egyházi uniót, és többségük, mintegy 400 örmény család Moldvába távozott.³⁸

Csakhamar *Elia Mendrul* körül is szorult a hurok. Az 1698. év végén az Apostoli Szentszék utasítására felállított és *Vizkeleti Zsigmond*³⁹ (1648-1718), illetve *Halászi István*⁴⁰ (1648-1705) erdélyi jezsuita páterek által vezetett vizsgálóbizottság már keményebben, a császári katonaság bevonásával lépett fel az erdélyi örmény közösségekben. Közülük sokakat erőszakkal kényszerítettek az egyházi unió újbóli elfogadására. Ennek tükrében Vardan Potoczkyt is elfogták Ebesfalván, és mint hittagadót életfogytiglani börtönre ítélték.⁴¹ *Elia Mendrul* más megoldást nem látva megmaradt híveivel elhagyta Erdélyt, visszatelepült Moldvába, és végérvényesen visszamondta az 1689-ben Lembergben ki-mondott vallási uniót.⁴²

Az *Elia Mendrul*-ügy egyszersmind fordulatot jelentett az erdélyi örmények egyháztörténetében. A viszály lezárulásával kiteljesedett az erdélyi örmények vallási uniója. Igaz, Oxendio püspök maga sem gondolta, hogy hittérítői tevékenysége ilyen kemény konfliktusok árán valósul meg. Mindazonáltal ezzel a konfliktussal az egész erdélyi örmény közösség visszafordíthatatlanul unitussá vált. Az erdélyi örmények a konfliktussal ugyanakkor jelentősen meggyengültek. Számarányuk érezhetően csökkent, köszönhetően elsősorban annak, hogy Oxendio egyházi ellenzéke 1691-1700 között nagyszámban költözött ki Moldvába. Az unitus püspök ennek ellenére a konfliktusból összességében mégis jól jött ki. Bár az erdélyi örmény unitus hívek száma szemmel láthatóan visszaesett, Oxendio egy kisebb, de a felekezetiileg homogénebb közösséget tudhatott maga mögött.

A viszályban a római katolikus egyház szinte végig mellette állt, mialatt *Elia Mendrul* támogatói bázisa a folyamatos ki-, vagy elköltözések miatt jelentősen lecsökkent.

Oxendio püspök az említett korrupció vádjá alól a vizsgálatok során ugyan felmentést kapott, de teljes mértékben sohasem tudta tisztázni magát.⁴³ A korrupció gyanújának árnyéka szinte élete végéig rávetült, és az erdélyi világi elit az *Elia Mendrul*-ügy után egyáltalán nem bízott meg az örmény unitus püspökben.

Végül, de nem utolsósorban, különösen az *Elia Mendrul*-ügy fényében, le kell azt szögezni, hogy az egyházi uniót követő konfliktusok egyöntetűen lerombolták azt a hazai és a nemzetközi tudományos köztudatban uralkodó nézetet, miszerint az erdélyi örmények vallási egyesülése viszályok és konfliktusok nélkül, csendben és békeségben zajlott le.

Elia Mendrul és híveinek kimenekülése után Oxendio Virziresco 1700-1711 között a moldvai missziószervezéssel próbálkozott, hogy vissza-, illetve áttérítse az ottani örményeket a római katolikus hitre. Próbálkozása az Apostoli Szentszék, a varsói apostoli nunciatura, valamint a lemergi örmény unitus érsekség közötti érdekelentétek, a moldvai világi és egyházi hatóságok ellenállása miatt kudarcot vallott.⁴⁴ Oxendio püspök moldvai misszióját végérvényesen szertefoszlatta az is, hogy a Rákóczi-szabadságharc idején 1704-ben kúruc fogságba került, és közel három évig tartó munkácsi fogság után a kurucok kiutasították az országból, majd a szabadságharc gyengülése miatt már 1709-ben visszatért Erdélybe.⁴⁵

Oxendio püspök és segítői a moldvai meghíúsult misszió folytán szüntelenül attól rettegetek, hogy idővel Moldvából az örmény katolikosz parancsára örmény keleti

papok jöhetnek Erdélybe az unitus örmények visszatérítésére. Ez a félelem, két jelentéktelen elszigetelt esetet leszámítva, valótlannak bizonyult.⁴⁶ Aggodalmukat minden bizonnyal az áttért erdélyi unitus románok példája táplálhatta: a bukaresti metropoliták a konstantinápolyi pátriárka buzdítására görög és román pópákat és szerzeteseket küldtek Erdélybe az erdélyi román unió ellen prédikálni.

Oxendio püspök 1710-ben történt végleges visszatérése után elsősorban az erdélyi örmény közösség újjászervezésére koncentrált. Legfőbb kötelességének a szamosújvári uradalom felépítését és kiváltságolását érezte. Szamosújvár kérdése már az 1690-es években is foglalkoztatta Oxendio püspököt. Közvetlenül a Vardan Potoczky-féle hittagadási ügyet követően a püspök rájött arra, hogy az erdélyi örményeket az egyházi unióban hosszú távon csak kiváltságokkal lehet megtartani. A püspök szembesülni kénszerült azzal is, hogy az egyházi unió ellenére sok örmény települt vissza Moldvába, ezért az Erdélyben szétszórta örményeket egy településen kívánta összefogni. 1696-ban Bécsben tett látogatást, és az udvarhoz folyamodott. Arra kérte *I. Lipót* (1657-1705) császárt és királyt, hogy engedje át az örményeknek méltányos áron a szamosújvári fiskális uradalmat. A folyamodvány hatékonyabb elbírálása érdekében felvette a kapcsolatot *Kollonich Lipót* (1631-1707) bíborossal, esztergomi prímás-érsekkel.⁴⁷ Ez a háttér munka viszonylag gyorsan meghozta a maga gyümölcsét, ugyanis *I. Lipót* 1696. augusztus 20-án jóváhagyta Oxendio püspök kérését, és Szamosújvárt jelölte ki a jövőbeni örmény település helyéül.⁴⁸ Ugyanakkor az *Elia Mendrul*-ügy, és Oxendio püspöknek Apor kincstartóval támadt konfliktusa, valamint a Rákóczi szabadságharc

kitörése miatt e kérés tényleges végrehajtása késlekedett. Az örmények Szamosújvárra csak 1712-ben költöztek át Besztercéről és a környező falvakból.

Oxendio úgy érezte, hogy a helyi hatóságok akadékoskodása és ellenérzése miatt az örmények nem mindig élhetnek a korábbi, még az erdélyi fejedelemtől 1680-ban kapott kereskedelmi kiváltságok adta lehetőségekkel. 1711. november 10-én emlékiratot dolgozott ki és nyújtott be a bécsi udvarnak az 1696-ban megkapott szamosújvári uradalom ügyében. A tizennégy pontból álló latin nyelvű memorandumban többek között azt kérte, hogy kapjanak az örmények hároméves adómentességet, valamint helyezték őket az erdélyi katonai parancsnokok védelme alá. Mindezt azzal magyarázta, hogy a Rákóczi-szabadságharc miatt az örmények komoly anyagi károkat szenvedtek. A püspök voltaképpen egy úgynevezett örmény diplomát (*Diploma Armenum*) szeretett volna kieszközölni a világi hatóságoknál Szamosújvár számára.⁴⁹

A memorandum ügyében sokáig nem történt érdemi döntés, sőt az ügymenet látványosan lelassult. Ezért Oxendio 1712 nyarán Bécsbe távozott, hogy az akkor épülő Szamosújvár, Erdély legnagyobb összefüggő örmény közössége számára kiváltságokat eszközöljön ki, illetve memorandumának érvényt szerezzen.⁵⁰

A majdnem három éves bécsi tartózkodása alatt Oxendio püspök ügye a számtalan audiencia ellenére sem haladt előre. Mindenesetre a közel három esztendőn keresztül tartó kilincselések, várakozások, tárgyalások, valamint idegeskedések teljesen megviselték, felőrölték, illetve felemésztették a 61. életévében járó Oxendio püspök egészségét. 1715. március 7-én váratlanul rosszul lett, és a bécsi Szent János Ispotályba szállították. A püspököt magas láz, illetve

idegletelés gyötörte, és még aznap este elvesztette az eszméletét. Az ispotály vezetője az udvari orvos segítségét kérte, aki nem tudta diagnosztizálni a püspök betegségét.⁵¹

Oxendio püspök három nap múlva, március 10-én meghalt.⁵² Halálát nagy valószínűséggel agyvérzés okozhatta.⁵³ Titokzatos rosszullete miatt olyan híresztelések kaptak lábra, miszerint az unitus püspököt a bécsi udvar a magyar katolikus klérus felbujtására megmérgezte. Ezt arra alapozták, hogy Oxendio püspök túl nagy befolyással rendelkezett az erdélyi örmények és katolikusok körében. Ezek a felvetések, vagy találgatások valószínűleg minden alapot nélkülöztek: miért is gyilkoltattak volna meg egy olyan főpapot, aki főpásztori hivatala idején rendíthetetlen híve volt mind a katolicizmusnak, mind az udvarnak. A püspököt a bécsi irgalmas-rendiek Szent Barbara tiszteletére felszentelt templomában helyezték örök nyugalomra.⁵⁴

A püspök nem sokkal rosszullete előtt végrendelkezett vagyonáról, illetve utódjául rokonát, a lengyelországi örmény unitus *Stephano Stephanowicz Roska* (1670-1739) címzetes hymeriai püspököt jelölte ki.⁵⁵ Ugyanakkor halálával az örmény unitus püspöki hivatal megüresedett. Az Apostoli Szentszék ugyan többször is tárgyalta Roska erdélyi jelöltségét, de a magyar katolikus egyház kérésére végül a kinevezéstől elálltak.⁵⁶ Így az erdélyi örmény unitusok főpásztor és vezető nélkül maradtak.

Oxendio Virziresco püspök 1715-ben bekövetkezett halálával az erdélyi örménység történetének egy fontos korszaka zárult le. A szentszéki levéltárak még mindig nagyszámú kiadatlan iratanyagot őriznek az erdélyi örmény egyház további sorsáról. Az erdélyi örmény püspöki szék betöltése körül kirobbant viták, az egyházi joghatóság körüli feszültségek, az erőszakos latinizáció és

az 1721-ben felállított fogarasi unitus román püspökséggel fennálló kapcsolatok mindmind azt jelzik, hogy az erdélyi örménység egyháztörténete korántsem zárul le az egyházi unió, vagy Oxendio püspök tevékenységének kutatásával. Ez utóbbiakat pedig az 1715 utáni időszakra vonatkozó szentszéki

levéltári források feltárása mellett kizárólag újabb forráscsoportok bevonásával lehetséges a továbbiakban kutatni.

Szer. megj.: A www.magyarormeny.hu honlapon olvasható a tanulmány a jegyzetivel együtt. Az erdélyi örménység Verzár Oxendiusz néven nevezi a püspököt.

A VIII. Dr. Urmánczy Nándor Emléknep Maroshévízen

2015. május 12-17-é-én megrendezett IV. Maroshévízi Magyar Művelődési Napok keretében zajlott le idén is, május 16-án.

Délelőtt 10 órakor ökomenikus igehirdetésre került sor a helyi római katolikus templomban *Portik-Hegyi Kelemen* római katolikus esperes, *Szász Attila* református esperes, *Barticek-Kiss Krisztián* maroshévízi református tiszteletes és *László Áron* maroshévízi római katolikus plébános jelenlétében. Ezt követően ifj. *Molnár Árpád* orgona koncertjére került sor, majd a temetőben megkoszorúzták *Dr. Urmánczy Nándor* sírját.

A Kemény János Gimnáziumban folytatódott az ünnepi megemlékezés,

ahol ünnepi beszédet mondott *Dr. Gortvay István* unoka és átadásra kerültek az Urmánczy Nándor Díjak. „Consummatum est!” – Az Urmánczy-örökség c. filmet *Püspök Botond* filmrendező bemutatása után tekinthette meg a közönség.

Fráter Olivér a Nemzetstratégiai Kutatóintézet elnökhelyettese „A néppel a népért” címmel tartott előadásával mutatta be *Orbán Balázs* politikai tevékenységét, majd *dr. Issekutz Sarolta* tartott előadást: Az örmény származású politikusok a dualizmus kori Magyarországon címmel.

Állófogadás zárta a tartalmas napot.

M

Urmánczy Nándor díj Németh Szilárdnak

Május 16-án a IV. Maroshévízi Székely-Magyar Napok keretén belül, a VIII. Dr. Urmánczy Nándor Emléknapon az Urmánczy sírboltnál koszorút helyezett el Németh Szilárd országgyűlési képviselő és a Nemzetstratégiai Kutatóintézet elnökhelyettese, Fráter Olivér.

Nem sokkal később a helyi *Kemény János* Gimnázium dísztermében átadásra kerültek a 2015. évi Urmánczy Nándor díjak. Idén a díjakat *Böjte Csaba* atya és *Németh Szilárd* országgyűlési képviselő vehette át. Németh Szilárd laudációját *Fráter Olivér*, a Nemzetstratégiai Kutatóintézet elnökhelyettese mondta el, a díjat pedig az Urmánczy Egyesület elnöke, *Czirják Károly* adta át.

Az országgyűlési képviselő – akkor még fővárosi képviselőként, Budapest

kulturális és turisztikai tanácsnokaként, valamint Csepel polgármestereként – sokat tett azért, hogy „a történelem vihara” által elpusztult, Urmánczy emléket idéző műalkotás ismét régi helyére kerülhesen. 2013. október 1-je óta Németh Szilárd kezdeményezésére ismét áll a báró Dr. Urmánczy Nándor emlékpád a Margitszigeten.

Csepel.hu

Novák Ferenc

Apai nagyapám, XIX. századi néptanító az 1890-es években feleségül vette a szamosújvári Bátrín Johankát, egy örmény lányt. A Novák család Dicsőszentmártonban élt a XVIII. század végétől. Őseim - nagyszüleim - házassága idején az öreg *Novák* Borgóprundon volt tanító, a Borgói-havasok gyönyörű vidékén. Apám is ott született. A szigorú örmény egyházi szabályok szerint az édesanya vallására keresztelték. Örmény katolikus lett. Az öreg Novák beletörődött, hogy a fiai és a többi gyerek – négy fiú és egy lány - nem unitárius lett.

A vallási lánc folytatódott, így a bátyám meg én szintén katolikusok lettünk, pedig anyám nagy református családból származott. Makkai lány volt. Rokona volt Makkai Sándor püspök írónak. Apja alapította

Közép-Európa első és egyetlen alumínium-amedény-gyárát (1921-ig működött). Kolozsváron a belvárosban, a Szamos partján a gyárépület még most is áll.

Én voltam az unokatestvérek közül a legkisebb. Sokat voltam Szamosújváron a nagyszülőknél. Ott is volt egy baráti köröm, sok játszópajtásom, többek között a *Pongráz Gergő*, aki velem egykorú volt, és még egy-két testvére, sokan voltak. Szamosújvár a harmincas, negyvenes években túlnyomó részben örmény volt. 1941-ig két nagybátyám is ott lakott, dolgozott. Az ott-tartózkodásaim alatt én is éltem a nagy örmény rokonság körében az örmények életét.

Csodálatos volt a családon belüli összetartozás és feltételek nélküli szolidaritás.

Egy örmény családon belül nem lehetett elkallódott egyed. Ha valahol baj volt, anyagi, betegség vagy más személyes probléma, akkor a család minden tagja kész volt bármilyen áldozatot hozni a segítség érdekében. Ha öröm volt, házasság, születés vagy bármi, akkor meg nagyon tudtak ünnepelni. Ezek az alkalmak mindig nagy események voltak fantasztikus kulináris élvezetekkel. Az örmény gasztronómia világhírű. Ezt a hagyományt az örmény gyökerű családok a mai napig megőrizték és gyakorolják. Az ízek emlékét, melyet a nagymama konyhájának köszönhettem, máig megtartottam, és amit lehet, én magam is megteremtem a saját kis konyhámban. Barátaim „visítanak” az örömtől, mikor *khurutos* levest adok nekik. Egy sült bányahúshoz salátának *dábdász paszulyt* készítek. A családomban a nagybátyám magyar feleségei tökéletesen megtanulták az örmény gasztronómiai csodákat, pl. húsvétkor a tárkonyos bányafejleves. Ezt az unokák is tudják és gyakorolják. Sajnos vannak elfelejtett étek. Sem Szamosújváron, sem Gyergyóban már nem készítenek *Kaiser szalonnát* (nem Kaizer, hanem Kaiser, csak itt így németesítették, mert ez így

egyszerűbb volt). Senki nem csinál füstölt kecskehúsból *buzsenycát*. Kár! Sorolhatnék még néhány kulináris csodát. Édességeket viszont minden magyarörmény asszony készít. Ünnepekkor nem hiányzik pl. a *dalauzi* az asztalról. A családi flekkenezés még most is kedves emlék. Családunkkal a hagyományos páccal és paprikás, vörösboros mártással készítjük. Csodálatos, hogy az örmény hagyományaink a kulináris élvezetekben is jelentősen fennmaradtak. Sőt, talán a leg-erősebben.

Van még némi örmény történelmi sors tudatom. Büszke vagyok a szamosújvári rokonságra. Nagyszerű emberek voltak. A leszármazottak most már mind Magyarországon élnek. Mindnyájan komoly egzisztenciát teremtettek. Most már én vagyok a legöregebb. A család leg-öregebbje. Minden ünnepen együtt vagyunk (természetesen örmény étkekkel), és most én mesélek szüleikről, nagyszüleikről, hogyan éltek, éltünk a második hazánkban, Erdélyben.

(Megjelent a *Napút Irodalom, Művészet, Környezet* című folyóirat 17. évfolyam 3., örmény tematikus számában, 2015. április-május)

Tarján Tamás

Hít küld. Nomen est...

Számomra a név - utójel.

Születésemkor *Hovhannesian Arakhel* *Tamás* névre kereszteltek. A nevemnél sokkal többet később sem tudtam örményül - néhány írásjelet, alapvető kifejezést mindössze -, a nevemet pedig, ebben

a formában, elveszítettem, amikor tizenegy éves lettem. Családunk mindkét (apai) örmény ága nevet változtatott. Az okok (köztük legkevésbé lényegesként nevünk mindenkori pontatlan írása az okmányokban, valamint a nemszeretem „Hofi” és egyéb becézések) ma már

nem fontosak. Apám kevéssé, író nagybátyám alkalomszerűen érdeklődött az örmény származás ténye, az örmény előtörténet iránt, de magyar vezetéknevet (mindketten mást) szívesebben viseltek. A mienkben a -ján végződés a jellegzetes örmény toldalékra, a „fia valakinek” jelentésű végződésre emlékeztet, bár az ősi Tarján törzsnévre élezett magyar fül nem érzékeli: a Tarján nem ritka örmény családnév. Ezért választotta - nem is apám, hanem még névjavasoló hagyatkozásában a páter familias Eghia.

Konstantinápoly Kurucsesme kerületében született, majd a török fenyegetés elől szülővárosából még gyermekként menekülni kényszerült nagyapánk, *Hovhannesian Eghia* kalandos úton került Magyarországra, s magunk sem tudjuk, öt másik nyelv mellett mikor és miként sajátította el tökéletesen a magyart (magyar elit gimnáziumban érettségizett Budapesten, de huszonkét évesen). A magyar-örmény kapcsolatok szenvedélyes szakírója, több a tárgyba vágó kultúrtörténeti könyv szerzője vált belőle. (Ő propagálta legszenvedélyesebben *Ady Endre* örmény származásának tényét; talán az ő álláspontját is ismerve kezdte *Illyés Gyula* híres *A faj védői* című szonettjét ekként: „Ady dült örmény arca...”) Sikeres ügyvédi pályájának nem csekély jövedelméből sokat áldozott az európai örménység ügyeire, intézményeire. De – és erre sem tudjuk a magyarázatot – gyermekeit nem tanította meg anyanyelvükre. Yervant, Zaven, Elmonea: a három gyermek örmény személynévet viselt, e nevek szolgálták megszólításul is a családban. Szinte csak ennyi maradt a família örménységéből.

Örmény nevet valamennyi unoka is kapott. Őcsém például Mechitar, legfiatalabb

unokatestvérem Takuhi. Ha az örménységre gondolok – sajnos sosem jártam Arméniában –, nevetek szökkent fel tudatom. Nevetek: a mieinket, meg azokat, melyeket a névtárból én adtam „ajándékba” szeretteimnek, barátaimnak - Chutlube, Nuné, Berkuhi... –, s amelyekhez az ún. jellegzetes örmény vonásokra társíthatom. Dacos virtus és mindig ugrásra készítő szorongás, erős istenhit és hajlam mindenféle szakadárságra, sietős léptű értelem és számos logikai vetés, mérhetetlen munkabírás, szenvedélyes eltökéltség a hivatásban, ügyetlen kéz a keresmény elköltésében, gazdag érzelmvilág, ám hozzá szögleteesség az érzelmek kifejezésében. Lehet, hogy ennek csupán a fele igaz - de melyik fele? S mi még?

Az én örmény nevem – Arakhel – azt jelenti: a jó hír hozója. Régi magyar szóval: hitküldér (voltaképp: evangélista). E név jól megfér a másikkal, az Aquinói Szent Tamásnak (többek közt írástudók, papírboltok patrónusának) oltalmába vont Tamással (jelentése: iker [kettős]; görög etimológiával: csodás).

Nem hinném, hogy életévtizedeimmel sikerült volna hűnek lennem nevem jelentéséhez. De az örményeket együtt hitküldéreknek gondolom. Ez az én örménységem.

A fiam személynévként visszakapta, amit családnévként elillanni hagyunk. Az ő neve: *Tarján Lőrinc Hovhannesz*. Azaz: a hagyomány szerint rostélyon megégettetése közben is mosolygó Lőrinc mellett János a védőszentje. Majd eldőlt, keresztel-e, vagy a fejét veszik.

(*Megjelent a Napút Irodalom, Művészet, Környezet* című folyóirat 17. évfolyam 3., 2015. április-május örmény tematikus számában)

XV. PÉCSI ORSZÁGOS SZINHÁZI TALÁLKOZÓ 2015. június 1-16

Nemzetiségi Színházak Találkozója

2015. 06. 10. Sze | 19:00

Zsolnay Kulturális Negyed - Bóbita Bábszínház

Rainer Maria Rilke–Kasimir von Pászthory:

Ének Rilke Kristóf zászlós szerelméről és haláláról

fordította: Petra-Szabó Gizella

Budavári Örmény Színház

előadja: **Várady Mária**

közreműködik: Szilasi Alex (zongora)

jelmez: Fekete Mária

rendezte: **Szöke István**

A szentgotthárdi győztes csata gátat vetett az oszmán birodalom hódításainak Európa földjén. 1663-ban, *Rilke Kristóf*, a fiatal zászlós, alig hogy megismerte a szerelmet, szakrális gyilkosság áldozatává válik. Száz éve mutatták be a *Kasimir von Pászthory* és *Rainer Maria Rilke* balladáján alapuló operát. Az előadás előtt elhangzik *Dr. Székely András Bertalan Egy melodráma margójára* című írása is.

játékidő: 60 perc

Szomorújelentés

Mély fájdalommal és megtört szívvel tudatjuk mindazokkal, akik ismerték és szerették, hogy

Harmath Kálmán

2015. június 2-án hajnalán, életének 76. évében elhunyt.

Drága Édesapámat 2015. június 18-án, 14,30 órakor a Farkasréti Temetőben, a Római Katolikus Anyaszentegyház szertartása szerint helyeztük örök nyugalomra. A gyászmisét a temetés után a temető főbejáratával szembeni Mindenszentek Plébániatemplomban mutattuk be.

Lelkünkben és szívünkben örökké velünk marad mosolygós tekintete, kedves szavai és történetei. Gyászolják mindazok, akik szerették, családjá és barátai.

Emlékét kegyelettel megőrzi az erdélyi örmény közösség is, amelynek örmény nemzetiségi képviselője is volt, több cikluson keresztül.

Jobbról Dr. Erő Péter bíboros, prímás, XIX. Nerszész Péter pátriárka, Monostori László irodaigazgató-helyettes, Fülöp Ákos lelkész

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület folytatja a **pénzadományok gyűjtését** az erdélyi magyarörmény közösségek részére. Pénzbeli adományok az egyesület bankszámlájára befizethetők.

Bankszámlaszám: Budapest Bank Rt. Királyhágó fiók: 10100792-72594972-00000007

Az **Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület székhelye:** 1015 Budapest, Donáti utca 7/a.
Postacíme: 1251 Budapest, Pf. 70. **Tel/fax:** 06(1) 201-1011

Elnök: dr. Issekutz Sarolta

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK – füzetek

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület kéthavonta megjelenő kiadványa

A kiadványt támogatja:

a Fővárosi Örmény Önkormányzat

(1054 Budapest, Akadémia u. 1. I. emelet 179, telefon: 332-1791)

(félévfogadás: hétfőn 16.30–18.30 óráig, foyarosiormeny2014@gmail.com),

és a Budapest Főv. II. Kerületi Örmény Önkormányzat

Nyilvántartási szám: 2.2.4/78/2002.

Felelős főszerkesztő és kiadó:

dr. Issekutz Sarolta

Munkatársak: Dr. Sasvári László, dr. Issekutz Sarolta, Bálintné Kovács Júlia (Kolozsvár),

Dr. Puskás Attila (Marosvásárhely)

Szerkesztőség: 1251 Budapest, Pf. 70. Tel/Fax.: (1) 201-1011

Lapzárta: minden páratlan hónap első hétfőjén!

Tördelés: Gulyás Zsolt

Nyomdai munkák: Pannónia Nyomda Kft.

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK

f ü z e t e k

„Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék...”
(Vörösmarty Mihály)

az Erdélyi Örmény Gyökerek
Kulturális Egyesület
kéthavonta megjelenő kiadványa

XIX. évfolyam 219. szám
2015. szeptember-október

Tisztelt Olvasóink!

2015-ben az EÖGY füzetek *minden páratlan* hónapban jelenik meg, míg a Fővárosi Örmény Klub *minden páros* hónapban kerül megrendezésre a hónap harmadik csütörtökén. Mindenkit szeretettel várunk a Pest Megyei Kormányhivatal Nyáry Pál termébe, bejárat a Budapest V., Városház utca 7. szám felől.

Örmény bűnbánat - szeptember

„Titkok vizsgálója. Vétkeztem ellened akarva és nem szándékosan, tudva és nem tudatosan. Bocsáss meg nekem bűnösnek, amiért a szent fürdőben történt újjászületésem óta istenséged előtt vétkeztem és újra vétkeztem érzéseimmel és testem minden tagjával! És irgalmazz ...”

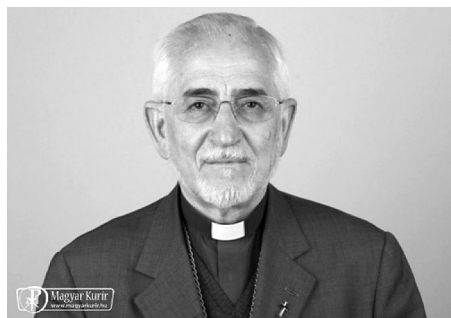
A szent fürdő a keresztség, mely eltörli a keresztelendő addigi bűneit. Régen ez szinte mindenhol alámerítéssel történt. Az esetek nagy többségében és mára már egyszerűen, a fej vízzel való leöntésével történik. De az életben sem elég egy „fürdő”, hisz gyarló emberek vagyunk. Különbözőek vétkeink: tudatos és nem tudatos, szándékos és nem szándékos. Szinte minden testrészünkre kiterjedhet. Újra és újra meg kell tisztulnunk, mert Isten minden titkunkat ismeri s bűneinktől bűnbánattal szabadulhatunk meg!

dr. Sasvári László

Lapunk az interneten: a www.magyarormeny.hu honlapon is olvasható.
Elektronikus levélcímünk (e-mail): magyar.ormeny@t-online.hu

Ferenc pápa üzenete az új örmény katolikus pátriárkának

A Szentatya nagy örömmel értesült a kilikiai örmény pátriárka megválasztásának híreről, üzenetében jókívánságait fejezi ki. XX. Gergely Pétert július 25-én választotta meg az Örmény Katolikus Egyház püspöki szinódusa. A Vatikáni Rádió híradását közöljük.

A korábbi örmény katolikus egyházfő, XIX. Nerszész Péter pátriárka, aki idén májusban hazánkban járt, június 25-én hunyt el. Helyére július 25-én Krikor Ghabroján püspököt választották meg, aki a XX. Gergely Péter nevet vette fel. Az örmény katolikus egyházfő teljes címe: *Óboldogsága XX. Gergely Péter*, az Örmény Katolikusok Kilikiai Házának katolikosz-pátriárkája.

Olyan pillanatban került sor az új pátriárka megválasztására, amikor az örmény katolikus egyház nehézségekkel és új kihívásokkal néz szembe – írja üzenetében a pápa. Utal a nagy próbatételekre, amelyeket a közel-keleti örmény katolikus hívek megélnék, ugyanakkor leszögezi: ennek ellenére a feltámadt Krisztusba vetett hit világosságának következtében a világról alkotott képünk tele van reménnyel és irgalommal, mert biztosak vagyunk abban, hogy Jézus keresztje életet adó fa.

Ferenc pápa meggyőződésének ad hangot, hogy az új pátriárka szeretetközösségben a többi szinódusi atyával, a Szentlélek segítségével és evangéliumi bölcsességgel atya és vezető lesz, jó pásztor a Isten rábízott népének, akit Nareki Szent Gergely egyházdoktor és a számos örmény vértanú közbenjárása is segít.

XX. Gergely Péter a szíriai Aleppóban született 1934. november 14-én, Krikor Ghabroján néven. A libanoni Bzommárban, majd Zsúniében végezte tanulmányait; később a római Pápai Örmény Kollégiumban és a Pápai Gergely Egyetemen szerzett fokozatot. 1959-ben szentelték pappá Libanonban. A bzommári kolostori iskola tanára, majd igazgatója volt. 1976-tól a franciországi örmény katolikusok pásztor, 1977. február 13-ától püspöke. Krikor Ghabroján, a franciaországi örmény katolikus eparchia nyugalmazott püspöke a keleti kánonjog szerint átvette a patriarkátus adminisztrátori hivatalát XIX. Nerszész Péter pátriárka halála után; az ő feladata volt, hogy összehívja és előkészítse a pátriárkaválasztó szinódust. A 2015. július 14-én kezdődő szinódus július 25-én Krikor Ghabrojánat választotta meg katolikosz-pátriárkává, hivatalos beiktatására augusztus 9-én került sor Bzommárban.

Forrás: Vatikáni Rádió, Magyar Kurír 2015. július 26.

Benkő Ágnes – Páll Judit

A nefelejcskek virágzásakor Örményországban

Ez év április 21. - május 4. között Örményország és Grúzia földjén utaztunk. Az ötlet váratlanul, szinte a semmiből merült fel, gondolkodás nélkül útnak indultunk. Idegenvezetőnkkel és sofőrünkkel együtt egy mikrobusszal nyolcan jártuk be e két ország csodás helyeit.

Dr. Issekutz Sarolta meghívására a Fővárosi Örmény Klub estjén vetített képes úti beszámolót tartottunk. Különleges élmény volt olyan embereknek bemutatni utunkat, akik ezt a kultúrát mélyebben és személyesebben ismerik, akik tárgyi, tapasztalati tudása megalapozott, és többségük már látta is ezeket a tájakat. Köszönjük ezt a szép kihívást és lehetőséget, a szíves fogadtatást, minden segítséget, a visszajelzéseket, kérdéseket és a nyitottságot, amellyel ezt a rendhagyó előadást fogadták. Már több hónap távlatából szemlélve beszélgetünk egymással élményeinkről, benyomásainkról:

Kedves Ági, az úti beszámoló után Heim Pál úr egy jogos kérdéssel állt elő, amit most színtén feltennék neked: hogyan indulhattunk el úgy, hogy azt sem tudtuk hová és miért megyünk? Szóval miért is vágta neki az útnak? Családot, itthoni kötelezettségeidet (pl. unokád keresztelője) háttérbe szorítva? Kérdezhetem azt is, mit vártál ettől az úttól?

* Épp ebben az időben nagyon erősen bejelentkezett az életembe az örmény identitásom kérdése, az örmény történelem és ezen belül különösen a 100 évvel ezelőtti történet népi rész. Egy terápiás folyamat során teljesen konkrétan megmutatkozott kapcsolatom a genocídium áldozataival. Ugyanebben az időben kezdett érdekelni az anyai, Zakariás család címere. Ebben szerepel az örmények szent hegye, az Ararát, Noé bárkájával. Nagyon vágytam találkozni ezzel a hegygel. Igazából az Ararát hívott és az örmény föld. Ezen kívül semmi elképzelésem nem volt.

Érdekelne, csak egy mondat erejéig, ez a kapcsolat. Azt mondtad, egy terápiás folyamatban derült rá fény. Tehát, mintha az a régmúlt történet hatással lenne az életedre, ma 100 év múltán, itt Magyarországon.

* Igen, engem is meglepett, mivel az én felmenőim Erdélyben élnek több mint 300 éve, tehát nincs közvetlen kapcsolatom az anyaországi örményekhez. De a terápiás élmény olyan mélyen igaz volt számomra, fel sem merült, hogy megkérdőjelezzem, bár

engem is érdekelt az összefüggés. Megértettem, hogy az örmény gyökereimmel nem volt élő a kapcsolat. Olvasmányaim és szakemberek segítsége döbbenett rá, hogy amikor egy nép elszenved egy ilyen óriási traumát, a néplélekben ez lenyomatot hagy.

Talán épp emiatt nem volt kapcsolat az örmény részeddel? Egy ilyen mélyen megsértett néplélekhez hogyan is lehetne kapcsolódni? Miért választaná azt a lélek, hogy ezzel azonosul? Természetesen, ez tudattalanul zajlik. A terápiás folyamatban számodra ez tudatosult. Azóta változott valami?

* Elindult bennem egy intenzív belső keresési folyamat. Ekkor ért engem részéről a hívás az útra, melyre tőlem szokatlan módon gyorsan határozott igennel válaszoltam. Váratlanul jött, egyértelmű jelnek vettem.

Igen, így éreztem én is. Amikor felmerült az örményországi út ötlete, arra gondoltam, neked jönnöd kellene. Kicsit izgultam meg fog-e valósulni?

* A hívás mindent felülírt! Téged Juditka, mi hívott az útra? Volt-e bármi, ami a Kakázus irányába vonzott?

Nincsen ennek racionális magyarázata. Semmi értelmeset nem tudok mondani. Egyszerűen tudtam, hogy nekem most oda van utam és nagyon kíváncsi voltam, hogy miért. Ugyanígy történt, amikor Nepálban jártam. Csak akkor értettem meg, hogy miért akkor és oda, amikor már hazajöttem. Nem vagyok világutazó, ritkán kerekedek fel, de ezek az élmények szinte sorsdöntő módon meghatározóak. Értettem Heim Pál úr kérdését, úgy indultam el, hogy nem tudtam az országról szinte semmit. De hát ez így van. Mivel nem turista jelleggel utazom, ezért másképpen készülök az útra.

* Igen, ebben nagyon hasonlóak vagyunk. Sokszor úgy érzem, ha előre nagyon felkészülök és nem hagyok helyet a spontaneitásnak, lehet, hogy majd épp a lényeg nem fogom észrevenni. Ha feszes az előre eltervezett napi program és ezt muszáj betartani, nem engedheti meg magának az ember, hogy átadja magát nem várt élményeknek, hatásoknak. Sokszor a helyszínen dől el, mi szólít meg igazán, és mi az, ami kevésbé.

Érdekes volt, ahogy közösen megéltünk. Bejártunk egy utat, megtapasztaltunk egy országot, embereivel, településeivel, templomaival, tájaival, és ahogy hatott ránk, amit tanított nekünk, abból építkezünk.

* Talán annak volt köszönhető, hogy rá tudtunk hagyatkozni egy, a sajátunknál magasabb szinten működő koreográfiára.

Igen, visszagondolva úgy tűnik, hogy jobban nem is szervezhettük volna. Nem voltak mellékutaink, kitérők, minden helyszín fontos színt adott. Az utazás időpontját sem

tudatosan választottuk, adott volt. Már megvoltak a repülő jegyek, amikor rájöttünk, hogy épp a 100 éves évforduló idején leszünk Örményországban.

* Hihetetlen, de épp abban az órában léptünk Jerevánba, amikor az örmény pátriárka szentté avatta a genocídium áldozatait. Ezt akkor még nem tudtuk, hazaérkezésünk után derült ki.

Igen, az időzítés félelmetes volt. Szándékunk szerint órákkal korábban érkeztünk volna Jerevánba a Grúziában töltött három nap után. A határ felé vezető úton decemberi hóesés kapott el. Nagyon lassan haladhattunk a vastag hóban és hóesésében, a határon is várakozni kellett, így jócskán megkéstünk, ezért értünk csak délután 4-re a fővárosba.

* És épp a Cicernakaberd emlékmű közvetlen közelében álltunk meg.

Igen, pedig csak a szállást kerestük. Igazából érdeklődni álltunk meg.

* Az tűnt fel, hogy sok-sok szépen öltözött ember virágokkal egy irányba tart.

Igen, ünnepi hangulat volt. Megérdeklődtük, miért. Nem volt kérdés, csatlakoztunk hozzájuk, és nem csak hozzájuk, hanem mintha itt nyílt volna meg számunkra „Örményország kapuja”, a bejárando út, amin végig lehetett menni, és amit érzésem szerint be is jártunk. Ez az út, ez az erő vezetett. Valamilyen módon részünké vált, formált, tanított minket. Nagy szavaknak tűnik, de mégis így van. Beszélgettünk erről már ketten, mély élmény volt így utazni, tapasztalni. Megfogalmazná a te megéledet?

* Számomra az élmények a „virágok útján” bomlanak ki: elsőként a tengernyi nefelejcsvirág látványa, ami egész Örményországot beborította a megemlékezés szimbólumaként autókban, üzleteken, plakátokon, emberek ruháján kitűzve.

„Virágok útja”. Igen. Valóban a virágok végigkísérték utunkat. Nagyon meghatározó volt, hisz tavasszal utaztunk a gyümölcsfák virágzása idején. A természet is ünnepelőben volt, leginkább fehérben.

A megemlékezés helyszínén az a tömegtelen virág, ami az emlékmű belső terében az örökláng köré volt felhalmozva, és amivel kint az emlékmű és az odavezető út volt kirakva, az emberek kezében a szál vagy csokor virág, a virágkoszorúk bősége. Szeretném valahogy érekelteni, hogy ott csoda történt. Beléptünk a térbe, a láng körül a virágok gyűrűje, körülötte emberek ünnepelőben és méltón, fenséges zene szólt, mégis nagy csend volt. Nem voltak szavak, csak könnyek. Átjárt minket valami, amit felfogtunk, megértettünk, kimondani csak pontatlanul lehet, vagy több lesz, vagy kevesebb. Ez nem a szavak szintjén van, sokkal inkább a szív nyelve. Másnap a Geghart kolostor felé vezető úton vörös törpe tulipánt vettünk, amit a kolostor egyik kis oltárán hagytunk. Abban a szentélyben, ahol a Longinus lándzsáját őrizték.

az örmény Genocídium emlékművében

* Az emlékmű örökmécseséhez pedig feler orgonacsokrot vittünk.

Virágba borult fák, mezei és kerti virágok adtak különleges színt utazásunknak. Az új élet kibomlása, a tény, hogy bármilyen hosszú is a tél, az élet felszínre tör. Eszembe jut a genocídiumi megemlékezés egyik jelmondata: 'Be armenian, be alive.' „Légy örmény és légy élő”. Nagyon hangsúlyos volt - te ezzel is kezdted - a megemlékezés jelképe, a lila nefelejcsvirág.

* Boldogan viseltük mi is, öröm volt ezen a kis virágon keresztül az ünnepük részévé válni. Ahogy haladtam a sokasággal, néztem az embereket, keresve a saját és örmény rokonaim vonásait az ő arcukban. Hazaérkezés élmény volt, itt éreztem először, hogy a lelkem össze tud kapcsolódni mindazokkal, akik ennek az ősi kultúrának a leszármazottai, akik akár élökként, akár holtakként ennek a mély gyökerekkel bíró népnek fiai. A megemlékezések nemcsak Jerevánban, hanem vidéken is szép, méltósággal rendezettek voltak. Rengeteg fiatal és gyermek vett részt az élet és az élni akarás ünneplésében. Juditka, nem tudjuk, van-e örmény „érdekeltséged”. Vajon te hogy élted meg a jereváni három napot?

Igen, tényleg nem tudhatjuk, anyai ágon érkezett a családba egy életerős megesett lány, akiről senki nem tud semmit. Ő volt a dédnagyapám anyja. Gyergyócsomafalván éltek, Erdélyben. Lehetett akár örmény lány is. De székely vagy szász is, nem ez most a fontos. Semmi elválasztottságot nem éreztem. Ahogy hallom a szavaidat, szinte ugyanezt elmondhatom. Mélyen kapcsolódtam, igaz volt számomra. Igaz, élő és fontos. Hálás voltam, hogy megélhettem. Hálás, hogy ilyen szépen, méltón tudnak megemlékezni, kifejezni együttérzésüket az áldozatokkal. Gyengéden emlékezve, határozottan kimondva a történelmi tény, elfogadva azt, de kiállva, hogy ilyen ne fordulhasson elő többet. Példát, hitet adott. Csoda, hogy ott leheltem és átélhettem. Biztos vagyok benne, hogy engem is gyógyított. Hiszen az én családom, nemzetségem történetében is vannak ilyen esetek. Az ártatlanul elesettek, meghurcoltak és megaláztak, akik sebeit mi is viseljük.

Sajnos ez egyetemes tragédia, szinte minden nép történelmében előfordul. Valamilyen módon minden lélek ismeri és szenvedti ezt. Jelen pillanatban is zajlik a világban.

Ma is megdöbbenve és tehetetlenül látjuk a híreket.

Azt hiszem, sok ilyen ünnepségre lenne szükségünk. Amikor egységesen összefonódik az emberek szándéka és szíve. Megtapasztaltuk, hogy döbbenetes ereje van. Nem tudhatjuk, hová hullámszik a hatása.

Most arra is gondolok, lehetne nemcsak a múltnak, de a jelennek, a jövőnek szánva is, hogy ne történjen több ártatlan, értelmetlen halál és szenvedés. Találkozni tisztán szándékkal tudatban és szívben, hogy soha többé ne kelljen illet megélni senkinek.

Milyen lenne létrehozni egy ilyen helyet, teret!

Kedves Ági, van egy örmény népmese, amit szeretnél volna megosztani. Azt hiszem, szépen illene ide. Arra gondolok, hogy most a mi világunk az a kert, ahol nem virágzik a rózsza.

Mi lenne, ha elkezdenénk gondolni azt?

(Szerk. megjegyzés: A Fővárosi Örmény Klubban 2015. június 18. napján tartott vetített képes előadás szerkesztett változata)

Ispánkiné S. Katalin

Zarándoklat a szamosújvári Szt. Gergely ünnepre – némi kitérővel

Útibeszámoló 2. rész

A városnak két örmény temploma is van: 1723-ban elsőként épült meg a *Salamon* templom. Bejáratát *Szent Gergely* és *Szilveszter pápa* késő gótikus szobra őrzi, melyet Bálványosvárról hoztak ide.

A főtéren található örmény-katolikus székesegyház impozáns épülete jellegzetes osztrák-barokk stílusban épült. 1748-ban kezdték építeni, de az építkezés többször megakadt, végül 1804-ben avatták fel. Itt őrzik a *Rubensnek* tulajdonított „Krisztus levétele a keresztről” témájú festményt, melyet 1806-ban *I. Ferenc*

császártól kaptak a város örményei. Ismert a legenda, miszerint a császár nem tudta visszafizetni az örményektől aranyban felvett kölcsönt, egy nagy művészi értékű főoltárképet adott nekik fizetség fejében (szerk.megj: amelyet az örmények maguk választottak ki).

Ez a székesegyház ad helyet mindenkori a *Világosító Szent Gergely* tiszteletére celebrált szentmisének. Mondják, hogy a Világosító Szent Gergely napi szamosújvári búcsú az erdélyi örmények számára érzelmileg éppen olyan nagy

jelentőséggel bír, mint a magyarságnak a csíksomlyói pünkösdi búcsú. Az ünnepségen sok száz örmény, illetve örmény származású magyar és román vesz részt, jönnek az egész országból és a határon túlról. A másnap 11 órakor kezdődő szentmisére is megtelt velük a székesegyház.

Örmény viseletbe öltözött lányok, aszszonyok és fiatalemberek bevonulása előzte meg a misét celebrálók sorát. Az évi búcsún *dr. Jakubinyi György* gyulafehérvári római katolikus érsek és egyben örmény apostoli kormányzó, együtt celebrálta a szentmisét az örmény katolikusok erdélyi vikáriusával, *Szakács Endrével* és az alkalomra érkezett papokkal. Az ünnepi szónok *Gábor Zoltán* szépvízi plébános volt. Számos egyházi és világi méltóság tisztelte meg jelenlétével a zárandoklatot.

A szentmise hagyományos örmény énekeit a helyi kórus szólaltatta meg, és csodás Áve Máriát hallottunk *Kirkósa Júlia*, a kolozsvári operaház énekese jóvoltából.

Mi magyarországiak meglepődve hallottuk, hogy a szentmise végén felcsendülő Boldogasszony Anyánk himnuszának refrénjét itt Szamosújváron (és valószínűleg Erdélyben mindenhol) így énekelik: „*Erdélyországról*, édes hazánkról, ne felejtkezzél el szegény magyarokról”.

S bár reggel ömlő esőre ébredtünk, és a távolabbi prognózis is 2 napos esőt ígért, mire vége lett a szentmisének a nap is kíváncsian bukkant elő a felhőrengetegből, hogy lássa a folytatást.

A misét követően a népes vendégereg a szomszédos plébániára volt hivatalos. Itt először *Esztegar János*, a helyi örmény katolikus egyházközség elnöke és az országos szövetség alelnöke köszöntötte a búcsúra érkezett hazai és külföldi jeles személyiségeket és egyházi méltóságokat.

Ezt követően szokás szerint szíves vendéglátásban volt része minden megjelentnek. A szamosújvári búcsús ebédre a hagyomány szerint mindenkit, a szentmisére érkező minden hívőt meghívtnak és asztalhoz ültetnek a vendéglátó bőkezű szamosújvári örmény katolikusok. Esztegar János elmondása szerint az asszonyok az előző napokban állítólag 25 ezer fülecskét készítettek a hagyományos örmény churutos levesbe, az angazdsaburba. Számítása szerint kb. 400-an gyűltünk össze (többen, mint az előző években), de ez sem okozott komoly gondot, mivel a parókia alatti hatalmas pincerendszer nagyszerű teret biztosított az étkezésnek. Azok a fiatal fiúk és leánykák, akik délelőtt gyönyörű bordó bársony hagyományos örmény viseletben vonultak be a mise kezdetekor, itt szorgos „pincéreként” szolgálták fel a finom falatokat.

A szíves vendéglátást követően csoportunk egy kis kirándulásra indult: nem lehetett kihagyni azt a lehetőséget, hogy szinte „ugrásra” vagyunk egy-két igen nevezetes helytől.

Elsőként **Válaszútra** mentünk, ahol a *Kallós Zoltán* Alapítvány népművészeti múzeumát néztük meg. „Zoli bácsi”, akit már esti papucsos állapotában leptük meg, a késői idő és idős kora ellenére kinyitotta nekünk a múzeumot, ahol Erdély legnagyobb népművészeti gyűjteményét nézhettük meg, s amelyben elsősorban a Mezőség, majd ezen túl Erdély, de még a román népművészet gyönyörű darabjai is helyet kaptak.

Válaszút másik nevezetessége a Bánffy kastély, mely szinte az műúra nyílik. A csodálatos kovácsoltvas kertkapu mögött rejtlő eklektikus homlokzatú kastély (illetve ennek előzménye) az 1400-as évektől folyamatosan a Bánffy család tulajdonában volt, egészen a II. világháború

követő államosításig. Az 1800-as évek végén a tulajdonos *br. Bánffy Ádám* volt, akinek a nevéhez fűződik a kastély legjelentősebb átépítése, és aki az erdélyi arisztokrácia különös figurája volt. Politikai vagy diplomáciai pályafutás helyett sokrétű művészi hajlamainak élt és létrehozta Erdély egyik leglátványosabb kastélybelső-együttesét. Saját kezűleg készítette az ebédlő díszes mennyezetét, falburkolatát és bútorait, valamint a lépcsőház gazdag faragott elemeit és számos dísz tárgyat az un. „ó-német stíl” felhasználásával. (Megjegyezzük, hogy ebből napjainkban semmi nem látható, és nemcsak azért, mert a kastélyba nem tudunk bemenni.) Mindezek mellett a báró sikeres mintagazdaságot alakított ki birtokán. Az eredeti kovácsoltvas kertkapuból (amit ottlétünkkel még egy román nemzetiszínű zászló is ékesített) háború után kivágták a Bánffy címet.

A kastély történetéhez tartozik még, hogy itt született *Wass Albert* 1908-ban, mivel édesanyja Bánffy lány volt. (Mellesleg jegyzem meg, hogy ezen sorok írójának dédnagymamája is a kastélyban született 1881-ben, s akinek kereszt-szülei a fenti *Bánffy Ádám* és felesége *Wesselényi Mária* voltak.)

Innen már csak 2 kilométeres „ugrás” **Bonchida**, mely a Bánffy család másik ágának volt tulajdona. Várkastélyát a 15. század végén a Bánffyak építették, ettől kezdve mintegy 600 éven át volt a család tulajdonában. A 18. század elején neogót és neoreneszánsz stílusban bővítették, majd a század végén még barokk elemekkel bővült az istállók és melléképületek külső díszítéseként. A kastély utolsó tulajdonosa *gróf Bánffy Miklós*, a nagyformátumú politikus, író, (továbbá grafikus, díszlet- és kosztümtervező,

színpadi rendező, színházi intendáns) volt. 1944-ben a németek felgyújtották, a maradékot a helyiek széthordták.

A kastély helyreállítására 2001-ben nemzetközi program indult, melyben építész, mérnök, művészettörténész és tájépítész egyetemi hallgatók segítenek az *Erdély Versailles*-aként is emlegetett kastély felújításában. A Transylvania Trust Alapítvány 2007-ben 49 évre koncesszionálta a birtokot, és vezeti a kastély felújítási munkálatait. Sajnos látogatásunkkor alig látszott valami ebből a felújításból, néhány melléképület és a tetőzet, ami új, a kastély főépülete még ennyi évvel a háború és a rendszerváltás után is a képen látható szívszorító állapotban várja sorsának jobbra fordulását.

Természetesen nem lehet kihagyni a kastély mellett álló, 12. században épült gótikus református templom megtekintését sem.

Harmadnapján sikerült időt szakítanunk a szamosújvári örmény katolikus temetőlátogatásra is. Azok, akik először jártak ebben a városban és családjuk valamilyen kötődött a városhoz, becskeréskették a Martinuzzi-vár falához fecskéfészek-szerűen kapcsolódó örmény temetőt, mely több száz éve ad nyugalmat erdélyi örmény családok elhalt tagjainak. A sírok feliratait böngészve tanúi lehettünk annak, amit egyébként ezen a találkozón élőben is megtapasztalhatunk: minden örmény rokon!

Az 1500-as évek elején, olasz építészek által épített reneszánsz Martinuzzi-vár, melynek az 1500-as évek végén néhány évig *Dobó István*, az egri hős volt a kapitánya, a 17. századtól börtönként működött. 1869 után haláláig ide volt bezárva *Rózsa Sándor* is. Sírja a város román temetőjében van. A vár látványát azonban legfeljebb a madarak élvezhetik, mivel a mai napig is erősen védett börtönként

szolgál, és csak reménykedhettünk, hogy az temetőbeli bolyongásaink és fényképezéseink nem hergelik éleslövészetre a fal tornyában álló katonát.

Hazaindulásunk előtt Esztegár Jánostól búcsúajándékot kapott csoportunk: a katedrális monumentális falai és oszlopai között egyéni hangú előadást hallgathattunk meg az örményekről, a templom történetéről és az állítólagos Rubens kép háború utáni sorsáról, amit egy oldalkápolnában eredetiben is megcsodálhattunk.

Sietős visszautunkon már csak percek maradtak megcsodálni Kalotaszeg

leglátványosabb, középkori alapokra (<http://hu.wikipedia.org/wiki/1764>) épült, négy fiatornyos református templomát Körösfőn. Kalotaszegi asszonyok írásos népi varrottasai borítják a belső berendezést, kazettás festett mennyezetét festőecsettel hímezte meg alkotója.

Élményekkel teli lélekkel indultunk haza. Haza? Hiszen otthon voltunk az elmúlt három napban is!

(Szerkesztői megjegyzés: Elnézést kérünk a szerzőtől, hogy rendkívüli anyagtorlódás miatt a jul-aug számban nem tudtuk a cikket teljes terjedelmében megjelentetni.)

Bálintné Kovács Júlia

Ünnepségek, események

Örvendek, hogy egyre több erdélyi örmény közösségi élményről, és jövőbeli tervről írhatok!

Mindenek előtt **Erzsébetváros** Nagyboldogasszony-napi ünnepéről szólok. A ma is meglévő örménykatolikus templom 1791-re fejeződött be, és június 28-án *Batthyányi Ignác* püspök fényes ünnepségek között szentelte fel Árpádházi Szent Erzsébet tiszteletére. A neves templombúcsú sokakat vonz Erzsébetvárosba, de amint megszokhattuk, az nem Erzsébet napján, hanem Nagyboldogasszony ünnepén van. Minden bizonnyal már 1791-ben is megtartották a templombúcsút, az idei tehát a 325. volt, és jövőre ünnepelhetjük ezt a monumentális, az erdélyi örménység dicsőséges múltját őrtő, és azt a mai látogatóknak felidéző, 325 éves örménykatolikus templomot.

Ezúttal, augusztus 15-én is zsúfolásig megtelt ez a gyönyörű templom. Jöttek az örmény gyökerűek Budapestről, Csíkszeredából, a Gyergyói-medencéből, Kolozsvárról, Szamosújvárról, Udvarhelyről és még ki tudja hány helyről. A szamosújvári örménykatolikus és a megyesi római katolikus templomok kórusai a nagyszámú papsággal és a helybeliekkel

Körmenet

együtt örvendett, hogy a szép kis *Dobribán Katinka* első áldozó lett, és a körmenetben a hófehérbe öltöztetett Szűzmaria-szobor mellett lépkedhetett.

Egyre több családi találkozóról hallok. Pár hete régi barátaim, *Kabdebo Ivó Alajosék* hívtak fel, és Gertrúd örömmel közölte, hogy Gyergyóremetére készülnek, az ott élő *Kabdebó József* szervezi a családi találkozót, és pedig Nagyboldogasszony napjára. (Ezért nem láttam néhány ismerős arcot Erzsébetvárosban a búcsún). Ma pedig olvasom a világhálón: **Székelyhon.ro**, hogy:

Százötvenen a Kabdebó családtalálkozón

„Ha most lát minket Kabdebó Antal, valahol a szférákban nevéhez, Mária-hoz fordul, és derűs mosollyal azt mondja: megérte” – hangzott el Remetén szombaton, ahol nem kevesebb, mint 150 Kabdebó-leszármazott találkozott.

Antal és Mária 1857-ben kötött házasságot. Az ő gyermekeik gyermekei jöttek családjukkal, hogy a családtagok egymással megismerkedjenek. Még Kanadából is érkezett család e találkozóra, de jöttek Magyarország számos településéről és Erdély különböző helyeiről is. Jelenlétükkel

választottak a hívásra. Ennek előzményére a Remetén élő Kabdebó József így emlékszik: „A Magyarországon élő *Kabdebó Ferenc* két évvel ezelőtti hazalátogatásakor, amikor felkereste a remetei rokonságot, kezdte pedzegetni, hogy sort kellene keríteni Kabdebó-találkozóra. Megbeszél-tük, elhatároztuk, azóta szerveztük, rengeteget kutattunk, szakemberektől is segítséget kértünk...” Erre az alkalomra látott napvilágot egy kiadvány is **Kabdebó Genealógia 2015** címmel.

Nem p, hanem b és hosszú ó – így kell írni Kabdebóék nevét. De a családtagok is bevallják, sokféle formával találkoztak már. „A családfa összeállításánál is láthattuk az eltéréseket. Olyant is láttam, hogy egy rokonunk keresztlevelébe másként van írva, mint az anyakönyvi hivatalban. Pedig a kettő között csak egy óra telt el” – tájékoztat Ferenc, a találkozó társ-szervezője.

Megtudtuk azt is Ferenctől, hogy alakult ki a név: „Amikor az 1600-as évek elején *I. Apafi Mihály* behívta Moldvából a korábban oda menekült örményeket, akkor véglegesedett az a forma, amelyet az eredeti nevek helyett az új hazában letelepedésükkor vettek fel. Kereskedők, iparosok lévén vagy a cégerről, vagy a szakmáról nevezték el őket. A Kabdebók szarvasmarhával foglalkoztak, hentes-mészáros

mesterséggel, cégériük pedig egy ökörfő volt. Innen a cap de bou”. József tömören így összegez: „Nagyapám szavaival élve a Kabdebók egyik, egy a vérvonal, csak több ága van.”

A találkozót a remetei művelődési házban ünnepélyes megnyitóval és műsorsorozattal, *Pál Emese* és *Laczkó-Szentmiklósi Endre* ismeretterjesztő előadásával, illetve polgármesteri köszöntővel vette kezdetét. A településvezető elmondta, kétségtelen, hogy az örménység nagyban hozzájárult Remete fejlődéséhez, alakulásához, ők mozdították el a községet a polgárosodás felé. A *Wass Albert*-vers apropóján kifejtette, nem feltétlenül az a kő dolga, hogy maradjon. Kell olyan is, aki meglátja a kőben a lehetőséget, építsen belőle

Kabdebó János

Kabdebó családi találkozó Erdélyben

„Kedves rokon! Bizonyára örömmel vennél részt a Kabdebó leszármazottak találkozásán...Ezért szeretettel meghívlak 2015 augusztus 15-én egy közös találkozóra...” Ezekkel a meleg szavakkal kezdődött az a meghívó, amelyet Erdélyből, Gyergyóremetéről küldött *Kabdebó József* számomra és sok más Kabdebó leszármazottnak a nagyvilágba.

Úgy gondoltam, hogy nekem is ott a helyem. Egy személyben képviseltem a családom

háza, vagy egyáltalán valami olyan hasznosat hozzon létre belőle, ami jól szolgálja az ő családját vagy éppen az ő közösségét.

A kultúrházból a templomba vonultak a Kabdebók, ahol *Gál Hunor*, a gyergyószentmiklósi örmény katolikus közösség plébánosa így fogalmazott: „Visszatértünk a gyökereket keresni oda, ahol elődeink térdig sárban, derékig gondban, de fejtetőig hitben jártak, magyarként, díszmagyarként!” Ezen elődök sírját koszorúzták meg az egybegyűltek később a temetőben, onnan pedig egy ditrói vendéglátóba mentek koccintani, ünnepelni, egymással szót váltani.

A marosvásárhelyi *Novák József* örmény nemesi címerek kiállítása díszítette a Kabdebó-bankett helyszínét, az Erdős panzió termét. Amint a címerek reprodukcióinak készítője hangsúlyozta, ő képzőművész, dizájnér, nem heraldikus. Ennek ellenére nagyon vigyázott a szín- és formahűségre, amikor az örmény nemesek címereit megfestette, rengeteget olvasott is.

*Felhasznált forrás: Székelyhon.ro
Balázs Katalin, 2015.08.18.*

többi tagját, akik nem tudtak eljönni. A találkozó napján jóval a meghirdetett időpont

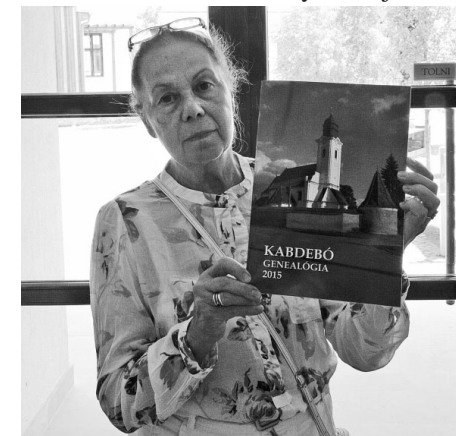

Kabdebó József szervező

előtt a gyergyóremetei Művelődési Otthon előcsarnokában izgatottan, de jókedvűen gyülekeztünk, mint vakáció után a gyerekek az iskolában. Sokan voltakunk, mintegy 130-an is lehetünk, akik Erdély különböző részeiből, Magyarországról, Ausztriából és Kanadából érkeztünk. Itt pezsgővel fogadtak, pogácsával és süteményekkel kedveskedtek a rendezők. *Laczkó-Albert Elemér* polgármester is eljött, aki a rendezvényre felajánlotta a színháztermet. Kabdebó József és *dr. Kabdebó Ferenc* a családi találkozó megálmodói és szervezői köszöntötték a jelenlévőket. A polgármester meleg szavakkal szólt a család tagjaihoz és elismerően beszélt az erdélyi örményekről és a Kabdebó családról. Szívet melengető érzések töltöttek el, hisz ennyi Kabdebót együtt még sosem láttam és ennyi szépét sem hallottam róluk. *Laczkó-Szentmiklósi Endre* és *Dr. Pál Emese* történelmi áttekintést adtak az erdélyi és a Gyergyóremetén élő örmény családokról. Magam is úgy éreztem, hogy szólnom

kell a jelenlévőkhöz és megköszöntem a találkozó fő szervezőjének, Kabdebó Józsefnek és feleségének, Rozáliának a munkáját, kedvességét és átadtam *dr. Issekutz Sarolta* örmény szakácskönyvét, valamint a saját kis fotóalbumomat köszönetem jeléül. A rendezvényt a helyi fiatal néptáncosok műsora gazdagította, akik között - talán nem véletlenül - egy Kabdebó is volt. Amikor egyik Kabdebó leszármazott gyönyörűen elszavalta *Wass Albert*: Üzenet haza c. versét, az megfényesítette a szemeket...

Az ünnepélyes megnyitó és műsorba ágyazott köszöntő szavak után a nagy Kabdebó családról csoportképek készültek, majd átvonultunk a helyi katolikus templomba, ahol a gyergyószentmiklósi örmény katolikus pap celebrálta a Kabdebó család ünnepi szentmiséjét. A program szerint ezután következett volna a kegyeleti megemlékezés a család halottairól a helyi temetőben, amelyet zivatar és zuhogó eső kicsit megzavart, de ennek ellenére néhányan a bátrabbak közül még akkor, illetve másnap elhelyezték a koszorúkat az elhunytak sírjain.

Kabdebó Józsefné, Rozália

Ünnepi estebédre a gyergyóditrói Erdős Panzióba mentünk, ahol a Család külföldről és más városokból érkezett vendégei laktak. A Panzió kertje és a nagyterem ez alkalomra ünnepi díszbe öltözött. A bejáratnál óriási virágkapu és Isten Hozott felirat fogadott. Az étteremben a marosvásárhelyi *Novák József* örmény nemesi címereinek kiállítását láthattuk Kabdebó címeres zászlók, családi tablók és történelmi ismertető mellett.

A helyszínen rendkívül gazdag, melegszívű vendéglátással fogadták a családtagjait. Az örmény ételek sem hiányoztak. Este 9 óra körül hurut levest szolgáltak fel. A terem rövid idő alatt egy vidám, nevetgélő, beszélgető, zsongó méhkasszá alakult. A családi találkozó hangulatát élő zene és a Kabdebók táncos kedve alapozta meg, amely hajnalig tartó jókedvű mulatság volt. Úgy gondolom, a családi találkozón való részvétel a jelenlévők számára életre szóló élményt jelentett.

A család tagjai valamennyien megkaptuk az erre az alkalomra összeállított *Kabdebó Geneológia 2015* c. kiadványt, amely a székelyudvarhelyi Kabdebó nyomdában készült. Az est folyamán a fotós elhozta számunkra a feliratozott csoportképeket örök emlékül az első Kabdebó családi találkozóról. Köszönet a szervezőknek és köszönet a résztvevőknek!

fotók: Kabdebó János

Hegedüs Annamária

A XII. Kerületi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat műsora a fővárosi klubban

Lapunkban már többször olvashattak a 2014 októberében újjáalakult XII. kerületi szervezet tevékenységéről. Nem árt azonban felidézni programjait: 2015 februárjában *Hollósy Simon* festőművészre emlékeztek a koszorúzás után (ekkor *Seremetyeff-Papp János* restaurátor, művészettörténész tartott igen magas színvonalú előadást). Március és április hónapokban a kerület örményei beszélgettek, ismerkedtek egymással; illetve örményországi beszámolót hallgathattak. A szép tavaszi hónapban Esztergomban az egykori Örmény települést kutatták. Nyáron sem tétlenkedtek, hisz részt vettek a szamosújvári búcsún, több alkalommal más kerületekkel együtt megbeszéléseket tartottak. Füzettünkben már értesülhettek a fővárosi klub programjáról is. Csalfinta módon azonban elhallgattak egy fontos részt: *dr. Issekutz Saroltát* köszöntőték kerek születésnapja alkalmából. Ebben közreműködött *Várady Mária*, aki *Goethe Újjászületni* című versét adta elő:

Ha egy szép élet vágyát őröd,
A múlttal nem szabad törődöd,
S mindig úgy tégy, ha veszteség ér,
Mint hogyha újjászületen élnél.
Mit akar? – kérd meg minden naptól.
És minden nap felel majd akkor:
Tetteidnek tudjál örülni,
Más tetteit tudd megbecsülni;
Főként ne gyűlölj egy embert se,
S a többit hagyd az Uristenre!

Hegedüs Valér zongora- és orgonaművész *Tolcsvay Béla* Köszöntő című dalát játszotta, az énekbe besegített a közönség is. Hallhattuk továbbá Hacsaturján örmény zenei motívumokkal teli Toccataját, valamint *Liszt* Pusztai bánat című művét, melynek komponálására egy Lenau-vers ihlette a zeneszerzőt.

Hegedüs Annamária az önkormányzat bemutatását követően két rövid tájékoztatót tartott. Ennek csupán az volt az oka, hogy az első témáról igen kevés forrás áll rendelkezésre.

jobbról Ispánkiné Katalin, dr. Issekutz Sarolta és Béres L. Attila

Várady Mária

Esztergom egykori városfalán kívül több kisebb település helyezkedett el, Libád, Hévíz, Szentkirály, Szentpáli, Szenttamás mellett **Örmény** is. Ennek többféle elnevezése is ismert a szakirodalomban: **Terra Armenorum, Ermen, Villa Ermen**. E falucska a Szent Tamás-hegy alatt húzódott, szántó föld nem tartozott hozzá, így lakói kereskedelemmel, ötvös- és kovácsmesterséggel foglalkoztak. Az örmények feltehetően két időszakban érkeztek ide: a honfoglaláskor, illetve *II. András*sal együtt, amikor a király a keresztes-hadjáratból visszatért. Ismert, hogy *II. András* Örményországban is eltöltött ekkor egy bizonyos időt, s el is jegyezte fia számára az örmény hercegnőt, bár később nem jött létre a házasság. Egészen ellentmondásos forrásokot találunk Örmény település fennállásáról. *Nagy Kornél*, a Történettudományi Intézet munkatársa tollából arról értesülhetünk, hogy a tatárjáráskor elpusztult. A Magyarok a Kárpát-medencében (13-123. old. Összeállította és szerkesztette: *Glatz Ferenc - Pallas Lap- és Könyvkiadó V. 1988*), valamint *Horváth István – H. Kelemen Márta – Torma István: Magyarország régészeti*

topográfiája V. kötet (Akadémia Kiadó, Bp., 1979 162-164 p) művekből viszont azt tudhatjuk meg, hogy „A tatárjáráskor megsemmisült kiváltságlevelüket *IV. Béla* király 1243-ban újította meg.”, tehát a tatárjárás után.

Kirívó forrást is említett az előadó, mely szerint „*IV. Lajos* magyar király 1281-ben létrehozta a „Terra Armenorum”-ot és Erdélyben örmény kolostort építtet.” *IV. Lajos király* a magyar történelemben nem volt, *I. (Nagy) Lajos* viszont 1326-1382 között élt.

Az előadó *Horváth István – H. Kelemen Márta – Torma István: Magyarország régészeti topográfiája V. kötetét* tartja a leg-hitelesebbnek e témában. Ebben az szerepel, hogy 1281. március 1-jén *IV. László király* kolostor építése céljából az Ágoston-rendi szerzeteseknek adományozta az örmények földjének egy részét. A Szent Anna-kerület része lett, s itt építették fel a Szent Anna-kolostort. Szintén e műből derül ki, hogy az 1860-as, 1880-as években, valamint 1970-ben régészeti feltárások voltak e területen. Feltártak egy ötvösműhelyt, melynek nagy valószínűség szerint örmény tulajdonosa volt. Ennek leletei rétegenként:

Az Árpád-kori ház padlójáról őskori kő nyílcsúcs; mélyebb rétegből kettős testű, hegyes bütykökkel díszített koravaskori mély tálka töredéke; kelta fazekas kemence maradványai.

A kemence belsejéből nagyszámú kerámia, köztük kiegészíthető edény-töredékek és egy kutyakoponya; egy gödör aljából *II. Béla* király egy-egy dénárja; a kemence feletti rétegből néhány darab római kerámia; a kemence legfelső rétegében egy kora római bronzfibula feküdt.

A ház padlószintjéről előkerült leletek valószínűvé teszik, hogy egy 12-13. sz.

fordulóján működő ötvösműhely maradványait találták meg.

Jelentősebb leletek: kis méretű olvasztótégelyek töredékei bronzolvadékokkal, az olvasztótűz szítását szolgáló kerámia fúvócső töredéke; bronzolvadékok, bronzlemez nyiradékok, lyukasztott és szögecselt lemezdarabkák, drótok, félkész bronzöntvények, aranyozott bronzveretek és csat, barnamázás, ill. mázttalan orsógomb, üvegtöredékek; 12-13. századi kisméretű vaskulcs; jelentős számú edénytöredék.

A kelteztést a műhelyből előkerült érmek segítik: *III. Béla* király rézpénzei, az egyik elkalapálva és szétnyírt állapotban; 12. sz. végi bizánci scyphatus (*Komnonos Andronicos* bronzpénze – bizánci Emporer); 3 db római bronzérem (2-3. századi középbronz, *Licinus 313.* évben vert középbronza és *Valens 366.* évi kisbronz) kerültek elő. Utóbbiakat mint nyersanyagot gyűjthette és használhatta az Árpád-kori ötvös.

A padlószint feletti betöltésben 1 db *Valens* kisbronz töredékét, *II. Géza*, *III. István*, *III. Béla* érmeit és 2 db meghatározhatatlan pénzt találtak.

A tájékoztató végén *Hegedüs Annamária* bemutatta azokat a felvételeket, amelyek a májusi kiránduláson készültek az egykori Örmény település feltételezett határaitól.

A Liszt-zene átmenetet képezett a két ismertető között. **Mattioni Eszter**, a méltatlanul elfeledett, elhallgatott **festőművész** életútját is hallhatta a közönség, eközben elsősorban a szakrális témájú képeket láthatta. A művészről félig olasz származású, édesapját a selyemhernyóipar létrehozására hívták Magyarországra. A kiválóan rajzoló szülő értékes művészeti albumokkal és gyűjteménnyel érkezett.

A művészről édesanyja óvónő volt, de érdemes megemlíteni, hogy az egyik rokon a *Négyökrös szekér* című *Petőfi-vers* Erzsikéje volt.

Mattioni Eszter már a főiskola első éve után nagy sikert aratott, a Nemzeti Szalon őszi tárlatán a *Sióagárdi fehér lányok* című, nagyméretű festményéért különdíjat kapott. Nem kis bátorság kellett ahhoz, hogy *Barcsay Jenő*, *Aba-Novák Vilmos*, *Egry József* mellett 19 évesen egy ilyen rangos eseményre jelentkezett. **Mattioni Eszter** főleg két témát tárt a nézők elé: a népi éle-

a Magyar Szent Család

A győri Székese gyház Szt. László kápolnájában

tet, a népviseletet mutatta be, s csakhamar sorra rendeltek tőle a templomok szakrális műveket. Az 1950-es években szinte nyomorgott, hisz *Rákosi* elvtárs kijelentette: „Mattioninál csupa szent van”, így rendkívül kevés megrendelést kapott. E korszakban természetesen az egyházi megrendelések is szüneteltek. **Mattioni** nem festett *Lenin-*, *Rákosi-*, *Sztálin-képeket*,

s az *Építőmunkások* (1952) című művén két alakot látunk, akikről rögtön *Szűz Mária és Szent József* jut eszünkbe.

S álljon itt néhány cím is: *Baranyai asszonyok*, *Decsi asszony kenyérrrel*, *Fonal-szővők*, *Matyó menyasszony*. S épp az ismertető előtt néhány nappal került kalapács alá (1 millió 800 ezer forintos kikiáltási árral) a *Kalotaszegi leányok*. Szakrális festményei: *Mátrai búcsú*, *Mária a kis Jézussal*. A magyar szent család képe a Szépművészeti Múzeumból került árverésre, 50 évvel ezelőtt több mint egymillió kikiáltási árral! A templomokban található művek közül a győri szeminárium kápolnáját kell megemlíteni, ahol két teljes falat (az oltár és a harmónium fölött) borítanak freskói.

A szolnoki művésztelepen *Pólya Ivánnal* egy teljesen új művészeti technikát

Szt. Kistóf a városligeti Jáki kápolnában

dolgozott ki, a **hímeskövet**. Leginkább a mozaikhoz hasonlíthatjuk; ám itt különböző, a természetben megtalálható alakú elemekkel dolgozott. Nehézséget jelentett, hogy munkája közben fordított képet látott (több művész az intarziát is így készíti). Egy gipszágyba helyezte el az üveglapra rajzolt kép alapján a követet, s a hézagokat kőzúzalékkal, márványszemcsés cementes masszával töltötte ki. Soroljunk fel ismét néhány művet: *Kalocsai varró lányok*, *Gyümölcszedők*, *Toldi*. Az *Ifjú szívekben élek* műve egy debreceni kollégiumban található. Egykor kopjafás temető helyezkedett itt el, s a kép alján ennek állított emléket a művész-nő. A budapesti csokoládégyárban (ma Stollwerk) a *Kakaószüret* művét közel nyolcvan éves korában csiszolta át létrán állva. Szakrális művei: a győri székesegyház Szent László-kápolnájában találjuk Apor Vilmos vörösmárvány szarkofágját. Ekörül, három falon láthatjuk csodálatos munkáját. Nagy kihívást, több éves munkát igényelt a budapesti Rókus-kápolna szentélye és altemplomának teljes padlózata. Székesfehérváron egy kertés házban kápolna működik, ennek szentélyét díszítik Mattioni hímeskövei. Említsünk meg még egy budapesti, ám kisméretű művet: a városligeti Jáki-kápolnában találjuk a *Szent Család* alkotást. S mivel az első részben Esztergomról volt szó, ne hagyjuk ki a Bazilikában található *Szent Kristófo*t sem.

(Szerk. megjegyzés: *Elhangzott vetített képes előadás formájában 2015. augusztus 19-én a Fővárosi Örmény Klubban*)

Béres L. Attila – Ispánki S. Katalin

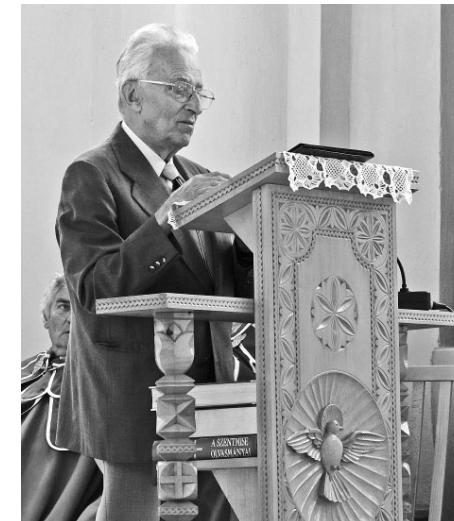
A hagyományörzés állomásain

A csíkszépvízi családi találkozóról és a gyimesbükki információs táblaavató ünnepségről

Kettős találkozóra hívta a Csíki Hírlap az erdélyi magyarörményeket. Augusztus 29-én a csíkszeredai Szentháromság Alapítvány és a Budapest Főváros Zuglói Örmény Önkormányzat közösen rendezte meg Csíkszépvízen az örmény családok találkozóját. Augusztus 30-án pedig az Erdélyi Magyarörmények Szövetsége táblaavató ünnepséget szervezett a gyimesbükki Kontumáci-kápolnánál. A XII. Kerületi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat képviselőjében mindkét eseményen részt vett *Béres László Attila* elnökhelyettes.

A csíkszépvízi örmény családok találkozóját először 1996-ban szervezte meg a Zuglói Örmény Önkormányzat azzal a céllal, hogy a csíki települések magyarörmény lakói, le- és elszármazottai egy közös családi ünnepségen, legalább egyszer egy évben közel lehessenek egymáshoz. Már az első alkalomra is sok százan érkeztek Csíkból, Erdély más településeiből, Magyarországról és távolabbról is. A következő években a résztvevők száma folyamatosan nőtt, mindig sokan jöttek el az erdélyi örmények eme meghitt hangulatú eseményére. Mint mindig, most is meleg szeretettel köszöntöttük a szépvízi 94 éves *Zakariás Péter* bácsit.

Az idei, immár 19. családi találkozó szervezője *Ajtony Gábor* nyugalmazott gyógyszerész, a Csíkkörzeti Magyarörmény Szentháromság Alapítvány vezetője, valamint *Zárugné Tancsin Katalin*,

Ajtony Gábor

a Zuglói Örmény Önkormányzat elnöke volt. Budapestről is számos vendég érkezett, *Nagy Marianna* és *Dávid Krisztián* Zuglóból, valamint részt vett a találkozón *Nuridsány Mimi*, a XV. kerületi Örmény Önkormányzat elnöke, továbbá *Esztergály Zsófia*, a Fővárosi Örmény Önkormányzat elnöke is.

A Budapestről érkezett magyarörmény vendégeknek a találkozó előtti napon lehetőségük nyílt egy kis „terepszemlére”. Megtekintették az eredeti szépségében helyreállított, műemlékké nyilvánított csíkszeredai Mikó-várat, a várban helyet kapó Csíki Székely Múzeum Állandó Kiállítását, A csíksomlyói Mária-szobor

jobbról: Esztegár János, Esztergály Zsófia, Zárugné Tancsin Katalin, Béres L. Attila, Calinescu János és felesége

500 éve című kiállítást, a Boldogasszony kiállítást és a Nyomdatörténeti kiállítást. Ez a késő reneszánsz kori, bátyás várkastély, Csíkszereda egyik legfontosabb nevezetessége. Építője neve után Mikó-várnak, vagy ahogyan a korabeli dokumentumokban megjelenik, Mikóújvárnak neveztek. A várépületben található a Kájoni János Megyei Könyvtár is.

középen Salamon József plébános
fotók: Dávid Krisztián

A csíkszépvízi családi találkozó ünnepi szentmiséjét – az örmény katolikus templom teljes rekonstrukciója miatt – szombaton 11 órakor a római katolikus templomban tartották. A mise után Ajtony Gábor

beszámolt az Alapítvány elmúlt évi munkájáról, hangsúlyozta a találkozók fontosságát és megtartó erejét. Zárugné Tancsin Katalin pedig meleg szavakkal köszöntötte a megjelenteket.

A családi találkozó résztvevői a mise után átvonultak a falu közepén található barokk stílusú örmény katolikus templomhoz, amelyet eródszerű kőfal vesz körül. A templomkertben sírkövek, hacsokárok jelzik, hogy itt örmény ősök nyugszanak. Megtekinthettük a beállványozott templomhajót, és megállapítottuk, hogy jól haladnak a felújítási munkálatok. A templom bejáratával szemben lévő emléktáblánál pedig koszorút helyeztek el a találkozó szervezői, a falu és a megye elöljárói, majd elénekeltük a magyar és a székely Himnuszt.

Ezután a falu tornatermében gyülekezett a mintegy kétszáz fős társaság, ahol kezdetét vette a vendégfogadással egybekötött családi találkozó. Számos család tavaly óta csak ezen a napon találkozott egymással. Az étkezés előtti asztali fohászt követően finom ételek és italok mellett került sor a tavalyi találkozó óta történt családi események megbeszélésére, és az egybegyűltek visszatekinthettek a magyarországi és erdélyi magyar örmény közösség életében történetekre is.

A délutáni program az Örmény Kaszinó Emlékházban folytatódott, ahol Ajtony Gábor, az emlékház megálmodója és működtetője rendhagyó történelemórán mesélt az épületről, az emlék- és használati tárgyairól, relikviákról, a festményeken és fényképeken bemutatott örmény családokról. A budapestiek kis csoportja a hagyományörző kiállításról a közeli Csíkmindszentre ment, ahol megtekinthették a 13. századi, Árpád-kori alapokra, gótikus stílusban megépített templomot,

amely az 1800-as évek végén barokk átalakításnak esett áldozatul. Hazafelé a Csíkszentlélek Kőhegyén magasló 14. századi erődtemplomhoz is felgyalogtak, de már zárva találták azt. Az est Csíkszépvízen hangulatos vacsorával ért véget a Kishavas nevű panzióban a Csíkszeredáról érkezett *Fejér István* és *Szentpétery István* társaságában.

Vasárnap reggel a falu családjainál és a különböző vendégfogadóknál megszállt vendégeket két autóbussz vitte Gyimesbükkre. A történelmi Magyarország legkeletibb települése Csíkszeredától 32 km-re északkeletre, a Gyimesi-szoros alsó kijáratánál található. A falu túlsó végén húzódott a Trianon előtti határ. A dombtetőn ma is áll a romjaiban is szép Rákóczi vár, mely *Bethlen Gábor* erdélyi fejedelem idején, 1626-ban épült. A domb lábánál szerényen húzódik meg az 1897-ben épült és a 21. század elején újávarázsolt vasúti órház. A házikó két sarkán két hatalmas félgömb a magyar

szentkoronát mintázza, melyeket Észak-Erdély visszacsatolásakor a honvédek betonból és kőből készítettek.

A finom ebédet a *Deáky András* panziójában fogyasztottuk el.

Az információs táblaavató ünnepség délután hat órakor szentmisével kezdődött a Kontumáci-kápolnában, szentbeszédet mondott *Salamon József* gyimesbükki plébános, a vesztegzár történetét *Pál-Antal Sándor* történész-akadémikus ismertette. Az ünnepség kulturális műsora örmény versekkel, énekekkel zárult. Csíkszépvízi vendéglátónk, *Zakariás István* és felesége pedig a hosszú nap után báránysült vacsorával kedveskedtek budapesti vendégeiknek.

Öröm számunkra, hogy ezen a nyáron is a Kárpát-medencében, az anyaországban, a külhonban, a szórványban és a diaszpórában élő magyar örmények csíkszépvízi családi találkozója a hagyományörzés mellett a határokon átívelő összetartozást szolgálta és szolgálja.

2015. szeptember 8.

Bakó Zoltán

Tájékoztató táblát állítottak Gyimesbükkön

A gyimesbükki kontumáci kápolna falán több nyelven készült, két-háromszáz éves karcolt, vagy graffittal készült feljegyzések állnak. Hajdani kereskedők, marhahajcsárok tartottak itt kényszerpihenőt, ők írtak a kápolna falaira. Vasárnap tájékoztató táblát állított az Erdélyi Magyar-Örmények Szövetsége (EMÖSZ) a helyszínen.

Örömnepnek számított a tájékoztató tábla felavatása

A Marosvásárhelyi Örmény Magyar Kulturális Egyesület (MÖMKE) elnöke – az egyesület az EMÖSZ tagja –, *Puskás Attila* pontosan egy évvel ezelőtt kezdeményezte, hogy ezeket a régi feliratokat

valamiképpen a világ, de legalábbis az ezeréves határnál látogatók figyelmébe ajánlják. Így született meg egy részletes tájékoztató tábla állításának az ötlete, amit az EMÖSZ fel is vállalt. A tábla ünnepélyes átadása vasárnap délután 6 órakor történt meg.

Puskás Attila elmondta, a négy nyelvű felirattal ellátott tábla nem emléktábla, hanem tájékoztató, hogy az ezeréves határra látogatók, ha felmáznak a Rákóczi vár után a kápolnához is – ezt szinte minden ide zárandókló megteszi – többet tudjon a hely szelleméről, régmúlt idők történéseiről. Magyarul, románul, angolul és örmény nyelven áll a tábla tájékoztató szövegében, hogy mi is tulajdonképpen a vesztegzár, miért volt és miért épp itt volt.

Pál-Antal Sándor akadémikus az avatáson elmondta: „Az erdélyi vesztegzárak egyike a gyimesi. Az itteni vesztegzár az 1730–1740-es években építették ki, az Erdély déli és keleti átkelőinél létrehozott vesztegzőkkel együtt. Az első általános intézkedés a vesztegzárak létrehozásáról 1727 márciusából való, amikor az Erdélyi Fő kormányshé, egy újabb pestisveszély hírére elrendelte az Oszmán Birodalomból jövő utazók, málháik és állataik negyven napig tartó vesztegzárba helyezését. 1728. október 22-én elrendelték az ország határainál létesítendő és állandó jelleggel működő egészségügyi pontok kiépítését, létrehozva az egészségügyi kordont. 1731. november 9-én szabályozták a vesztegzárak működését pestis idején. Az utasítás előírta, hogy a fertőző helyekről érkezők kötelesek 42 napot vesztegzárban tölteni, málháikat három hétig szellőztetni, és irataikat felbontva, tűz felett, ecetes gőzzel fertőtleníteni. 1732. január 11-én elrendelték vesztegzári házak építését a törösvári, tömösi, bodzavámi, gyimesi, gyergyói és berecki vámházak mellé... A gyimesi vesztegzár kettős feladat hárult, a pestis és a marhavész (az állatpestis) elleni. A 19. században, a pestis megszűntével feladata a marhavész elhárítása maradt, ami egyben a vesztegzár

fontosságának a csökkenését jelentette. Az 1870-es években még működött, de az 1800-as évek végére felszámolódtott.”

A feliratok egy része magyar, de jelentős része idegen nyelvű, zömében örmény. Ezekből megtudhatjuk név szerint is, kik voltak azok, akik itt időztek az országba lépésük engedélyezését várva. A neveket vizsgálva megállapítható, hogy azok többnyire keletről visszatérő örmény kereskedők voltak, akik nevüket és itt tartózkodásuk idejét örmény vagy magyar nyelven hagyták az utókorra. Ilyen magyarul írt felirat például azé az örmény származású kereskedőé, akinek a neve több alkalommal is szerepel a vesztegzár lakói között, és akinek az egyik feljegyzése így szól: „*En Efiab Mánya Márton* ülttem karentát 10 napot első ülésém volt Ao. 1819. Die 26.”

örmény felirat a kápolna falán

A kápolnában *Salamon József* helyi plébános az örmény-magyar történelmi párhuzamokról beszélt, a szülőföldön való megmaradás fontosságáról, amelyet – mint a feliratok is példázák – a munka,

a gazdasági felemelkedés szavatolhat, *Gál Hunor*, *Puskás Attila*, *Szarka Gábor* csíkszeredai magyar konzul az évszázadokra visszanyúló örmény-magyar együttlétről, az erdélyi magyar kultúra örmény behatásairól értekezett. Az ünnepségen

a gyergyószentmiklósi örmény kórus örmény dalokat adott elő, *Magyari Sáska Attila* örmény balladákat, *Csibi Kriszta* klarinéton adta elő a régi székely himnusz, *Aszalós Enikő*, *Szakács Mária Magdolna* örmény dalokat énekelt. Az ünnepségen részt vett a Szent György Lovagrend erdélyi priorátusának néhány tagja is. A tábla állítását a Bethlen Gábor Alap, a gyimesbükküi katolikus egyházközség és a Communitas Alapítvány támogatta.

Marosvásárhelyről egy nagy autóbusszal érkezett a MÖMKE, egyesületi tagok, szimpatizánsok, érdeklődők, de az EMÖSZ többi, gyergyószentmiklósi, csíkszeredai, csíkszépízi szervezetétől is jelentős számú látogató, érdeklődő tisztelte meg jelenlétével az ünnepi eseményt.

Forrás: *Székelyhon.ro* 2015.08.31

Dr. Pál-Antal Sándor akadémikus

A gyimesi vesztegzár

Az emberre nagyon veszélyes járványos betegségek legfélelmetesebbje évszázadokon keresztül a „fekete himlő”, „fekete halál”, vagyis a pestis volt. Még a 18. században is szedte áldozatait, mígnem hatásos közegészségügyi intézkedésekkel sikerült visszaszorítani azt Európában.

A keletről érkező járvány a földközi-tengeri részeken jelentkezett legelőbb Európában, Kr. u. 541–542-ben, de legnagyobb pusztító hulláma a 14. század közepén vonult végig ezen a földrészen. Az óta, a 18. század közepéig, kisebb nagyobb intenzitással szedte áldozatait hazánkban is. Utolsó nagy erdélyi

fellobbanása, az 1717–1719. évi, a legnagyobb pusztítást éppen a Barcaságon és a Székelyföldön végezte, áldozatul esett a lakosság több mint 40%-ka.

Az emberiség évszázadokon keresztül tehetetlen volt a pestissel szemben, nem talált hatékony orvosságot leküzdésére, mivel nem ismerték kiváltó okát. Az első hatékony intézkedések akkor születtek, amikor rájöttek a pestis ragályos volta-ra, és elszigeteléssel akadályokat tudtak gördíteni útjába. Ehhez hozzájárult az is, hogy időközben javultak a lakás-higiéniai körülmények, és a lakott házakból lassan sikerült azokból kiszorítani a bolhákat

terjesztő apró háziállatokat. Ez a pestis el- leni több évszázados harc Nyugat-Euró- pában a 17. század végére, Közép-Euró- pában pedig a 18. század közepére hoz- ta meg a várt eredményt, amikor kiterjedt közegészségügyi hálózatok jöttek létre, és megszervezték a járványelleni intézke- déseket. Minderre nálunk az 1717–1719. évi pestis utáni években került sor, ami- kor a bécsi udvar, a Habsburg Biroda- lom 1900 km hosszú határvonalán talál- ható határátjárók, vámhivatalok mellé egészségügyi vesztegzár (ném. Contumaz Stationen) hálózatot húzott.

Az erdélyi vesztegzárak egyi- ke a gyimesi. Az itteni vesztegzárat az 1730–1740-es években építették ki, az Erdély déli és keleti átkelőinél létrehozott vesztegzárakkal együtt. Az első általános intézkedés a vesztegzárak létrehozásáról 1727 márciusából való, amikor az Erdélyi Fő kormányzó, egy újabb pestisveszély hírére elrendelte az Oszman Birodalomból jövő utazók, málháik és állataik 40 napig tartó vesztegzárba helyezését. 1728. ok- tóber 22-én elrendelték az ország határa- inál létesítendő és állandó jelleggel műkö- dő egészségügyi pontok kiépítését, létre- hozva az egészségügyi kordont.

1731. november 9-én szabályozták a vesztegzárak működését pestis idején. Az utasítás előírta, hogy a fertőző he- lyekről érkezők kötelesek 42 napot vesz- tegzárban tölteni, málháikat három héti- g szellőztetni, és irataikat felbontva, tűz fe- lett, ecetes gőzzel fertőtleníteni.

1732. január 11-kén elrendelték vesz- tegzári házak építését a törökvári, tömösi, bodzavámi, gyimesi, gyergyói és berecki vámházak mellé, amelyekhez építőanyag- ként fenyő- és tölgyfát a helybéli lakosság kellett biztosítson. A gyimesiket a csiki- ak építették fel. A vesztegzárnál nemcsak

a személyzet számára kellett épületet emelni, hanem a veszteglőben lévő sze- mélyeknek, málháinak és állataiknak is. Hiszen az árut raktárakban kellett tá- rolni, az állatokat pedig zárt istállóknak. A gyimesi vesztegzár épületei, akárcsak a más átjáróknál lévők az 1730-as évek- ben épültek.

A vesztegzárak működésére vonatkozó átfogó szabályozás 1770-ben látott nap- világot. Ebben előírták, hogy a veszteglés ideje rendes időben 21, a pestis-gyanús körülmények közötti 28, és pestis ideje alatti 42 nap. A vámhoz érkezőket a vesz- tegzár igazgatója előbb kihallgatta és val- lomásukat jegyzőkönyvbe vette. Követ- kezett az orvosi ellenőrzés, és a karantén- ba zárás. A pestises esetek megritkulásá- val, illetve megszűnésével a vesztegzár- ban való tartózkodás idejét lerövidítették, volt, amikor csak hét napot tartott.

Amíg a lakosságot a pestis veszélye fe- nyegette, a gyimesi vesztegzárra kettős feladat hárult, a pestis és a marhavész (az állat pestis) elleni. A 19. században, a pes- tis megszűntével feladata a marhavész el- hártása maradt, ami egyben a vesztegzár fontosságának a csökkenését jelentette. Az 1870-es években még működött, de az 1800-as évek végére felszámolódott.

A Rákóczi-várral szemben fekvő terüle- ten, a Tatros folyó bal partján kialakított „Kontumác” mellé, istentiszteletek tartá- sára 1782-ben építették a ma is fennálló római katolikus kápolnát, amelyet a kö- vetkező évben Szűz Mária mennybeme- netele tiszteletére felszenteltek, és amely- hez 1785-ben káplánságot rendszeresít- tettek. Ez az egyházi létesítmény az után gyimesi plébániaként működött.

A vesztegzári épületrészek helyreállí- tásakor a kápolna falán, a vakolatba vé- s- ve számos felirat napfényre került. Ezeket

a vesztegzárban idejüket töltő személyek írták, többnyire a 19. század első felében. Ezek egy része magyar, de jelentős része idegen nyelvű, zömében örmény falfel- irat. A feliratokból megtudhatjuk név sze- rint is, kik is voltak azok, akik itt időz- tek az országba lépésük engedélyezését várva. A neveket vizsgálva megállapít- ható, hogy azok többnyire keletről visz- szatéró örmény kereskedők voltak, akik nevüket és itt tartózkodásuk idejét ör- mény vagy magyar nyelven hagyták az

utókorra. Ilyen magyarul írt felirat példá- ul azé az örmény származású kereskedőé, akinek a neve több alkalommal is szere- pel a vesztegzár lakói között, és akinek az egyik feljegyzése így szól: „Én Efiab *Mánya Márton* ültem karentát 10 napot első ülésem volt Ao. 1819. Die 26.”

A kápolna ma műemlék, és a restau- ráláskor előkerült falfeliratok jelentősen megnövelték történelmi értékét.

A táblát állíttatta: Erdélyi Magyarörmények Szövetsége (EMÖSZ) 2015-ben.

Egyházi hírlevél

Imádunk téged, Krisztus, és áldunk téged, mert szent kereszted által megváltottad a világot!

A nagybőjtben rendszeresen végzett keresztút szép fohásza a fent említett cím. Hogy kerül mégis ide, szeptember közepére? Szeptember 14-én az Egyház a szent Kereszt felmagasztalását ünnepli.

Az ókorban a kereszt nem csupán kivég- zési eszköz volt, hanem szégyenfa is. Át- kozott mind, aki a fán függ, olvassuk a szentírásban is. Amikor Jézust kereszt- halálra ítélik, nem csupán őt magát akar- ták elhallgattatni, hanem a köréje gyüleke- ző népmozgalmat is szét akarták oszlatni.

A feltámadás által a kereszt a győzelem eszköze lett. Az ősbűn történetében a fán lévő gyümölcs által csábította el az em- bert a gonosz. Jézus a kereszt fája által győzte le a sátánt.

Szent Ilona császárnő, amikor a keresz- tény hit szabadságot kapott, megkereste a keresztet, és mint Krisztus győzelmé- nek jelét emelte fel. Konstantin császár

a döntő csata előtt látott álma is erősítet- te a kereszt dicsőségét. E jelben győzni fogsz, hallotta a császár éjjel álmában.

A keresztet kitesszük szobánk falára, magunkra rajzoljuk imádságaink kezde- tén és végén. A kereszt jelében Jézust, éle- tét, tanítását, halálát és feltámadását lát- juk. Krisztusiak, a kereszt jelében élők szeretnénk egyre jobban lenni!

Szeretettel várjuk a testvéreket vasárna- ponként a Budapest XI. Orlay utca 6. szám alatti templomban 11 órára a Szentmisére. Szeptember 27-én magyar nyelvű szent- misében ünnepeljük a fogolykiváltó bol- dogasszonyt, templomunk védőszentjét. Bár a nyár elején még az előző vasárnapra

terveztük, de *Krikor atya* 13-án tudott jönni, így a szent kereszt ünneplését és a búcsú ünneplését szétválasztottuk.

Az előzetes tervek szerint *Krikor atya* az ősszel még kétszer jön el hozzánk, október 18-án és november 22-én.

Fülöp Ákos plébános

Szeptember 14-én a Szent Kereszt Felmagasztalása ünnepén *Krikor atya* celebrálta örményül a szentmisét nagyszámú ministráns és a *Voszkeberán kórus*,

Nagy Ákos karnagy közreműködésével. A mise előtt örmény katolikus keresztelőre került sor: *Tóta Hajnalka*, akinek édesapja *Tóta Zsolt*, édesanyja *Hajduk Zsuzsanna*, dédnagymamája *Gopcsa Aranka* (volt), életkorát meghazudtolva nagy érdeklődéssel és kitartással fogadta a hosszas egyházi szertartást. Büszkék voltunk arra, hogy kezd szépen szaporodni az örmény katolikus kereszteltek száma. Várjuk továbbra is az érdeklődőket, fiatalokat és idősebbeket is.

M

Krikor atya Tóta Hajnalkával és a szülők, keresztszülők

Krikor atya, balról Fülöp Ákos atya és a ministránsok

a ministránsok mögött a Voszkeberán kórus

a hívek követik az örmény mise szövegét

Programajánlók, hirdetések

MEGHÍVÓ

Ünnepeljük együtt templomunk védőszentjét!

Minden hívőnket szeretettel meghívjuk és várjuk a **Fogolykiváltó Boldogasszony** búcsúján bemutatásra kerülő ünnepi szentmisére,

2015. szeptember 27-én 11 órára, az Örmény Katolikus Lelkészség Budapest, XI. ker. Orlay u. 6. sz. alatti templomába.

A szentmisét *Fülöp Ákos* atya mutatja be.

A szentmise után közösségünket agapéra is hívjuk.

Fülöp Ákos atya, plébániai kormányzó

MEGHÍVÓ

2015. október 6-án 17 órai kezdettel **Aradi Vértanúk Emlékünnepséget** tart a Fővárosi Örmény Önkormányzat a 1054 Budapest, Akadémia u. 1. sz. alatt a színházteremben. Mindenkit sok szeretettel várunk.

Műsor:

- *Vörösváry Márton* hegedű
- Emlékezés a Hadtörténeti Intézet munkatársával.
- *Kátainé Szilvay Ingrid* ének.
- Koszorúzás a kopjafánál.

A megemlékezés után kötetlen beszélgetés a régi és a mai kor problémáiról.

Esztergály Zsófia Zita elnök

MEGHÍVÓ

Fővárosi Örmény Klub

2015. október 15. (csütörtök) 17 órakor a Pest Megyei Kormányhivatal Nyáry Pál terem, bejárat a Budapest V. Városház u. 7. szám felől

Műsor:

Nászút a világ körül

4 év és 40.000km fekvőkerékpárral 46 országon át – vetítettképes előadás

Előadók: *Zárug Zita* és *Harkányi Árpád*

Rendező: Zuglói Örmény Önkormányzat

Támogató: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület és a Fővárosi Örmény Önkormányzat

MEGHÍVÓ

a XII. Kerületi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat kiállítással egybekötött gálaműsorára.

Időpont: 2015. november 4. 18 óra

Helyszín: MOM Művelődési Központ kupolaterme.

A kerületben több mint húsz éve működő magyarörmény önkormányzat gálaest keretében mutatja be az örmény származású, ám magyar kultúrát gyarapító személyeket, illetve alkotásaikat.

A november 4-9. között a Reich Károly galériában (lépcsőház) látható az önkormányzat kiállítása, ahol lépcsőről lépcsőre fokozatosan tárul eléink a történelmi múlt, megőrizve a korábbi idők szunnyadó tanúit. A rendelkezésre álló dokumentumok segítségével megismerhetik a Kárpát-medencei örmények történelmét, vallását, kultúráját és ezek kiemelkedő képviselőit.

A belépés díjtalan, de regisztrációhoz kötött. Regisztráció: október 20-ig az ormeny12@freemail.hu email-címen, a 20/513-65-32-es telefonszámon.

Fővárosi Örmény Önkormányzat Hirdetményei

1. A Fővárosi Örmény Önkormányzat október 12. héttől beszéd-centrikus nyelvkurzusokat és/vagy társalgási órákat indít nagyon kedvezményes áron, a belvárosban az Akadémia utcai termében heti rendszerességgel.

Jelentkezni lehet a kezdő és a társalgási szinttől, egészen a már meglévő tudást frissítendő szándékkal is. A választék: örmény, magyar, orosz és angol, olasz és francia nyelv. A tanárok kivétel nélkül profik. Magyar vagy örmény anyanyelvűek, az egyéb európai nyelv esetében pedig az erdélyi örmény közösségünk tagjaiból áll. Ez azért fontos, mert a lehetőségekhez mérten, segíteni kívánjuk közösségünk tagjait a jövőben a foglalkoztatás terén is különféle konstrukciókban.

Jelentkezni: 06-1-332-17-91 üzenetrögzítőn, üzenet hagyásával vagy a www.fovarosiormeny2014@gmail.com email címre küldött levéllel lehetséges.

2. Felhívjuk azon örmény magyarok figyelmét, akik a háborút követően elvesztették vagyonaikat államosítás okán, hogy kárpótlási igényük rendezésében segítséget nyújtunk. A föld és ingatlan visszakövetelését jogi úton, a román törvényeket ismerő ügyvéd segítségével váltjuk valóra, ameddig még lehetséges.

Kérem Önöket, ha eddig nem foglalkoztak ezen kérdéssel, vagy jogtalanok tartják a már lefutott eljárást, forduljanak a Fővárosi Örmény Önkormányzathoz az alábbi elérhetőségeken, hogy segíthessünk: 06-1-332-17-91 üzenetrögzítőn, üzenet hagyásával vagy a www.fovarosiormeny2014@gmail.com email címre küldött levéllel lehetséges. Kivételes esetben postai úton is várjuk jelentkezését (1054. Bp. Akadémia utca 1.)

3. Novemberben vagy januárban 2 napos örmény túrát szervezünk a varázslatos Tanú-hegyek ölében, Badacsonyban. Az eseményen a hazai örmény diaszpóráról szóló előadások és szórakoztató programok látogathatók. A jelen lévők a két nap alatt, disznóvágáson, borkóstolón, illetve a természetet kedvelők, kiránduláson is részt vesznek. A januári esemény „Karácsonyfaszöktetést” is tartalmaz szigligeti szokás szerint.

Az utak kedvezményes áron igényelhetők maximum 20.000 forint felső határral (pontos összeg a létszámtól is függ). Az időpontot az dönti el, hogy melyikre jelentkeznek többen. Az utazás vonattal történik, biztonságosan és a friss húsárut haza hozzuk csomagokban.

Amennyiben érdeklí, kérem a szokásos módon mihamarabb jelezze: a www.fovarosiormeny2014@gmail.com email címen, vagy üzenet hagyásával a 06-1-332-17-91 es telefonon üzenetrögzítőjén és visszahívjuk.

Esztergály Zsófia Zita elnök

Örmény bűnbánat - október

„Jézus az Atya bölcsessége! Adj nekem bölcsességet, hogy mindenkor a jót gondoljam, mondjam és cselekedjem színed előtt. Ments meg a rossz gondolatoktól, szavaktól és cselekedetektől! És irgalmazz ...”

A bölcsességet is vehetjük Isten adományának. A Biblia ószövetségi könyvei között is szerepel a Bölcsesség Könyve. Szükséges az életben való eligazodáshoz és döntésekhez. Megszentelő tanulással, élettapasztalattal, s fontos az elmélyedő odafigyelés. Szent Nersész azt kéri az Úrtól, hogy mindenkor a jót gondoljuk, mondjuk s tegyük Isten színe előtt. Nem is olyan nehéz ezt megvalósítani, ha kellően figyelünk, következtetéseinket komoly elhárítással igyekszünk megvalósítani, természetesen Isten kegyelme nélkülözhetetlen.

dr. Sasvári László

HIRDETÉS

Az Örmény Muzeális Gyűjtemény tárlatvezetéssel látogatható az Örmény Katolikus Lelkésziség Budapest XI. Orly u. 6. sz. alatti épületében március 16. és december 15. között, kedd, csütörtök, szombat és vasárnap 14-18,30 óráig. Ismerje meg az egyedülálló kiállítás örmény kultúrát őrző egyházi és polgári tárgyait, könyveit!

További információk: 06-70-408-2240.

Örményekről - Rómában és Erdélyben

Beszélgetés Jakubinyi György
örmény apostoli kormányzóval és gyulafehérvári érsekkel

Szöcs Csaba: Örmény apostoli kormányzóként részt vett a vatikáni örmény találkozón, azon a liturgikus megemlékezésen, amelyet az örmény genocídium 100. évfordulója kapcsán rendeztek. Mit kell tudni erről az évfordulóról?

Jakubinyi György: A genocídium modern fogalom, habár a jelenség sajnos mindig is létezett, jelentése: népirtás. Szociológiai-történelmi kifejezés, a modern korban bukant elő és minden népirtásra használják. Sokszor a háborúkban győztes államok, akik tisztogatni akarnak az országban, ilyen módszerekkel akarnak megszüntetni a nemzeti kisebbségektől, és nem ismerik be, hogy népirtást követtek el. A 20. században a leghíresebb és legnagyobb népirtás a nemzetiszocializmus idején, 1933-tól, Hitler uralomra jutásától kezdődött és a II. világháború lezárásáig tartott. Ezt nevezték genocídiumnak először, majd ennek mintájára a többi is. A zsidó népirtás hivatalos neve azonban a holokauszt, görög szó, a Szentírásban szerepel, a jeruzsálemi templomi áldozatoknál a mózesi könyvekben, a korbának, az egészen elégő áldozatnak a görög fordítása. Nemzetközileg hatmillió zsidó elpusztítását fogadják el a vézskorszak idején. A holokauszt szót azonban a Zsidó Világszövetség kérésére nem alkalmazzák más népirtásoknak a megnevezésére, tekintettel a szentírási, kultikus eredetű szóra. A 20. század első népirtásának mintegy

másfél millió örmény esett áldozatul, hivatalosan 1915. április 24-ét tekintik az örmény népirtás emléknapjának, habár kisebb-nagyobb szünetekkel harminc évig tartott.

Sz. Cs.: Hogyan zajlott és mi motiválta ezt a történelmi rémtettet a 20. század elején?

J. Gy.: Az ifjútörökök mozgalmának vezetése alatt az volt

a cél, hogy Törökországot megtisztítsák a keresztényektől, mert a keresztényekben az ellenséggel lehetséges szövetséget láttak, elsősorban az örményekben. Köztudomású, hogy Örményország nagy részét a törökök foglalták el, kisebb része az Orosz Birodalom része lett, s ezzel magyarázható, hogy a jelenlegi beosztás szerint a hétmillió örmény nemzet fele lakik a Szovjetunió szétesése utáni független Örményországban, a többi a „határokon túli” örmény. A török-részi Örményországban az örmény népirtás már 1894-ben megkezdődött, aztán szünetelt és 1915-ben akarták véglegesíteni. Az örményeket a szíriai pusztaság szélére deportálták, gyalog kellett menniük, elsőként a gyermekek és édesanyák haltak meg, utána a férfiak, élelmet nem adtak nekik, halálba hajszolták őket, s aki útközben nem engedelmeskedett, egyszerűen agyonlőtték. Mintegy másfél millió örmény pusztult így el, de a török kormány ezt nem ismeri el, háromszázazerről beszélnek és arra hivatkoznak, hogy ezek a háborús körülményeknek köszönhetően

haltak meg, illetve azért, mert az orosz ellenséggel titokban felvették a kapcsolatot, s ezért akarták az orosz határtól minél messzebbre költöztetni őket. Deportálás mindig volt háborúk idején, de a valóság az, hogy ez csak papíron volt átköltöztetés, ugyanis direkt pusztító menetben hajtották a halálba az örményeket.

Sz. Cs.: Ezzel is magyarázható az, hogy most, amikor a *Ferenc pápa* az ünnepi homíliájában egy korábbi pápai nyilatkozatot idézve a 20. század első népirtásának nevezte az örmény genocídiumot, a török hivatalos állásponttal szemben, a törökök tiltakozását kiváltva...

J. Gy.: A török hivatalos álláspont közismert, s ezért amikor egy-egy török író felszólal, hogy ideje volna már elismerni a múltat és a bűnt, majdnem kiközösítik az illetőt. Az örmények azt kérik a különböző államoktól, hogy ismerjék el hivatalosan a tudatosan szervezett népirtást, mert csak a tények beismerése lehet a kienkesztelődés első lépése a két nemzet között. A nehézség azonban nagy, mert 1915-ben nem fejeződött be a népirtás. Azért tekintik ezt kezdetnek, mert azzal kezdődött el 1915-ben, hogy Mardin városában összegyűjtötték a nem muzulmánokat, tehát nemcsak örményeket, hanem más keresztényeket is, és egyszerűen felszólították: vagy áttérnek az iszlámra, vagy kivégzik őket! Ott halt hősi halált, miután megkínózták, körmét húzták, *Malojan Boldog Ignác*, Törökország 1915-ig legnagyobb keresztény városának, Mardinnak az örmény katolikus érseke. *II. Szent János Pál* pápa avatta őt boldoggá, így már az örmény genocídiumnak vannak a katolikus egyház által boldoggá avatott vértanúi is, ugyanakkor elismeri őt az Apostoli Örmény Egyház is. A hétmillió örménynek négy pátriárkája van. A legfelsőbb katolikus-patriárka

a főváros, Jereván mellett a szent városban, Ecsmiadzinban székel, Világosító Szent Gergely mai utóda, aki megkeresztelte 301-ben az örmény királyt, III. Tiridátot és a népet. A másik nem legfelsőbb, csak katolikus-patriárka, Ciliciában székelne, de 1922-ben *Atatiürk Kemál* az utolsó örményt is kitiltotta Törökország belsejéből. A kis Örményország fővárosa Sebastia, ahol a világ leghíresebb és legismertebb örmény vértanúja, *Szent Balázs* püspök élt. Február 3-án adjuk a torokáldást, melyben a szent örmény vértanúk közbenjárását kérjük a betegségekre, a katolikus egyházban mindenütt, csak éppen azt felejtik el megemlíteni, hogy egy örmény szentről van szó. Sebastia (ma Sivas) városában ma törvényben van: örmény nem teheti be oda a lábát. A jelenlegi Örményország alig egynegyede a történelmi Örményországnak, a hétmilliónak a fele lakik Örményországban s a fele, három és félmillió pedig a határokon túl. Elsősorban kb. egymillió a volt Szovjetunió területén él, és a másik két és félmillió szórányban, Amerikában, Argentínában és így tovább.

Sz. Cs.: Erdélyben is élnek örmények, sajnos egyre kisebb számban. Mikortól számítjuk az örmények Erdélybe telepedését?

J. Gy.: Az erdélyi örménység 1672-77-ben jött át Moldvából, püspökük vezetésével, mert a türelmetlen moldvai fejedelem, *Duca Vodă* úgy tekintette, hogy ő a bizánci császárok utódja, s egyszerűen felszólította az örményeket, hogy legyenek ortodoxok. Ezt a püspök nem vállalta, s az örmények átjöttek a szomszéd Erdélybe, mert Erdély 1672-ben, éppúgy, mint Havaselve és Moldva, autonóm fejedelemség, de a töröknek adófizető állam volt. Az erdélyi fejedelemségben magyar vezetés volt és a székely-magyar-szász állott az országgyűlésben, a fejedelmek pedig, a Báthoryakat

kivéve, többségben reformátusok voltak. Apafi Mihály fejedelem befogadta az örményeket. Számukra ez csak azt jelentette, hogy a török adófizető moldvai fejedelemtől, aki üldözi a nem ortodoxokat, átjöttek a szintén törökadó-fizető *Apafi Mihály* fejedelem alá, aki vallási türelmet gyakorolt és persze kereskedelmi kiváltságokkal látta el őket. Így indult meg az erdélyi örmény letelepedés. Amikor 1688-ban a Habsburgok bevonultak Erdélybe, Nagyszebent tették meg a fejedelemség központjának. Ezután kezdődött a románok és az örmények uniója, tehát katolikus fennhatóság alatt, a Habsburgok alatt. A románok csak 1698-ban, de az erdélyi örmények már 1692-ben részben elfogadták az uniót. Minász püspök, aki átvezette népét, nagyon idős volt már, nem lehet bizonyítani, hogy katolizált vagy nem, de az utódja igen, aki Botoșaniban született és Rómában végzett, a Hitterjesztő Kongregáció Egyetemén, Axente vagy Oxendius a család neve.

Sz. Cs.: Az örmény moldvai tartózkodást egyes családnevek is megörökítik...

J. Gy.: Tudjuk azt, hogy a románok a számukra hosszú és érthetetlen örmény családi nevek helyett ragadványneveket kaptak, általában a foglalkozásról. Például Placsintár, az palacsintasütős volt, vagy például a káposztaárus, ez volt a püspök, Verzár, mostani rövidített örmény névvel, de *Värzărăscu* románul káposztaárust jelent. Mindegyik örmény család tudta az ősi örmény nevét is, de ezt használták a polgári életben. A román ragadványnevek jöttek Erdélybe és a magyar helyesírás szerint írták. De már a magyar anyakönyvvezető időnként lefordította nevüket, például a Lăcusta név gyakori az örményeknél.

Ott van például a ditrói Sáska család: örmény származásúak és Lăcusta volt

a román ragadványnevek. Vagy például a Magyarok Világszövetségének az elnöke, *Patrubány Miklós*. A Patrubani azt jelenti, hogy őse olyan üzletember volt, akinél mindent négy fillérért adtak. Vagy ott van például az egyik legnagyobb magyar festő, szülővárosom szülőte, *Hollósy Simon*. Az édesapja költözött be Máramarosszigetre mint kereskedő. Mint gazdag örmény a főtéren vett házat, az most Hollósy-szülőházként emlékműzeum a város főterén, román nevük Corbui volt, vagyis Holló. Amikor látta, hogy Máramarosszigeten magyar névvel jobban menne az üzlet, mint román-örmény ragadványnevével, Hollósyra magyarosította, így lett a nagybányai, majd a técsői festőiskola alapítója Hollósy Simon.

Sz. Cs.: Hogyan alakult az örmények helyzete a fejedelemség idején?

J. Gy.: Az örményeknek *Oxiende Verzerescu* elérte azt, hogy a Szentszék ki nevezte nem megyéspüspököknek, hanem apostoli vikáriusnak. Ez nagyon érdekes Erdély történetében. A tordai híres országgyűlés 1568-ból úgy ünneplik, mint a vallásszabadság első országgyűlési kimondását, ám ha megnézzük az iratokat, valójában más a helyzet. A három nemzet, a magyar-székely-szász, akik az országgyűléseknek jogilag tagjai voltak, a három bevett vallás mellett negyediknek elismerte az unitárius egyházat. De ugyanakkor olyan döntést hoztak, hogy ettől kezdve újabb vallást nem szabad alapítani, s egyik bevett vallásról a másikra nem szabad áttérni. Kérdem én azt, hogy ez akkor vallásszabadsági döntés? Ugyanakkor egy megyesi országgyűlés kimondta, hogy - jóllehet a római katolikus bevett vallás - a katolikusoknak, „az pápistáknak pispekük ne legyen”. A 150 éves erdélyi történelemben, bár szabad

vallásgyakorlat volt a katolikusok részére, püspök nem jöhetett az országba. Amikor *I. Lipót* császár bevonul Erdélybe, átveszi az Apafi Mihály-féle Constitutiones Approbatae-t, vagyis az alkotmányt, és a Diploma Leopoldinummal bevezeti az osztrák uralmat Erdélybe, s továbbra is érvényes, hogy katolikus püspök nem lehet. És éppen ezért a református urak nem tudtak mit kezdeni a katolizált örmény püspökkel. Katolikus püspök, de nem római katolikus. Semmiféle országgyűlés nem foglalkozott az örmények egyenjogúsításával, nem volt se nemzet, se vallás, de ez a katolikus püspök, Oxiende Verzerescu szabadon gyakorolhatta a püspöki dolgokat, úgyhogy a mikházi templomot ő szentelte fel, járt bérálni a római katolikus híveket, akiknek a püspökük nem jöhetett el.

Sz. Cs.: Időközben létrejött a Romániai Örmény Katolikus Ordináriátus, amelynek vezetésével kormányzói minőségben *Jakubinyi György* latin rítusú segédpüspököt bízta meg a Szentszék 1991-ben.

J. Gy.: Az új Örmény Ordináriátus, hat plébániával, 1936-ban jött létre, a konkordátum alapján. 1948-ban a Népköztársaság felszólította az egyházakat, hogy alkossák meg a szervezeti szabályzatukat, és feltételként azt, hogy külföldtől nem függhetnek, a legfőbb előljáró román polgár lehet és az országban székeljen. 1949 májusában 13 „kultuszt” hagyott jóvá a kommunista nagy nemzetgyűlés - így nevezi a törvény -, és érdekes, hogy a demokráciában ma is így nevezik az állami törvények, hogy cultele, a kultuszok, nem felekezet és nem egyház... Ebből tizenegy keresztény és két nem keresztény (a két nem keresztény kultusz a zsidó és a muzulmán). A tizenegy keresztényben három ortodox, mégpedig a román ortodox egyház, az örmény ortodox egyház és az

úgynevezett lipován, vagyis a bráilvai orszok Julián-naptárt követő egyháza van. Négy történelmi protestáns egyházat ismertek el, abból három magyart: a reformátust, a magyar evangélikust és az unitáriust. Negyedik a német nyelvű, nagyszebeni székhelyű erdélyi ágostai hitvallású szász evangélikus egyház. Emellett négy új protestáns felekezetet is elismernek, mind a négy román, de a baptistáknál van magyar kisebbség is, s az evangéliumi keresztényeknél német kisebbség. Ezenkívül a pünkösdisták és a hetednapos adventisták vagy szombatosok. Ez a négy. Közben készült a katolikus statútum is, *Márton püspök* úr a zsebében hordozta azt a szabályzattervezetet, amit a püspökök közösen megbeszéltek, és úgy volt, hogy ő viszi fel Bukarestbe. De a szentimrei kanyarban 1949 júniusában letartóztatták, zsebében ezzel a tervvel, úgyhogy nem lett belőle semmi. S különben sem hagyták volna jóvá, mert úgy kezdődött a szabályzat, ahogy a konkordátum, hogy Romániában a katolikus egyház három rítusban: a bizánci, a római-latin és az örmény rítusban létezik. A románok azonban azt mondták, hogy a görögkatolikusok önként visszaléptek az ortodox egyházba, ahonnan 250 éve a Habsburgok ravasz ígéretekkel és kényszerrel kiragadták, és csak most, a kommunista „szabadságban” tértek vissza. Ez márványlapon bevésve mai napig ott áll a koronázó templomon, 1948-ban tették ki és ,90 óta elfelejtették levenni, mert most is ezt állítják az ortodoxok.. Az örmények, látván, hogy az erdélyi görögkatolikus románokkal mi történt, nem merték beadni a kérést, hogy léteznek, ti. attól féltek, hogy a regáti apostoli gregorián, azaz nem katolikus örményekhez csapják őket úgy, mint ahogy az erdélyi görögkatolikusokat az ortodox

egyház bekebelezte. Ezért úgy szerepeltek, hogy a gyulafehérvári római katolikus egyházmegye négy örmény rítusú plébániája, ahogy 1930-ig, a konkordátumig is így volt. Az örmény rítus így nem szerepelt a ,48-as lajstromon, mert nem adták be attól való félelmükben, hogy hozzászapják a regáti örményekhez.

Sz. Cs.: Milyen változást hozott az örmény katolikusok szempontjából az 1989-es fordulat?

J. Gy.: Amikor eljött a változás ,89 decemberében, a *Ceaulescu*-házaspár kivégzése után *Ion Iliescu*, a Nemzeti Megmentési Front ideiglenes elnöke még aznap bejelentette, hogy a megtúrt és az üldözött római és görögkatolikus egyházat azonnal elismerjük kultuszként, de két külön kultuszként, nem úgy, ahogy a konkordátumban volt, hogy egy egyház három rítusban. Két külön kultusz. És így az örmény kiesett.

A következő lépés az volt, hogy ,91-ben *Bálint érsek* urat elkísértem a Keleti Kongregációhoz Rómába, ahol kérte, hogy töltsék be az örmény kormányzóságot, mégpedig püspökkel, hogy legyen tekintélye az állam előtt. *Claudio Gugerotti* akkori altitkár és örmény referens azt mondta, hogy jó, ez nagyon egyszerű, máris megcsináljuk az iratot, és *Bálint érsek* urat kinevezik a Romániai Katolikus Örmények Ordináriátusa apostoli kormányzójának. Azt mondta *Bálint érsek*, „engem nem, hanem a segédpüspököt”. Utána mondta nekem nevetve *Bálint érsek* úr: „Tudod, a szabályzatunk szerint segédpüspöknek nincs szavazati joga - így van ez a mai napig - a Romániai Katolikus Püspökkari Konferencián, de mint kormányzó lesz szavazatod, és akkor egy magyar szavazattal több lesz.” És így is lett. Kineveztek kormányzónak, megjelent

a pápai újságban, mégpedig a félhivatalosban, a napilapban, de kinevezési iratot nem kaptam. Eltelt fél év, s akkor megkérdeztem *Gugerottit*, hogy mi ennek az oka. A nuncius azt mondta, hogy hát valami zavar van, mert „te mint örmény kormányzó, latin segédpüspök vagy. Márpedig az örmény a keleti kongregációhoz tartozik, akárcsak a görögkatolikus püspökségek. Ők pedig szóvá tették, hogy egy román püspököt kellett volna kinevezni, mert keleti rítus.” Persze emögött az állt volna, hogy nyolc örmény templomot kapnak, mert akkor a püspök-kormányzó rendelkezik.

1991 decemberében kint voltam szinóduson Rómában, azt mondtam az örmény referensnek, hogy ha nem adnak a kezembe kinevezést, nem tudom elismertetni, de akkor engem ne vádoljanak, hogy Romániában az örmény katolikus egyház nincs elismerve. Félórán belül azonnal kiadta a kinevezésemet. Hazajöttem és egyenesen mentem *Vladutescu* vallásügyi államtitkárhoz. Ő filozófus volt, átmenetileg vezette a kultuszt, nem is mondott le a katedráról, hogy el ne veszítse, tudta, hogy a másik bizonytalan. Félórát filozofált velem, az ügyet azzal intézte el, hogy „nagyszerű szakembereim vannak, máris meg fogják csinálni. Menjen szépen haza és majd értesítik.” Hát a nagyszerű szakemberek azok voltak, akik negyven éven át jártak le Fehérvárra minket gyomrozni, a „departament” szakértői, akik most demokraták lettek... 1992 áprilisában, tehát öt hónap múlva az egyik volt elvtárs felhívott és azt mondta, hogy ha azt akarom, hogy elismerést kapjon a Romániai Örmény Katolikus Ordináriátus, csak külön kultuszként lehet. Mert van a római katolikus és van a görögkatolikus kultusz, tehát nem talál az örménnyel.

De ehhez az szükséges, hogy mint minden másnál, a létszám a népszámlálás 0,1 százaléka kell legyen, ami akkor 21 000 főt jelentett, s nekem pedig 676 hívem volt. Emellett a kormányzósági iroda felállítására, vikárius, levéltáros, pénzügyi ellenőr, gépírókisasszony, sofőr stb. Elmentem a nunciushoz, hogy most mit csináljak? Ez nincs és ezek a feltételek. Azt mondta a nuncius: egy lépést sem tovább, ilyen és hasonló, kicsi keleti egyházmegyék, azt mondta tréfásan, hogy ez „színházegyházmegye”, ezeket rövid időn belül a Szentszék meg fogja szüntetni és más rendszert vezet be, úgyhogy egy lépést se tegyék tovább az elismerésért. Engedelmeskedtem. Amikor megint Rómában jártam, elmentem a referensemhez, aki ugyanezt mondta: „Rövid időn belül hívatni fogjuk önt is és a hasonló kis keleti joghatósággal rendelkező püspököket és ezeket megszüntetjük, tehát visszaállítjuk hivatalosan a konkordátum előtti négy örmény rítusú plébániát a Gyulafehérvári Római Katolikus Érsekség keretében. *Gugerotti* kijelentése 23 éve hangzott el, s azóta nem hívtak és nem szüntették meg.

Sz. Cs.: A római találkozón részt vettek az egész örménység vallási képviselői? Köztudomású, hogy az örmények egyházi szempontból is több részre tagolódnak.

J. Gy.: Az Örmény Katolikus Egyház, amelynek a legnagyobb része a száműzetésben, Bejrútban élő örmény katolikus pátriárkához tartozik, minden örmény katolikus püspökséget meghívott, hogy vegyen részt ezen az emlékmisén, amely olyan szempontból is különleges volt, hogy nemcsak a genocídiumra emlékeztek, hanem a pápa egyházdoktort is avatott *Nareki Szent Gergely* személyében. *Szurp Krikor Narekaci*, az első örmény

szentatya, szerzetes, aki egész életét kolostorban töltötte, 1005-ben halt meg. Az egyetemes örmény egyháznak is szentje, a leghíresebb középkori örmény misztikus költő, legismertebb műve a *Síralmak Kolostora Narekben*,

Törökországban, a Van-tó partján létezett, de 1915-ben a sírját is elpusztították, semmi nem maradt fenn. Ő a 36. az egyházdoktorok sorában, az első örmény. Az örmény katolikus egyházat a Bejrútban székelő ciliciai örmény katolikus pátriárka, *Nerszesz XIX. Péter Tarmouni* képviselte. (Egyházmegyés papok keresztnevükön, szerzetespapok rendi nevükön lesznek pátriárkák, de második névként Róma iránti tiszteletből felveszik a Péter nevet is, és azt számozzák.) A kettős ünnepre a nem katolikus örmény egyházat is meghívták. A hétmilliós Örmény Apostoli Gregorián Egyház részéről jelen volt a legfelsőbb *II. Karekin* katolikus pátriárka, az „örmények pápája”, valamint *I. Arám* ciliciai örmény katolikus is, akik a szertartás végén felszóltak, beszédük azonban erősen politikai színezetű volt. Ők *Szent Bertalan* apostol örményországi térítő munkájáig vezetik vissza gyökereiket (innen az apostoli jelző), de az alapítójuk valójában *Világosító Szent Gergely*, az örmény nép megtérítője (innen a gregorián megnevezés), a legfelsőbb katolikus pátriárka az ő utódja. Az Örmény Köztársaság elnöke, *Szerzs Szargszjan* is részt vett a szertartáson, a diplomáciai testület, a szentszéki nagykövetek mellett. Az erdélyi örmény katolikusok képviseletében *Szakács Endre* vikáriussal vettünk részt az ünnepen, koncelebráltunk *Ferenc pápával* és az örmény katolikus egyház képviselőivel.

(*Keresztény szó*, 2015 július)

Magyarörmény kultúra könyvekbe zártan

címmel nyitotta meg *dr. Issekutz Sarolta*, a Budapest Főváros II. kerületi Örmény Önkormányzat elnöke szeptember 14-én a kiállítás műsorát a Marczibányi Téri Művelődési Központ M Galériáján. A Lusnakar tradicionális örmény népzenei együttes sajnos *Puskás Eszter* énekművész nélkül – betegsége miatt - kellett vállalja a már begyakorolt műsorát, de férfiasan helyt álltak. Nagyon jó hangulatot adtak az estnek, látszott rajtuk, hogy mennyire rajonganak az örmény népzeneért. Nagy tapssal köszönte meg a közönség szép előadásukat.

Sokan voltak kíváncsiak az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület gazdag kiállítására, amely a könyveken keresztül mutatta be a bennük rejlő örmény kultúrát, ismertette a könyvek tartalmát is, képekkel illusztrálva. Történelmi, genealógiai, művészeti, gasztronómiai, néprajzi művek, konferenciakötetek, DVD-k..., a 25 év termése került bemutatásra a tablókön. Az Erdélyi Örmény Múzeum sorozat és mások által megjelentetett örmény tárgyú könyvek, soknak digitális változata is, nagy számban kerültek a tárlókba, örmény népművészeti babák, egyéb örmény dísz tárgyak, örmény hírességek bronz plakettjei, hímezések, csipke... társaságában.

Az elnök példaképét, Szongoth Kristófot, a szamosújvári polihisztor tanárt idézte meg, aki fáradhatatlanul kutatta fel és

Lusnakar együttes

dr. Issekutz Sarolta örmény népviseletben

mentette meg számunkra a dicső múlt, őseink értékeit könyveiben, az Armenia magyar-örmény havilap és évkönyvek hasábjain. Az 1907-ben bekövetkezett halálával megszakadt az az értékmentő munka, amit végzett. A közel 100 éves úrt kellett kutatni a lehetőségekhez képest, összegyűjteni pl. a művészeti és irodalmi lexikonszerű kiadványokban. De nagyon sok terület még feltáratlan, amely munkához várjuk a fiatalok közreműködését, ugyanis még mindig nem tudtuk kellően felébreszteni őket, hogy milyen fontos az egyén életében a gyökerei megismerése és megőrzése, identitásának megvállalása, megélése. „Szükség van az értékmentésre, hogy fenn tudjon maradni az erdélyi örménység identitása, kultúrája, örmény katolikus hitélete, közösségei. Különösen ebben a mai, igen zavaros világban,

amelyben hazánknak is szüksége van ránk, a polgári- és keresztény értékrendet valló magyarörményekre, kitartásunkra. A jövő generációi érdekében mindannyiunk kötelessége a gyökerekbe kapaszkodni és lehetőségeink szerint kivédeni a viharok okozta károkat.”

Alexia Károly irodalomtörténész

Alexa Károly irodalomtörténész a mai életből vett példákkal erősítette meg a kiállítás célját és reményeink szerinti hatását, majd megnyitotta a kiállítást.

Az estre finom örmény falatok tették rá a koronát és jó kis beszélgetések a szép kiállítótérben. *M*

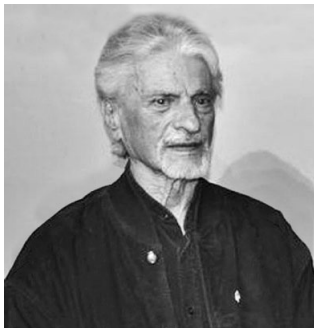

örmény finomságok

85 éves Szervátiusz Tibor, a II. kerület díszpolgára

1930-ban Kolozsvárott látta meg a napvilágot a kortárs művészet kiemelkedő alakja, *Szervátiusz Tibor* szobrászművész. Erdély szülöttjeként nemcsak a kisebbségben élő székelek, csángómagyarok, hanem az egész magyar nemzet szolgálatát is vállalta. Műveinek mondanivalója, formavilága egyetemes érvényességű.

Legjelentősebb köztéri emlékművei Erdélyben és Magyarországon találhatóak: a farkaslaki Tamási-emlékmű - egyetlen, édesapjával közös műve -, a kőbányai Magyar Oltár, a győri Boldogasszonykor a nagymarosi Pietá. Szobrait erdélyi és magyarországi múzeumok, illetve magángyűjtemények is őrzik.

Már kisgyermekkorában eljegyezte magát a szobrászattal, nem utolsósorban édesapja, *Szervátiusz Jenő* munkásságának köszönhetően. Művei kivétel nélkül az elnyomatás keserűségét, ám ugyanakkor a magyarság élni akarását és reményeit jelenítik meg. A Ceausescu-rezsim valósággal üldözte, ez elől menekülve 1977-ben elhagyta szeretett szülőföldjét.

Szervátiusz Tibor július 26-án tölti be életének 85. esztendejét, s bár gazdag életművet tudhat magáénak, tucatszám őriz még megvalósulásra váró terveket.

Bár az anyaországban elismert, szeretett alkotóként élhet, szülőföldje iránti vágyakozása soha nem csillapult. Ezért is alapította 2003-ban feleségével a Szervátiusz Jenő-díjat, amelyet olyan művészeknek, művészettörténészeknek és újságíróknak ítélnek oda, akik a nemzeti kultúra gyökereit felmutatva alkotnak, illetve kiemelkedő munkát végeznek a magyar nemzeti identitástudat erősítéséért. Feleségével a II. kerületben, gyönyörű erdős környezetben, az Árpád-kilátó közelében él. 2010-ben a II. kerület díszpolgára lett.

- Amikor Magyarországra jöttem, a hittem, a szülőhazám emléke, a magyarságtudatom és a nemzetem iránt érzett szeretet adott erőt az újrakezdéshez - nyilatkozta az idős mester lapunknak. - Tudtam, hogy küldetést bízott rám a Teremtő, amit nem utasíthatok el, és ott éreztem magamban az alkotás belülről fakadó kényszerét is. Megtettem, amit megtehettem. Időnként erőn fölüli is küzdöttem, és nemcsak a megélhetésemért, hanem azért is, hogy alkotó maradhassak, hogy fába faraghassam, kőbe véshessem, fémbe formálhassam a magyarság, a székelység, a csángó magyarság szeretetét, a mi fajtánk fájdalmát, örömét, erejét és reményeit.

(Budai Polgár 2015/13-július 10.)

Emlékekből él az ember, s a múltból él az emlékezet. Kinek nincsen múltja, nem lehet jelene, s jövője sem.

Eötvös József

Ünnepelt az örmény közösség Gyergyószentmiklóson

Kisboldogasszony napja mellett, hogy a gyergyószentmiklósi örmény katolikus templom búcsúja, öt éve örmény művészeti fesztivált is jelent. A hétvégén az örmények megmutatták, van bennük életerő, nemcsak múltja, jelene, de jövője is van a közösségnek.

Az Örmény Művészeti Fesztivál évek óta eseményekben gazdag programot jelent Gyergyószentmiklóson szeptember elején. Ez idén tovább gazdagodott. Művészeti kiállítások, könyvbemutató, különböző műfajú koncertek és persze az igazi örmény „íz” adó gasztronómiai jelleg is megmaradt. Szintén jelentős hagyományt tud már magának a konferencia, rangos előadókkal és valóban tartalmas, érdekesítő előadásokkal.

A szombat délelőtt lezajlott konferencia „múlt, jelen, jövő” mottóval zajlott. És itt egy valóban megfontolandó javaslat hangzott el, aminek megvalósítása lényeges lehet a gyergyói örménység jövője szempontjából.

Garda Dezső kifejtette, az örmények mindig tisztelték, becsülték nagyjaikat,

azokat, akik ezt kiérdemelték. Az ő emléküket és a különösen gazdag örmény múltat mutathatná be egy örmény múzeum Gyergyószentmiklóson – vetette fel Garda. A múzeum helyszínéül a városközpontban

található, jelen állapotában is impozáns Vákár-féle házat javasolja a történész.

Amint felvázolta, a gyergyói önkormányzat és más szervezetek közös akarata és munkája kellene ehhez. Az örmény múzeum céljára négy termet kellene bérelni az épületben. Garda a bemutatásra kerülő dokumentumok, kiállítási anyag beszerzését, biztosítását is felvállalta. Kijelentette, a múzeum a gyergyószentmiklósi örménység súlyát emelné ki Erdélyben és az örmény diaszpórában egyaránt.

A konferencián emellett az összes elhangzott előadás nagyobb figyelmet érdemelt volna.

Például *Bálint Tibor* író életébe nyerhetünk bepillantást az özvegye által elmesélt történetek, anekdoták által, „szétnézhetünk” Jerevánban *Krajcsir Piroška* segítségével, aki tíz évet élt az Ararát lábánál.

A konferencián felszólalt *Anahit Simonyan*, aki Örményországból érkezett Gyergyószentmiklóstra, de még inkább megérintette a hallgatóságot a templomban elhangzott szavaival. Anahit Simonyan, aki Jerevánban A Nemzetközi Kulturális Kapcsolatok Nagyasszonya címet érdemelte ki, azért tanult meg magyarul, hogy az erdélyi örménység történetét megismerhesse, dokumentálhassa az anyaország számára. Magyarul mondta el, hogy egyetemistaként kutatta az örmény múltat, tanulmányt írt az erdélyi örménységről, de most először járhatott az általa eddig csak dokumentumokból ismert

Gyergyószentmiklóson. Meglátása szerint több ez a város, mint amit talán eddig gondoltunk róla: „Minden műemlék, minden kő, ami megtartja az örmény történelmet, az nemcsak az erdélyieknek, hanem Örményországnak és a teljes örmény kultúrának fontos, jelentős része”.

A templomban Kulcsár László, a Gyergyói Örmény Kulturális Egyesület elnöke köszöntötte ünnepélyesen Gál Hunor lelkészt, aki augusztustól lett az örmény közösség új papja. Tőle sokat várnak. Már az önmagában nagy jelentőségű, hogy hosszú idő után olyan papja van a közösségnek, aki örmény rítusú szertartás vezetésére is jogosult. Amint azt Fórika Sebestyén a konferencián elmondta róla, Gál Hunor sokat kutatta a nép múltját, és nagyon fontosnak tartja az örmény öntudatot, aminek erősítéséért szeretne tenni. A papok mindig is nagyban meghatározták a közösség életét, amikor valóban igazi vezető volt a pap, akkor a közösség is élt,

amikor kevésbé, akkor a közösségi élet is visszaesett. Most felemelkedést remélnék.

Az örmény fesztivál hagyományos és újdonságnak számító eseményei során a támogatóknak köszönhetően főként az ifjúság bevonása erősödött meg, a nekik szóló programok bővültek. Nemzetközi ifjúsági tábor keretében

animátorképzésben részesültek az örmény származású gyergyói és vendég fiatalok, de például ikonfestést is tanulhattak.

A Médiakaland programban Berszán Árus György irányításával fényképezésben és ehhez kapcsolódó tevékenységekben kaphattak útmutatót és egyben nekik

a körmenetet a Vörösköponyegesek vezetik

jutott a feladat, hogy megörökítsék a fesztivál fontosabb pillanatait. Ugyancsak a fiatalok számára nyílt lehetőség ismerkedni az örmény gasztronómiával, és Jánosy Alíz, illetve Bíró Boér Attila vezetésével a vasárnapi Hurutfesztiválon dalauzi és örmény ragu főzését is megtanulhatták. Mindennek a látogatók is őszintén örültek, hiszen meg is kóstolhatták ezeket.

Hamlet Gasparian nagykövet, valamint Magyarország Csíkszeredai Főkonzulátusának küldöttje Szarka Gábor is leszögezte, fontosnak tartják a továbbiakban is az Örmény Művészeti Fesztivál támogatását. Újabb intézmények is bekapcsolódnak mostantól a gyergyói örményekkel való együttműködésbe.

Vasárnap a Gyergyószentmiklósi Örmény Katolikus Egyesület, Gyergyószentmiklós Önkormányzata, illetve Budapest XV. kerületi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat és a XV. kerületi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat együttműködési megállapodás szándék-

nyilatkozatát írtak alá. Cél kölcsönös megismerés, közreműködés a közművelődés területén, elsősorban az ifjúságra koncentrálnának közös rendezvényekkel. Az örmény hétvége csúcspontja természetesen a templom búcsúünnep volt, Szakács

Endre örmény katolikus általános helynök mutatott be szentmisét, az ünnepi szónok pedig Jakubinyi György örmény katolikus apostoli kormányzó volt.

Gergely Imre

Forrás: Székelyhon.ro 2015.09.07.

Az Országos Örmény Önkormányzat ÁSZ ellenőrzése

Az ÁSZ megállapította, hogy a nemzetiségi önkormányzat pénzügyi gazdálkodása részben, vagyongazdálkodása pedig nem felelt meg a jogszabályi előírásoknak. A belső kontrollrendszer kialakítása és működtetése összességében nem volt szabályszerű.

Az ellenőrzött időszakban az Országos Örmény Önkormányzatnál (önkormányzat) a kontrollkörnyezet kialakítása, valamint a kontrolltevékenységek, az információs és kommunikációs rendszer, valamint a monitoring rendszer kialakítása és működtetése nem felelt meg a jogszabályi előírásoknak. Az önkormányzat a jogszabályi előírások ellenére nem alakított ki és működtetett kockázatkezelési rendszert, a belső ellenőrzés kialakítása és működtetése pedig nem volt megfelelő.

Az önkormányzatnál a 2010-2014. évi költségvetési határozat-tervezetek nem a jogszabályban meghatározott szerkezetben és tartalommal készültek. Az éves zárszámadások előterjesztések a Közgyűlés részére tájékoztatásul nem mutatták be a pénzeszköz-változásokat és vagyongazdálkodást, 2010-2011-ben nem mellékeltek az összevont könyvviteli mérleget sem. Az önkormányzat több ellenőrzött évben is megsértette az elemi költségvetés és a költségvetési beszámoló megküldésére, az időközi költségvetési jelentéshez és mérlegjelentéshez kapcsolódó adatszolgáltatási kötelezettségére vonatkozó előírásokat. Az önkormányzat az államháztartás rendszeréből jogszabály, illetve megállapodás alapján kapott támogatások felhasználása és elszámolása során részben tartotta be a jogszabályi és a szerződéses előírásokat, azokról nyilvántartást nem vezettek.

Az önkormányzatnál nem határozták meg a vagyongazdálkodás szabályait. A 2010-2013. évi beszámolók mérleg sorait leltárral nem támasztották alá, a könyvviteli mérleg adatok valódisága nem volt igazolható. Az önkormányzat a jogszabályokban és az SZMSZ-ben meghatározott vélemény-nyilvánítási, egyetértési, közreműködési feladatainak eleget tett.

Az önkormányzatnak a 2008. évi ÁSZ-ellenőrzés során tett javaslatok összességében nem hasznosultak. Az ÁSZ most a nemzetiségi önkormányzat elnökének és a hivatalt vezetőnek fogalmazott meg javaslatokat, amelyekre 30 napon belül intézkedési tervet kell készíteniük.

www.jogiforum.hu 2015. 09.17, www.asz.hu/Jelentesek

Néhány megjegyzés az Országos Örmény Önkormányzat ÁSZ vizsgálati eredményével kapcsolatban.

Előre szeretnénk bocsátani, hogy ehhez az időszakhoz az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület képviselőinek semmi köze. Semmilyen befolyással nem bírtunk az *Avanesian-Serkisián-*

Akopján hármás „produkciójára”, mivel kisebbségben voltunk, a döntésekbe nem vonták be frakciónk képviselőit, javaslatainkat leszavazták, legtöbbször még a tájékoztatást is megtagadták. Ennek következtében semmilyen tudomásunk nincs az eltelt évek gazdálkodásáról – sajnos az ÁSZ Jelentésből sem ismerjük meg azt -, a költségvetési juttatásból csekély összeget kaptak az EÖ-GYKE képviselőiből alakult önkormányzatok, civil szervezetek, holott a hazai örménység túlnyomó többségét képviselik. Sajnálatos módon az új ciklusban is hasonló a gyakorlat, amely miatt már több panasszal éltünk a Budapest Főváros Kormányhivatalához és az ÁSZ-hoz is.

A jelentésben 272 alkalommal szerepel a „nem” szócska. Pl. **nem készítette el, nem tette közzé, nem alakította ki, nem az SZMSZ-nek megfelelően működött, nem tett eleget, nem gondoskodott**, stb. E sok **nem** mellett, talán az egyetlen „igen” szó az volt, hogy sikerült elkölteni az x milliót.

A jelentéssel kapcsolatban néhány kérdés merült fel:

1. Ha ennyire nem az előírásoknak megfelelően működtek, akkor egyáltalán hogyan kaptak támogatást. Más, pl. kerületi nemzeti önkormányzat egyetlen fillért sem kap, ha nem számolt el az előzőekkel, vagy nem adta le a beszámolókat.
2. Hogyan működött az ellenőrző szerv, a kormányhivatal? Megjegyezzük, az EÖGYKE frakció akkori vezetője, *Szongoth Gábor*, rendszeresen jelezte a hiányosságokat a felügyeleti szerv és az ÁSZ felé.
3. Talán rossz a törvény? Túl szigorú a szabályozás és nem lehet teljesíteni? Valóban az országos nemzeti önkormányzatoknak igen komoly adminisztrációs, jogi, gazdasági és szervezési feltételeknek kell megfelelni, de ehhez a költségvetés támogatást ad, lehetővé téve a kellő szakértelemmel rendelkező iroda működtetését.

A legmegdöbbentőbb az az ÁSZ megállapítás, hogy „az előző ÁSZ vizsgálat ajánlásai nem realizálódtak”. Minden felelősség és következmény nélkül zárul ez a vizsgálat is? Tegyük róla, hogy ez ne történhessen meg!
dr. Issekutz Sarolta, OÖÖ EÖGYKE frakció vezetője

Hegedüs Annamária

Könyvtárlátogatás

A XII. Kerületi Örmény Nemzeti Önkormányzat szervezésében egy kis csoport ellátogathatott a Magyar Tudományos Akadémia keleti gyűjteményébe. A gyűjtemény vezetője, *Kelecsényi Ágnes* kedvesen fogadta a megjelenteket, s először a könyvtár történetét ismertette röviden. Az akadémiai könyvtárat 1826-ban alapították, ám ebbe az épületbe csak 1865-ben költözhetek. A keleti gyűjteményt 1905-ben létesítették több ok miatt: egyrészt a magyarságnak igen erős a keleti

származástudata, másrészt *Kőrösi Csoma Sándor* kutatásai hatottak ösztönzőleg. Az ő nevéhez fűződik a tibetisztika tudományág létrejötte is.

Az orientalisztika központi helyének számító gyűjteménynek 16 ezer keleti kézírata van, ebből a legtöbb török nyelvemlékű. Az örmény könyvekből kicsit szegényes a gyűjtemény, a meglévő műveket azonban *Schütz Ödön* gyakran olvasta. A gyűjteményvezető, *Kelecsényi Ágnes* ismertette *Schütz Ödön* életútját is:

1916-ban született, a faszori gimnázium elvégzése után az Eötvös Kollégiumon magyar-német szakon tanult, de csakhamar a keleti tudományok érdekelték. Felhívták ugyanis a figyelmét a régi örmény források fontosságára.

Kelecsényi Ágnes a kikészített könyvanyag bemutatása előtt elmondta, hogy az örmények a török hódoltság idején ugyan nyelvet váltottak, ám írásukat, kultúrájukat megtartották. Közel húsz könyv várt megtekintésre (természetesen belelapozásra nem), a két legbecsesebbet párnára helyezték. 1687-ben adták ki a kevés képet tartalmazó, ám kézírással készült missálét, melyet már nem az eredeti kötés borít. Jelenleg bordó bársony van rajta, szép ötvösmunkával díszítve (feszület, körben keret).

Szintén a XVII. században, kézírással készült a breviárium, amely Szamosújvárról került először az Országos Széchényi Könyvtárba. Kötése eredeti, bőr.

A XVI-XVIII. századra tehető a török nyelvű, ám örmény kézírású, betegségek elleni imádságokat tartalmazó könyvecske. Érdekesség volt számunkra a Szent Lázár-szigeti kolostorban készült első örmény tudományos folyóirat, a *Bazmavep* (1843),

melynek 1971-es kiadása található a gyűjteményben. Felkeltette a figyelmet Korenei Mózes, a könyvben Moise De Khoréne: *Histoire d'armenie* (Az örmények történelme) című, szintén a kolostorban, 1841-ben megjelentetett mű. E kiadó további művei: *Ode Armena* (1897), örmény történelem olaszul (1850), ez utóbbi a kiskunhalasi református gimnáziumból került az akadémia keleti gyűjteményébe.

Ógyallai Besse János kaukázusi útleírását (1829) nézve eszünkbe jutott *dr. Kelemenné Csíkszentgyörgyi-Ficzus Margit* e témájú felolvasása. Besse János útleírását francia nyelvű kiadásban (1858) is láthattuk.

S hogy az újabb kiadások se hiányozzanak: a XIV. századi arab írású szöveget több nyelvre is lefordították. Az örmény részt *Schütz Ödön* készítette, a mű a XX. században jelent meg. *Hájk és Bél harca* – A régi örmény irodalom kincsestára I. című könyv (1995) pedig az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület által került olvasóink kezébe.

A XII. Kerületi Örmény Nemzeti Önkormányzat következő programja az október 3-i bécsi kirándulás lesz, mely során a 30 résztvevő megtekinti a mechtarista kolostort, annak könyvtárát és múzeumát.

az arab stílusú olvasó terem és magyarörmény látogatói

Olvasói levél

Kövér László az Országgyűlés elnöke

Kedves Sarolta!

Igazán meglepődtem, amikor az örmény újság utolsó kiadásában a saját nevemmel találkoztam az olvasói levél hasábján...köszönöm szépen!

Most arról szeretnék beszámolni, hogy nagy megtiszteltetés ért engem, amikor meghívtak, hogy május 27-én vegyek részt egy látogatáson El Palomar-ban, az itteni Katona Iskolában, együtt Dr. Kövér Lászlóval és Bekk Mária feleségével, akik néhány napos hivatalos vizitre jöttek Buenos Airesbe. Az eseménynek több mozzanata is felejthetetlené tette számomra ezt a napot: a Magyar Országgyűlés elnökének díszes fogadtatása, a zenés parádé, kadettek díszegyenruhás felvonulása, a két nemzeti himnusz a katonai zenekar előadásában, *Podio Juan Alberto* tábornok, az iskola mostani igazgatójának beszéde és nem utolsósorban, mindannyiunk őszinte meglepetésére egy repülő- és helikopter-légibemutató.

Viszont számomra mégis a legmeghatóbb az volt, hogy milyen mély tisztelettel

beszéltek úgy a tábornok, mint a jelenlevő argentin ezredek *Czetz János* tábornokról, az iskola alapító igazgatójáról. Teljes tudatában örmény-magyar származásával, eredetével, az 1848-as szabadságharcban elért sikereivel és Argentínában véghezvitt

híres „nagybácsim” társaságában

sokrétű munkálkodásával, büszkén mondták el, hogy a mai napig is a tisztek kiképzésének alapját Czetz-nek a (saját kezűleg, spanyol nyelven) írásban lefektetett rendeletei, ajánlatai, szabályai képzik. Az eredeti könyv - Orden del Colegio - megtekinthető az iskola múzeumában, ahol több emléktárgy is ki van állítva abból az időből. Szintén látható *Czetz János* egyenruhájának és kardjának replikája, melyet a magyar állam az iskola 100 éves fennállásának jubileumára adományozott. Ez alkalommal Dr. Kövér László ajándékként átadott egy címeres magyar zászlót, amely előtte a magyar parlamentben lobogott és úgyszintén

Czetz zászlóalja lobogójának egy hasonmását. A kedves, modern (jurtaformájú) kápolnában vannak elhelyezve örök nyugalomra Czetz János porai. Ezt a sírhelyet koszorúzták meg egy megható aktus keretében a tábornok és az elnök úr.

Engem személyesen, nem csak mint örmény-magyar, hanem mint vérbeli rokon (*Czetz* húga *Anna* édesapám üknagyanyja volt), végtelen büszkeséggel töltött el az ezen a napon tapasztalt tiszteletadás és a történelmi tények megmásíthatatlan konzerválása. Nagy örömmre sikerült eljuttatnom Dr. Kövérnek, a magyar parlament elnökének édesapám írását, amelyet „A Retezár Család Krónikája” c. könyvében Czetz Jánosról írt. Édesanyám fordításában pedig az argentin tábornoknak és ezredeeknek a spanyol verziót tudtam átadni.

a Buenos Aires-i El Palomar Katona Iskola

Kedves Sarolta, remélem, valamennyire érzékeltetni tudtam ennek a napnak a magyar-erdélyi-örmény-családi fontosságát és velem együtt tud örülni.

Szívvelyes üdvözlettel

Retezár Mónica

Podio Juan Alberto, Dr. Kövér László, felesége, Barcsi Gyula magyar nagykövet

Közlemény

Velünk élő kultúrák: Örmények

Országos kulturális vetélkedő világi- és egyházi középiskolák tanulói részére Az **Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület** elindította az országos középiskolai versenyt világi- és egyházi középiskolák tanulói számára. A verseny megrendezését a kultúráért felelős miniszter, mint Támogató megbízásából a *Nemzeti Kulturális Alap Igazgatóságával* kötött szerződés tette lehetővé.

A verseny fővédnökei: **Semjén Zsolt** miniszterelnök-helyettes és **Dr. Erdő Péter** bíboros, prímás, érsek.

A versennyel a Kárpát-medencei magyarörménység a 2015-ös esztendőben két kiemelkedően jelentős esemény kerek évfordulóját egy éven keresztül folyamatosan tartó rendezvénysorozattal kívánja megünnepelni. Egyfelől az erdélyi örmények örmény katolikus hitre történő áttérését szervező és végrehajtó Verzár Oxendiusz (Oxendio Virziresco 1654-1715) erdélyi örmény katolikus püspök halálának 300. évfordulója, másfelől az Örmény Genocídium 100. évfordulója alkalmából.

A versenyző iskolák számára a felkészítő anyagokat megküldtük (könyvek és DVD kiadványok), amely anyagok a verseny befejeztével Adománylevéllel a versenybe bejelentkező Tanintézmények könyvtára tulajdonába kerül adományként. A további felkészítő tanulmányok a www.magyarormeny.hu honlapon a Velünk élő kultúrák: Örmények/tanulmányoknál található meg.

A verseny elődöntője 2015. novemberében, míg a döntő 2016. márciusában kerül megrendezésre Budapesten.

A verseny témái:

1. Örményország földrajza és történelme, a független Örményország.
2. Az örmény írásbeliség, az örmény nyelv.
3. Az Örmény Genocídium.
4. A magyarörmények történelme a honfoglalástól az „ezeregytornyú” Ani székesfővároson keresztül az erdélyi városokig és Budapestig.
5. Az örmény vallás: Örmény katolikus, örmény apostoli (gregorián, ortodox), az örmény szakrális kultúrtörténet (Ecsmiadzin-Lemberg-Szamosújvár-Erzsébetváros-Gyergyószentmiklós-Csíkszépvíz-Budapest-Bécs-Velence), az örmény kódexművészet.
6. Magyarörmények az 1848-49-es szabadságharcban.
7. A magyarhoni örmény családok genealógiája, vezeték és keresztnév etimológiája.
8. Magyarörmény írók, költők, irodalomtörténészek.
9. Magyarörmény képző- és iparművészek.
10. Magyarörmény zeneművészek, színművészek, egyéb művészek.
11. Magyarörmény gasztronómia.
12. Híres magyarörmények a történelemben, a társadalmi- és politikai életben, a magyar államvezetésben, közigazgatásban, hitéletben, gazdasági-, tudományos életben, sportban.

13. Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület tevékenysége, örmény nemzetiségi önkormányzatiság, magyarörmény közösségi élet Magyarországon és Erdélyben.

Az országos középiskolai verseny további támogatói: *Fővárosi Örmény Önkormányzat, Budapest Főváros II. kerületi Örmény Önkormányzat, Ferencvárosi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat.*

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Erdélyi Örmény Gyökerek
Kulturális Egyesület

Képek a Fővárosi Örmény Önkormányzat által Kamarakerdőn augusztus 7. és 8. napján rendezett Örmény hagyományörző táborról

Nemezelés kalákában

A szép örmény zene tánca pendítette Ingridet és Saroltát

Kézműves foglalkozás felnőtteknek és gyermekeknek

„Élő emlékezet”

– Örmény származású családok Marosvásárhelyen – 1. rész

A családfakutatás minden ősi kultúra fontos tudományága volt: királyok, fáraók, császárok, papok igazolták származásukat, és fontos volt az örökösödés és örökség megállapításának céljából is. Az erdélyi örményekre jellemző, hogy képesek családjuk származását a kezdeti, betelepedésig visszamenő időnkig visszavezetni. A családok nyilvántartása elsősorban az örmény katolikus plébániák feladata volt, és ma is az. Emellett a családok is megőrizték családtagjaik keresztelési, házassági, halotti anyakönyveit, és ápolták a rokoni, baráti kapcsolatokat.

Így volt ez Marosvásárhelyen is. A marosvásárhelyi örménységnek nem volt temploma, de élő kapocsként kötötte össze őket a rokoni szál. Nem egy időben, és nem tömegesen érkeztek a városba, de bizonyítottan tartották a kapcsolatot egymással, és kötődtek korábbi lakhelyeiken élő családtagjaikhoz is. Az örménység egy szorosan összefonódott organikus egységben élt és él ma is Erdélyben, és nem túlzás kijelenteni, hogy majdnem minden erdélyi örmény származású a másikkal rokona.

A MÖMKE egyik feladata az ősi családok felkutatása, a genealógiai kutatások támogatása. Ennek a célkitűzésnek tett eleget Szász Ávéd Rózsa, aki egy évig tartó kitarató kutatómunkájával elkészítette a marosvásárhelyi örmény származású családok egy részének genealógiáját, az utolsó élő leszármazottig, ennek közlése alapján. A kutatás azonban túlmutat a családfakutatáson, és „felrúgva” a hagyományos módszertant, kultúrtörténeti jelleget is ölt. Érdekes részleteket közöl a családok és a város életéből, rámutat az örmény származásúak társadalmi szerepére Marosvásárhely életében és városi arculatának kialakulásában.

Az örmények vásárhelyi jelenléte, fejlődése és gazdagodása bizonyítja azt, hogy egy kisebbség a többség számára gazdagság forrása. Az örmények jól érezték itt magukat, a családok megvetették lábukat, ami tanúságot tesz a város nyitottságáról és lakóinak toleranciájáról is, jóllehet nehézségek akkor is léteztek. Legyen ez a kutatás intő, felkiáltó jel korunk „európai”, harmonikus együttélést hirdető Marosvásárhelyének is.

Köszönet illeti Szász Ávéd Rózsát, Novák József és Szabó Attila designereket a kiállítás megalkotásáért, valamint az egyesület minden tagját a készséges segítségért.

Dr. Puskás Attila MÖMKE elnök, Marosvásárhely, 2015. március.

Az adatok bármilyen technikával történő másolása, felhasználása engedély nélkül tilos.
© Asociația Culturală Armeano-Maghiară din Tg. Mureș / Marosvásárhelyi Örmény-Magyar Kulturális Egyesület

DANCZKAI PATTANTYÚS (ÁBRAHÁM) CSALÁD

Címeres nemeslevél birtokosa **Jakobi Pattantjus de Danczka** és fia (szintén Jakab), Gyulafehérvár 1680, adományozó) Erdély fejedelme, Apafi Mihály, olvasható a *Liber Regius transsylvaniae*, XXVI. Kötet, 362 oldalán. Kihirdetve 1681. április 5 volt, a nemesiséget, előnévhasználatot a következő helyeken és időkből újították meg: 1835-Kolozsvár, 1845 és 1846 – Marosvásárhely, 1890-Szamosújvár, 1891-Mármarosziget, 1898-Illava, 1908-Budapest.

DANCZKAI PATTANTYUS JAKAB nemes

Gyermekei:

(1) **Jakab** (*? - Szamosújvár, 1700 körül)

(2) **Ábrahám** - 1706-ban céhmester Szamosújváron

(3) **Eustachius /Takesz/** (*1715 körül – 1773)

Felesége: PÁSKUJ MÁRIA

Utódai felvették az (ARAM) ÁBRAHÁM családnevet

Gyermeük:

(3.a) **Márton Emánuel** (*Szamosújvár, 1756 – Zilah, 1812)

Felesége: KOVRIG MÁRIA (* – Zilah, 1805)

Gyermeük:

(3.a.1) **Márton** (*Zilah, 1790 – Kolozsvár, 1871) - Szamosújvár rendőrkapitánya

Felesége: ANDRUS ROZÁLIA (*1800 – 1848)

Gyermekeik:

(3.a.1.1) **Emánuel** (*Szamosújvár, 1815 – Szamosújvár, 1883)

Felesége: MÁRTONFFY VERONIKA (*Szamosújvár, 1824 – 1878, Szamosújvár) Sírfelirata: „...nyugszik itt a korán elhunyt hű nő! A veszteség jaja megtér a menny vigaszán! Mert hisz erénye jutalmát / Nyerte el csupán”

Gyermekeik:

(3.a.1.1.1) **Antal** (*1802 – Kolozsvár, 1850) NEM TALÁL A DÁTUM Singes – méterárú kereskedő. „Kolozsvári kiváltságos kereskedő társaság” rendes tagja.

Felesége: PAP KAROLINA (Kolozsvár, 1830 – Kolozsvár, 1846). Síremlékük a kolozsvári minorita szerzetesrend, ma görög- katolikus templom kriptájában van. (Lsd. Sas Péter: *Kolozsvári egykori minorita majd görög katolikus templom sírfeliratai.*)

(3.a.1.1.2) **Mária** (*Szamosújvár, 1846 – Szamosújvár, 1868)

(3.a.1.1.3) **Anna** (*Szamosújvár, 1848 - ?)

(3.a.1.1.4) Veronika

Férje: PAPP MIKLÓS

Gyermekeik:

(3.a.1.1.4.1) **Irma** (*Szamosújvár, 1872 – Szamosújvár, 1951)

Férje: ESZTEGÁR GÉZA (*Szamosújvár, 1865 – Szamosújvár, 1929) - bank vezérigazgató

Házasságkötés: 1897

Gyermekeik:

(3.a.1.1.4.1.1) Mária (*1895, Szamosújvár – 1961)

Férje: dr. BODNÁR PÁL (*Nagyajta, 1894 – 1967)

(3.a.1.1.4.1.2) Bálint (*Szamosújvár, 1897 – Szamosújvár, 1967) - bank vezérigazgató

Középiskolai tanulmányai befejezése után (1915) beiratkozik a Kolozsvári Egyetem orvosi karára. Egyetemi tanulmányait katonai behívó szakítja meg, 1917 Olaszország, Franciaország hadszínterein teljesít szolgálatot (szanitéc), 1918-ban (zászlósként) szerez le. Ezt követően Budapesten könyvelési oktatásban részesül, 1924-ben Budapesten fejezi be az orvosi egyetemet, hazatér Szamosújvárra.

Átveszi elhunyt apósa üzletét, ezzel párhuzamosan 1924-től a Szamosújvári Takarékpénztár alkalmazottjaként könyvelőként dolgozik, 1930-tól pedig ugyanott vezérigazgatóként dolgozik 1947-ig, a bank fuzionálásáig. Ekkor veszi el a család tetemes takarékpénztári befektetéseit (részvényeit), ezek után járó végkielégítésben soha nem részesültek.

Az 1948-as évektől kezdve több helyi kereskedelmi társaság alkalmazásában dolgozik.

1932-34 között a Magyar Párt helyi szervezetének, 1940-44 az Erdélyi Magyar Párt vezetőségi tagja volt. Meglehet ennek is volt köszönhető, hogy tíz éven át 1957-es haláláig a Román Népköztársaság Belügyminisztériuma Kolozs megye, Szamosújvár körzet Nemzetbiztonsági osztálya által a „megfigyelt személyek” közé sorolták, folytonos jelentéseket készítettek róla. Ezek a jelentések semminemű államellenes, terhelő tevékenységéről nem tudtak beszámolni, nyilvántartási okmányait 1964-ben a „passzív nyilvántartottak” közé sorolták, 1967-ben bekövetkező halálakor 71755 sz. személyi dosztiét lezárták, a kolozsvári irattár „C” osztályán helyezték el.

Felesége: FLORIÁN RÓZSIKA (*Szamosújvár, 1905 – Szamosújvár, 1946)

Apa neve: Flórián Jakab (*1865 – 1923), anya neve: Burján Etelka (*1877 – 1933)

Házasságkötés: 1926, Szamosújvár

Gyermekeik:

(3.a.1.1.4.1.2.1) Judit (*Szamosújvár, 1924 – 1986)

(3.a.1.1.4.1.2.2) Anna (*Szamosújvár, 1927 – Marosvásárhely, 2011 – Szamosújvár temették)

Férje: dr. IMREH GÉZA ANDRÁS (*Zsibó, 1913 – 1974) - ügyvéd

Házasságkötés: 1951, Magyarláros

Gyermekeik:

(3.a.1.1.4.1.2.2.1) István (*Magyarláros, 1953)

Felesége: LOGYIN ÁGNES (*Marosvásárhely, 1953)

Házasságkötés: 1977, Marosvásárhely

(3.a.1.1.4.1.2.2.2) András (*Magyarláros, 1954) - családjával Németországban él

(3.a.1.1.4.2) Rózsa (*1875 – 1971)

(3.a.1.1.4.3) Katinka (*1882 – 1977)

Adatközlő: Imreh István

Mellékelt okmány:

házasságlevél /1923. Esztegár Bálint és Florian Rozália

halotti bizonyítvány / 1946 Esztegár Rozália

halotti bizonyítvány 1967 –ből, Esztegár Bálint

születési bizonyítvány 1927 –ből Esztegár Anna Erzsébet

házassági bizonyítvány 1951-ből Imreh Géza András és Esztegár Anna

halotti bizonyítvány 2011-ből, Imreh Anna Erzsébet

(3.a.1.1.5) Márton (*1850 - ?)

(3.a.1.1.6) Zakariás / Záchár / (*1852 – 1919), maga és gyermekei nemességét és előnevét 1909-ben megerősítette.

(3.a.1.1.7) Róza (*Szamosújvár, 1857 – Marosvásárhely, 1946)

Férje: PETELEI MÁRTON (*1847 – Marosvásárhely, 1915), bőr és fegyver kereskedő

Házasságkötés: 1875, örmény szertartás szerint.

Gyermekeik:

(3.a.1.1.7.a) Erzsébet (*Marosvásárhely, 1878 – 1968, Marosvásárhely)

Férje: VÉGH BÉLA (*Bánát, 1870 – Marosvásárhely, 1915) Cs. és Kir. katonatiszt, a 23. vadászezrednél százados

Gyermekeik:

(3.a.1.1.7.a.1) József (*Marosvásárhely, 1901 – Budapest, 1980) - röntgen szakorvos, főorvos (Lsd. dr.Med.Habil. Mózsai Szabolcs: *Úttörő tudományos társaságok a Magyar Orvosi Radiológiában (1922-1966)*, Meghívó 1942-ből a MORE CLXIII. rendes Tudományos ülésére. Előadásai: *A nyaki csigolyák lövedék okozta sérülései*, Magyar Röntgen Közönlöny szerkesztője.

Felesége: dr. ANTAL ETELKA

Gyermekeik:

(3.a.1.1.7.a.1.1) László (*1930 – ?) - főorvos, Magyarországon él.

(3.a.1.1.7.a.1.2) Etelka (*1935 – Bécs, 2015)

(3.a.1.1.7.a.2) Erzsébet (*Marosvásárhely, 1903 – Marosvásárhely, 1978) - könyvelő

Férje: BODÓ NORBERT (*Beszterce, 1900 – Marosvásárhely, 1982) - faiparban könyvelő

Házasságkötés: 1928.

Gyermekeik:

(3.a.1.1.7.a.2.1) Ágnes, adjunktus

(3.a.1.1.7.a.2.2) András (* Marosvásárhely, 1935 – Budapest, 2005), vegyész mérnök.

(3.a.1.1.7.b) Róza, Magyarországon telepedik le

Férje: KÁDÁR KÁLMÁN

Gyermekeik:

(3.a.1.1.7.b.1) Márton

(3.a.1.1.7.b.2) Rózsika

(3.a.1.1.7.b.3) Piroska

(3.a.1.2) Adeodat (Bogdán) (*1817 – 1864/1867?)

Felesége: BORSZÉKI (PINTYE) ANNA

Bécsben és Brünnben orvosi képzésben részesül, 1848-ban hazakerül Kolozsvárra, megismerkedik egy kétgyerekes özvegyasszonnyal, akit hamarosan nőül vesz. A forradalom és szabadságharc idején *Bem József* törzsorvosa. A segesvári csatában kezén megsebesült tábornok egy ujját amputálja, és megmenti a vérmérgezésétől. A forradalom leverése után bebörtönzik. Urban nevű osztrák tábornok foglyaként tudja meg, hogy felesége az osztrák tábornok nővére, ezért kiszabadulása után elválnak tőle. Hamarosan újranősül, házasságából született gyermeke:

(3.a.1.2.1) Ábrahám Béla - Császári és Királyi ezredorvos, Máramarosszigeten szolgált.

(3.a.1.3) Rebeka (*1821 – 1898)

Férje: LENGYEL ZACHAR

(3.a.1.4) Anna (*1824 – Nagyvárad, 1904)

Férje: MÁRTONFFY KAJETÁN

(3.a.1.5) Antal (*Szamosújvár, 1825 – Zilah, 1869)

Felesége: K. PAPP MÁRIA (*Zilah, 1836 – Zilah, 1875)

(3.a.1.6) Margit (*1827 – Kolozsvár, 1906)

(3.a.1.7) Gábor (*Zilah, 1833 – Zilah, 1903)

(3.a.1.8) Mária (*1837 – 1908)

(3.a.1.9) Rozália (*1842 – 1922)

Mellékelt okmány: Gyászjelentés: Bodó Norbertné

Felhasznált irodalom:

Gudenus János József, *Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája*, Budapest, 2010, 679-682.

dr. Med.Habil. Mózsa Szabolcs, *Úttörő tudományos társaságok a Magyar Orvosi Radiológiában (1922-1966)*, Budapest, 2014.

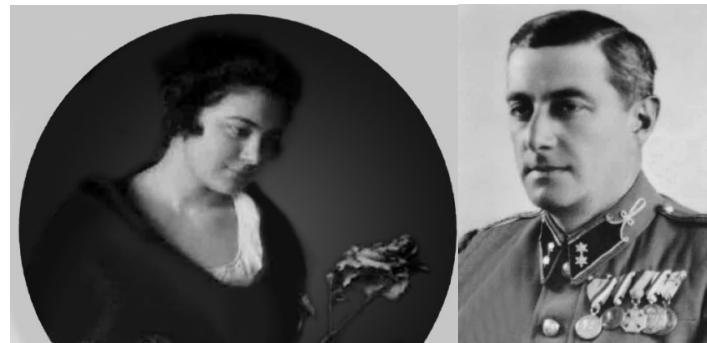
EÖGYKE Füzetek 2011. májusi lapszám.

Adatközlő: dr. Bodó Ágnes adjunktus

Családi képtár

Esztegár Géza, Felesége, Esztegár Gézáné szül. Papp Irma

Esztegár Bálint és felesége szül. Florián Rózsika

Burján Etelka

Esztegár Anna (Imreh Gézáné)

Imreh István, gyermekei: Zoltán és Zsófia, unokái: Hanna és Júlia

Thököly utcai ház képe

Kertben: Petelei Mártonné szül. Ábrahám Róza lánya Petelei Róza és Petelei Erzsébet, Végh Béláné unoka: Végh Erzsébet és Végh József

Végh Béláné szül. Petelei Erzsébet, Végh József, Petelei Mártonné szül. Ábrahám Róza

Bodó Norbertné szül. Végh Erzsébet és Bodó Norbert

Bodó András, Bodó Norbertné szül. Végh Erzsébet, Bodó Norbert
(Folytatjuk)

Temető a házfalak alatt (Marosvásárhelyen)

„Amikor még különösen örmény családok használták”

Barabás Kisanna

Bizonyára kevesen tudnak arról, hogy egykor temetőnek adott otthont a város közepe: a Bolyai utcával párhuzamosan, a Bányai-Papp-palota (amelyben ma a Concordia Hotel működik) oldalán lévő ház sor helyett, illetve mögött, jókora területen húzódott a minorita rend temetője, amelybe számos neves marosvásárhelyi örmény család is temetkezett. Ez adta az apropóját a Marosvásárhelyi Örmény-Magyar Kulturális Egyesület

által szervezett legutóbbi estnek, amelynek keretében Barabás Kisanna művészettörténész tartott előadást a minorita rend marosvásárhelyi megtelepedéséről, templomáról, kolostoráról, illetve a szóban forgó temetőről a Bernády Házban.

A *Temető a város közepén, amikor még különösen örmény családok használták (Kelemen Lajos)* című tényfeltáró, vetített képes értekezést megelőzően Puskás Attila, az egyesület elnöke üdvözölte a telt ház közönséget, majd kezdetét vette az előadás.

Városunk egyik nagyon szép épülete a minorita rend Köteles Sámuel utcai temploma és kolostora, amely épületegyüttessel kapcsolatosan nagyon nehéz volt levéltári forrásokhoz jutni. Annyit tudunk, hogy a rend 1726-ban tér vissza Marosvásárhelyre, és 1740-ben, gróf Keresztes Márton támogatásának köszönhetően sikerül végleg letelepedniük. Ekkor vesznek pár telket a jelenlegi helyen, és építkezésbe kezdenek. Könyvtárukat

a kriptában mentették át, ennek állománya később a Teleki Tékába került, egy nagyon fontos irattal egyetemben: ez a rend tulajdonában lévő legfontosabb iratok listáját tartalmazza.

Ez utóbbiból ismerjük a telekvásárlás részleteit, illetve a templom felépítésének körülményeit, *Lobkowitz* herceg támogatását, és azt, hogy miért maradt a templom befejezetlen: az építkezést leállította a városvezetés, mert túl nagyra találta az épületet, így a tervezett helyett csak két szakasz szentély és egy szakasz hajó épült meg.

Az épületegyüttesről a legkorábbi ábrázolás 1820-ban készült, az alkotó, *Mikolai Tóth István* kancellista még többször lerajzolta ezután. Nagy segítségünkre volt *Kovács Ferenc* plébános 1884-ben készült helyszínrajza is, illetve *Kelemen Lajos* emlékezése, amelyben leírja, hogy a mai Bolyai utcával párhuzamos telken hatalmas temető húzódott, számos örmény sírral. A rend 1896-ban építi fel bérházát a Bolyai utcában (ebben működik ma a Piaf kávézó), majd 1925-ben *Patrovits Kálmán* megtervezi a sarokingatlant (a Bányai-Papp-palotát).

Három szenzációt keltő, megtalált fotó alapján tudjuk, hogy a templomnak eredetileg három oltára volt, a két oldalsó már nincsen meg, megmaradtak azonban a festmények (köztük egy Raffaello-másolat). A templom kriptájában 1903-ban tiltják be a temetkezést (járvány megelőzési céllal), de azon időpontig oda, illetve a minorita temetőbe rendtartományi főnöki beleegyezéssel szinte bárki temetkezhetett. Ennek köszönhető, hogy számos vásárhelyi örmény család is ezt a temetőt választotta. Amikor

a temetőt beépítették, pár család újratevette halottait a kriptába, amelyben most már csak néhány síremléket találunk: például *Tolnay Antalét*, *Verzár Manó* főlevéltárnokét, *Lázár János* királyi tanácsosét, *Petráskó Katalinét*, illetve a híres örmény kereskedőcsalád, a Csikiak síremlékeit – a *Csiki Józsefét*, a *Csiki Mártonét* és feleségét, *Verzár Rebekáét*, valamint *Tapody Tamás* rendfőnök sírkövét – mondta a számos fényképpel, rajzzal, tervrajzzal színesített, a templom és kolostor különböző építési fázisait egyaránt bemutató, érdekes előadása során Barabás Kisanna.

A temető nyom nélkül eltűnt, a területet beépítették, nekünk, vásárhelyieknek azonban jó tudásunkra szolgál az ismeret, miszerint a Köteles Sámuel utca és a főtér közötti domboldalon, a Bolyai utcával párhuzamosan elterülő egykori temetőben talán a mi ismeretlen őseink is nyugszanak.

K. Nagy Botond

(Forrás: *Népújság*, 2015. jun. 10., tallózta: *Bálintné Kovács Júlia*, képek: *Bakó Zoltán Minoriták emlékei: Vendéglő áll a temető helyén, Székelyhon.ro*)

A 18. századi metszeten tökéletesen elkülönül a templom és kolostor képe a környező épületektől

Szentpéteri József Ötvös Iparművészeti Stúdió Tervezd a saját kollekciód!

Hol?: Bp. XI. **Gazdagrét-Csikihegyek Általános Iskola** fsz. technika terme. 1118. Bp. Csiki-hegyek u. 13-15.

Mikor?: 2015. október 7-től hétfő és csütörtök délután.

1. Hétfő: **16:00 - 17:30** óráig **ötvös gyermek** alkotóműhely (8 éves kortól).
2. Hétfő: **17:45** órától **20:15** óráig **ötvös fiatal/felnőtt** stúdiófoglalkozás. Műhelyvezető: *Borosnyay Klára*

3. Csütörtök: **17:00** órától **18:00** óráig játékkészítő műhely (elsősöktől) Szakkörvezető: *Solymosiné Zsíros Ágnes*

Mennyi?: Ötvös műhely: **11 500Ft/hó** gyermekeknek (heti 2 óra), **14 000Ft/hó** felnőtteknek (heti 3 óra).

Játékkészítő műhely: **6 000 Ft/hó** (heti 1 óra).

Az ár az anyagköltséget tartalmazza.

Kedvezmények: Régi tanítványoknak, helyi tanulóknak, bérletet váltóknak!

A felvétel a jelentkezés sorrendjében történik.

Egy csoport min. 5, max. 10 fővel indul el.

Jelentkezés: **Borosnyay Klára** ötvösművésznél

T.: 06 20 534 1563 borosnyay.klara@szentpeteri-studio.hu

www.szentpeteri-studio.hu

http://www.facebook.com/szentpeterialkotomuhely

Szomorújelentés

Mélységes szomorúsággal, de Isten akaratában való megnyugvással tudatjuk, hogy drága rokonunk

Petelei Jenő János

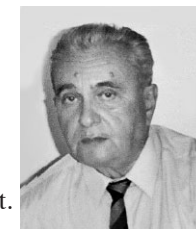
2015. augusztus 22-én, életének 86. évében elhunyt.

Hamvasztás utáni búcsúztatását 2015. szeptember 10-én 12 órakor a Római Katolikus Szertartás szerint a Rákospalotai temetőben tartottuk.

A gyászmisét szeptember 13-án 8 órakor a Szent Margit templomban mutatták be.

Gyászolják: felesége, fia és leánya, unokái, dédunokái és a kiterjedt rokonság, valamint mindazok, akik ismerték és szerették.

Petelei család

Emlékét kegyelettel megőrizzük!

Minier Ottó

In memoriam id. Szálasy Ferenc (1933–2015)

13 órája

Immár köteteket és megszámlálhatatlan jó szót őrizhetek. Munkám során találkozunk: egy korondi könyvbemutatóról hazafelé megtapasztaltam, milyen volt úgy nyugdíjasnak lennie, mintha akkor kezdte volna a tevékeny éveket. Bárhányszor beszéltünk, kicsengett az odafigyelés: szívvel-lélekkel azonosult azzal, akihez szólt. A magyar örmény lét és megmaradás el nem apadó témát szolgáltatott eszmecseréinkhez. És mindig, minden körülményben páratlanul figyelmes és udvarias volt. Nem csupán a *Hadi árvából kuláfkötőka*, a *Tőről metszett székely világ*, a *székely havasok kincse*, avagy az *Anikó* szerzőjeként emlékszem Feri bácsira. Örök tanulságom tőle: minden Magyarörmény Klub - alkalomra szánt mondandóját leírta, a valahai banktisztviselő nem ismerte az esetlegességet. Példaértékű, amint ragaszkodott szülőfalujához, Korondhoz; az az elkötelezettség és szervezés, amit az általa életre hívott és vezetett Magyar-Örmény Kulturális Egyesületért tett – meghívásai „családi-jellegűek” voltak. Hálás vagyok, amiért a Hit-Vallás rovatért is lelkesedett, személyes jelenlétével is támogatott. A hivatalnoki kényszerpálya nem törte meg: mindig ott bujkált egy mosoly a szemében, ami csak azok tekintetében őrződik meg, akik Istenre emelik pillantásukat. A nyomasztó emlékek felidézését is ez a derű hatotta át. Nehezemre esik most visszafogni könynyeimet. Könnyű szívvel kellene elköszönnöm attól, akitől annyi mosolyt és

id. Szálasy Ferenc

hálás visszajelzést kaptam. Máris hiányzik. Vigyázza a kéken túlról is, amit a maroknyi közösségéért itt tenni tudunk!

17 órája

Székelyudvarhelyi Magyar-Örmény Kulturális Egyesület „ÖRMÉNY KLUB”

Kedves gyászoló család, rokonok, barátok, ismerősök!

Feri bácsi életéről már elhangzott sok minden, én csupán az utóbbi 7-8 év tevékenységéről szeretnék néhány szóban megemlékezni. Amikor megismertem Feri bácsit, és megtudtam, hogy ő is örmény katolikus származású, elbeszélgettünk arról, milyen jó lenne, ha Székelyudvarhelyen is össze tudnánk gyűjteni az örmény vagy örmény gyökerekkel rendelkező embereket, találkozoznánk velük, és együtt cselekednénk Székelyudvarhelyen örmény polgári életünk visszaállításáért. Még akkor is, ha erre a városra nem jellemző az örmény múlt. Megosztottuk gondolatainkat Bodurian János igazgató úrral: az ő hozzájárulása segített tervünk kivitelezésében. Kiderült: Udvarhelyen is számos örmény

származású ember él. Felkerestük őket, elbeszélgettünk velük, így 2011-ben sikerült megalapítani a Székelyudvarhelyi Magyar-Örmény Kulturális Egyesületet. Feri bácsi az egyesület elnökeként nagy odaadással fogott bele ebbe a munkába, lelkesedett; jó ötletekkel és megvalósítási tervekkel, fáradhatatlanul vett részt minden szervezésben. Tevékenysége, ami az örmény-magyar múltra, kultúrára, összetartozásra utalt, lankadatlan volt. Az erdélyi örmény kapcsolatok kialakítása nem csak Székelyudvarhelyre szorítkozott, hanem a gyergyószentmiklósi, csíkszépvízi, csíkszeredai, erzsébetvárosi, marosvásárhelyi, szamosújvári valamint az anyaországi örmény magyar egyesületekre is kiterjedt. Ennek kapcsán számos rendezvényt, összejövetelt tartottunk, és az egyesületünk részt vett más erdélyi örmény közösségek által szervezett rendezvényeken is.

Feri bácsi lelkesen tevékenykedett az örmény történelmi tudat erősítéséért, kulturális, gasztronómiai hagyományainkért. Ugyanakkor a hazájuktól távol szakadt örmény családok összetartozása kiemelten fontos volt számára. Egyesületünk sajnálattal emlékezett meg 2015. február 24-én az örmény genocídium 100. évfordulójára, amit 1915-ben az örmény népnek a nagy tragédiáját jelentette és jelenti ma is. Feri bácsi örmény közösségünk alapító tagja, frontembere volt; cselekvő, ösztönző jelenléte pótolhatatlan egyesületünkben. Egy jó férjet, édesapát, nagyapát, rokont vesztettünk el. Ezekben a percekben nagyon sokan egy melegszívű, nemes lelkű, odaadó, jó barától búcsúzunk, aki mindig ott fog megbegni szívünkben-lelkünkben. A jó Isten adjon örök nyugalommat neked, Feri bácsi!

*Székelyudvarhely, 2015. augusztus 1.
Minier Ottó titkár*

„A szeretet örök cél és erő,
el nem veszi sem a jövő, sem a múlt.
Ki szeretett úgy, mint te szeretted,
akkor is él, ha már a sírba hullt. „

Ady Endre

Szívünk mély fájdalommal, de Isten akaratában megnyugodva tudatjuk, hogy a drága jó férj, édesapa, nagyapa, rokon, szomszéd és jó ismerős

Id. SZÁLASY FERENC

nyugalmozott banktisztviselő, életének 82-ik, második házasságának 22-ik évében, 2015. július 30-án, rövid betegség után elhunyt.

Örökre megpihent dolgozó keze,

mellyel egész életében fáradtságot nem ismerve dolgozott szeretteiért.

Drága halottunkat 2015. augusztus 1-én, szombaton délután 4 órakor helyezzük örök nyugalomra, a római katolikus egyház szertartása szerint a Szent Miklós-hegyi temető ravatalozójából a helyi temetőbe.

Pihenése legyen csendes, emléke áldott!

Részvétnyilvánítás a temetés előtt 1 órával.

*A gyászoló család
Székelyudvarhely, 2015. július 30.*

Emlékét kegyelettel megőrizzük!

*az EÖGYKE barangoló csoportja Újlakon a Duna partján (2015. augusztus 22-28)
Négy ország-egy nemzet, barangolás Drávaszög, Kelet-Szlavónia, Bácska, Bihar és Partium vidékein*

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület folytatja a **pénzadományok gyűjtését** az erdélyi magyarörmény közösségek részére. Pénzbeli adományok az egyesület bankszámlájára befizethetők.

Bankszámlaszám: Budapest Bank Rt. Királyhágó fiók: 10100792-72594972-00000007

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület székhelye: 1015 Budapest, Donáti utca 7/a.

Postacíme: 1251 Budapest, Pf. 70. **Tel/fax:** 06(1) 201-1011

Elnök: dr. Issekutz Sarolta

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK – füzetek

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület kéthavonta megjelenő kiadványa

A kiadványt támogatja:

a Fővárosi Örmény Önkormányzat

(1054 Budapest, Akadémia u. 1. I. emelet 179, telefon: 332-1791)

(féléfogadás: hétfőn 16.30–18.30 óráig, fovarosiormeny2014@gmail.com)

Nyilvántartási szám: 2.2.4/78/2002.

Felelős főszerkesztő és kiadó:

dr. Issekutz Sarolta

Munkatársak: Dr. Sasvári László, dr. Issekutz Sarolta, Bálintné Kovács Júlia (Kolozsvár),

Dr. Puskás Attila (Marosvásárhely)

Szerkesztőség: 1251 Budapest, Pf. 70. Tel/Fax.: (1) 201-1011

Lapzárta: minden páratlan hónap első hétfőjén!

Tördelés: Gulyás Zsolt

Nyomdai munkák: Pannónia Nyomda Kft.

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK

f ü z e t e k

„Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék...”
(Vörösmarty Mihály)

az Erdélyi Örmény Gyökerek
Kulturális Egyesület
kéthavonta megjelenő kiadványa

XIX. évfolyam 220. szám
2015. november-december

Tisztelt Olvasóink!

2015-ben az EÖGY füzetek *minden páratlan* hónapban jelenik meg, míg a Fővárosi Örmény Klub *minden páros* hónapban kerül megrendezésre a hónap harmadik csütörtökén. Mindenkit szeretettel várunk a Pest Megyei Kormányhivatal Nyáry Pál termébe, bejárat a Budapest V., Városház utca 7. szám felől.

Örmény bűnbánat - november

„Teremtényeid Gondviselője! Oltalmazd kereszted jelével lelkemet és testemet a bűnök tévelyétől, az ördög kísértéseitől, a gonosz emberektől és minden lelki és testi veszedelemtől. És irgalmazz. . .”

Isten megteremtett minket s az egész Világot. Teremtényeit sem hagyja magára, gondviselése annak, aki figyel, megtapasztalható. Mivel őriz meg minket? A kereszted jelével, melyet fegyvernek tekinthetünk, mikor harc folyik a bűn ellen, mikor küzdünk az ördög kísértései ellen. De a gonosz ember is árthat: lelkünket-testiinket sok veszedelemtől kell megóvni. Ha ismerjük a veszélyek forrásait, lehetőségeit, Isten kegyelmével harcolni tudunk.

dr. Sasvári László

Lapunk az interneten: a www.magyarormeny.hu honlapon is olvasható.
Elektronikus levélcímünk (e-mail): magyar.ormeny@t-online.hu

Balogh Anikó

Négy ország egy nemzet

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület és a Transsylvania Tours (Kolozsvár) a kilencvenes évek második felétől tartó gyümölcsöző együttműködése eredményeként idén ismét elindult a csapat 41 fővel, augusztus 22-én, hogy 7 nap alatt bebarangolják a Drávaszöget, Kelet-Szlavóniát, Bácskát, Bánságot, Bihar és Partium vidékét. A csoportot Szarka Gyuri bácsi vezette Erdélyben, Délvidéken pedig a bácskai Faragó Zoltán. Utazásunk célja, hogy megismerjük a Kárpát-medence egyik legmostohább sorsú területének, a déli végeknek az életét. Honismeret nélkül nincs hazaszeretet, mert hogyan is szerethetnénk meg azt, amit meg sem ismertünk, ez volt a mottónk az egész úton.

1. nap. Kényelmesen elhelyezkedtünk, még üres helyek is voltak, ahol csomagjainkat is hagyhattuk. Közben az ég csatornái megnyíltak, mi kissé fáradtan szunyókáltunk. Mire határhoz értünk már el is állt az eső. Udvarnál léptük át a horvát határt.

A vezetést Zoltán vette át, aki röviden ismertette az aznapi programunkat, és a közel múlt eseményeit, amikor is a szerbek megszállták Horvátországhoz tartozó Krajna vidéket 1990-ben.

Az első megállónk Laskó, ahol nagyon szép népi barokk házak megmaradtak, a szerbek 1991.-ben megszállták, de nem rombolták le. Megnéztük a református templomot, és a kertben felállított Ősök Jussa emlékművet. Az első koszorúnkat itt helyeztük el. A háborúra emlékező helybéli futó csapattal találkoztunk, akikkel egy közös fotó és egy kupica horvát pálinka elfogyasztásáig együtt voltunk, majd integetéseink mellett tovább folytatták útjukat az esőben. Mi is buszra ültünk és irány a Kopácsi rét.

Az eső is elállt, és egy kis sétát tettünk a madár rezervátumban, nagyon szépen kiépített sétányon mentünk, sajnos madarakat nem igen láttunk, de jó volt a szabad

levegőn kinyújtózkodni. A Kopácsi rét is megszenvedte a háborút, évekkel ezelőtt még úgy lehetett itt sétálni, hogy mindenhol figyelmeztető táblák jelezték az akna veszélyt, a kijelölt útról letérni tilos.

A következő állomásunk Eszék volt. A város a Dráva jobb partján fekszik. Már az ókorban is fontos település volt, többször elpusztították, és 1091.-ben a horvátok újra építették, 1526-ban II. Szulejmán elfoglalta, végül 1687-ben sikerült az osztrákoknak végleg visszafoglalni. 1667-ben Zrínyi Miklós felégettette a törökök által épített hidat. A 90-es években a szerb támadások célpontja volt, közel ezer horvát védő vesztette életét, de Eszéket nem sikerült elfoglalni a megszálló csapatoknak.

A mai Eszék két részből áll, óváros és új város, ahol a mai város központja áll, itt megnéztük a Szent Péter és Pál templomot, amit 1900 májusában avattak fel és kiemelkedik környezetéből a 90 m magas vörös téglából épült tornyával. A szerb agresszió során több bombatámadás érte, a sérülések nagy részét már kijavították. Figyelemre méltó egy fali freskó, Jézus mennybemenetele, körülvéve lövedékek darabjaival. Jó lenne, ha ezt így

mementónak meghagynák. Egy kicsit még sétáltunk a város eme részében, megcsodálva a szép barokk épületeket, egy két úti társunk megkóstolta a jellegzetes horvát ételt, a bureket.

Buszra szállva, tovább mentünk az óváros felé, ami a fő látványossága Eszéknek. Központi részét a Szentháromság tér foglalja el, központjában áll a fogadalmi szobor, ami a legszebb barokk alkotás Eszéken. 1730-ban állították a pestis járvány emlékére. A teret szép barokk lakóépületek és katonai épületek övezik. Megnéztük a tér nyugati felében lévő két-tornyú Szent Mihály templomot. Az első templomot egy dzsámiból alakították ki. A ferences rend egy kolostort is építtetett a templom köré. Sajnos a templomot csak kívülről tudtuk megnézni. A kolostor udvarán látható egy érdekes emlékmű, a 90-es évek honvédő háború áldozatainak állít emléket: egy hatalmas feszület, mely felrobbant aknák, gránátok, kilőtt ágyú hüvelyekből áll, gyilkos hadianyagok maradványaiból készült.

Eredeti programunktól eltérően a következő állomás Valkovár (Vukovár) volt, amely Eszéktől 36 km-re dél-keletre fekszik. A város régi és új negyedét a Valkó (Vuka) folyó választja el egymástól. Ma Horvátország legnagyobb dunai kikötője. A város eredete a honfoglalás előtti időkre nyúlik vissza. A török kiűzésekor a város teljesen elpusztult, újjá kellett építeni. Eltz grófok birtokában volt a város 1945-ig. A II. világháborúban súlyosan megrongálódott, az 1991-es horvát honvédő háborúban pedig még súlyosabban. A várost 1991 aug. 26-án fogták körül a szerb csapatok és november 18-ig védték hősiessé. A harcokban horvát részről 2500 fő embervesztéssel állapították meg.

Vukovár szenvedett a legtöbbet a háború alatt, szinte minden ház vagy elpusztult, vagy súlyosan megrongálódott. Megnéztük a Mártírok Múzeumát, amit a régi kórház alagsorában nyitottak meg, rövid film-bemutatón a háború rémségeit láttuk, majd a kórtermeket és a kórház életét bemutató termeket néztük meg.

A vukovári harcok szimbólumát jelképező belővésekkel szabdalta, a horvát zászlót büszkén lobogató víztoronynál egy rövid időre megálltunk, majd egy kis sétát tettünk a Duna parton. A gyönyörűen kialakított sétányon egy hatalmas fehér kereszt hirdeti a védők emlékét. A víz és a nyugalom talán feledtetni tudta a háború szörnyűségeit, és egy kicsit elgondolkoztunk azon is, hogy honnan ered a horvát-szerb ellentét.

Buszra szállva elmentünk Ovcara faluba. Vukovár elfoglalása után a szerbek evakuálás címen a kórházban élő embereket buszokra szállították és ebbe a faluba vitték. Hosszas kínzások után mindnyájukat lelőtték, és közös tömegsírba temették. Ennek emlékét őrzi egy, a falu határában lévő emlékhely, amit sajnos belülről nem tudtuk megnézni. Maga az emlékhely egy régi hangár.

A következő kegyeleti hely az Árpád kori magyar falu, Szentlászló volt. A 19. században még szintiszta magyar falut ma már 50-50 %-ban lakják magyarok és horvátok. A falut 1991-ben elérte a szerb agresszió, itt alakult meg az első nemzetközi szakasz (P.I.V.) az azóta meghalt Rózsa-Flores Eduardo vezetésével. A szerb erőket sikerült félrevezetni, a falut kiürítették, a szerbek azonban bosszúból minden házba belelőttek, a református templomot is felrobbantották, a falut földdel tették egyenlővé. Mára a falucska a horvát állam segítségével újjá épült. A templom is tető

alatt van, és egy Szent László mellszobor is van a templom kertben. Második megemlékező koszorúnkat itt helyeztük el.

Már kezdett sötétedni, mire az első szálláshelyünkre **Kórógyra** értünk. A buszon Gyuri bácsi finoman érzékeltette velünk, hogy egy szegény vidéken járunk, és ne várjunk valami extra fogadtatást és szállást. Hát ebben kellemesen csalódtunk. Kicsit késve érkezünk, már izgatottan vártak bennünket a tájházban, pálinkás zenés fogadtatás után terülj-terülj asztalkák vártak mindféle finomságokkal. A kicsit kiéhezett magyar csapat ráharapott a hideg tálakra, minden nagyon finom volt és bőséges. Jó volt hallgatni a tamburás népzene, majd jött a meglepetés, a vacsora. A tájház éttermében szintén zeneszó mellett költöttük el az első meleg és bőséges vacsoránkat. Majd mindenki a kijelölt szállására ment a háziak kíséretében. Gondolom senkit nem kellett ringatni, hiszem már régóta talpon volt a csapat.

2. nap. Izgatottan kémleltük az eget, de ragyogó napsütésre ébredtünk. Kis csapatunk a tájházban találkozott, közös reggeli elfogyasztása után megnéztük a magyar kormány támogatásával újjá épített református templomot. **Kórógy**, magyarnyelvű református sziget Horvátországban. Mint település István király idejéből származik. Az első világháború után **Kórógy** köré a homogén magyar és horvát területekre szerb telepes falvakat hoztak létre. Ekkor jött létre **Palacska** nevű szerb falu. Palacska, **Kórógy** és Szentlászló között jó, szinte baráti kapcsolat alakult ki. A 90-es évek elején a palacsai szerbek fegyvert fogtak, és sorozatos aknátamadást intéztek a falucska ellen. A kórógyiak megszervezték a falu védelmét, ez 1991. szeptember 29-ig tartott, amikor is a túlerő elől visszavonultak és a falu lakossága Magyarországra menekült.

Mai első úti célunk **Újlak** volt, mely Horvátország legkeletibb városa, a Nyugat-Szerémség központja. A Tarcál hegység nyugati oldalán, a Duna partján emelkedő dombtetőn, kitűnő bortermő vidéken fekszik. Egyébként innen kerültek a szőlők Tokaj vidékére.

A helyet, kedvező stratégiai fekvése miatt, már az illírek, rómaiak benépesítették, és már bort is termeltek. A 14. században Magyarország egyik legnépesebb városának számított. Ide, a ferences kolostorba vonult vissza beteg *Kapisztrán János*, a nándorfehérvári diadal után, és itt is halt meg 1456. október 23.-án. 1991.-ben a város lakói a szerbek elől elmenekültek, és a város 7 évig szerb uralom alatt állt. Mára már a város visszanyerte régi hírét és tovább élnek bortermesztő hagyományai.

A mai település két részből áll, felső és alsó részből. Az alsóváros a Duna partjától húzódik egy völgyben egészen a felsővárosig. Itt állt a szinte teljesen lerombolt középkori város, melyet szabálytalan alakú falak vettek körbe. A falak által bezárt területen áll, a terület török kiűzése utáni birtokosainak, az *Odescalchi* hercegek barokk kastélya, a ferences templom és a park.

A templom megtekintése mise, illetve keresztelés miatt elmaradt, csak egy mellék folyosóra jutottunk be, ahol az egyik szerzetes elmondta a templom történetét valamint megnézhettük azt a cellát ahol *Kapisztrán János* töltötte élete utolsó napjait.

Az impozáns vörös téglából épült várfalak között elértük a vár bejáratát és a parkolót, ahol újra buszra szálltunk és irány **Bácspalánka**, határátlépő Bácskába, Szerbiába.

Célunk a bácsi vár megtekintése. A bácsi vár az aracsai pusztatemplom

mellett a legrégebbi és legjelentősebb magyar műemlék a Délvidéken. A várat *Károly Róbert* király parancsára emelték. A vár szerepet játszott a *Dózsa György* vezette parasztháborúban, a törökök elfoglalták, de egyre kisebb jelentőséggel bírt. 1686-ban a Habsburg seregek kardcsapás nélkül vonultak be a törökök által kiürített téglavárba. Az utolsó katonai szerepét a *II. Rákóczi Ferenc* vezette szabadságharc kezdeti szakaszában játszotta, a kurucok ugyan felgyújtották az épület tetőszerkezetét, de a várat nem tudták bevenni. A következő években a várkapitány felrobbantatta a védőművet, majd elvonult. A továbbiakban az időjárás vasfoga, társulva a környékbeli lakosság bontásaival, fogyasztotta a téglavár falait. Egyedül a magas lakótorony maradt meg teljes épességben. Két ízben végeztek régészeti ásatásokat, és megkezdték az állagmegóvást. Kis csapatunk szétszéledve nézegette a romokat, olvasta az ismertető táblákat. Voltak, akik a várat körülvevő árnyat adó fák alatt pihentek. Az időjárásra nem lehetett panaszkodni, visszajött a nyári kánikula.

A következő állomásunk **Doroszló** volt. A Bácska délnyugati csücskében, a Duna-Tisza csatorna partján húzódik, zömmel magyar lakta kis település. A délvidék Csíksomlyójának is lehetne nevezni, hiszen ez a hely a délvidéki magyarság legnagyobb búcsújáró helye. A kegyhely fő nevezetessége a kút. A falu a török időkben elpusztult, de a kút nem. 1792 óta zarándokhely. 1968-ban hivatalosan kegyhellyé nyilvánították. A Szent kút évente 15-20 ezer zarándok keresi fel szeptember 8.-án Kisboldogasszony napján. A zarándokok főleg vajdasági magyarok, de ide látogatnak horvátok, szlovákok német és más vajdasági római katolikus nemzetiségek tagjai is. Persze

a kutat nekünk is ki kellett próbálni. Ki kezét, ki lábát kenegette a gyógyító vízzel. Reméljük a hit ereje meggyógyított mindenkit. Fényképezkedés (csoportkép készült a templom előtt) után irányt vetünk a kb. 20 km-re fekvő Zomborba.

Zombor Bács-Bodrog vármegye székhelye lett 1802-ben. Ekkor építették a vármegye házát is, amit 1882-ben kibővítettek. A vármegyeháza érdekessége, hogy 365 szobája van, mint az év napjai. A dísztermében van a Zentai csata című kép *Eisenhut Ferenc* délvidéki festő alkotása, aki a millennium évében 1896-ban festette. Ez jelenleg a legnagyobb méretű kép a délvidéken.

A 19. században rohamos fejlődésnek indul a város, megépül a Nemzeti Színház, 1905-ben bevezetik a villamos áramot. Zomboron volt az első egész alakos Rákóczi szobor, ami közadakozásból készült. A II. világháborúban is sok zombori illetve környékbeli lakos vesztette életét, de sok magyar embernek egyszerűen nyoma vesztett.

A szép napsütésben végig sétáltunk a város főutcáján, majd a fáradalmakat sörözéssel, fagyizással vezettük le.

Innen már a szálláshelyünkre, Tóthfaluba igyekeztünk. Útközben megálltunk a **Bajmok**-i emlékhelynél, amihez egy akácfa sor vezetett. Ezt az 1944-ben kivégzett magyarok emlékére állították egy magánember. Néhányan kigyomláztuk az emlékhely környékét és elhelyeztük a kegyelet koszorúját.

A buszon Gyuri bácsi röviden bemutatja Tóthfalut, a falu egy élet példa, nincs kocsmája, de van tehetség gondozó iskolája, kollégiuma, öregek háza, és ezt mind láthatatlanul a falu plébánosa irányítja, akivel sajnos nem tudtunk találkozni, más fontos elfoglaltsága miatt. Az utat

bólogató kőolaj kutak szegélyezték, a vidéket délvidék Dallasának is nevezik, kár, hogy az itt élő lakosok alig részesednek a haszonból.

A falu határában, Tóth Józsi bá, az óriás szalmabábú fogad bennünket. Ez egy magyar falu, és aki nem magyar, itt az is azzá válik.

A közösségi házban már vártak bennünket és mi jó étvággal fogyasztottuk el a remek disznótoros vacsorát.

Este, akinek még volt ereje, sétált a falu kivilágított utcáin, voltak, akik eltévedtek és alig találtak haza.

(folytatjuk)

Laskói ref. templom

Kopácsi-réten

Eszéki templom

Eszék-honvédő háború áldozatainak emlékműve

Vukovár - széltört víztorony

Ovcsara, tömegsír felett az áldozatok emlékműve

Szentlászló - koszorúzás

Újlak - pihenő

Újlak-Ferences templom és kolostor - Kapisztrán ereklyével

Márton Áron-emlékülést tartottak a Parlamentben

Márton Áron püspök emlékére tartottak konferenciát szeptember 26-án a Parlament felsőházi üléstermében, az Országgyűlés Hivatala, a csíkszeredai magyar főkonzulátus, a csíkszentdomokosi Márton Áron Múzeum, a Székelyföld folyóirat és a Lakitelek Népfőiskola közös szervezésében szeptember 26-án.

A rendezvényen részt vett *Jakubinyi György* gyulafehérvári érsek, *Bábel Balázs* kalocsa-kecskeméti érsek, illetve

Lezsák Sándor, az Országgyűlés alelnöke is.

Jakubinyi György Márton Áron püspöki jelmondatáról tartott előadásában arról beszélt, hogy a Szent Márton-i mondat: „*non recuso laborem*” elsődlegesen azt jelenti: „*nem vonakodom a munkától*”, a *labor* szó azonban nemcsak munkát, hanem szenvedést is jelent. Márton Áronról pedig

elmondható, hogy jelmondatát teljesen megélte, „mind a munka, mind a szenvedés irányában” – méltatta az érsek.

A főpásztor szólt arról is, hogy a trianoni békeszerződés után a román állam tíz évig tárgyalta a Szentszékkal, amely a huszonnégy román követelésből hármat végül kénytelen volt elfogadni. Ezek közül a legsúlyosabb, hogy az erdélyi

magyarságot „erővel elmagyarosított románoknak és németeknek kellett tekinteni”. Mivel a „visszarománosításuk” nem lehetséges, temesvári német kanonokokat lehet csak kinevezni az egyházmegyéik élére.

1938-ban azonban, amikor megüresedett a püspöki szék, a bukaresti pápai nuncius, *Andrea Cassulo* – akit a székelyek nagyon szerettek – arra kérte a Szentszékot, „ne próbálkozzanak ismét német püspököt küldeni Gyulafehérvárra, mert az egyházmegye színmagyar, ráadásul kétharmada székely magyar, akik nehezen viselnének más nemzetiségű főpásztort”. Ő maga ajánlotta Márton Áront a Szentszék figyelmébe, garantálva, hogy a román kormány is el fogja fogadni, hiszen „soha nem exponálta magát szélsőséges magyar nacionalista tüntetésekben” – mondta Jakubinyi György.

Andrea Cassulo ezután gyorsan kinevezte Márton Áront apostoli kormányzóvá,

ahhoz ugyanis nem kellett a román kormány engedélye. Az pedig már nemzetközi diplomáciai bonyodalmat okozott volna, ha a román állam nem fogadja el egy apostoli kormányzó megyéspüspöki kinevezését. Így történhetett, hogy 1938 karácsonyán ismét székely püspöke lett Erdélynek – idézte fel az érsek.

Az ülést vezető *Lezsák Sándor*, az Országgyűlés alelnöke arra emlékeztetett, hogy Márton Áron már egyetemi lelkészként hatalmas népszerűségnek örvendett. Kolozsváron az egyetemi ifjúság hitszónokának szentbeszédeire özönlött a nép, olyannyira, hogy a korabeli lapok arról írtak: „Erdélynek új apostola támadt” – idézte fel. Hozzátette, hogy prédikációit nemcsak a katolikus diákok hallgatták, hanem a református és unitárius teológia növendékei is.

Kiemelte, hogy Erdély püspöke szilárdan védte az „emberi méltóság és a magyarság érdekeit”, és „szembeszállt a mind a barna mind pedig a vörös diktatúrával”. Hozzátette: hívei féltették életét, ezért 1949 pünkösdjén a csíksomlyói búcsú előtt fehér lóra ültették, és „a csángó magyarok tízszoros védőgyűrűvel oltalmazták”. Ezért írta róla a *L'Osservatore Romano* szentszéki napilap, hogy „Áron püspök fehér lován bevonult már a székely nép legendáiba”.

Nagy Mihály Zoltán történész, a Román Kulturális Intézet alelnöke előadásában kifejtette: Márton Áronnak egyházpolitikusként sikerült megőriznie az erdélyi katolikus egyházmegyéket és a romániai római katolikus egyházrészét is.

Szólt arról is, hogy a püspöknek börtönből való szabadulása után „josefinista” egyházpolitikai modellel kellett szembeállnia. Az állam 1955 után már nem az egyházak felszámolására törekedett, hanem arra, hogy érvényesítse akaratát az egyházak fölött. Éppen ezért Márton Áront

folyamatosan megfigyelték, 1964-ben például a Securitate ügynökeinek közel 2200 embert kellett megfigyelniük csak azért, hogy az ő működését nyomon követhessék.

Földváryné Kiss Réka, a Nemzeti Emlékezet Bizottság elnöke előadásában hangsúlyozta Márton Áron feladatvállalását a modern magyar katolicizmus megfogalmazásában és megjelenítésében, a hétköznapi pasztorális, szociális munka során.

A Márton Áronról szóló munkák alapján egy nagy szervezőerejű, hatalmas teherbírási és igen erős akaratú felelős egyházi vezető képe rajzolódik ki, olyan emberé, aki következetes szembenállásával két totális diktatúra árnyékában is példát tudott mutatni – mondta.

További kutatási lehetőségként említette Márton Áron életpályájának összevetését *Ravasz László* református, *Ordass Lajos* evangélikus püspök és *Mindszenty József* bíboros életével. Ezek a párhuzamos életrajzok, a hasonlóságok megmutatása és a különbségek felfedezése szerint segít mélyebben megérteni a kereszténység és az ateista diktatúra viszonyát.

Dobos Menyhért, a Duna Médiaszolgáltató Nonprofit Zrt. vezérigazgatója arról beszélt, hogy a román médiában Márton Áron személyére teljes tiltást rendelt a román állam és a Securitate, így az akkori úgynevezett közszolgálati média anyagában alig maradt róla valami. Féltve őrzött magánarchívumokból azonban kerültek elő anyagok, és „cinikus módon a román állambiztonsági szervek fotósainak jóvoltából is maradtak ránk” emlékek.

Amikor viszont 1990-ben lehetőség nyílt rá, a kolozsvári első független film- és televíziós műhely, a Xantus Film munkatársai azonnal elkezdtek egy Márton Áronról szóló dokumentumfilm készítését. E film jelentősége éppen az, hogy alkotói

felismerték, késlekedés nélkül neki kell állniuk a munkának, így még meg tudták szólaltatni a filmben mások mellett Márton Áron hűgát, valamint *Sztojka Ferencet*, a püspök bizalmasát is – tette hozzá.

Az emlékülésen Bábel Balázs kalocsai kecskeméti érsek *Emberkatedrális* címmel méltatta Márton Áront, *Virt László* szociológus *Németh László* és Márton Áron

(Szerkesztői megjegyzés: Az ünnepi rendezvényen a Parlament Felsőházi termében dr. Issekutz Sarolta és Esztergály Zsófia Zita köszöntötte Dr. Jakubinyi György örmény apostoli kormányzót és tájékoztatták az erdélyi örménység helyzetéről.)

A bécsi mechitaristákhoz zarándokoltak a XII. kerületiek

A kedves Olvasók lassan megszokhatják, hogy a XII. Kerületi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat minden lapszámban jelentkezik valamilyen beszámolóval. Ezúttal a bécsi utunkról adunk tájékoztatást.

Az utat rengeteg szervezőmunka előzte meg: elintéztük a buszt, a bécsi helyi közlekedési jegyeket, felhívást tettünk közzé, a könnyebb kezelhetőség érdekében külön drótpostafiókot hoztunk létre, felvettük a kapcsolatot a Bécsi Mechitarista Kongregációval, és a velünk tartó utasainknak apró figyelmességről is gondoskodtunk.

A határon szerencsésen átjutottunk, időben érkezünk Bécsbe. A jó Isten többszörösen is velünk volt, hiszen egy apáca is utazott a csoporttal, s az utat így zarándoklatnak is felfoghattuk. Először természetesen a kongregációhoz mentünk, ahol idegenvezető a terembe lépéskor már az utazás egyik szervezőjét (aki vele felvette

munkásságát hasonlította össze. *Denisa Bodeanu* történész a román titkosszolgálat Márton Áronra vonatkozó dokumentumait mutatta be, felszólaltak továbbá *Kányádi Sándor* költő, valamint *Kovács Gergely* vatikáni posztulátor és *Nagy Zoltán* hittantanár.

Fotó: MTI
MTI/Magyar Kurír

a kapcsolatot) keresztnevéen hívogatta, szölongatta. A templomban idegenvezetőnk, *Vahan Hovagimian* atya részletesen ismertette *Mechitar* életútját és a bécsi kongregáció történetét. Megalakulásáig kalandos út vezetett: Mechitar 1701. szeptember 8-án, Mária születésének ünnepén 25 éves korában alapította az első rendet Konstantinápolyban. Az Oszmán Birodalomból azonban menekülniük kellett, s a görög félszigeten, Peloponnészosz északnyugati részén építette fel első kolostorát. Egy évvel később *XI. Kelemen pápa* hivatalosan is engedélyezte az örmény kongregációt, és Mechitárt az első apátnak nevezte ki. Az 1715-ös esztendő újabb nehézségeket hozott, hisz kitört a háború Velence és az Oszmán Birodalom között. A velenceiek elvesztették Peloponnészoszt; Mechitárnak és társainak ismét menekülniük kellett. A lakatlan velencei Szent Lázár-szigetre

1717. szeptember 8-án (Mária születése), a kongregáció alapításának 16. évfordulóján költöztek. Mechitar halála után 25 évvel, *Stephanos Melkonian* apát idején a rend kettévált. 1773-ban 21 pap a velencei házból az Osztrák-Magyar Monarchiához tartozó Triesztbe költözött, kolostoralapítási céllal. Később a pozsonyi békeszerződés (1805) értelmében Trieszt Napóleonhoz került. Mivel a szerzetesek osztrák állampolgárok voltak, az új hatalom diktatórikusan kezelte őket. A rendet megszüntették, javaik nagy részét elkobozták,

1812 júliusában jelent meg A Szent Szűz élete címmel. Szépen gyarapodott a kongregáció: megvették az addig bérelt kapucinus kolostort, valamint Klosterneuburg kolostorát, melyet nyári rezidenciának alakítottak át. Az 1835-ös tűzvész ismét próba elé állította a szerzeteseket: a bécsi épület szinte teljesen újjá kellett építeniük, csak úgy mint a II. világháború után a bombatalálat miatt.

A templom újjáépítését csak 1871-ben kezdehették el *Joseph Kornhäusel* tervei alapján. Az oltárépítmény *Heinrich Ferstel*,

s az atyáknak tovább kellett költözniük. *I. Ferenc császár* engedélyezte számukra a Bécsben való letelepedést. Új otthonként az egykori kapucinus kolostort kapták meg Bécs Szent Ulrik (akkor még) elővárosában. A Triesztben élvezett privilégiumokat megújították, s rövid idő után a nyomda is üzembe állhatott. Ismeretes, hogy már korábban is foglalkoztak könyvnyomtatással, s ez volt az atyák egyetlen jövedelme. A gépek és a betűkészlet egy részét Triesztből megmentették, s ez képezte a nyomda bécsi tevékenységének alapját. Az első bécsi kiadvány örmény nyelven

a neoklasszicista mellékoltár *Theophil Hansen* munkája. A falfestéseket és a Mária védelme oltárképet *Josef Kleinert* készítette 1901-ben, a rendalapítás 200. évfordulójára. A sárga ruhájú angyal mellett az Ararát látható a bárkával.

A kolostor egyik különlegessége a rektóriumban elhelyezett nagyméretű festmény, melyet *Ludwig Schnorr von Carosfeld* készített. A csodálatos kenyérszaporítást megjelenítő mű különlegessége, hogy egyszerre több időben zajló eseményeket látunk: Fülöp, Jakab és egy ifjú kenyeret és halat nyújt Jézusnak, aki közepén

állva már az Úr áldását, illetve segítségét kéri. A kép két oldalán pedig már a szaporított ételeket osztják. A körülbelül ötszáz alakot ábrázoló mű alkotója 1839. augusztus 8-án ezt írta a szintén festőművész testvérének: „Tegnap befejeztem nagy festményemet, az Ötezrek megvendéglését. Ezen közel egy évig, s az utóbbi időben teljes erőbedobással dolgoztam. A kép 20 láb hosszú és több mint 15 láb magas. Ezt az olajfestményt az örmény mechtarista kongregáció refektóriumába készítettem. A munkát ugyan szerényen díjazták, de annyira vágytam egy ilyen méretű feladatra, ez Bécsben az egyetlen ilyen nagyméretű mű.”

A négyszintes épület minden emeletén tágra nyitottuk szemünket a kiállítást látva. Az egyházi tárgyak részlegében *XXIII. János pápa* miseruhája keltette fel figyelmünket, amit még nunciusként viselt Konstantinápolyban. Az éremgyűjteményben alaposabban megnéztük volna a ártus, szaszanida, görög, római, bizánci, oszmán és európai pénzek elő-, illetve hátlapját. Ismert örmény és más festők alkotásai és karikatúrái sorakoznak a képtárban; szépen őrzik a szőnyegeteket; csodálatosak az örmény viseletek. Ezek közül sokan a kb. 25 cm magas talpú papucsról kérdezték, hogy is tudtak ebben járni.

A kongregáció múzeuma gazdag kerámia-gyűjteményében láthattunk egy 12-13. századi kilikiai csészét és főleg a kütahiai örmény mesterek jellegzetes mintájú munkáit. Nem hiányoztak a kínai, meissenai porcelánok sem. Az értékes tárgyakon örmény írást is olvashattunk volna, például egy dzsulfai só- és borskészleten, egy kis likörös kannácskán. Ezeket szeráfekkel és keresztelőkkel díszítették, s kb. a 18. század közepén készítették.

Reprezentatív kollekción látható az örmény fémművességéből: fémcsészékből, fémtányérok, íróeszközökből, evőeszközökből,

s mindezek örmény feliratot és dátumot tartalmaznak. Megtekinthettünk egy szép, cinkeztetett rézcsészét hosszú örmény felirattal, mely az asztalhoz való összegyűlésre hív.

A könyvtár a nyugati terület legnagyobb örmény gyűjteménye: könyvek, folyóiratok, újságok találhatók Örményországról. A világ legnagyobb örmény újsággyűjteménye van itt, amelyből jó képet kapunk Örményország történelméről, különösen az újabb időkben. A könyvgyűjtemény már Triesztben is jelentős volt, de a gyűjtemény egy részét örmény kereskedők segítségével hozták Bécsbe. Nyolcezer könyv képezte a bécsi alapállományt, amelyet alapítványok segítségével tudtak bővíteni. A kongregáció négyezer kötetet vett át a kapucinus rendtől, amelyet *Aghamalian* vásárolt, s adott a szerzeteseknek. *Simon Eberle* kanonok ezer kötetet hagyott a rendre. *Maximilian főherceg* is vett könyveket a kongregációnak. *Dr. Constant von Wurzbach* éveken keresztül vett egy példányt a monarchiában kinyomatott könyvekből. *P. Jeghische Gaftanian* 1861-1876 között Törökországban tartózkodott és Konstantinápolyban gyűjtötte az örmény könyveket a könyvtár részére. A kéziratok között értékes műalkotások is találhatók. A hatalmas gyűjteményt több teremben helyezték el; a díszteremben középen különleges állvány látható. Érdekessége, hogy mind a négy sarkára két-két oroszlantestet készített az alkotó, ám egy fejjel.

A kolostorkertben készített közös fénykép után a résztvevők saját elképzelésük szerint ízlelgették az osztrák fővárost, kis bosszankodással egy, a migránsok mellett tüntető hosszú menetet kerülgettek. Egy kis csapat a Művészettörténeti Múzeumban kívánta megtekinteni a festményeket, érmeiket, az egyiptomi gyűjteményt, s nem

utolsó sorban *Munkácsi Mihály* mennyezeti freskóját. A látogatás rövidnek bizonyult, csupán öt órát tölthettünk Bécsben, hogy elkerüljük az éjszakai megérkezést.

A szervezők mindenkinek köszönik a pontos indulást, s nagyon örültünk a

kedves köszönőleveleknek. A XII. Kerületi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat továbbra is havonta kíván programokat, esetenként utazásokat szervezni, amelyekre szeretettel várjuk az érdeklődőket.

HA

Bakó Zoltán

Örmény hétköznapi Vásárhelyen

Ötödszörre rendezte meg a MÖMKE a kulturális napokat

Újszerű témákkal, Erdélyt átfogó szellemiséggel, gazdag előadói részvétellel és népes érdeklődői körrel zajlott az ötödik vásárhelyi örmény-magyar rendezvénysorozat, amelyen öröndetes újdonságokkal is szolgált az egyesületi elnök.

A kétnapos rendezvény az eddiginél is több vásárhelyit – és nem csak, hiszen egész Erdélyből érkeztek érdeklődők – mozgató meg, ugyanis olyan közérdeklődésre számot tartó tematikákat sorakoztatott fel programjában, amely nem csak az örmény eredetűek, vagy gyökerűek, de a város kulturális és gazdasági történelme,

múltja iránti érdeklődő szimpatizánsokat is odavonzotta.

A szombaton elkezdődött rendezvénysorozat első része a Kulturpalota kistermében indult a köszöntőkkel. *Peti András* alpolgármester, *Soós Zoltán* tanácsos, *Oláh Dénes*

római katolikus főesperes és *Nagy László* unitárius lelkész mellett a munkálatozókat és résztvevőket köszöntötte *dr. Csige Sándor Zoltán* Magyarország Csíkszeredai Főkonzulátusának vezető konzulja. A köszöntők után elkezdődött az *Örmények a világban, Erdélyben és Marosvásárhelyen* című nemzetközi konferencia. Előadást

tartott a budapesti *Dr. Dzsotjänné Krajcsir Piroska* armenológus *Az örmény kolóniák (gaghut) kialakulásának főbb jellemzői* címmel, *dr. Pál Emese* művészettörténész a szamosújvári Salamon templom művészeti értékeiről, Oláh Dénes főesperes bemutatja Pál Emese Örmény katolikus templomi berendezések Erdélyben című könyvét, *Puskás Attila Barna* egyesületi elnök pedig *Az EMÖSZ logó története a teológiától az ábrázolás-művészetig* című előadásával lépett a népes közönség elé. A kistermi programot a szamosújvári örmény táncegyüttes marosvásárhelyi premierje zárta.

Látogatás a kriptában

Délután 1 órától *dr. Orbán János* a Vármúzeumban a „*Szemébe írt történelem. Csiki Márton háza és a régi örmény hétköznapiak*” című kiállításon kalauzolta az érdeklődőket. És ugyancsak az első napon, szombaton este 6 órától a Keresztelő Szent János plébániatemplomban örmény-katolikus szentmisét mutatott be Gál Hunor gyergyószentmiklósi örmény plébános, majd ezt követően

Szász Ávéd Rózsa bemutatta a templom alatt rejlő kriptá történetét vázoló négy nyelvű (magyar, román, angol és örmény nyelvű) információs táblát, és az ehhez kapcsolódó kiadványt. A templom kriptájában tett látogatáson sokan vettek részt,

ugyanis kevés vásárhelyinek adatik meg, és csak igen ritkán, hogy a város e részét láthassa. Az egykori polgárok, a templom építését támogató tehetősebb vásárhelyiek nyughelyei önkéntelenül is tiszteletet ébresztenek a látogatóban, valamennyiükön elhatalmasodik az érzés, hogy itt egy titokzatos, de valós 18-19 századi városi élet elevenedik meg.

Üvegfestés, kiállítás

Vasárnap 11 órakor a Bolyai téri unitárius templom tanácstermében a gyermekeket üvegfestésre várta a budapesti *Martaian Ermone Zabel* művésznő. Ezt követően megnyílt *Martaian Ermone Zabel, Lili Adam Seyranyan, Dobribán Annamária* és *Demeter Irén* üvegfestészeti, örmény-magyar kerámia- és kézműipari kiállítása.

A dús és érdekes program betekintést engedett a város egy meghatározó

rétegének, a magyar-örménységnek az életébe, az általa teremtett értékekbe, hiszen az, hogy ez a város ma olyan, amilyen, nem kis mértékben az itt élő, az elmúlt századokban még meglehetősen nagyszámú magyar-örménynek is köszönhető.

Vízválasztó

Puskás Attila, a Marosvásárhelyi Örmény-Magyar Kulturális Egyesület (MÖMKE) és az Erdélyi Magyar-Örmények Szövetsége (EMÖSZ) elnöke, igen jelentősnek, vízválasztónak tartja a múlt hét végi rendezvényt. És erre alapos oka van. „A Marosvásárhelyi Örmény Magyar Kulturális Egyesület életében az *V. Örmény Kultúra Napjai* azért vízválasztó, mert a történelmi múlt felidezésén túl látjuk a jövő reménycsillagát – látunk magunk között fiatalokat, gyermekeket. Örömmel tudatjuk, hogy most már van ifjúsági csoportunk, lesznek kézműves foglalkozások, nyelvtanulás, és tánc, amelyek

nyitottak lesznek minden érdeklődő előtt. Vannak gyermekeink, akik üvegfestést tanulnak. Most már biztosan érezhetjük – van jövőnk” – mondta a MÖMKE elnöke. A mai világ leértékeli a múltat, mert nem látja maga előtt a jövőt. Azért él a mának, mert nincs jövőképe. És Európa azért van értékválságban és hoz rossz döntéseket, mert előregedett a társadalma, magyarán nincs, vagy kevés a gyermek. Nincs akinek elmesélni, átadni a meséket, a történeteket, a múltat. Elmondta még, hogy az örményekről azt mondják, hogy betelepedésük idején egyetlen írástudatlan sem volt közöttük. Őseik valószínűleg megszívlelték a mondást, még ott, az ősi, ezertornyú fővárosban, Aniban, amikor azt mondhatták nekik, hogy „fiam tanulj, mert messzi jutsz”. Valóban messzi jutottak, csak ezért 3000 kilométert kellett vándorolniuk. „A sok vándorlás alatt sok értéket megőriztek, mást elfelejtettek, kultúrájuk, érzésviláguk gyarapodott. Ezt szeretjük volna most Marosvásárhelyen kicsiben be- és megmutatni” – egészítette ki az elnök.

Dr. Csiga Sándor Zoltán Magyarország csíkszeredai vezető konzulja

Tisztelt Hölgyeim és Uraim! Tisztelt örmény közösség!

Magyarország Csíkszeredai Főkonzulátusa nevében köszönöm a megtisztelő lehetőséget, hogy ezen alkalmából én is köszönhetem Önöket. Először is engedjék meg, hogy átadjam Önöknek *dr. Zsigmond Barna Pál* főkonzul úr üdvözlését és jókívánásait.

Tudom, az itt jelenlévők nálam sokkal többet tudnak arról, hogy milyen fontos nekünk, a magyarságnak az örmények jelenléte. A városiasodás, a kultúra, a gazdaság fontos kövása volt ez a számát tekintve kis népcsoport. Mi, magyarok hálával tartozunk ezért, mint ahogy az örmények is hálásak voltak, amiért idegenbe szakadva ugyan, de itt Erdélyben, több mint 350 éve hazára és megbecsülésre találtak. És hogy ez nem csupán mai, utólagos visszavetítés, engedjék meg, hogy idézzek néhány régi feljegyzést ezzel kapcsolatban. 1755-ben báró *Kemény Ádám* kéri a szamosújvári főbíró, hogy hirdesse ki az új pusztakamarási vásárt „minthogy az örménységből szokott a sokadalmak lelke állani”.

A 18. Század végén a gyergyószentmiklósi örményekről jegyezte meg egy százsz író, hogy kereskedelmük révén „életet lehelnek” az egész környékbe. „Az örmények olyanok az erdélyi államszervezetben, mint az érverés az emberi testben. Bővérőségét éppen úgy jelzik, mint a lázat. Arckifejezésükről egész pontosan le lehet olvasni, hogy az állam egészséges-e vagy pedig sorvadás emészti.” Máshol *Orbán Balázs* így beszél erről: „örülhetünk előmenetelükön, mert e nemzettörődék nem vala hálátlan e hazához, ők átérték, mivel tartoznak e hazának, miért minden alkalommal méltóknak mutatkoztak arra, hogy e haza őket édes és szeretett fiai közé számítsa. Ők átvették a mi nyelvünket, műveltségünket, ők érdekegységi szövetségre léptek, s ekként rokonultak velünk.”

Az erdélyi örmények közül sokan egyéni érdektől vezérelve – az élet már csak ilyen - elhagyták Erdélyt és a Magyar Királyságban, a Kárpát-medence különféle régióiban telepedtek le.

Sok helyen élnek ma is az egykori Történelmi Magyarország területén, a nyugati határoktól Délvidékig és Felvidékig és természetesen itt Erdélyben is.

Engedjék meg, hogy Magyarország nevében köszönetem fejezem ki azért, hogy az erdélyi magyar-örmények nagy számban éltek a magyar állampolgárság adta lehetőséggel és ezáltal kifejezésre juttatták, megerősítették, hogy a magyar nemzet részének is tekintik magukat. Szeretném figyelmükbe ajánlani, hogy Önök is kapcsolódjanak a magyar nemzetnek a határokon átívelő nemzetegyesítési folyamatához és elsősorban a Kárpát-medencében Önök is fokozottan teremtsék meg a formális és informális „netvörközt” a magyar-örmény közösségek között.

Október aktualitását hozza, és talán megbocsátják nekem, ha egy szomorú történelmi eseményre szeretnék utalni, amelyről az elmúlt héten, október 6-án emlékeztünk meg. Igen, az aradi 13-akról van szó és itt azért aktuális, mert közülük két kiemelkedő tábornok *Kiss Ernő*, illetve *Lázár Vilmos* örmény származású volt. De ugyancsak októberhez kapcsolódik az 1956-os forradalom, amelyet a jövő héten ünnepelünk, és amelynek legendás alakja, legtöbbször talán nem is tudják, a Szamosújváron született, örmény származású *Pongrácz Gergely*. Tisztelet a hősöknek!

Engedjék meg, hogy ismételten köszönetet mondjak azon örmény származású honfitársainknak, akik a múltban és a jelenben egyaránt elkötelezetten szolgálták saját közösségük és ezen keresztül Magyarország, Erdély javát. Természetesen ki kell emeljem a marosvásárhelyi Örmény közösség fontosságát, amely jelentős szerepet tölt be a város életében, aktívan hozzájárulva annak gazdasági és kulturális fejlődéséhez.

Kívánom, hogy nemzeti közösségük gyarapodjon lélekben, lélekszámában és szükség szerint anyagiakban is, legyenek sikeresek és ez a kapcsolat továbbra is ugyanilyen gyümölcsöző maradjon magyaroknak és örményeknek egyaránt.

Köszönöm megtisztelő figyelmüket.

(Elhangzott a Marosvásárhelyi Örmény Magyar Kulturális Egyesület által szervezett V. Örmény Kultúra Napjai c. rendezvényen a marosvásárhelyi Kulturpalotában, 2015. október 17-én.)

Esztergály Zsófia Zita

Hősként egykor és Ma

A hősként viselkedő és azóta is példát mutató Aradi Vértanukra emlékeztünk október 6-án, a Fővárosi Örmény Önkormányzat koszorúzással egybekötött rendezvényén. A hagyományoknak megfelelően, *Dr. Issekutz*

Sarolta, az Országos Örmény Önkormányzat képviselője, valamint az EÖGYKE elnöke mondott ünnepi beszédet, valamint *Esztergály Zsófia* a Fővárosi Önkormányzat elnöke köszöntötte a megjelenteket (a szöveg szó szerinti közlése olvasható lejjebb) és bemutatta *Kiszely Zoltán* politológust, aki az aktuális kihívásnak megfelelően a migránshelyzetről tartott diavetítéssel egybekötött előadást. A megjelentek így elsőkézből informálódhattak Európa belátható jövőjéről, a tagállamok által képviselt politikai magatartások kihatásáról és a háttérben meghúzódó nemzetközi érdekekről. Az ünnepségen *Szilvay Ingrid* meghatározó korabeli katonadalt énekelt, valamint *Vörösváry Márton* csodálatos hegedűjátéka is felcsendült, amely méltó hangulatot varázsolt az örmény származású magyar hősök: *Kiss Ernő* honvéd altábornagy, *Lázár Vilmos* honvéd ezredes, valamint *Czetz János* tábornok emléke előtt.

Esztergály Zsófia elnök beszéde: Sok szeretettel köszöntök mindenkit a Fővárosi Örmény Önkormányzat rendezvényén, amelynek keretében emlékezünk az 1848/49-es Szabadságharc hőseire és áldozataira. Azokra az örmény

származású vitézekre, akik a tőlük telhető legnagyobb odaadással védték meg hazájukat: Magyarországot.

Az ember hajlamos azt hinni, hogy ezek az események régen voltak, s még, ha hagyományörző módon büszkék is vagyunk vértestvéreinkre, bele feledkezünk az évtizedek múlásával a kényelembe és elfogadjuk azt, amit közvetlen életterünknek adnak a nagyhatalmak és saját döntéshozóink. Nem gondolunk arra úgy igazán, hogy bizony a történelem ismétli önmagát, s ennek mi részesei vagyunk. Hogy egykor *Kiss Ernő*, *Lázár Vilmos* mindenét oda adta, még az életét is, csak hogy megvédi je hazáját és nemzetét, amelyet akkor is kismillió aljas érdekszál font keresztbe, és leginkább a nemzetközi érdek vagy nagyhatalmak készítette csapda áldozatává lettünk. Ugyanúgy, mint most, és mint a jövőben is lehet.

Vörösvári Márton

A szabadságharcban szabadulni akartunk a ránk nehezedő, és stratégikus elven „agymosó” uralom alól, amely a behódoltatás jegyében manipulálta a többi között hiteles és gazdag őstörténetünket vagy az anyanyelvhasználatunkat. Több száz év alatt még az sem volt elég, hogy a finnek megtagdák nyelvrokoni hivatkozásainkat. Csak most kezd tisztulni a köd itt a szomszédban,

Kiszelly Zoltán politológus

a Tudományos Akadémián. Hogy miért van ez? Azért mert senkinek sem érdeke rajtunk kívül ennek tisztázása, és itthon is a nemzeti lobby-k próbálják kavarni a kártyát.

Szilvai Ingrid

Ehhez nyilvánvaló eszköz a pénz, amely végtére is gazdára talál, mert mindig találni selejteket. Olyanokat, akiknek gyengécske elveik vannak és nem törődnek a következményekkel, vagy csak a karriert látják maguk előtt. Vagy az első és annak folytatása: a második világháború kiobbantásának okait is érdemes számba venni. Bizony ebben a manipulált viharban Magyarország „hajóját” is érdemes lenne újra görcső alá venni. Hiszen nemtelen eszközök, hatalomátrendezési célok és csapdák vezérelték a háttérben az eseményeket. Ki azt hitte, hogy saját portáján irányít, végülis csak véghez vitte, valamely hatalmi csoportosulás forgatókönyvét. Terhelő ezzel szembe nézni az egész világának, ahogyan nekünk is most.

Pedig voltak, akik megtették. A többi között Kiss Ernő, Lázár Vilmos és Csetz János is. De mondhatnánk többeket, ország vezetőket is. *Batthyány János* miniszterelnököt mondjuk. Leszámazottját egyébként felkuttattam és meghívtam közénk, de Bálint sajnos ma nem tartózkodik itthon. Viszont hamarosan, még idén közöttünk lesz. Megkért adjam át jókívánságait és üdvözlését az erdélyi örménységnek.

Zárógondolatként engedjétek meg, hogy felhívjam a figyelmeteket arra, hogy nem kizárt manapság bizony az sem, hogy nekünk is szembe kell néznünk az álnoksággal,

hiszen egy nagyszabású népvándorlás előszobájában vagyunk, lassan 9 hónapja. A határmentén sok édesanya fia bizonyít. Egyelőre fegyverhasználat nélkül és kizárólag hivatásosok. A magyar kormány ikonikus szereplőjévé vált a térség migránspolitikájának, de a helyzet globális megoldása

még várat magára, és amíg várat magára, addig nő a biztonsági kockázat is. Ezért úgy gondoltam, hogy a mostani megemlékezésen helyet kell adnunk a ma kihívásának, így vendégünk Kiszelly Zoltán politológus lesz, aki a koszorúzást követően, diás előadásával zárja a rendezvényünket.

Koszorúzás a Aradi Vértanúk kopjafájánál. Jobbról: Szilvai Ingrid, dr. Issekutz Sarolta, Heim Pál

Örmény bűnbánat - december

„Teremtényeid Gondviselője! Oltalmazd kereszted jelével lelkemet és testemet a bűnök tévelyétől, az ördög kísértéseitől, a gonosz emberektől és minden lelki és testi veszedelemtől. És irgalmazz. . .”

Isten megteremtett minket s az egész Világot. Teremtényeit sem hagyja magára, gondviselése annak, aki figyel, megtapasztalható. Mivel őriz meg minket? A kereszt jelével, melyet fegyvernek tekinthetünk, mikor harc folyik a bűn ellen, mikor küzdünk az ördög kísértései ellen. De a gonosz ember is árthat: lelkünket-testiünket sok veszedelemtől kell megővni. Ha ismerjük a veszélyek forrásait, lehetőségeit, Isten kegyelmével harcolni tudunk.

dr. Sasvári László

Bálintné Kovács Júlia

A remetei örmények

Arra gondoltam, ha már az egyik korábbi lapszámunkban bemutattuk a bukovinai örményeket, nézzünk csak utána a remeteieknek is. A világhálón találtam is egyet-mást, aminek egy részét megosztom a Füzetek olvasóival.

Gyergyóremete életében jelentős változásokat hozott a 19. század. 1820-ban örmények telepednek be a faluba: a *Mélik*, *Bogdán*, *Kápálb*, *Kápdebó*, *Zakariás*, *Dobribán*, *Szekula*, és *Czárán* családok, később a *Novák* család.

Gyergyóremete központjának mai arculata 1880 és 1910 között alakult ki, amikor az itt élő gazdag örmény családok és a remetei székely Puskás család az Osztrák-Magyar Monarchia polgári ízlésének megfelelő imponzáns épületeket emeltek. Ekkor épült *Puskás Sámuel* kereskedő boltja, *Dobribán Kristóf* kereskedő háza, a Sáska-ház, valamint *Mélik István* több nagy épülete. A jól jövedelmező kereskedelemmel foglalkozó Puskások a 19. század vége felé látványos gyorsasággal emelkedtek a falu nagybirtokosai közé.

(Az 1989-es rendszerváltás után néhány épületet visszakaptak régi tulajdonosaik, felújításkor pedig törekedtek a házak polgári jellegének megőrzésére.)

Az idők során szerintem a székely Puskás család tagjai összeházasodtak az örményekkel, erre utal az is, hogy kereskedők lettek, boltot nyitnak. Hamarosan az örmények kezébe kerül az erdőkitermelés és az ehhez kapcsolódó tutajozó kereskedelem. Megkaparintják a hitelezések során eladósodott családok birtokait. A század végére már az így összegyűjtött

birtokok mennyisége 665 kataszteri hold volt. Mindez meggyorsította a faluközösség felbomlását.

A lakosság jelentős része számára nem maradt más hátra, mint a távoli vidékek erdőin munkát keresni. A korabeli sajtó gyakran tudósít az erdő munkával kapcsolatos munkaerő vándorlásról. A Csíki Lapok egyik 1898 évi közleménye szerint „ez évben különösen Gyergyóremetéről mentek ki tömegesen munkások, állítás szerint mintegy 500-an”.

Betegh Imre remetei plébános feljegyzése szerint „az országnak alig van része, hova munka és foglalkozás tekintetében el ne jutnának”.

Ugyanakkor az örménységnek köszönhető a polgári fejlődés felgyorsulása a század végén. Megnőtt a kereskedelem és pénzforgalom. Az amatőr színjátszás, olvasóköri és könyvtár létesítése, a március 15.-i ünnepélyek hagyományossá tételé, szegény, de tehetséges tanulók anyagi segítése fűződik a nevükhöz.

Monumentális építkezéseikkel alakították ki a község központjának még ma is meglévő arculatát is.

A Mélik-ház

A fakeskedelemmel foglalkozó örmény származású Mélik család a 20. század elején nem csak Gyergyó, hanem a vármegye legmódosabbjai is voltak. Egy 1918-as Csíkvármegye 117 legtöbb adót fizetők jegyzékén Mélik István a 14. helyen állott. A századfordulón U alakban épült házuk homlokzati része őrizte meg a központ épületei közül a legtöbb

Mélik ház

eredetiséget. Az épület közepén boltíves bejárattal szimmetrikusan ketté osztott. A boltozat színes indás-virágos festése néhány éve még állott, azóta lemeszelték. Boltíves bejárata szimmetrikusan osztja az épületet. A jobboldali részen félköríves ajtó és két ablak látható, a baloldali ablakok egyenes záródásúak.

Kovácsoltvas kapuján a család monogramját jelentő „M” fölött a társadalmi rangot jelentő ötágú korona látható.

„Élő emlékezet”

– Örmény származású családok Marosvásárhelyen – 2. rész

PETELEI CSALÁD

PETELEI MÁRTON (*1700 évek vége - †1800 évek eleje) - kereskedő

Felesége: BILUSKA ROZÁLIA, Marosvásárhelyen fogadót tartott

Gyermeük:

(1) István (*Marosvásárhely, 1819 - †?) - kereskedő.

Üzlete Marosvásárhelyen a római-katolikus plébánia közelében, a régi városháza földszinti részén, lakóháza pedig a Szent György (Forradalom) tér 16 szám alatt volt. Az utcavonal módosításával az utcafrontra másik házat emeltek. A ház falán levő, emléktábla felirata:

„1852 szeptember 13-án e falak között született Petelei István erdélyi író. Meghalt 1910. január 5-én.”

Felesége: ISTVÁNFI MÁRIA (*Marosvásárhely, 1824 - †?) (Feleségének testvérei: Antal János, Veronika (Véri néni), férje: *Patrubány Miklós*, Katalin, Anna sógornő; Eranosz Rebeka.)

Házasságkötés: 1843

Tizenhárom gyermek születik, életben maradt gyermekek:

(1.a) Anna (*1845 – †1907), családi levelezésben Nina

Férje: SOMBORI JÁNOS (*Zetelaka, 1833 – †Marosvásárhely, 1891)

Gyermekeik:

(1.a.1) Irma

Férje: GÁL JÁNOS (Székelyudvarhely, 1894 – †?) - jogász Budapesten, I. világháborús zászlós, olasz hadifogságból 1919-ben szabadul. Elvégzi a Képzőművészeti

Főiskolát. Ismert festőművész; ő lesz Petelei István író kézirat - hagyatékának gyűjtője.

(1.a.2) Ilona (Bolondka)

Férje: STERBA ÖDÖN

(1.a.3) Irén

(1.b) Márton (*1847 – †Marosvásárhely, 1915) - bőr és fegyverkereskedő, a marosvásárhelyi Kereskedők Társulatának tb. alelnöke, egyháztanácsos, Marosvásárhely Takarékpénztár RT igazgatósági tagja. Vásárhelyen családi háza volt (Thököly utca 28 szám – ma Andrei Saguna u.)

Felesége: DANCZKAI PATTANTYÚS ÁBRAHÁM RÓZA (*Szamosújvár, 1857 – †Marosvásárhely, 1946)

Házasságkötés: 1857

Gyermekeik:

(1.b.1) Erzsébet

Férje: VÉGH BÉLA, százados a Császári – Királyi 23 vadászrezdben

Gyermekeik:

(1.b.1.1) József - főorvos, Röntgen Közlöny szerkesztője

(1.b.1.2) Erzsébet (Pityi)

(1.b.1) Róza

Férje: KÁDÁR KÁLMÁN, MÁV főmérnök

(1.c) István (*Marosvásárhely, 1852. szeptember 30 – †Kolozsvár, 1910 január 5) - közíró, novellista

Felesége: özv. TAUFFER FERENCNÉ, szül. KORBULY IRMA (*? - †Kolozsvár, 1922 - a Korbuly család sírboltjába temették)

Házasságkötés: Kolozsvár, 1888.

A család leghíresebb sarja Petelei István közíró, novellista, tanulmányait a budapesti egyetem történelem tanári szakán fejezi be. Életének főbb állomásai: Vásárhely, ahol a régi Erdély történelmét és a város polgárai életének dokumentumait tanulmányozza, ezt követi a kolozsvári időszak, ahol az EMKE irodalmi szakosztályának tevékeny tagja,

Petelei István író

kezdemenyezője az Erdélyi Irodalmi Társaság megalakításának. Marosvásárhelyen a Kemény Zsigmond Társaság elnöke volt (1896-1898), nevéhez köthető az Erdélyi, önálló szellemi régióban való gondolkodást jelentő „Transilvanizmus” mozgalom útnak indítása is.

Az író, kezdetben Irmuskának majd Zsuzsikának emlegeti feleségét és „eszményi író - feleségnek” tekinti, aki műzsája, majd gondviselője volt sokat betegeskedő

Deák Farkas u. 10. lakóház képe

urának. Harmonikus családi életüket mindvégig beárnyékolja a gyermektelenség néma fájdalma. Petelei István megromló egészségi állapota miatt 1891-ben eladja Vásárhelyi lakását.

Szovátán, „egy kis fészket” vásárol. Ezt a házat szépíti, a telekre faragott kaput ácsoltat, melynek díszítését maga végzi (*Petelei Erzsébet visszaemlékezése*), melynek felirata:

„Isten segedelmével emelte e kaput Petelei István párjával, *Korbuly Zsuzsikával*”.

Felesége erre a kapura utóbb felirat egy kétsorosot:

„Vándor, ez a kapu nem akar kizárni,

Csak azt mutatja, merre kell bejárni”

Faragott kapujának szétbontott darabjai a Maros Megyei Múzeumba kerültek. Petelei a szovátai „nyaraló”-t az Erdélyi Irodalmi Társaság írói számára, üdülőhely létrehozására kívánta hagyni, de halála után a ház eladódott. Napjainkban Bocskay Vince szobrászművész lakóháza áll a ház helyén, utcai falán a művész által állított, az író arcásával díszített emléktábla az író idézi. Felirata: „E helyen állt a ház melyben nyaranta élt és dolgozott a nagy erdélyi novellairó 1852-1910 – Béke poraira!”

Főbb művei, novelláskötetei: *Keresztek* (1882), *Az én utcám* (1886), *A fülemüle* (1896), *Jetti* (1893), *Felhők* (1897), *Vidéki emberek* (1898), *Az élet* (1905). Halála után jelent meg: *Elbeszélések I-II* kötet (1910), Kolozsvár, *Egy aranyért* (1924) c. regénye, Kolozsvárt.

Koporsó formájú sírköve Marosvásárhelyen, a római katolikus sírkertben áll, feliratát az író maga fogalmazta:

„Lelje fel ott túl mindazt a szépet és jót, amit itt, életében álmodott.”

Közismert a család zenészeretete, a zenei hajlandóság édesanyjuk öröksége lehetett, István violán, Mimi hegedűn, Márton fuvalán játszott, Katalin zongorázott.

Az életben maradt testvérek, azok családtagjaik fel-felbukkannak Petelei írásaiban, Véri néni, Rebi néni, Nina, Pityi, német ángyó, Tinka alakjában. A hozzájuk írt levelek s a kiterjedt rokonság visszaemlékezései rajzolják Petelei István írói – emberi képét.

Özv. Végh Béláné: „Kora nem értette meg, még familiája is – amely imádta az író – lemosolyogta néha. Petelei nem volt felkapott, divatos író. Szerényen, visszavonulva magának írogatott, sikerekre nem számítva. Tőle örököltem a betűimádatát, az olvasás művészetét... Szerette, ha felolvastam neki naponként. ...

A muzsika szépségét is Pista bácsi véste szívembe. *Chopin* volt a kedvence.... Szépen rajzolt és gyönyörködött, ha tűfestéssel – élő virág után – kihímeztem rajzait terítőkre... Még főzni is Pista bácsi tanított meg.

Mennyi rosszat főztem és megette a drága, hogy ne búsuljak ... Fafaragásai, asztalos munkái gyönyörűek voltak. Híres székely kapuját maga díszítette. ... Türelmes, jóságos,

Mennyi rosszat főztem és megette a drága, hogy ne búsuljak ... Fafaragásai, asztalos munkái gyönyörűek voltak. Híres székely kapuját maga díszítette. ... Türelmes, jóságos,

megértő, megbocsátó, szerető volt. Valami Krisztusi nagyszerűség élt lelkében. ...”

Petelei István születésének 150 évfordulójára kiadott emléklap

(1.d) Mária

Férje: **PATRUBÁNY ISTVÁN** - főszolgabíró, Tiszakürt.

Gyermekeik:

(1.d.1) Mária

Férje: dr. STAIBL ANDOR - szabadalmi bíró

(1.d.2) Margit

Férje: SZÁRAZAJTAI INCZE ZOLTÁN – hadbíró őrnagy

(1.d.3) Gabriella

Férje: dr. LÉCZFALVI KERESZTES EDE - ügyvéd

(1.d.4) István – főszolgabíró

Felesége: CSÍKY JANKA

(1.e) János

Felesége: GUGGENBERGER (GUBÓDI) IRMA (német ángyó)

Gyermekeik:

(1.e.1) István, intéző Marosvásárhely környékén

(1.e.2) Juliska

Első férje: AGYAGÁSI ISTVÁN

Második férje: VOJKA ANTAL - pénzügyi főtanácsos

(1.e.3) Anna (*? - □1902)

(1.e.4) Mariska (*? - □1903)

(1.e.5) Zsuzska (*? - □1944)

(1.f) Katalin (Tinka)

Férje: TÖRPÉNYI JÁNOS

Gyermekeik:

(1.f.1) Andor

(1.f.2) János - cukorgyári hivatalnok Marosvásárhelyen

(1.f.3) István (*1888 – □1896)

Felhasznált irodalom:

Bisztray Gyula: Petelei István család

Adatközlő: dr. Bodó Ágnes ny. egyetemi adjunktus

2015 Október 23-án
a Széna téri emlékműnél
a II. ker Örmény Önkormány-
zat s az EÖGYKE koszorúzott
– dr. Issekutz Sarolta és
Bacsó Zoltán

Emlékezés Nemeskürty István író, irodalom- és filmtörténész, egyetemi tanárra

Életének 91. évében meghalt *Nemeskürty István* Széchenyi-díjas és Kossuth-nagydíjas író, irodalom- és filmtörténész, egyetemi tanár – tudatta az MTI-vel pénteken a család. Nemeskürty Istvánt csütörtök este érte a halál (Szerk. megj. 2015. október 8-án), temetéséről később intézkednek.

Nemeskürty István 1925. május 14-én született Budapesten, édesapja hivatásos katonatiszt volt. Ő is apja nyomdokaiba akart lépni: tízévesen lett a pécsi kadétiskola növendéke, majd 1943-ban és 1944-ben a Ludovika Akadémia hallgatója volt. 1945-ben beiratkozott a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem magyar-olasz-művészettörténet szakára, első írásai 1947-től a *Vigilia* című katolikus folyóiratban jelentek meg.

Diplomájának megszerzése után, 1950-től Budapesten tanított (egy ideig *Pilinszky János-sal* együtt), 1956-tól a Magvető Könyvkiadónál volt szerkesztő. A film világa iránt érdeklődő Nemeskürty Istvánt 1959-ben a Híradó és Dokumentumfilmgyár dramaturgiai vezetőjévé nevezték ki, 1961-től filmtörténetet oktatott a Színház- és Film-művészeti Főiskolán. 1963-tól a Magyar Filmgyártó Vállalat (Mafilm) stúdióvezetője, 1972-től a Budapest Filmstúdió, 1984-től a Magyar Filmintézet igazgatója volt 1987-es nyugdíjba vonulásáig. Majdnem három évtizeden át foglalkozott filmgyártással, irányítása alatt csaknem 160

magyar nagyjátékfilm készült el, több mint 30 elsőfilmes alkotó indulhatott útjára.

A rendszerváltozás időszakában, 1990 januárja és áprilisa között a Magyar Televízió elnöki tisztté töltötte be, emellett különféle társadalmi szervezetekben viselt magas tisztségeket. A 90-es években elnöke volt

A felvétel 2011. március 11-én készült, miután átvette a Kossuth-nagydíjat a Parlamentben
(Forrás: MTI / Soós Lajos)

többek között az egyetemi és főiskolai oktatók kamarájának, a magyar ösztöndíj bizottságnak, a Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségekért Alapítvány és a Magyar Könyv Alapítvány kuratóriumának. 1993-1995 között a Magyar Írókammera elnökeként is dolgozott. 1994 óta a Magyar Művészeti Akadémia tagja, 2011 óta tiszteletbeli tagja, 1996 óta a Magyar Újságírók Közösségének (MÜK) tiszteletbeli elnöke volt.

1998 és 2001 között kormánybiztosként a millenniumi ünnepek szervezését irányította, munkáját a Magyar Köztársasági Érdemrend nagykeresztjével ismerték el. 2001-ben vehette át az újjáalapított Corvin-láncot, 2001-2002-ben, majd 2011-től a kizárólag elbírálásáért felelős testület elnökeként tevékenykedett.

1957-ben lett az irodalomtudomány kandidátusa, 1966-ban doktora, 1979-ben nevezték ki egyetemi tanárrá. Munkássága elsősorban a 16. és 17. századi magyar irodalomtörténetre, valamint a 20. századi magyar filmtörténetre terjedt ki.

Termékeny író volt, több mint 50 kötet fűződik a nevéhez.

Ismertségét igazán a hazaszeretet, a nemzeti lelkiismeret és felelősség kérdését boncolgató történelmi, kultúrtörténeti könyveinek köszönhetjük, ezek közül nem egy kiváltotta a szakmai körök felháborodását. 1966-ban óriási feltűnést keltett és nagy vitákat kavart *Ez történt Mohács után* című munkája, amely az 1526-os mohácsi csata és Buda 1541-es török kézre kerülése közti időszakot vizsgálta. 1972-ben jelent meg tabutörő, *Requiem egy hadseregért* című könyve, amely a második világháborúban a Don-kanyarnál vereséget szenvedett 2. magyar hadsereg sorsát dolgozta fel. A sok kiadást megért, hatalmas példányszámban elkelt művében írottakat, például hogy a katonákat „halálba szánták rossz fegyverzetrel és felszereléssel”, a hadtörténészek vitatták, ő azonban kitartott nézetei mellett. 2011-ben így nyilatkozott: „1943 márciusában a Ludovikán a nagyobb közönségnél jobban és részletesebben értesültünk az eseményekről..., elhatároztam, hogy ezt... én egyszer megírom, úgy ahogy volt”.

A hetvenes években kötete jelent meg Dózsa Györgyről, a magyar történelem legjelentősebb parasztháborújának vezéről, az 1848-1849-es magyar polgári forradalom és szabadságharc hőseiről, kor- és életrajzot adott közre első európai rangú, magyar nyelven verselő költőnk-ről, Balassi Bálintról, 1988-ban publikálta Erdély 1916-1967 közti időszakáról szóló művét *Erdélyi krónika* címmel. 1989-ben jelent meg *Mi magyarok* című ismeretterjesztő munkája, 1990-ben magyar Biblia-fordításokból készített válogatást. 1995-ben adták ki a nemcsak Horthy Miklósról, hanem a Horthy-korszakról is szóló, a magyar társadalom

felelősségét feszegető *Búcsúpillantás* című kötetét.

Filmesztéikai tanulmányainak sorából kiemelkedik *Federico Felliniről* írott könyve (1974). A magyar kultúra évszázadait *Kis magyar művelődéstörténet* című kötetében foglalta össze (1992), 1993-ban jelent meg *A magyar irodalom története* című munkája. Filmforgatókönyveket (Egri csillagok, Mint oldott kéve, Mindszenty József – Devictus Vincit, Sacra Corona) és színműveket (A hollószárnyú enyészet, Magyar Dekameron, Szép ének a gyulai vitézekről, A betűk csendjében, Hantjával ez takar) is jegyezte.

2005-ben jelent meg *Mi végre vagyok a világon* címmel életinterjúja, amelyben beszélgetőtársa *Koltay Gábor* filmrendező. 2011-ben jelent meg *Vallani és vállalni – A hatalomváltás labirintusában* című munkája.

Munkásságát számos kitüntetéssel ismerték el. 1971-ben Balázs Béla-díjjal, 1979-ben József Attila-díjjal, 1992-ben Széchenyi-díjjal tüntették ki, 1996-ban megkapta a magyar filmszemle életmű-díját. 2002-ben *II. János Pál* pápától a Nagy Szent Gergely Lovagrend nagy tisztikeresztje a csillaggal kitüntetését vehette át. 2003-ban Prima Primissima díjat, 2004-ben Szent István-díjat, valamint Teleki Pál-émlékérmét kapott. 2011-ben – az alapítása óta csupán néhány alkalommal átadott – Kossuth-nagydíjjal tüntették ki kulturális és művészeti életünk jelentős spektrumát átölelő sokoldalú munkássága, a magyar játékfilmkészítés több mint negyedszázados irányítása, irodalom-, művelődés- és bibliatörténeti művei, forgatókönyvei, gazdag publikációs tevékenysége, példaértékű életműve elismeréseként. 2014-ben a Magyar Művészeti Akadémia Életműdíjában részesült. *MTI okt. 09.*

Jankovics Marcell

„Nagyon örülök, hogy a kortársam lehettem”

- emlékezett *Jankovics Marcell* animációs filmrendező a csütörtök este életének 91. évében elhunyt *Nemeskürty István* Széchenyi-díjas és Kossuth-nagydíjas irodalomtörténészre.

„Számomra tényleg tanár úr volt és mintakép, olyannyira, hogy szerettem volna, ha utódja lehetnék ebben-abban. Jóban voltunk, ő is kedvelt engem, és volt néhány olyan pozíció, amelybe lemondása után engem javasolt” - idézte fel az MTI megkeresésére pénteken Jankovics Marcell.

Mint elmondta, Nemeskürty Istvánnal már pályája kezdetén találkozott, amikor a „tanár úr” a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat (TIT) előadásain a filmművésztől beszélt.

Jankovics Marcell elmondása szerint Nemeskürty István kiváló stúdióvezető volt, nagyon jól válogatott tehetségeket.

„Fiatal srác voltam még, amikor kinézett magának. Nem volt benne semmi fölényeskedés, hogy ő idősebb és tekintélyes személy, hajlandó volt időt szánni

arra, hogy kifejtse nekem a gondolatait. Persze olvastam az összes könyvét is” - emlékezett.

Jankovics Marcell elmondása szerint amikor *Szörényi Levente Koltay Gáborral* összetűzött a Honfoglalás című film miatt, Nemeskürty István véleményét kérte ki. „Ő azt mondta Szörényinek, hogy mítoszt nem szabad élő színészekkel leforgatni, erre sokkal alkalmasabb a rajzfilm. Ekkor keresett meg engem Szörényi Levente, és ebből született az *Ének a csodaszarvasról* című filmem” - számolt be a rendező.

Nemeskürty István 1998 és 2001 között kormánybiztosként a millenniumi ünnepek szervezését irányította. Ekkoriban nevetve panaszkodott, hogy „vén zászlótartó” csináltak belőle, pedig ennél nagyobb dolog nincs - idézte fel Jankovics Marcell, hozzátéve: „hivatkoztam neki a Tábori kis tractára, melyben Zrínyi arról ír, hogy a zászlótartónak akár életét is kell adnia a zászlóért

2015.10.10

MTI Kulturport.hu/Memento

Kiss Lehel

ÖRMÉNY KÓDEX

Arany betűk kirepülnek
paradicsommadár szárnyon,
s az égboltra települnek.

Arany betűk vízre szállnak,
s imbolyogva integetnek
a kipendült szívérványoknak.

Arany betűk földre hullnak,
s sziklatömbök, kőkeresztek
réseiben dalra gyúlnak.

Arany betűk tűzbe dülnek,
s ezeregyszín örmény álom-
képek némán kivételnek.

Nyelvében él a nemzet?

A magyarországi örmények tanítása

A Charta XXI. Egyesület elnöke, Surján László, a Megbékélés Szabadegyetemének 2015. október 14.-i előadására Nyelvében él a nemzet? A magyarországi örmények tanítása címmel küldött meghívást. Bevezető szavaiban példaértékűnek említette a magyarság számára az erdélyi örménység identitástudatának megtartását. *Kabdebó Lóránt* irodalomtörténész kötetlen formában az erdélyi örmény gyökereiről mesélt, érintve kapcsolatát az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesülettel, a magyarörmény író-, költő- (*Lászlóffy Aladár*) és irodalomtörténész társaival. *Issekutz Sarolta* után *Tarján Tamás* irodalomtörténész formabontó módon a Konstantinápolyból származó *Dr. Hovhannesian Eghia* ügyvéd, író nagyapjáról, a családról mondta el gondolatait, akit az EÖGYKE posztumusz Szongott Kristóf díjban részesített. Kiemelte az unokák hiányos tudását a nagyapa és felmenői családjáról, amelynek magyarázatát adja, hogy a nagyapja az Örmény Genocidium elől 10 évesen menekült el, majd Gödöllőn élte le életét. Az est végén *Kabdebó János* beszélt a nyári Kabdebó családi találkozó élményéről, melyet Gyergyóremetén rendeztek meg 130 Kabdebó részvételével.

dr. Issekutz Sarolta és Dr. Kabdebó Lóránt

„Nyelvében él a nemzet? Az anyanyelv és a nemzethez tartozás szoros kapcsolata megkérdőjelezhetetlen. De nemcsak nyelvben él a nemzet. Az identitás nagyon összetett fogalom, amelynek lehet a meghatározója az anyanyelv, de sok más is kell egy nemzet megmaradásához: szülőföld, esetleg őshaza, a múltból merített és továbbélő kultúra: néptánc, népdalok, népművészet, hagyományok, keresztény hit, összetartozás tudat, hazaszeretet.

A 350 évvel ezelőtt a Kárpát-medencébe befogadott örmények ugyan a szülőföldjüket és hazájukat elvesztették, majd az évszázadok során anyanyelvüket is – kivéve az örmény katolikus liturgiájukban máig megtartott örmény nyelvet és a saragánokat (egyházi énekek) -, de a további felsorolt identitáselemek bővültek az új hazájuk iránti mély hazaszeretettel, a magyar nyelv és kultúra befogadásával és gazdagításával, beilleszkedéssel. Ezért nevezzük magunkat magyarörményeknek, azaz magyarok vagyunk, akik örmény kulturális identitásukat, örmény katolikus hitéletüket megtartották.

Nem mindenkinek adatik meg a szülőföldön maradás lehetősége, mint ahogy a közel 800 éves örmény diaszpóra esetében is történt. Azonban hitük, ősi kultúrájuk és összetartozás tudatuk átsegítette őket az évszázadok során és a betelepüléskor is, hogy gyökereiket megtartsák.

1239 – az „ezeregytornyú” Aniból menekülés a mongolt-tatár betörések elől

– Kaukázus – Krím félsziget – Moldva, másik részük Galícia – Kárpátok – Erdély útvonalon 1672-ben történt a tömeges betelepülés Erdélybe. Minden köztes megálló helyen remélték a végleges letelepülés lehetőségét, templomokat, iskolákat építettek, azonban a tatár, mongol hordák elől tovább kellett menekülniük. Épített örökségük mai napig megtalálhatóak a köztes megállóhelyeken.

Nyelvváltások: ősi örmény nyelv – krími kipcák örmény nyelv - erdélyi örmény nyelvjárás, amely 1900 első évtizedeiben már kihalt.

Kik voltak őseink? Az ezeregytornyú Ani székesfőváros királyi udvar nemesei, akik a kincseiket menekítették: egyik zsákban a szent könyveket, a bibliát, a másikban értéktárgyaikat, aranyat, ezüstöt, gyémántot és drágaköveket (Amszterdamban örmény gyémánt kereskedők negyede működött, az örmény *Mélik* valószínű ezért tudta *Tótfalusi Kis Miklós*t is anyagilag segíteni a könyvnyomtatás hajnalán a betűvésésben, s talán éppen az örmény betűk készítésében).

Őseink a menekülésük során a Bibliát lapokra szedték és szétosztották egymás között, majd ahol letelepedtek, ott a lapokra szedett Bibliát összerakták, ez volt az ő népszámlálásuk. Sajnos többször kellett ezt a rituálét követniük, míg új hazára nem leltek.

Miért éppen ide a Kárpát-medencébe? Már a honfoglalás idején kerültek örmények Magyarországra, vannak utalások a XI-XII. századi körtemplomok (belül 4-6 karélyos, mint a Kaukázusban, Aniban), örmény eredetűre, ismert Esztergom Örmény negyede (XIII.sz.), Talmács püspöki székhely a XIV. sz-ban.

Ugyanakkor a korábbi letelepedések helyszíneiről, mint állatkereskedők, már kereskedtek Erdellyel és további Ny-i országokkal is.

A moldvai Duka vajda az örményeket sújtó súlyos adóterhei, keresztény hitük feladása és beolvasztási terve miatti lázadás következtében a megtorlás elől a Kárpátokba menekültek, majd 3 év után kérelmezték I. Apafi Mihály erdélyi fejedelemtől Erdélybe történő befogadásukat. Hazát találtak maguknak, amely a biztonságot jelentette nekik. Egy új hazát, amelyet ha kell, meg kell védeni.

Kezdetben kereskedők, főleg állatkereskedők (több nyelven beszéltek, gyermekeiket külföldön taníttatták) és iparosok (bőrfeldolgozás, mészáros), kalmárok, a XIX. századtól már polgári foglalkozásúak (főleg gyógyszerészek, orvosok, jogászok, katonatisztek, bankárok, papok).

Közülük 59 örmény eredetű magyar nemesi család kapott armális nemességet Apafitól, 1667- 1918-ig, akik 5500 családban vertek gyökeret a *Gudenus János József: Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája* (EÖGYKE, 2010, Budapest) c. műben feldolgozott családfák szerint.

A XIX. század utolsó harmadától (honfűsítés) hivatalt viselhettek, földtulajdont vehettek. A politikai, társadalmi, gazdasági, kulturális élet szereplőivé váltak. Az 1900-as évek elején a Magyarországon élt örmény származású személyek száma korabeli becsléssel 10-15 ezerre volt tehető, ami az akkori összlakosságnak kevesebb, mint 0,1 %-a lehetett. Ehhez képest a dualizmus korában a magyar parlament képviselőinek mintegy 3 %-a volt örmény eredetű csak a férfiági örmény nevek alapján (közel 70 fő), amely kb. 30-szoros túlképviseletet jelentett! Hazánknak 2 miniszterelnököt és 10 minisztert adott a kis erdélyi örménység. És adott a hazának két Aradi Vértanút (*Kiss Ernő* altábornagy, akinek nagyanyja *Issekutz Mária Anna* oldalági rokonom volt, és *Lázár Vilmos* ezredes), *Czetz János*

tábormok, akit távollétében akasztottak fel és Argentínában alapított Katonai Akadémiát, a Térképészeti Intézetet, ő írta meg az első hadnyelvtan könyvet.

Gróf Teleki Sándor 1948-49-es megfogalmazása szerint az örmények „Magyarabbak a magyarnál”, „az örmények közül egy sem volt áruló”, akik közül többen a vértanúságot is vállalták.

Mi a magyarörmények megmaradásának titka? Örmény hazájukból közösségekben menekültek, amely közösségek mint részekre bomlott kis nemzet magukkal vitték és megtartották az örmény identitás valamennyi elemét. Keresztényi hittel beilleszkedni úgy, hogy örmény kulturális és hitéleti identitását nem adja fel, végül Magyarhonban beilleszkedett a magyar társadalomba, örmény kultúráját és örmény katolikus hitéletét a magyar kultúra részévé tette. Jólétét megosztotta másokkal is (nagy család, közösség, országos szinten), a polgárosodásban közreműködött (bankszektor, építészet, kultúra, egészségügy, iskolák, szociális ellátó rendszer), a hazája szabadságát védte (1848-49, 1956) az élete árán is, segítőkészsége példaértékű volt.

Ezt a példát követik a mai utódok is magyarként, örmény kulturális-, örmény katolikus hitéleti identitásukat megtartva a Kárpát-medencében, vagy máshol a világban.

„...miképp egy múlt századi szerző kissé patetikusan fogalmaz - a magyar örményesség tündöklő vezércsillaga, tetteinek fő rugója páratlan hazaszeretete volt. Ugyanis „miként az Egyiptomból kivándorló zsidók legfőbb vezetője a folyvást előttük lebegő tündöklő lángoszlop volt, a lelkes hazai örménységnek is kezdettől fogva egy vezércsillaga, egy eszméje volt, mely keblét szüntelen hevítette, minden tettében vezette és melyért a nevére nevezett hermelenként (Mus armenius) készebb volt inkább meghalni, mint annak sugárzó fényétől elfordulni”.

Ma hajlandó ugyanezért élni és alkotni.”

Lászlóffy Aladár

(Futamok a génmúzeumba tévedt örmény egérről – Távól az Araráttól... A magyarörmény irodalom. Szerkesztette Alexa Károly, EÖGYKE, Budapest 2014)

dr. Issekutz Sarolta szerkesztett előadása

Balról: Dr. Surján László, Dr. Kabdebó Lóránt, Kabdebó János, dr. Issekutz Sarolta és Tarján Tamás

FŐVÁROSI ÖRMÉNY ÖNKORMÁNYZAT

Մայրաքաղաքի Հայկական Ինքնավարություն

Meghívó

Szeretettel meghívjuk a 2015. november 27-én (péntek) 17 órakor kezdődő

I. Örmény Nemzetiségi Fórumra.

Helyszín: 1054 Budapest, Akadémia u 1. 1. emeleti kisterem

Témák:

- **diszkrimináció, önazonosság**
- **az erdélyi kárpótlás érdekképviseleti kérdései**

Meghívott vendégünk, *dr. Szatmári Sándor* ügyvéd ad választ a felmerülő kérdésekre, miután a kárpótlás beadási határideje hamarosan lejár.

A kérdéseket e-mailben is elküldhetik. E-mail cím: fovarosiormeny2014@gmail.com

Esztergály Zsófia elnök

Meghívó

Szeretettel várjuk a 2015. november 30-án (hétfő) 17 órakor a Fővárosi Örmény Önkormányzat által szervezett

ÁLTALÁNOS KÖZMEGHALLGATÁSRA

A helyszínen tájékoztatást nyújtunk a Fővárosi Örmény Önkormányzat 2015. évi tevékenységéről.

A helyszínen feltett kérdésekre is válaszol a képviselő testület

Helyszín: 1054 Budapest, Akadémia u 1. 1. emeleti kisterem

Esztergály Zsófia elnök

Meghívó

Szeretettel meghívjuk Önt és kedves családját, örmény származású rokonát, ismerősét a

Fővárosi Örmény Önkormányzat

2016. december 17. (csütörtök) 17.00 órai kezdettel rendezendő hagyományos

Szent Karácsony közös megünneplésére

Helyszín:

Pest Megyei Kormányhivatal Budapest V. Városház u 7. Nyáry Pál terem

Program:

- *Dr. Issekutz Sarolta* az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület elnökének köszöntője és éves beszámolója
 - a **Szongott Kristóf díj átadása**
- *Esztergály Zsófia* a Fővárosi Örmény Önkormányzat elnökének köszöntője és éves beszámolója
 - az **Ani Trdat díj átadása**
 - Élő kapcsolat Jerevánból
- Fellépők: Lipcsei Edit énekművész tanítványai
- Vendég: *Jakabházyné Várhidy Eszter* többszörös magyar bajnok sportoló vallomása a szeretetről az ünnep alkalmából

Ajándékozás, meglepetések, ünnepi muzsika

Az ünnepségen a Fővárosi Örmény Önkormányzat karácsonyfáját a jelenlévők között kisorsoljuk.

Rendezi: a Fővárosi Örmény Önkormányzat és az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

MINDENKIT SZERETETTEL VÁRUNK!

Esztergály Zsófia és dr. Issekutz Sarolta

Bálintné Kovács Júlia

Kerek évforduló

Tallózásaim régi és új kiadványokból

Az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület 130. születésnapjára egész évben emlékezünk. Büszkék lehetünk rá, hogy az EMKE-nek már a megalakuláskor Szamosújváron 92 „rendes”, tehát tagdíjat fizető- és 15 pártoló tagja volt. Idézzük fel a nevüket, megőrizve az eredeti írásmódot.

Szamos-Újvár város.

Rendesek

Ábrahám Zakar, Aján Joáchim, Álacs Kristóf, Alexa Ferencz, Azbey Rác Jakab, Bandi Lajos, br. Bánffi László, Bányai Károly, dr. Bányai Kristóf, id. Bárány István, Bárány Lukács, Bartalis, id. Bodor Bertalan, Bodor Sándor, Bogdánfy István, Buozy Samu, id. Cheal Antal, Csákány Adeodát, Csausz Dániel, Csausz János, Czetz Emánuel, Czetz Gergely, ifj. Czetz Manó, Czetz testvérek, Czóbel Pál, Deési János, Dobos Joáchim, Dóczi János, Duha Bálint, Duha Kristóf, Duha Mihály, Esztegar László, Gajzágó Ferencz, Gajzágó Róbert, Gebhárdt Károly, Gönczi Mihály, Gopcsa Joáchim, Görög Joáchim, Govrik Gergely, Govrlk Tivadar, Haas Pál, Haragai Antal, Herdy Lajos Hrobony Pál, Juhász Gábor, Kádas Ferdinánd, P. Karátsoni Károly, br. Kemény Károly, Kirsehnor Izsák, Kis Dorogi István, Kopár Kristóf, Kopár Márton, Kovrig Simon, özv. László Jánosné, László Lajos, Lörintzi Menyhért, Mártonfi János, dr. Mártonfi Lajos, Merza János, Mihályfy Imre, Moldován Simon, Nóvák Antal, Nóvák Gerő, Nuridsán János. Nyegrutz Dániel, Nyegrutz Jakab, Nyegrutz Kristóf, Osztian Kristóf, Pakulár Gergely, Placsintár Dávid, Sáhín Péter, Sáliak István, dr. Schnei Károly, Simay Gergely, ifj. Simay Gergely, Simay János, Szabó Imre. Szongott Kristóf, ifj. Temesváry István, id. Temesváry István, Tódorfi Lukács, Török Péter, ifj. Turcsa Lukács, Tüzes Tódor, Verzár Manó, Voith Gergely, Voith M. Gerő, Voith Miklós, Wohlmann József, dr. Zakariás József, Zachariás József, Zászlóffy Gábor. = 92 .

Pártolók

Amberger László, Bányai Gyula, id. Betegh János, Domaniezky Kálmán, Dumbráva László, Egyed Ferencz, Egyed Ferenczné, Farkas Viktor, Gyársa Titus, özv. Hermann Jánosné, Máthé György. Merza Bogdán, Pál testvérek. Perint Jakab, özv. Simay Antalné. = 15.

Az EMKE negyedik közgyűlését 1889. szeptember 3-án Szamosújváron tartották. Az alábbiakban megőrizve az eredeti írásmódot újra közlünk részleteket a beszámolóból.

Jegyzőkönyv az E. M. K. E. 1889 szeptember 3-án Szamosujvárt tartott IV. rendes közgyűléséről.

Elnök: *Horváth Gyula* alelnök.
Előadó: *Sándor József* titkár.
Jegyző: *Szterényi József* jegyző.

Jelen vannak: A részvételre jogosítottak, az egyesület alapító- és rendes tagjai közül, az ország minden vidékéről s a fiókok területéről. A magyar tudományos Akadémia képviselőjében Csiky Gergely, Concha Győző dr. A Kisfaludy-társaság képviselőjében: Csiky Gergely. Az országos színészegyesület nevében: Bényei István igazgató; a kolozsvári Nemzeti Casinó képviselőjében Barcsai Domokos; Horváth Gyula, orsz. képv. és gróf Béli Ákos Kolozsmegye főispánja alelnökök; gróf Bethlen András Brassó- és Szeged megyék főispánja; Röck Pál Sajó-Ládról. (Borsodmegye); gróf Bethlen Bálint Gyéres-Szentkirályról (Torda-Aranvosmegye); gróf Bethlen Pál (Bethlen), gróf Komis Viktor a szolnokdobokamegyei gazd. egyesület elnöke (Szent-Benedek) Szolnok-Dobokamegyéből; Kovács Ferencz apát-plébános Marosvásárhelyről; Bárany Lukács örm. szert. róm. kath. plébános Szamos-Újvárról. Fülöp Géza szászvárosi ev. ref. Péterfi Dénes kolozsvári unit., Grátz Mór kolozsvári luth. és dr. Klein Jakab kolozsvári izr. lelkészek, az egyesületi lobogó főlavatói; H. Gál Domokos Kisküküllőmegye, Szarvadi Pál Szolnok-Dobokamegye és Szoboszlai Károly Nagy-Küküllő-megye alispánjai; (...) Orbán Balázs és Molnár Antal orsz. képviselők; Placsintár Dávid Szamosujvár és Kovács Gyula, Nagy-Enyed polgármesterei; K. Sándor József kir. közjegyző Déváról, Reményi Antal jogtanácsos Budapestről; számos előkelő tisztviselő, az egyleti tisztikar stb. stb.

A közgyűlés.

Hősköltevényi mozzanat marad a magyar közművelődési mozgalom történetében az E. M. K. E. lobogó-avató közgyűlése. Testvériség jelképes ünnepe: a Magyarország asszonyai ajándékozta nemzeti lobogó alatt.

Tavalyi jelentésünkben már előadtuk e negyedik rendes közgyűlésünknek Szamosujvár sz. kir. város részéről az alapszabályok értelmében történt meghívása előzményeit, mit ottani fiókválasztmányunk kezdeményezett s minek alapján a városi képviselő testületből kiküldött tagokkal s egyleti tagokkal is kiegészített fiókválasztmányunk. mint rendező bizottság, már hónapokkal előbb megkezdte tevékeny működését és előkészületeit.

Ezúttal, egyidejű tudósítások s a rendelkezésünk alatt álló hivatalos adatok alapján, egybeállítjuk az 1889 év szept. 3-iki emlékezetes nemzeti ünnep lehető rövid és áttekinthető leírását

Szamos-Újvár.

A közgyűlés s a vele kapcsolatos ünnep egészen megváltoztatták a város arczatját. A rendező bizottság már hetek előtt hozzáfogván fáradtságos munkájához, a mit e derék

hazafiak végeztek s a mit fáradozásaik eredményében felmutattak, az valójában méltán lephette meg az odaérkező közönséget. – Az érkező vendégekkel hetekkel előbb folytatott levélbeli érintkezés, valamint a rendező bizottság 3 tagjának – *Nóvák Gerő*, *Mártonffy Lajos* és *Páll Sándor* tanár uraknak. – napokkal előbb Kolozsvárra érkezése, kik a vonaton is együtt jöttek s kivel-kivel személyenként intézték el a közleni valókat, – oly példás és kifogástalan rendet eredményezett, hogy dacára a zajos napnak, a legkisebb zavar, vagy közbejött akadály sem fordult elő.

A szamosvölgyi vasút rendes személyvonatán délelőtt 10 órakor érkezett meg a Kolozsvárról és ebből az irányból Budapest és Brassó felől jövő vendégek és hivatalosak zöme. A vasúti pályaháztól bevezető utcán és a főtér mind a négy oldalán, valamint a mellékutcákon, cser- és lombfűzérrel átfuttatott árbozfák helyeztetek el, melyeken nemzeti zászlók tarkállottak.

Az utca bejáratánál „Éljen az E. M. K. E.” felirattal ellátott, czimerekkel és zászlókkal csinosan földíszített diszkapu volt felállítva. A házak kivétel nélkül fellobogózáva, s főképp a bevezető utcán és téren igen sok épület szőnyegekkel, apró zászlókkal, czimerekkel és lombkoszorúkkal volt felékesítve. Az örmény szertartású katolikus főtemplommal szemben díszes hadisátor volt felállítva. A sától ki az utvonalat a templomig, valamint a távolabb fekvő ref. templomig nemzeti zászlók szegélyezték.

Az indóház előtti tért és az odavezető utcákat már 9 óra körül nagy tömegekben lepte el a fogadó közönség, mely a város és környék ünneplő lakosságából s a más irányból már megérkezett vendégekből állott.

Testületek lobogóik alatt voltak kivonulva. Az állomástól balra volt felállítva a városi zenekar, mely midőn a vonat az óriási közönség éljenriadala között beérkezett, a Rákóczi-indulóra zendített. – Az első vágány mellett helyezkedett el – élén *Voith Miklós* elnökkel – a rendező bizottság teljes számban. (...)

Az érkezők s az E.M. K. E. nevében *Horváth Gyula* alelnök mondott rövid és gyűjtő hatású beszédet.

„Mi – monda többek között – örömmel jöttünk ide, mert tudjuk, hogy. hála istennek, midőn ide érkezünk, haza jövünk. Mióta az első kis örmény-telep ez ország határait átlépte, azóta jó és balsorsban, a mit az ég adott, hiven osztagozott velünk. Így volt ez eddig s reméljük ezután is így lesz. Törekvéseink olyanok, hogy mindazoknak, kik hazájukat szeretik és magasabb műveltségre törekszenek, támogatniuk kell. (...)

A főutca bejáratánál felállított diszkapunál a menet megállapodván, e helyen *Placsintár Dávid* polgármester a város nevében magvas és eszmegazdag beszéddel mondott üdvözlőt, a fényes fogadtatással ellentétben álló nemes szerénységgel hangsúlyozván, hogy „habár tudta a város közönsége, hogy a helybeli physikai nehézségek miatt, melyektől hazánk többi kis városai sem mentek, méltólag el nem fogadhatja az egyesületet, mégis vendégszerető falai közé hívta, mert meg volt győződve arról, hogy a szíves jóakarattal elnézéssel lesz a város szerény helyzete iránt, melynek törzslakosai, az örmények, letelepedésük óta nemcsak pártolták – anyagilag és szellemileg – a magyar közművelődést, hanem működtek is annak áldásos téréin.”

E szívélyes üdvözlőre Horváth Gyula alelnök köszönetet mondva az épen páratlan vendégszerető fogadtatásért, „nem is fényt keresni jöttünk mi ide – jegyzé meg – hanem

munkás jobbot nyújtani: dolgozni jöttünk ide; nekünk a fény nem kell, mi a munka emberei vagyunk.” Ismétlé, hogy mióta ez örmény telep itt van, azóta ugyanazon eszmék lelkesítették velünk e telep lakóit, ugyanazon imádságot mondták Magyarország boldogságáért velünk; nincs küzdelem, melyben az örménység velünk részt ne vett volna. Folyton megújuló tapsok és éljenzések közt impozáns menetben történt meg most a bevonulás a városba: elől az összes czéhek és társulatok, lobogóval, a zeneegylet zenekarával, mely hazafias indulókat játszott. A menet a piacra. a város főterére vonulván, itt a szállásoló bizottság tagjai szállásukra kalauzolták a vendégeket.

A lobogóavatás.

Félóra múlva már kezdetét vette a Magyarország, asszonyai ajándékozta lobogó ünnepélyes felavatása a főtéren felállított hadisátorban. (...)

Kovács Ferencz miséje.

A harangok összehúzása után fényes egyházi ornátusban vonult ki először is a templomból nagy segédlettel a róm. kath. püspök megbízottja, az egyesületnek megalakulása óta egyik legbuzgóbb, odaadóbb és lelkesebb választmányi tagja, *Kovács Ferencz* marosvásárhelyi apát-plébános, és a sátorban felállított oltárt felszentelve, ünnepélyes misét mondott. Mise alatt a városi zenekar és dalárda egyházi dalokat adtak elő s mikor a mise véget ért, a czelebráló apát-plébános megáldotta a lobogót. (...)

Bárány Lukács áldása.

Most a szamosújvári hölgyek nevében *Zakariás Szidi* és *Ilona* k. a.-ok vésettől ellátott gyönyörű ezüst babér koszorút helyeztek a rúdra, mire befejezésül *Bárány Lukács* örm. kath. plébános vallásos és hazafias ihlettel teljes, emelkedett szellemű áldással bocsátotta útra a lobogót, melyet a választmány részéről fölkért zászlótartó, *gróf Bethlen Bálint* vált. tag. festői díszmagyar Zrínyi viseletben, a díszmagyarba öltözött törzsközönség a papok és az óriási nép közepette, magasra emelvén a sátor előtt először meglengtetett. (...)

Horváth Gyula alelnök belépés előtt visszafordulva, e szavakkal, hogy „a közönség nagyobb része is legalább jelképileg a gyűlésen az egyesülettel lehessen”, *Bárány Lukács* plébánosnak, mint a helyi uralkodó felekezet lelkészének gondjaira bízván, átadta a lobogót, hogy a főtéren a sátor előtt kitűzve a nép közszemléje tárgyává tegye. A plébános kifejezvé, hogy szeretettel őrzendi, a míg gondjaira és hűségére van bízva, átvételig a lobogót, a zenekar élén visszavitetett azt a főtérre, a sátor táborhelyére, hol egész nap hullámozott a közönség. A templomban pedig az alatt folyt az ünnepélyes közgyűlés. Magáról a közgyűlésről szószerint adjuk a felvett jegyzőkönyvet azzal a megjegyzéssel, hogy a jelenlevőket névszerint nem mind sorolhatjuk fel, minthogy a mozgalmas nap következtében ez nem is volt szabályosan megállapítható.

1889. szeptember 3.

Egyházi hírlevél

Fogjunk össze plébániánk jövőjéért!!!

93. éve működik a *Budapesti Örmény Katolikus Személyi Plébánia (Lelkészség)*, amelyet 3 és fél nemzedék gondozott, támogatott és tartott életben.

40. éve gazdagodtunk és tulajdonosai lettünk a sok viszontagságot megért Orlay u. 6. sz. alatti épületnek, templommal, plébániával és múzeummal.

A mi feladatunk, hogy örmény örökségünket, ezt a páratlan értékű egyházi vagyont és kulturális kincset az utánunk következő nemzedéknek rendezetten adjuk át. Vissza kell szoknunk az örmény katolikus templom és a közösségi élet rendszeres látogatásához, a fiatalabbak mozgósításához és vállalnunk kell, hogy havi 1000 Ft-tal járulunk hozzá a plébánia folyamatos működéséhez és állapot fenntartásához. De mindenki annyit adjon, amennyit tud! E nélkül a működés megáll.

Nyissuk ki és hangoljuk át gondolkodásunkat és szívünket, hogy ez a felelős tennivaló bekerüljön a folyamatos feladataink sorába.

OTP bank számlaszámunk: 11707024-20005210.

Számítunk mindenki rendszeres hozzájárulására!

Budapest, 2015. október

Fülöp Ákos plébániai kormányzó és *Zakariás Antal Dirán, Heim Pál, Kövér István,*
a gondnokság tagjai

...

2015. november 22-én, vasárnap 11 órakor örmény nyelvű szentmise lesz a Budapest, XI. Orlay u. 6. szám alatti örmény katolikus templomunkban. *Ákos atya*

Világjáró házaspár Üzbegisztán-Szamarkandban

Zárug Kati, Zárug Zita

Világjáró házaspár a Fővárosi Örmény Klubban

A 2015. október 15-ei Fővárosi Örmény Klubnap főrendezője a Zuglói Örmény Önkormányzat volt. Zárugné Tancsin Katalin elnök bevezetőjében egy fiatal házaspárt – Zárug Zita és Harsányi Árpád – mutatott be előadóként, akiket a hallgatóság már jegyespárként ismert. 4 évvel ezelőtt összeházasodtak és rá egy hétre elindultak világméretű nászútra. Az eltelt idő alatt nem akármilyen teljesítményt vittek végbe: fekvő kerékpárral 46 országon át, 40.000 km-t kerékpároztak.

A négy évből kettőt Ázsiában, egyet Ausztrália - Új Zélandon és Észak-Amerikában, majd az utolsó évet Közép- és Dél-Amerikában töltöttek. Rendszeresen készítették a költségvetési táblázatot, amelyből kiderül, hogy naponta, fejenként 3550,-Ft-ot költöttek, amiben vízumok, belépők, étkezés, szállás, útiköltségek, repülőjegyek...stb. szerepelnek. Kerékpáronként 4-4 vízálló táskában vitték magukkal a gondosan összeválogatott legszükségesebb holmikat, az alvás, a mosakodás, az étkezés kellékeit, ruházatot, gyógyszerket és nem utolsósorban a műszaki kellékeket, laptop, GPS, telefon, pótalkatrészek, stb. Mikor az az összeg, amivel elindultak fogyni kezdett, újság cikkeket írtak, kiadtak három falinaptárt és végül Új-Zélandon sikerült munkát vállalniuk egy szőlészetben 2 hónapra.

Vetített képeikkel és videó felvételeikkel különféle témákat feldolgozva többször körbejárva világunkat mutatták be élményeiket. A témák között szerepelt élővilágunk, különleges ételek, a földünk nevezetes helyei, emberek, akikkel az útközön találkozottak, akik motiválhatnák a jövő generációit, és külön felhívták figyelmünket a fenntarthatóságra.

Most teljes erővel dolgoznak egy negyedik, a naptár-sorozat befejező részét képező 2016-os falinaptáron, amelyben saját szép képeiken keresztül kalauzolják el a naptárhasználókat Közép-, és Dél-Amerika színes és gyönyörű tájain.

Hazaérkezésüket követően egy hétes erdélyi beszámoló körútjukon jártak Gyergyószentmiklóson, Csíkszeredában, Székelyudvarhelyen és Nagyváradon. Külön szeretnének köszönetet mondani a Csíkkörzeti Szentháromság Alapítvány elnökének és tagjainak, valamint a Szekeres-családnak, hogy szeretettel és sok figyelmességgel szervezték meg a csíkszeredai előadásukat.

Urmánczy Nándorra emlékeztek Maroshévízen

Dr. Urmánczy Nándor volt országgyűlési képviselő halálának a 75. évfordulója alkalmából október 31-én egy nagyszabású megemlékezésre került sor a maroshévízi Kemény János Gimnázium dísztermében. Az eseményt a Nemzetstratégiai Kutatóintézet, a Veritas Történetkutató Intézet és a dr. Urmánczy Nándor Egyesület szervezte.

Dr. Gortvay István, Urmánczy unoka

Az megemlékezést Szász Jenő fővédnök, a Nemzetstratégiai Kutatóintézet elnöke köszöntő beszéde nyitotta meg. Ezt követően Dr. Gortvay István, Urmánczy Nándor unokája ünnepi beszéde hangzott el, majd Lukács Bencze Ákos konzul a Csíkszeredai Konzulátus részéről köszöntötte az egybegyűlteket. Ezek után megkezdődött a várva várt konferencia. Előadást tartottak: Fráter Olivér (történész, Nemzetstratégiai Kutatóintézet): Urmánczy Nándor szellemi öröksége, Illésfalvi Péter (hadtörténész, Honvédelmi Minisztérium Társadalmi Kapcsolatok és Hábórusi Kezleti Főosztály): A Magyar Királyi Honvédség bevonulása Erdélybe, 1940, Kovács Ferenc (kutató, Hódmezővásárhely): Országzászló emlékművek az 1940-1944 közötti vizszi területen, Gottfried Barna

(történész-levéltáros, Magyar Nemzeti Levéltár, Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltára): Pillanatfelvételek székelyföldi településekről (1939), Orosz László (tudományos főmunkatárs, Veritas Történetkutató Intézet): Útkeresés és érdekvérvényesítés az erdélyi szászok nemzetstratégiai gondolkodásában (1867-1940).

Az ebédszünetet követően előadásokat tartottak: Czirják Károly (helytörténész, dr. Urmánczy Nándor Egyesület): Az Urmánczy család helytörténeti jelentősége Maroshévízen, Nagy Szabolcs (történész-levéltáros, Magyar Nemzeti Levéltár, Veszprém Megyei Levéltára): Vasszékelyek az összeomlás idején – A székelyudvarhelyi cs. és kir. 82. székely gyalogezred sorsa a háború végét követően, Fülöp G. András (történész, KRE doktorandusz, NSKI): Kisebbségben és többségben, meghatározó szellemi áramlatok

Puskás Attila

Erdélyben (1920-1940), Nagy József (történész, ELTE doktorandusz): *Székely határőr kiképző tábor Maroshévízen, 1943/1944, dr. Joó András* (tudományos főmunkatárs, Veritas Történetkutató Intézet): *A magyar kiugrási törekvések és Erdély sorsának várható alakulása, 1942-1944., Puskás Attila* (történész): *Örmények a 17. és 19. századokban.*

A konferenciát követően hozzászólások következtek, többen érdekes kérdéseket

tettek fel az előadóknak. A konferencia befejezése után az előadók és vendégek meglátogatták az Urmánczy kastélyt, a megemlékezés koszorúját elhelyezték az Urmánczy Nándor szobornál és a családi sírboltnál. Ezt követően a Zsákhegyi Katonai Temetőben gyertyagyújtásra került sor, végezetül a helyi Urmánczy termálfürdőt látogatták meg.

Dr. Urmánczy Nándor Egyesület

Czirják Károly (helytörténész, dr. Urmánczy Nándor Egyesület elnöke)

Az Urmánczy család helytörténeti jelentősége Maroshévízen

Az Urmánczy család 1836-ban telepedett le Maroshévízre. Ők vegyeskereskedéssel foglalkoztak és Gyergyószentmiklósról érkeztek az akkori Gyergyó-Topliczára, mivel anno kevés kereskedő volt az akkor 2342 lakosú településen (ebből 181 volt a magyar). Kereskedői foglalkozásuk nagy keresletnek örvendett.

A család a településen erdőket vásároltak és nekiláttak a fakitermelésnek is. 1890-re már Maroshévíz a Felső Maros völgyének a legfontosabb tutajkikötője lett. A négy kikötő közül kettő az Urmánczyaké volt.

A család az évek során számos épületet épített vagy vásárolt meg. Ezek közül a legfontosabb a település szívében

1872-ben felépített családi palota volt. A palotát többször bővítették, így 1928-ra 100 szobája volt. Más palotákhoz képest itt az alagsorban üzletek kaptak helyet, de itt volt a település egyetlen színházterme is, a szép boltíves nagyteremben 300 személy fér el. A palotában volt a település első könyvtára, melyet Urmánczy János alapított 1875-ben 1770 könyvvel. E palotát 1982-ben megsemmisítették. 1903-1906 között Urmánczy Jeromos a palota park szélén egy kastélyt épített, mely ma is megtekinthető. A család sokat segítette az egyházat is.

A településen 1780-ban épült egy római katolikus fa templomocskára, mely a XIX. század közepére kicsinek bizonyult a hívők számára, ezért 1865-ben *id. Urmánczy János* kezdeményezésére, egy új kő templomot építenek. E templom anyagi költségeinek nagyrészt a család állta, ezért is olvashatjuk az egyház irattárában, hogy a templom alapítói. A templom 1873-ba lett felszentelve. A család mindvégig a templom anyagi támogatója maradt. Az 1800-as évek derekától Maroshévízre egyre több református vallású lakos is beköltözött, ezért Urmánczy Janka és férje, a szászrégeni *Éltető Albert* 1895-re egy templomot építtetett a település főterére, miután a református felekezetűeknek csupán egy imaházuk volt.

A család a sportról sem feledkezett meg, hisz ők készítették az első tenispályát, és 1910-ben ők létesítették az első labdarúgó pályát is.

A kultúrában is kivették részüket, 1895-ben Urmánczy Nándor megalapítja az első alkalmi helyi újságot *Topliczai Híradó* néven, majd az újság 1911-től *Maroshévízi Hírlap* néven jelenik meg.

1901-ben Urmánczy János megalapítja a *Székely Társaságot*, mely társaság irányítja a településen az összes kulturális tevékenységet és szintén e néven Urmánczy Ilona újból megalakítja a helyi színtársulatot.

1896-ban Urmánczy Nándor saját telkén, saját költségén egy iskolát létesít, sajnos ez az iskola ma nem az ő nevét viseli.

A család 1862-ben egy 16 szobás házat vásárolt a település központjában a szárhégyi Lázár családtól, melyet 1914-től kórházzá alakították át. Az itt dolgozók bérének egy részét is a család biztosította. E kórház 1944-ben szűnt meg, de az épület még ma is megtalálható.

Az alábbi beszámolóból láthatjuk, hogy az Urmánczy család milyen nagy mértékben járult hozzá a település fejlesztéséhez és milyen sok területen segítette a település fejlődését.

Olvasói levél

Kedves Sarolta Néni!
1984-ben születtem a Szilágyságban, a hetedik esztendeje, hogy Szamosújváron élek, és szolgállok, mint az itteni magyar baptista gyülekezet lelkipásztora. Az örmények kultúrája, sorsa lebilincselő

módon hat rám - mióta Szamosújváron élek, behatóan foglalkozom a témával, és nagyon jól esik a lelkeimnek.

Többek között gyermekirodalommal foglalkozom, a tavaly jelent meg Babiloni történet címmel a bibliai történet alapján

írt verses kötetem a kolozsvári Koinónia Kiadónál, az idén pedig egy újabb gyermekverses könyvem a székelyudvarhelyi Erdélyi Gondolatnál. Tudtommal a magyar gyermekirodalomban még nem foglalkoztak idáig az örmény témával, ezért arra gondoltam, hasznos lenne a genocídium évfordulójára egy főként gyermekeknek szóló kötetet összehozni, hadd terjedjen az „örmény vírus!” A kéziratot néhány jeles erdélyi költő átnézte, és pozitívan véleményezte, ugyanakkor gyermeklapjaink, a kolozsvári *Napsugár* és *Szivárvány* is folyamatosan közöl belőlük.

Az Erdélyi Magyar Baptista Történelmi Bizottság elnökeként és több egyházi és irodalmi lap, folyóirat munkatársaként írásokat jelentettem meg a genocídium kapcsán. Jelenleg egy meseregényen dolgozom, amely Szamosújvár örmény múltját mutatja be.

Meglepő módon az anyai ágon való kutakodás során bukkantam olyan adatokra, mik arra engednek következtetni, hogy őseim között örmények is lehettek. Nagymamám nagytatáját *Kerekes Bálintnak* hívták (1862-1941), ő Biharfélegyházáról 1911-ben költözött a szilágysági Ippra (Szilágysomlyó mellé). Baptista lelkipásztorrá avatták 1904-ben. Mivel a kommunizmus idején mindenféle egyházi és sok magánarchívumot elkobozták (legtöbbjük mind a mai napig hozzáférhetetlen), nem tudtam az ő személyénél távolabbra jutni. Tudni kell azt is, hogy az erdélyi magyar baptisták között ma is élnek örmény származásukat számon tartó emberek (Mártonfi, Nyílas, Novák, Dóczi stb. családok), valamint azt, hogy a romániai baptizmus terjedése nagymértékben tulajdonítható Oroszországból érkező örmény lelkészek (pl. *P. Bagdasarian* – az ő képe a bukaresti teológiai egyháztörténet-jegyzetben

is megtalálható) munkásságának. A közel 2 millió tagot és hozzátartozót összefogó Európai Baptista Föderáció elnöke e hónap végétől az örményországi *Asatur Nahapetyan* lesz. E rövid kitérőt csak azért tettem, hogy érzékeltsem az örmény befolyást a baptista egyházban. Nagymamám még gyermek volt, amikor nagyapja, Kerekes Bálint meghalt, így nem sokra emlékszik vele kapcsolatban, de arra igen, hogy sasorrú, sötét bőrű, vastag szemöldökű, kopasz ember volt – az abszolút armenid megjelenést, amit gyermekei is örökölték, a fennmaradt fényképek is igazolják. Emellett miből gondolom, hogy örmény leszármazott volt?

1. Jelentős vagyonnal rendelkezett (ez nem hozható összefüggésbe az egyházban betöltött szerepével, ugyanis ő ajándékozott nagy területeket az egyháznak Biharfélegyházán és Ippon is). Ippra költözve egy fél utcát megvásárolt, és egymás mellé épített házakat gyermekeinek. Az első telket odaadta imaházépítés céljára. Hatalmas erdőrészt és szőlősöket is vásárolt (ezek nagy részét a gyülekezet rászoruló tagjai dolgozták meg saját célra), és olyan mezőgazdasági gépekkel rendelkezett, amelyeket korábban nem láttak Ippon (vetőgép, vas eke, különféle boronák – erre még ma is emlékeznek néhányan). A mezei munkákat természetesen nem ő végezte, hanem kiadta napszámósoknak. Honnan volt ez a jómód, és a lehetőség mások megsegítésére is?

2. 1886-ban nemesi vérből való lányt vett feleségül, *Ercsey Zsuzsannát* (*Arany János* felesége is ebből az Ercsey családból való volt).

3. Sötét bőrszíne és vastag szemöldöke miatt némelyek attól féltek, hogy képessége van a szemmel verésre, az igézésre (ezt egy idős néni árulta el nemrég).

4. Amint kopaszodni kezdett, haját hátról előre fésülte – ez nem volt szokás sem a bihari, sem a szilágysági magyaroknál, azonban az interneten is sok olyan képre lehet bukkanni ebből a korból, amin ilyen hajviselettel rendelkező örmény-magyarok láthatók.

5. A család Ippon szoros kapcsolatban állt az örmény Begidsán családdal – ők később fölvtették a Bánkúti nevet.

6. Még Biharfélegyházán bölcsőt faragott születendő gyermekének (engem is ringattak abban a bölcsőben, rossz állapotban ma is megvan nagyszüleim padlásán), amelynek fejdíszeként az örmény örökkévalóság-szimbólumot jelenítette meg – ebben a formában a bihari népművészetben ez a szimbólum nem volt használatos.

Ezekből arra következtek, hogy Kerekes Bálint úkapám legalább egyik oldalról örmény származású volt – ezt rokonaim, az ő leszármazottai is hasonlóképpen gondolják. Lakóházának lebontásakor (az utódok

új házat építettek helyére) felelőtlen emberek három ökörszekérményi iratot semmisítették meg. Ennyire jutottam a kutatásban.

Az apai, Kiss ágon nem volt lehetőségem nyomozni, de nagyon szeretném folytatni, amit elkezdtem.

Az Önnek elküldött versekkel kapcsolatban csak annyit jegyzek meg (amint azt észre is vehette), hogy legtöbbjük az Örmény Apostoli Egyház szellemiségéből táplálkozik.

Rendkívül örülök, hogy egy rövid időre bár, de személyesen is találkozhattunk a Világosító Szent Gergely búcsún (Gergő fiunk – 3 éves – neve is az örmények apostolára utal), és remélem, hogy lesz még rá alkalom. Szeretettel küldöm a szamosújvári plébánia előtt készült képeket.

További sok erőt kívánok Sarolta néni számára, és Isten áldásait minden munkájára, lépésére!

Szeretettel és mély tisztelettel:

Kiss Lehel

dr: Issekutz Sarolta és Kiss Lehel

Czakó Gábor

Szavárd magyarok a Világháborúban

Kothay Nándor szobrászművész (1921-2000) a Temes megyei Ótelken gyermekkedett, szerb, román, német környezetben. Pajtásai nyelve ráragadt. A Főiskolán 1948 után Pátzay Pál tanítványa volt, ám lélekben inkább Medgyessy Ferenchez húzott.

A művészetletré készülődve 44-ben behívták katonának, majd négy évet raboskodott a Gulágon. Az utolsó időben a dél-kaukázusi Sztjapanakertben, a mai Hegyi Karabah fővárosában. A város azeri neve Hankendi. Hamar megtanult oroszul s egy kicsit a helyi nyelveken is: örményül, azeriül. Mint tolmácsként is használható embert beosztották abba a csoportba, amelyik kijárt olykor a lágerből a városba különféle beszerzéseket intézni.

Rövid életrajzának közlétevéje, barátja és pályatársa, Mihály Árpád szobrászművész írja *Agyagból asszonyt... Kőből katonát, fémről figurát* c. füzetében. (21-22. old.): „Egy raktár előtt árura várakozva környékbeli népviseletbe öltözött hegylakókkal kezdtek beszélgetésbe. (...) Mondták, hogy ők magyarok, azok meg azt állították, hogy ők a magyarok – méghozzá szavárd magyarok, itt laknak a közelben. Mutatták is, hogy ott vannak a falvaik a hegyekben. Miután kiderült, hogy egyről beszélnek – hogy mindkét csoport magyar, ezt értették, de azt, hogy „szavárd”, azt végképp nem. A hihetetlen történeten nagyot nevettek, köztük Nándor is, mivel egy átlagos műveltségű magyar a „szavárdokról” mit sem tudott. Később egy füleki zászlós fogolytársuk világosította föl őket, kik is

a „szavárdok”. A fölvilágosítás tartalma nem maradt ránk.

„Angyal szállt el köztük, a szárnya suhogását is hallhatták volna, de nem volt rá fülkük, nagy pillanat volt, de nem ismerték föl.” Nándi ezt a megélt történetet élete egyik legszebb emlékének tartotta. Később szegyenkezett is tudatlansága miatt.”

Ma nemhogy átlagos műveltségű magyarok nem tudnak a szavárd magyarokról, de a magyar szakot végzett tanárok, sőt, professzoraik zöme sem, hogy a zászlósokról ne is beszéljünk. A minap olvastam az egyik leghíresebb magyar nyelvésztől, hogy Szovárd helyneveink nem eredhettek a szavárd szóból. Ugyan miért nem? Az *o* és az *a* között ne volna átjárás? Az *arc* nem egy az *orca* szóval? A *borozda* a *barázdával*? A *Halotti Beszéd*ben olvasható *odutta* az *adottával*?

Könnyen lehet, hogy a magyar őstörténet sokat nyerne, ha a füleki zászlós, tehát bizonyára érettségizett ember, fölvilágosítása is ránk maradt volna.

Sajnos, a rövidke szövegből nem derült ki, hogy milyen nyelven társalogtak: oroszul, azeriül, örményül?

Netán szabirul-magyarok?

Annyit valószínűsít Mihály Árpád pár mondata, hogy a 'magyar' szót egyformán ejthették, és „ezt értették” – mindkét csoport tagjai. Ez sem semmi ahhoz képest, hogy jó ezer esztendeje nincs kapcsolat közöttünk. Már ha egyáltalán azoknak a szavárd magyaroknak az ivadékai, akik Levédiában elváltak Árpád népétől, és – Bátorbanszületett Konstantin szerint – „a Kaukázuson túlra, Perzsia határvidékére

költöztek.” Mert az adatok szerint azon a vidéken korábban is éltek szavárd magyarok.¹ A szavárdok magyarsága melletti apró jelecske, hogy ők is nevettek a döbbenetes találkozáson.

A szavárd magyar szókapcsolat visszazhangzik bő évezrednyi messzeségbe Bátorbanszületett Konstantin császár idejébe, aki szerint a magyarok régi neve „szávartü ászfalü volt, onnan is távolabbi időbe, a magyar-ugor együttélés korába, amikor eleinket a hantik és manysik szabirnak nevezték mondáikban, hősénekeikben.

Csudálatos lenne megtudni, hogy a saját anyanyelvükön folyt beszélgetés miként csengett a másik társaság fülében? Értettek-e abból valamit? Ha ma elutazna

¹ Lásd e kötet Juliánusz rejtett üzenetei c. írásában Muagerisz „hun” királyról szóló részt.

néhány lelkes és hozzáértő honfitársunk a Sztjapanakert melletti szavárd magyarokhoz nyelvet, meséket, emlékeket, népdalokat és mindenféle hagyományt gyűjteni, vajon mire jutna?

Az kétségtelen, hogy a kutatásnak a kultúra egészére ki kellene terjednie, sőt, antropológiai és genetikai mintákat is kéne venni.

Nem lenne könnyű utazás, mert hivatalos magyarságtudományunk a nem-finn-ugor kapcsolataink iránt nem igen érdeklődik, ráadásul Hegyi Karabah zömmel örmény lakosságú, ám a nemzetközi jog szerint Azerbajdzsán része, ám 1991-ben kinyilvánította függetlenségét, majd 1996 óta de facto független állam, ám nem kapott nemzetközi elismerést.

Megjelent: Czakó Gábor: *Juliánusz barát ajándéka*, Bp. 2014, CzSimon Könyvek

Október 18.-án Krikor atya celebrálta az örmény katolikus szentmisét az Orlay utcai templomban. Közreműködött a ministránsok kara és a kórus

Könyv

Pál Emese: Örmény katolikus templomi berendezések Erdélyben

A *Pál Emese* 280 oldalas könyvét fellapozó, az erdélyi örmény egyházi művészet iránt érdeklődő olvasó bőséges képanyaggal ellátott, tudományos igényességgel és körültekintéssel megírt kötetet vehet kezébe. Mindegyik szempont indokolt és kézenfekvő, hiszen egyrészt művészetről, templomberendezésről beszélni, művészettörténeti és liturgikus szempontokat magyarázni anélkül, hogy ne láthatnánk a szóban forgó műveket a könyvben szereplő fekete-fehér és színes reprodukciók által, szegényes, szinte értelmetlen vállalkozás lenne. A tudományos jelleget pedig a téma iránti körültekintő és alapos érdeklődés mellett az is magyarázza, hogy a könyv egy szerteágazó kutatómunka eredménye, a szerző 2013-ban, a BBTE Történelem-Filozófia Karán megvédett doktori disszertációjának mostantól a széles közönség számára is hozzáférhető kiadása.

A bevezetőben „a 17. század második felében Erdélyben új hazára lelt örmény közösség” gyökereiig vezet el bennünket a szerző, érinti az egész örménység történetét, és nagyvonalakban vázolja azokat a politikai és vallási faktorokat, amelyek e nép viharos történetét alakították. Néhány általános érvényű, az örmény liturgikus művészet jellemzőit megrajzoló megállapítást követően a téma részletező és illusztrált kifejtését találjuk: Szamosújvár, Erzsébetváros, Gyergyószentmiklós és Szépvíz örmény katolikus egykori és jelenlegi templomainak bemutatását. Kiderül az is, hogy a legtöbb szerző által

a legrégebbinek tartott szamosújvári Salamon-templom időbeni elsőse csak a ma is álló templomok tekintetében állítható. Történetileg ugyanis Erdély első örmény temploma egykor a mai nagytemplom (székesegyház) helyén állt, egy szerényebb kialakítású fatemplom volt, amelyet az örmények az 1710-es évek elején építettek, részletes leírása egy 1731-es vizitációs jegyzőkönyvben maradt ránk. Az 1723-25 között épült Salamon-templom részletes bemutatása után a szamosújvári nagytemplom következik, külön érdekesség itt a híres, ma is sokak által látogatott ún. „Rubens-kép” körüli legendák kritikai megközelítése.

Az erdélyi örmények másik központja Erzsébetváros. Első kőtemplomát, amely a Salamon-templommal egykorú, a 20. század elején lebontották, ma is látható a nagytemplom, melynek építésébe 1766-ban, nagy tervekkel láttak hozzá, ezt később egyszerűsítették, 1791-re fejezték be, s még akkor *Batthyányi Ignác* erdélyi püspök fel is szentelte Szent Erzsébet tiszteletére. A templom szobrainak, oltárképeinek, orgonájának részletes bemutatását a mechtarista rend és erzsébetvárosi templomuk leírása követi.

A napjainkban legnagyobb népességű örmény közösségnek otthont adó Gyergyószentmiklós örmény katolikus temploma a legkorábbi egységes berendezést őrzi ma is, építéséhez 1730-ban láttak hozzá, három év alatt elkészült, de hivatalos felszentelésére csak 1722-ben került sor.

A kötet utolsó egysége a szépvízi templomot és berendezéseit mutatja be, amelyet egy korábbi kápolna helyén 1762-ben kezdtek építeni. A levéltári források, könyvészet, jegyzetek és névmutató után színes képmeléklet zárja Pál Emese szép kivitelű kötetét.

A szerzővel együtt valljuk: „Az erdélyi örmény egyházművészet alakulásának története (...) fölfogható a beilleszkedés történeteként is, amelyben az erdélyi örmények hol föladták, hol megőrizték különállásukat. Ugyanakkor úgy gondoljuk, akár „örmény”, akár „római katolikus” jelzővel illetjük a bemutatott alkotásokat, vitathatatlanul Erdély kiemelkedő

jelentőségű emlékei közé tartoznak, közülük több nemcsak egyházművészeti vagy kultúrtörténeti kontextusban értelmezhető, hanem színvonalas, önálló alkotásokként figyelmet érdemelnek.” (221. oldal) Mint ahogy figyelmet érdemel Erdély arculatának kialakulásához a maga idejében jelentősen hozzájáruló, mára egyre csak fogyatkozó, de identitását ébresztgető, egyházi hagyományait ápolni és megtartani kívánó maroknyi örmény közösség is.

(Polis Könyvkiadó - Erdélyi Múzeum Egyesület, Kolozsvár 2015)

Szőcs Csaba
(*Keresztény szó*, 2015 július)

Lelkipásztor-áthelyezések Gyergyó térségében

Kinevezések és felmentések, segédlelkési változások és új plébánosok is lesznek a térségben az augusztus elsejétől érvényes érseki döntés értelmében. A nyilvánosságra hozott dokumentum szerint a ditrói születésű Simon Imre újmisési pap első kinevezése a segesvári plébániára szól segédlelkésként.

Újmisési pap érkezik Gyergyószékre is, a csomafalvi plébánián lesz segédlelkész *Lőrincz Barnabás*. Ő váltja *Gál Hunort*, akinek áthelyezéséről így szól *Jakubinyi György* érsek: „a gyergyócsomafalvi segédlelkésként felmentettem tisztségéből, s a gyergyószentmiklós örmény plébánia lelkészévé neveztem ki; ezzel egy időben a gyergyószentmiklós latin rítusú Szent Miklós-plébánia segédlelkési tisztségét is betölti”.

Az örmény plébánia éléről tehát távozik *Trucza Sándor* plébános, aki egy esztendőre vállalta az érseki felkérés teljesítését. Betegségére való tekintettel helyezi nyugállományba őt az érsek.

A segédlelkészek helycseréje többszörösen is érinti Gyergyót. *Ráduly István-Zsolt*, a gyergyószentmiklós Szent Miklós-plébánia segédlelkésze a brassói Szent Kereszt-plébániára kapott kinevezést segédlelkésként. Távozik ugyanezen plébánia kötelékeiből *Boldizsár Ferenc* segédlelkész is. Amint „búcsúlevelében” olvashatjuk, ő erdőszentgyörgyi plébános lesz a továbbiakban. Szentmiklósra érkezik viszont segédlelkésként *Simó Ferenc*, aki most távozott a jezsuiták kötelékéből.

Segítőtársat kap augusztustól a Szent István-plébánia plébánosa, *Keresztes Zoltán*. Az erről szóló érseki döntés szerint: „*Sajgó Balázs* nyáradszeredai plébános

urat folyó év augusztus 1-től felmentettem plébánosi megbízatása alól. Megmarad a Főegyházmegyei Caritas lelki vezetőjének, de másodállásban kiegészítő lelkészi feladatot tölt be a gyergyószentmiklósi Szent István-plébánián.” Elődje, a hónapok óta betegeskedő *Ferenczi István* az egyházi előljáró engedélyével betegnyugdíjba vonulhat.

Új segédlelkész érkezik Gyergyóremetere *Szabó-Siklódi László-Levente* személyében. Ő brassói szolgálati helyéről kerül a gyergyói nagyközségbe. *Kovács Péter-Pál* segédlelkész helyét veszi át, aki Nyárádtőre kapott plébánosi kinevezést.

Az Erdélyi Mária Rádió nagyváradi központjának műsorigazgatói tisztességét pályázza meg *Karácson Tibor* gyergyóhodosi plébános, így helyét átveszi *Pál Vilmos* plébános, aki most tért vissza a Bozen-brixeni egyházmegyéből.

Székelyhon 2015. július 18.

...

Visszatekintő röviden

2015 szeptember 27-én Fogolykiváltó Boldogasszony búcsús misét celebrált Ákos atya az örmény katolikus templomban, a Bp. XI. kerület Orlay utcai 6. szám alatt.

2015 október 11-én az örmény katolikus szentmise után az Aradi Vértanúkra emlékezve dr. Issekutz Sarolta megkoszorúzta a Hősök Emléktábláját a Bp. Főv. II. kerületi Örmény Önkormányzat, az Erdélyi Örmény Gyökerek és a Fővárosi Örmény Önkormányzat nevében. (XI. Orlay u. 6.)

Kiss Lehel

KARÁCSONY (örmény népdal alapján)

Gáspár, Menyhért és Boldizsár,
Hirdessétek széjjel,
Hirdessétek széjjel:
E világnak Üdvözítő
Született az éjjel,
Született az éjjel!

Édesanyám, siess már! Kész-e a piláf?
Jó apámék jönnek a templom felől!
Zsibongnak a népek, fényes a világ,
Erre tart mindenki, apám legelől!

Gáspár, Menyhért és Boldizsár,
Hirdessétek széjjel,
Hirdessétek széjjel:
E világnak Üdvözítő
Született az éjjel,
Született az éjjel!

Édesanyám, terítsünk gyorsan szőnyeget!
Dobbannak a lábak kinn a küszöbön!
Jó apámék jöttek, biztos éhesek!
Nyikorog az ajtó, zubog az öröm!

Gáspár, Menyhért és Boldizsár,
Hirdessétek széjjel,
Hirdessétek széjjel:
E világnak Üdvözítő
Született az éjjel,
Született az éjjel!

ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100 ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100 ÖRMÉNY GENOCÍDIUM 100

Czézár Nikolett

Az örmény népirtás 100. évfordulójára emlékezik Magyarország

Az örmény nép tragédiája az I. világháborúban címmel nyílt időszakos kiállítás március 20-án az Országos Széchényi Könyvtár főpületében. A kiállítás kurátorainak és tudományos munkatársainak fő célja emléket állítani a hazánkban kevésbé tárgyalt történelmi eseménynek, a 100 éve történt örmény népirtásnak. A kiállítás bemutatja az örmény nép életét az Oszmán Birodalomban, az örmény kereszténységet, a népirtás előzményeit és magát a népirtást. Targyalja az első Örmény Köztársaság létrejöttét, az örmény menekültügyet, a diaszpóra létrejöttét és betekintést nyújt a budapesti örménység életébe is. Ezért a kiállítást megtekintő közönség nemcsak a tragikus eseményekről tájékozódhat, hanem megismerkedhet egy színes kultúrával, és örmény honfitársaink sikeres hazai működésével.

Az örménység bizonyult az Oszmán Birodalom keresztény csoportjai közül a legélelemesebbnek, így a 19. századi modernizációs folyamatokból adódó lehetőségeket ők használták ki a lehető legjobban. Természetesen a muszlim és nem muszlim vallású lakosok nem egyenlő politikai, társadalmi jogokkal rendelkeztek. Ennek ellenére az örmény kereskedők sikeres üzleteket bonyolítottak le, és hatalmas kereskedelmi hálózattal rendelkeztek. Az örmény misszionáriusok iskolákat alapítottak, ahol örmény anyanyelvük mellett a török nyelvet is tökéletesen

elsajátították, így az államapparátus azon szegmenseiben, ahol idegennyelv ismeretre volt szükség örményeket alkalmaztak. Az örménység meghatározó szereplője volt a bank- és pénzügyrendszernek, a kézművesiparnak is, továbbá a színművészetben és fényképészetben is jelentős szerephez jutottak a 19. század végén. Az egyenlőségi és alkotmányos jogok megjelenését hirdető tanzimat-reformok illúziója, azt a reményt keltette az örménységben, hogy sikerül a Birodalmon belül érvényesíteni akarataikat és társadalmi, politikai helyzetük számukra kedvezően fog alakulni. Ezért támogatták az 1908-as ifjútörök forradalmat is, akik számára a lelkes örmények problémát jelentettek a későbbiek során, - mivel azok hirdették a szabadság, egyenlőség jelszavát – a törökök célja pedig a szunnita-török hegemónia létrehozása volt. Ez is hozzájárult az 1915-ös erőszakcselekményekhez.

Az 1915-ös népirtást megelőzően, először 1894-96-ban történt hamidi mérszárlások során követtek el erőszakot az örmény nép ellen az Oszmán Birodalomban. Ennek az 1894-ben kitört örmény szászoni lázadás adott ürügyet. Előzménye, hogy a szultán kiadta helyi muszlim adószedőknek a pénz beszédését az örményektől, akiket volt, hogy évi négyszer is megadóztattak. Az így éhezés szélére került örmények fellázadtak, akiket a hamidijék (kurdokból álló katonai

alakulatok) vertek le. Az ügy súlyosbított, különböző progromokat vezettek be az örmények ellen, akiket megkínóztak, kifosztottak. Körülbelül 300 000 örményt gyilkoltak meg kegyetlen módon 1896-ig.

A korábban említett ifjútörököket támogató örmények komoly zavart okoztak Abdülhamidnak, aki 1909. április 13-án ellenforradalmat indított, és megkezdte az örmények lemészárlását Adanában. Ismét mondván csinált ürüggyel indultak az örmények ellen: néhány nappal korábban egy örmény férfi önvédelemből megsebesítette felesége három muszlim támadóját, ezek közül ketten meghaltak. Ezután a helyi muszlimok fehér turbánt viselve összegyűltek, és kötelezték az örményeket boltjaik, műhelyeik nyitvatartására, hogy ne tudjanak elmenekülni. Ekkor megtámadták az örmény negyedét, ahol fosztogattak, gyűjtögtak, legyilkolták és megkínózták a menekülőket. Adana örmény negyede több napig lángokban állt, örmény iskolákat, templomokat is felgyújtottak. Az ezt követő mészárláshullám Kilikiától Aleppó vilajetig terjedt. A halálos áldozatok számát körülbelül 40 000-nek tartják.

Az Oszmán Birodalom ifjútörök kormánya 1915 február-márciusában elrendelte több százezer örmény deportálását és lemészárlását. Az első áldozatok katonák voltak, akikkel megásatták saját sírjukat, majd belelőtték őket. 1915 április 25-re virradóra, Konstantinápolyban több száz örmény értelmiségit és befolyásos üzletembert gyűjtöttek össze és börtönöztek be. Így a fizikai önvédelem likvidálása után, - elsőként a katonaságot távolították el - az örménység elvesztette az értelmiségi rétegét is, akik képesek lettek volna megszervezni a közösség védelmét. A megmaradt

örménységet a szíriai sivatagba deportálták, ahol életüket veszítették.

Április 24-e azt a folyamatot testesíti meg, ami elvezetett körülbelül másfél millió örmény halálához, amelyet a világ örmény népiértésként ismer. Az 1915-ben örmények ellen elkövetett embertelen kegyetlenségeknek és mészárlásoknak etnikai alapjuk volt. Az Oszmán Birodalom célja az örmény nép teljes kiirtása és megsemmisítése volt, hogy az ifjútörökök álma a pántörök birodalom létrejöhesse.

A kiállításon megjelenő archív felvételek segítik szemléltetni a kegyetlenségek súlyosságát. A képek többségét az I. világháború során a fronton tevékenykedő külföldi, német, orosz, francia, amerikai, például orvosok, misszionáriusok felvételeinek köszönhetően tudjuk illusztrálni. Kiemelendő *Armin T. Wegner*, *Victor Pitchman*, *Maria Jacobsen* archív fotóinak gyűjteménye. A képanyag Oszmán Birodalomhoz kapcsolódó része a berlini Houshamadyan projekt fényképgyűjteményéből származik.

A kiállított tárgyak nagyrészt az Orlay utcai Budapesti Örmény Katolikus Lelkésztség biztosította. A menekültektől származó edények, tányérok, továbbá egyházi kellékek, könyvek, képek, szönyegek az Örmény Katolikus Lelkésztség muzeális gyűjteményéből került a kiállítótérbe. Ezenkívül az Örmény Nemzeti Könyvtárból származó nyomtatványok, dokumentumok teszik kézzelfoghatóbbá a kiállításon tárgyalt eseményeket.

A kiállítás kurátorai *Dr. Kovács Bálint* és *Dr. Óze Sándor* a Pázmány Péter Katolikus Egyetem oktatói.

A kiállítás tudományos munkatársai: Elke Hartmann, *Krajcsir Piroška*, *Hakob*

Matevosyan, *Merenics Éva*, *Pál Emese*, *Artem Ohandyan*.

A kiállítás létrejöttében együttműködtek: *Arsen Harutyunyan*, *Issekutz Sarolta*, *Kiss Barbara*, *Hautyun Khudanyan*, *Nagyné Sebestény Kriszta*, *Piskorán Nóra*, *Simon J. Zaven*, *Turgyán Tamás*, *Zakariás Antal Dirán*.

Támogatók: Armenian Genocide Museum-Institute, Budapest Főváros II. Kerületi Örmény Önkormányzat, Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület, Budapesti Örmény Katolikus Lelkésztség, Fővárosi Örmény Önkormányzat,

Ferencvárosi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat, Houshamadyan Projekt, Országgyűlés Örmény Nemzetiségi Szószóló, XII. Kerületi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat.

Az örmény népiértésként 100. évfordulója mellett a kiállítás megemlékezik *Andranik Ozanian* születésének 150. évfordulójáról is.

Az Örmény Genocídium 1,5 millió örmény áldozatát *II. Karekin* örmény apostoli katolikus 2015. április 24-én szentté avatta.

(A kiállításról katalógus készül tanulmányokkal és a kiállítás gazdag képanyagával.)

Meghívó

Az Örmény Genocídium 100. évfordulója tiszteletére
Az örmény nép tragédiája az I. világháborúban c.
kiállítás tablóból 2015. november 11-én 17 órakor nyílik kiállítás
a nagyváradai Partiumi Keresztény Egyetemen (Nagyvárad, Str. Primariei 36.).

A kiállítást megnyitja *dr. Issekutz Sarolta* és *Ráksi Lajos* lelkész-igazgató.
Ezt követően levetítésre kerül az Örmény Genocídiumról szóló dokumentumfilm (57').

A kiállítás 2 hétig lesz látogatható.
Köszönetet mondunk az Országos Széchényi Könyvtárnak, hogy a kiállítás tablót a rendelkezésünkre bocsátotta. Köszönet illeti a Bp. Főv. II. kerületi Örmény Önkormányzatot, hogy a kiállítás megvalósítását támogatja.

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Zeneagapé

2015. november 29-én az örmény katolikus szentmise után, kb. 12.00 órától a Zeneagapén *dr. Szuper Géza* és *Vikol Kálmán* együttes lesz a vendégünk, majd **december 27-én** kb. 12.00 órától a hagyományos Karácsonyi CD bemutatóra kerül sor (DJ Szongoth). Mindenkit szeretettel vár

Szongoth Gábor
szervező-rendező

Szomorújelentések

Ruszka László

(A.F.I.A.P.) nemzetközi fotóművész
Budapesten, 2015. augusztus 15-én, életének 80. évében elhunyt.

Kérésének megfelelően 2015. szeptember 24-én az Óbudai temetőben szülei sírjába helyeztük örök nyugalomra.

Palásthy Józsefné Ruszka Ágnes

Dr. Vikol Katalin

(Kolozsvár 1948.04.20. - Budapest 2015. október 23.)
történész, művészettörténész, szociológus,
a Magyar Televízió, az MTA Történettudományi Intézet
és a Magyar Nemzet volt munkatársa, hosszas betegség után meghalt.

Gyászolják: férje: Szakály István és leánya: Szakály Fruzsina

Megrendült lélekkel tudatjuk, hogy feleségem, édesanyánk, nagyanynk

Bakos Tamásné szül. Módly Margit

életének 69. évében 2015. szeptember 24-én az örökkévalóságba költözött.

Temetése 2015. október 28-án szerdán 9 órakor a Farkasréti temető németvölgyi úti ravatalozójából (Makovecz terem) indult.

Gyászmise a temetést követően 10 órakor
a Farkasréti Mindenszentek Plébániatemplomban volt.

Siratják

Férje: Tamás, Gyermekai: Péter, Gábor, Gellért, Kinga,
házastársai: Zsuzsanna, Mónika, Réka, Márton.

Unokái: Borbála, Szilárd, Noel, Milán, Bence, Márk, Annamária, Ábel és Hedvig,
valamint testvérei, kiterjedt rokonsága, barátai és mindazok, akik szerették.

(Az elhunyt a Lukács családból származott, éa. Tahy Margit volt)

Emléküket kegyelettel megőrizzük!

Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek 2015 (XIX. évfolyam) évkönyv tartalomjegyzéke

XIX. évfolyam 215. szám 2015. január-február

- Örmény bűnbánat – január – Dr. Sasvári László
- Karácsonyi aranyeső – dr. Issekutz Sarolta
- A Nemzetiségekért Díj laudációja - Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület
- Laudáció a Szongott Kristóf-díjhoz 2014 - dr. Issekutz Sarolta (Nova, 1945. augusztus 5.)
- Laudáció helyett – Szongoth Gábor
- Szongott Kristóf-díj oklevele
- Nemzetiségekért Díjat kapott az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület
- Balog Zoltán átadta a Nemzetiségekért díjakat
- Beszámoló az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület 2014. évi működéséről - dr. Issekutz Sarolta
- Vastaps Puskás Eszternek a X. Nemzetiségi Gálán – Béres
- A legsikeresebb magyar senior atléta - Dobribán Géza
- Schütz Ödön, a magyarországi armenisztika megújítója - Krajcsir Pirooska
- Hirdetés – Szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum
- A gyergyószentmiklósi kompánia és a Mercantile Fórum: az örmény önkormányzatiság alapintézménye. 2. rész - Prof. Dr. Garda Dezső
- Örmény bűnbánat - február – dr. Sasvári László
- A Napkút Kiadó a Cédrus Művészeti Alapítvány megbízásából évente tízszer jelenteti meg Napút folyóiratát. Dr. Issekutz Sarolta ügyvéd, etnológus
- Tájékoztató – dr. Issekutz Sarolta fővárosi örmény mandátumáról lemondása
- Örmény arcképek – Temesvári Liza (5. rész) - Gyarmati Béla
- Örmény arcképek (6. rész) – Temesvári Lukács és Zakariás Katalin - Gyarmati Béla
- Szemétbe írt történelem - Marosvásárhelyi Örmény-Magyar Kulturális Egyesület Programajánló Adománygyűjtés a csángókért - (BA)
- Zeneagapé - Szongoth Gábor szervező
- Meghívó Hollósy Simon tábla koszorúzás - Hegedüs Annamária XII. ker. örmény elnök
- Fővárosi Örmény Klub 2015. február 19. – Murádin Jenő: Felvinczi Takács Zoltán orientalista
- Horváth Kornél Ütőhangszerek
- Meghívó – Dr. Szentpétery Tibor emléktábla avatás
- Jótékonsági bál a Csángó Rádió támogatására - dr. Szöllősi László
- Egyházi hírlével- Ákos atya
- Vízkereszt szentmise az örmény katolikus templomban - Zsigmond Benedek armenológus
- Négy ország – egy nemzet Barangolás Drávaszög, Kelet-Szlavónia, Bácska, Bánság, Bihar és Partium vidékein – EÖGYKE és a Transsylvania Tours (Kolozsvár)
- Dávid Csaba ravatalánál - Dávid Katalin

- Kedves Csaba - Szongoth Gábor
- In Memoriam Zakariás Klára (1922-2014) - Dr. Száva Tibor
- Szomorújelentés- Ludvig Gyuláné született Placsintár Katalin
- Az elveszett egység keresése egy békére szomjazó területen – Interjú az örmény katolikusok ciliciai pátriárkájával - Vatikáni Rádió/Magyar Kurír
- Ferenc pápa programon kívül meglátogatta az örmény pátriárkát- Vatikáni Rádió,
- 1 %

XIX. évfolyam 216. szám 2015. március-április

- Örmény bűnbánat – március - dr. Sasvári László
- Február 19-én a Fővárosi Örmény Klubban – IS
- Örmény bűnbánat – április - dr. Sasvári László
- Az örmény kultúra eredetét is kutatta Felvinczi Takács Zoltán - Murádin Jenő
- Horváth Kornél előadóművész erdélyi örmény gyökerei - HK
- Fővárosi Örmény Klub 2015. április 16. meghívó - EÖGYKE
- Meglepetésvendég a Hollósy-megemlékezésen – XII. ker. ÖNÖ
- Hollósy, az iskolateremtő – www.hegyvidekujag.eu
- Tisztelt Olvasó! - Esztergály Zsófia Zita
- A legszebb tavasz örmény hősei - Nuridsány Zoltánné
- Tallózásaim innen-onnan - Bálintné Kovács Júlia
- Kabdebó János fotókiállítása – Kabdebó János
- Várallyayak a Zeneagapén – Zakariás Antal Dirán
- Kerek évforduló - Az Állami Számvevőszék és első elnöke Dr. Gajzágó Salamon – dr. Issekutz Sarolta
- Dr. Szentpétery Tibor örmény katolikus egyházi gondnok emlékére – I.S.
- Örmény bál Budapesten – képgaléria
- Kedves Olvasók! – dr. Issekutz Sarolta
- Programajánló
- Örmény katolikus egyházi hírek
- Meghívók
- Genocídium 100. – Várady Mária
- Az örmény népirtásról - Dr. Garda Dezső
- Megrendítő vallomások kerültek elő vatikáni levéltárakból az örmény tragédiáról – Magyar Kurír
- Örmény arcképek - Nuridsán Bogdán (7.rész) - Gyarmati Béla
- Az erdélyi örmények tájékoztatása – dr. Issekutz Sarolta
- Szomorújelentések: Dr. Galambos Emilné sz. Issekutz Melánia Mária - Karácsony Ernő – Vákár Tiborné Lili született Buzogány Erzsébet – Gross Arnold - Dr. Dániel (Scipiades) Ernő
- Elhunyt Gross Arnold - Szathmáry István Pál
- Gross Arnold temetésén - Dr. Farkas Attila érseki tanácsos
- Elhunyt Karácsony Ernő székelyudvarhelyi festőművész -MIHÍR.ro
- In memoriam Karácsony Ernő (1968-2015) - Dr. Száva Tibor-Sándor (Bécs)

- Dr. Dániel (Scipiades) Ernő
- Négy ország – egy nemzet Barangolás Drávaszög, Kelet-Szlavónia, Bácska, Bánság, Bihar és Partium vidékein – EÖGYKE és a Transsylvania Tours (Kolozsvár)
- Hirdetés – Szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum
- 1 %

XIX. évfolyam 217. szám 2015. május-június

- Örmény bűnbánat – május dr. Sasvári László
- Gyertyaláng mellett – M
- Dr. Urmánczy Nándor
- Jakubinyi György püspöki jubileumára készülnek Gyulafehérváron - Gyulafehérvári Érseki Iroda - Tamás József segédpüspök, általános helynök
- Kerek évforduló - Dr. Gopcsa László 150 évvel ezelőtt született Szamosújváron
- Dr. Gopcsa Jakab
- Egy logó története - Puskás Attila Barna
- Ázbej Kristóf – Nagy arck a házban című kiállításának megnyitóján - Szombathy Bálint
- Velünk élő kultúrák: Örmények – Közlemény - EÖGYKE
- Örmény arcképek – Lukács Lukács (8. rész) - Gyarmati Béla
- Meghalt Lászlóffy Csaba - Hír24 MTI és (AK)
- ÖRMÉNY BŰNBÁNAT – június dr. Sasvári László
- Meghívó - II. ker. Ízek utcája – dr. Issekutz Sarolta
- Egyházi hírlevél – Ákos atya
- Tisztelt Asszonyom! - Cornélia
- Örmények hozzájárulása a székely főváros felvirágoztatásához- Bakó Zoltán
- Élő emlékezet - Örmény származású családok Marosvásárhelyen - dr. Puskás Attila
- Egy kulturális genocídium intő példája – székelyhon.ro
- Az örmény nép tragédiája az I. világháborúban – kiállítás – OSZK honlap
- Együttműködés az OSZK és az Örmény Nemzeti Könyvtár között - OSZK honlap
- Kiállítás nyílt a Széchényi Könyvtárban az örmény népirtásról - Thullner Zsuzsanna/ Magyar Kurír
- Kereszteskövet állítottak Budapesten az örmény mártírok emlékére - Verestói Nárcisz/ Magyar Kurír
- Ferenc pápa: A béke gesztusai gyógyíthatják be az örmény népirtás sebeit - Vatikáni Rádió, Magyar Kurír.
- Ferenc pápa szentmisével emlékezett meg az örmény népirtás évfordulójáról - Vatikáni Rádió, Magyar Kurír
- Federico Lombardi: A Vatikán nem akar vitába szállni Törökországgal - Magyar Kurír
- A német elnök is örmény népirtásról beszélt - Népszabadság online
- Szentté avatták az örmény népirtás másfél millió áldozatát - Háromszék (Sepsiszentgyörgy)
- Megemlékezések Erdélyben – Bálintné Kovács Júlia
- Múlt és jelen az Ararát alatt - Bakó Zoltán
- Száz évvel az örmény népirtás után... – Nagy Székely Ildikó

- A milliók életét követelő örmény genocídiumra emlékeztek Szegeden – Gaál Bernadett
- Fotókkal és előadással emlékeztek az örmény holokausztra Miskolcon – minap.hu
- Olvasói levél – Benkő Ágnes
- Csendesnap az emlékezés jegyében – Tökés László
- Örmény arcképek (9. rész) Woyciechowski Vilmos és Nuridsán Mária – Gyarmati Béla
- Marosvásárhelyi „detektívtörténet” Szemétkben rejlő bizonyítékok – Orbán János, Bodolai Gyöngyi, Bakó Zoltán
- Meghívó – Fővárosi Örmény Klub 2015. június 18. A nefelejcskek virágzásakor Örményországban – Benkő Ágnes és Páll Judit

XIX. évfolyam 218. szám 2015. július–augusztus

- Elhunyt XIX. Nerszész Péter örmény katolikus pátriárka – (Megjelent a „XIX. Nerszész Péter örmény katolikus pátriárka” című facebook oldalon, szerkeszti Zsigmond Benedek)
- Elbúcsúztunk szeretett pátriárkánktól – (M)
- XIX. Nerszész Péter pátriárka látogatása az örmény katolikusoknál – dr. Issekutz Sarolta
- Örmény bűnbánat – július – dr. Sasvári László
- A nefelejcskek virágzásakor Örményországban – (M)
- Ismét megrendeztük – Ízek utcája – dr. Issekutz Sarolta
- Örmény származású politikusok a dualizmus kori Magyarországon – összeállította dr. Issekutz Sarolta
- Esztergomi kirándulás – HA
- Helyesbítések
- Az örmények Bukovinában – *László Gergely Pál*
- Az országgyűlés elnöke Argentínában megkoszorúzta Czetz János síremlékét (részlet) – Forrás: Háromszék, 2015. május 29. Világfigyelő
- Olvasói levél – Retezár Mónica
- Zarándoklat a szamosújvári Szt. Gergely ünnepre – némi kitérővel (Útibeszámoló) – Ispánkiné S. Katalin
- Beszámoló, örömhírek, köszönő szavak – Bálintné Kovács Júlia
- A Mária Rádió örmény műsorának köszöntése – Bálintné Kovács Júlia
- Örmény arcképek (10. rész) – Lukács József és Lukács Mihály – Gyarmati Béla
- Ünnepek Zuglóban – HA
- Programajánló – Örmény hagyományörző tábor Kamaraerdőn, Fővárosi Örmény Klub 2015. aug. 19. – Esztergom örmény nevű települése, Mattioni Eszter festő - és hímes kő-művészete – XII.ker. – Meghívó Magyarörmény kultúra könyvekbe zártan kiállításra – II. ker. ÖÖ – Magyar Tudományos Akadémia könyvtárlátogatás, XII. ker. ÖNÖ
- Örmény bűnbánat – augusztus – dr. Sasvári László
- Az örmény katolikus pátriárka mutatott be szentmisét a Szent István-bazilikában – Verestói Nárcisz/Magyar Kurír 2015. május 23
- A század első népiértására emlékeztek –Történések az örmény genocídiumról – Gyergyói Hírlap 2015. június 1.
- A Musza Dag igaz története – Krajcsír Piroska – (Megjelent: RUBICON történelmi magazin 2015. 5–6 szám.)

- Olvasói levél – Pongráz András
- Szászrégen, Marosvásárhely visszavár – Várady Mária a BÖNÖ elnöke
- Az erdélyi örmények vallási uniója – Oxendio Virziresco unitus püspök portréja – Nagy Kornél
- A VIII. Dr. Urmánczy Nándor Emléknep Maroshévízen – M
- Urmánczy Nándor díj Németh Szilárdnak – Csepel.hu
- Novák Ferenc – (Megjelent a Napút Irodalom, Művészet, Környezet című folyóirat 17. évfolyam 3., örmény tematikus számában, 2015. április–május)
- Tarján Tamás – (Megjelent a Napút Irodalom, Művészet, Környezet című folyóirat 17. évfolyam 3., 2015. április–május örmény tematikus számában)
- XV. Pécsi Országos Színházi Találkozó 2015.június 1–16.
- Szomorújelentés – Harmath Kálmán

XIX. évfolyam 219. szám 2015. szeptember–október

- Örmény bűnbánat – szeptember – dr. Sasvári László
- Ferenc pápa üzenete az új örmény katolikus pátriárkának – Forrás: Vatikáni Rádió,
- Magyar Kurír 2015. július 26.
- A nefelejcskek virágzásakor Örményországban – Benkő Ágnes – Páll Judit
- Zarándoklat a szamosújvári Szt. Gergely ünnepre – némi kitérővel Útibeszámoló 2. rész – Ispánkiné S. Katalin
- Ünnepek, események – Bálintné Kovács Júlia
- Százötvenen a Kabdebó találkozón – Felhasznált forrás: Szekelyhon.ro Balázs Katalin, 2015.08.18.
- Kabdebó családi találkozó Erdélyben – Kabdebó János
- A XII. Kerületi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat műsora a fővárosi klubban – Hegedüs Annamária
- A hagyományörzés állomásain – Béres L. Attila – Ispánki S. Katalin
- Tájékoztató táblát állítottak Gyimesbükkön – Bakó Zoltán – Forrás: Szekelyhon.ro 2015.08.31
- A gyimesi vesztegzár – Dr. Pál–Antal Sándor akadémikus
- Egyházi hírlévl – Fülöp Ákos atya
- Programajánlók, hirdetések – Fogolykiváltó Boldogasszony búcsú, Aradi Vértanúk emlékűnnepség, Fővárosi Örmény Klub október 15. Nászút a világ körül – 4 év és 40 ezer km, fekvőkerékpárral 46 országon, meghívó gálaműsorra MOM kupolatermébe XII. ker. ÖNÖ, Fővárosi Örmény Önkormányzat hirdetményei
- Örmény bűnbánat – október – dr. Sasvári László
- Örményekről – Rómában és Erdélyben – Beszélgetés Jakubinyi György örmény apostoli kormányzóval és gyulafehérvári érsekkel – (Keresztény szó, 2015 július)
- Magyarörmény kultúra könyvekbe zártan – M
- 85 éves Szervátiusz Tibor, a II. kerület díszpolgára – (Budai Polgár 2015/13–július 10.)
- Ünnepe az örmény közösség Gyergyószentmiklóson - Gergely Imre
- Az Országos Örmény Önkormányzat ÁSZ ellenőrzése – www.jogiforum.hu és asz.hu/Jelentések

- Néhány megjegyzés az OÖÖ ÁSZ vizsgálati eredményével kapcsolatban - dr. Issekutz Sarolta
- Könyvtárlátogatás – Hegedüs Annamária
- Olvasói levél - Retezár Mónica
- Közlemény - Velünk élő kultúrák: Örmények, országos középiskolai versenyről
- Fotók a FÖÖ Örmény hagyományörző táborából
- „Élő emlékezet” – Örmény származású családok Marosvásárhelyen – 1. rész - MÖMKE Temető a házfalak alatt (Marosvásárhelyen) - K. Nagy Botond (Forrás: Népujság)
- Szentpéteri József Ötvös Iparművészeti Stúdió
- Szomorújelentés – Petelei Jenő János
- In memoriam id. Szálasy Ferenc (1933–2015) - Minier Ottó

XIX. évfolyam 220. szám 2015. november-december

- Örmény bűnbánat – november – dr. Sasvári László
- Négy ország – egy nemzet – Balogh Anikó
- Márton Áron emlékülést tartottak a Parlamentben – MTI/Magyar Kurír
- A bécsi mechtaristákhoz zárandokoltak a XII. kerületiek – HA
- Örmény hétköznapi Vásárhelyen – Ötödszörre rendezte meg a MÖMKE a kulturális napokat – Bakó Zoltán
- Tisztelt Hölgyeim és Uraim! Tisztelt örmény közösség! (Elhangzott Marosvásárhelyen az V. Örmény Kultúra Napjai c. rendezvényen – Dr. Csiga Sándor Zoltán Magyarország csíkszeredai vezető konzul
- Hősként egykor és Ma – Esztergály Zsófia
- Örmény bűnbánat – december – dr. Sasvári László
- A remetei örmények – Bálintné Kovács Júlia
- „Élő emlékezet” – Örmény származású családok Marosvásárhelyen 2. rész – Petelei család
- Emlékezés Nemeskürty István író, irodalom- és filmtörténész, egyetemi tanárra – MTI
- „Nagyon örülök, hogy a kortársam lehettem” – Jankovics Marcell – MTI, Kultúrpoint.hu/Mementó
- Örmény Kódex (vers) – Kiss Lehel
- Nyelvében él a nemzet? A magyarországi örmények tanítása – dr. Issekutz Sarolta
- Fővárosi Örmény Önkormányzat meghívó: I. Örmény Nemzetiségi Fórum, Általános Közmegehallgatás, Fővárosi Örmény Klub Szent Karácsony közös megünneplése
- Kerek évforduló – Tallózásaim ... – Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület 130 éves – Bálintné Kovács Júlia
- Egyházi hírlevél - Fogjunk össze plébániánk jövőjéért!!!
- Világjáró házaspár a Fővárosi Örmény Klubban – Zárug Kati és Zárug Zita
- Urmánczy Nándorra emlékeztek Maroshévízen – Dr. Urmánczy Nándor Egyesület
- Az Urmánczy család helytörténeti jelentősége Maroshévízen – Czirják Károly
- Olvasói levél – Kiss Lehel
- Szavárd magyarok a Világháborúban – Czákó Gábor
- Könyv: Pál Emese: Örmény katolikus templomi berendezések Erdélyben
- Lelkipásztor-áthelyezések Gyergyó térségében
- Visszatekintő röviden

- Karácsony (örmény népdal alapján) vers - Kiss Lehel
- Az örmény népirtás 100. évfordulójára emlékeznek Magyarország – Czézár Nikolett
- Meghívó: Az örmény nép tragédiája az I. Világháborúban c. kiállításra 2015. nov. 11. Nagyvárad - EÖGYKE
- Zeneagapé
- Szomorújelentések: Ruszka László, Dr. Vikol Katalin, Bakos Tamásné
- 2015. október 23. Széna tér. Bp. II. kerületi Örmény Önkormányzat és az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület koszorúzásáról
- Az Erdélyi Örmény Gyökerek Füzetek évkönyv 2015. évi tartalomjegyzéke
- Magyarország feladatai az éghajlatvédelemben – dr. Issekutz Sarolta

Krizdosz dznáv – ávédisz! Krisztus megszületett – hirdessétek! – EÖGYKE és Szerkesztőség

Magyarország feladatai az éghajlatvédelemben

címmel konferenciát szervezett 2015. október 15-én az Országgyűlés Felsőházi tanács-termében az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala, a CEEweb a Biológiai Sokféleségért, az Éghajlatvédelmi Szövetség, a Klímabarát Települések Szövetsége, a Magyar Földtani és Geofizikai Intézet, a Magyar Természetvédők Szövetsége és a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanács Magyarország.

A konferencia célja az volt, hogy a párizsi ENSZ klímakonferenciára készülve rámutassanak Magyarország globális felelősségére és közösen számba vegyék teendőinket a veszélyes mértékű éghajlatváltozás megelőzése és hatásainak csökkentése érdekében, illetve felsorakoztassák az országos intézményi stratégiákat, bemutattva az alkalmazkodás jó példáit. A klímaváltozás hatásainak csökkentése, az elkerülhetetlen fokú éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás kidolgozása mindenkinek érdeke, amelyet közös stratégiával lehet csak megoldani. Nemcsak a szervezetek, de az egyén felelőssége és feladata is elengedhetetlen, hogy lassítsuk és elviselhetővé tegyük a folyamatot.

A sok érdekes előadásból *Szabó Marcel*, a Jövő Nemzedékek Szószólója, *Pokorni Zoltán* polgármester, Budapest Hegyvidék polgármestere és *Teresita Irene Antazu López* Esőerdei Óslakos Népek Regionális Szövetsége, Peru képviselőjének érdekes előadását emelem ki.

A konferencián részt vett az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület is.

dr. Issekutz Sarolta

Krisztosz dznáv – ávédisz! Krisztus megszületett – hirdessétek!

Az erdélyi örmény-katolikus templomokban felcsendülő karácsonyi ének szavával kíván áldott Karácsonyi ünnepet, egészséget, békességet és bőséget az új esztendőben az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület és a Szerkesztőség

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület folytatja a **pénzadományok gyűjtését** az erdélyi magyarörmény közösségek részére. Pénzbeli adományok az egyesület bankszámlájára befizethetők.

Bankszámlaszám: Budapest Bank Rt. Királyhágó fiók: 10100792-72594972-00000007

Az **Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület székhelye:** 1015 Budapest, Donáti utca 7/a.

Postacím: 1251 Budapest, Pf. 70. **Tel/fax:** 06(1) 201-1011

Elnök: dr. Issekutz Sarolta

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK – füzetek

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület kéthavonta megjelenő kiadványa

A kiadványt támogatja:

a Fővárosi Örmény Önkormányzat (1054 Budapest, Akadémia u. 1. I. emelet 179, telefon: 332-1791)

(félfogadás: hétfőn 16.30–18.30 óráig, fovarosiormeny2014@gmail.com)

és a Budavári Örmény NŐ., Bp. Főv. II. ker. ÖÖ., Zuglói ÖÖ., Bp. Főv. XV. ker. Örmény NŐ.

Nyilvántartási szám: 2.2.4/78/2002.

Felelős főszerkesztő és kiadó:

dr. Issekutz Sarolta

Munkatársak: Dr. Sasvári László, dr. Issekutz Sarolta, Balintné Kovács Júlia (Kolozsvár),

Dr. Puskás Attila (Marosvásárhely)

Szerkesztőség: 1251 Budapest, Pf. 70. Tel/Fax.: (1) 201-1011

Lapzárta: minden páratlan hónap első hétfőjén!

Tördelés: Gulyás Zsolt

Nyomdai munkák: Pannónia Nyomda Kft.